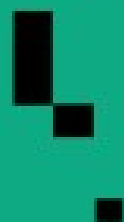

ВОЛОДИМИР КОШЕЛЮК

GREEN CARD

ФАБУЛА
видавництво

Annotation

«Green Card» – воістину чоловічий роман, книга про протистояння долі, становлення характеру, подолання жорстких обставин і неабияких випробувань. Читача чекає яскраво й динамічно написана історія перетворення юного лузера на суворого і досвідченого воїна-спецпризначенця, а поштовхом до цього стає випадково виграна у лотерею картка, що надає право на проживання в Сполучених Штатах.

© В.Кошелюк, текст, 2017

© «Фабула», макет, 2017

© Видавництво «Ранок», 2017

-
- [Володимир Кошелюк](#)
 - [Мілітарна проза Володимира Кошелюка](#)
 - [Глава 1](#)
 - [Глава 2](#)
 - [Глава 3](#)
 - [Глава 4](#)
 - [Глава 5](#)
 - [Глава 6](#)
 - [Глава 7](#)
 - [Глава 8](#)
 - [Глава 9](#)
 - [Глава 10](#)
 - [Глава 11](#)
 - [Глава 12](#)
 - [Глава 13](#)
 - [Глава 14](#)
 - [Глава 15](#)
 - [Про автора](#)
 - [notes](#)
 - [1](#)
 - [2](#)

- [3](#)
- [4](#)
- [5](#)
- [6](#)
- [7](#)
- [8](#)
- [9](#)
- [10](#)
- [11](#)
- [12](#)
- [13](#)
- [14](#)
- [15](#)
- [16](#)
- [17](#)
- [18](#)
- [19](#)
- [20](#)
- [21](#)
- [22](#)
- [23](#)
- [24](#)
- [25](#)
- [26](#)
- [27](#)
- [28](#)
- [29](#)
- [30](#)
- [31](#)
- [32](#)
- [33](#)
- [34](#)
- [35](#)
- [36](#)
- [37](#)
- [38](#)
- [39](#)

- [40](#)
- [41](#)
- [42](#)
- [43](#)
- [44](#)
- [45](#)
- [46](#)
- [47](#)
- [48](#)
- [49](#)
- [50](#)
- [51](#)
- [52](#)
- [53](#)
- [54](#)
- [55](#)
- [56](#)
- [57](#)
- [58](#)
- [59](#)
- [60](#)
- [61](#)
- [62](#)
- [63](#)
- [64](#)
- [65](#)
- [66](#)
- [67](#)
- [68](#)
- [69](#)
- [70](#)
- [71](#)
- [72](#)
- [73](#)
- [74](#)
- [75](#)
- [76](#)

- [77](#)
- [78](#)
- [79](#)
- [80](#)
- [81](#)
- [82](#)
- [83](#)
- [84](#)
- [85](#)
- [86](#)
- [87](#)
- [88](#)
- [89](#)
- [90](#)
- [91](#)
- [92](#)
- [93](#)
- [94](#)
- [95](#)
- [96](#)
- [97](#)
- [98](#)
- [99](#)
- [100](#)
- [101](#)
- [102](#)
- [103](#)
- [104](#)
- [105](#)
- [106](#)
- [107](#)
- [108](#)
- [109](#)
- [110](#)
- [111](#)
- [112](#)
- [113](#)

- [114](#)

Володимир Кошелюк
GREEN CARD

Мілітарна проза Володимира Кошелюка

Скажу відразу: я не люблю сучасної української прози.

Може, тому що твориться вона переважно випускниками філологічних факультетів, які не мають достатнього життєвого досвіду, або представниками старшого покоління, що назавжди застрягли у болоті соцреалізму і заялжених літературних штампів. На столі в мене валяється чимало книжок, які я ледве дочитав до половини, – несила було стежити за кволим і передбачуваним сюжетом та млявими діалогами. Тим-то роман учителя географії з Корсуня Володимира Кошелюка став для мене справжнісіньким відкриттям: він геть ні на що не схожий, і, відкривши текст у своєму комп'ютері, я вже не зміг від нього відірватися.

Що ж це за роман? Розповідається в ньому про речі, що геть незнайомі для українського читача, – про службу морських піхотинців у США, про участь у бойових діях і ще багато про що... Втім, щоб не переказувати сюжет, зупинюся на кількох дуже важливих рисах цього неординарного твору.

З першого погляду впадає в око лаконічність і виразність оповіді. В Кошелюка відчувається гемінгвеївська школа, якої так не люблять українські прозаїки: він обходиться скупими, стриманими деталями, воліючи найголовніше лишати поза текстом. Короткі речення, влучні й дуже рельєфні штрихи, мальовничі пейзажі, створені кількома словами, – все це не відволікає уваги і не викликає роздратування, як це трапляється, коли читаєш молодих, а часто й маститих авторів. У цьому романі майже немає води! Кошелюк володіє тим, що має знати і вміти будь-який прозаїк: він вправно творить діалог, його описи доречні, а фраза пружка, добре збита і наповнена змістом.

Ще одна перевага цього роману – цікаві і добре виписані характери. Звісно, майже кожному прозаїкові вдається головний герой, адже пише він його переважно з себе. Проте і другорядні, навіть епізодичні герої в цьому романі зроблені добре, їх майже бачиш, як у кінофільмі, вони живі й діють за логікою своїх характерів. Деякотрі з-поміж них будуть знайомі читачеві, інші, надто ж ті, що трапляються у

другій частині роману, певне, стануть відкриттям і викличуть неабиякий інтерес.

Вражає й інше: автор знається на тому, про що пише. І на зброї, й із армійськими буднями добре обізнаний, і з американським сленгом. Коли я читав про муштру новобранців у центрі підготовки морських піхотинців, знову згадалася до болю пам'ятна «учебка» в советській армії, смуга перешкод, яку доводилося долати з повною викладкою і РПГ-7 за плечима, а ще мат і прокльони сержантів. Що ж, певне, армія скрізь однакова, і США тут не виняток із правила.

Та найголовніше в цьому творі – динамічний сюжет і невластивий українській прозі мілітарний дух. Роман весь час тримає читача в напрузі, події міняються, мов у калейдоскопі, ситуації доречні й впливають одна з одною. Мимохідь на думку спадає воєнна проза Фредеріка Форсайта, одного з улюблених авторів головного героя. Герої роману діють, а не рефлексують. Війна змальована як тяжка праця, яку потрібно виконати, незважаючи ні на що. І гуманізм тут ні до чого: хто не встигає вистрілити перший, той гине, – і байдуже, хто несе смерть: хоч підліток-смертник, який іде до блокпоста з вибухівкою в наплічнику, хоч бородатий таліб, озброєний автоматом Калашникова. Як на мене, цього мілітарного, лицарського духу і бракує нашій прозі, яка зосередилася переважно на сексуальних проблемах офісного планктону та похмільному синдромі студентів Могилянки.

На закінчення скажу: я отримав задоволення від цього непересічного твору, він захопив мене, зарядив своєю енергією і зухвалістю. Не сумніваюся, що цей роман знайде свого читача, – того, котрий знає, почім фунт лиха і що таке справжнє, невіртуальне життя.

Леонід Кононович

Глава 1

– Еду к бабушке. Встречусь с Олей по дороге. Раньше вечера не жди.

– Може, з тобою?

– Сама справлюсь.

– Може, все-таки допомо...

– Там ты мне не нужен. Оля поможет, если понадобится. Все, ушла...

Глухо бахнули двері, скрип замка. Тиша. Мертвецька тиша. Хочеться вити. Притулився на краєчку розкладеної канапи. Стіни дають, зсуваються, лишаючи вузьку доріжку до дверей. Вийшов на кухню, ковтнув теплої води, що відгонить ліками.

Ще одна ніч без слів. Та й день. Кілька фраз крізь зуби.

Що ж сталося? Де прогавив? Божевілля.

Голова дудніла, наливалась тяжкістю. Ні дня, ні ночі. Лягаєш спати – презирливий погляд. Встав – спиною повернеться. Сплю, мовляв, не зачіпай. Прийшов з роботи – теща: «Сколько еще будешь стажироваться? Может, тебе вообще денег не заплатят? Только ходишь зря. Спрашивал директора или нет?». Жінка повертається з університету, зараз до телевізора – сидить, перемикає канали. І мовчить.

Наче то не він через два тижні після весілля майнув з подругою до Криму – літо було тяжке. Що далі? Невже це все життя? Як жити? Хіба так повинно бути?

Думки спалахували в мозку, приносили фізичний біль. Калейдоскоп фраз закрутився, замакітрив свідомість, в очах почорніло.

«Мне неудобно говорить подругам что ты из села. Скажу – из Черкасс».

«Прекрати говорить по-украински – позоришь».

«Придет крестная, с ней – только по-русски».

«Мне стыдно, что живем с мамой, скажу – снимаем квартиру».

«Ты одеваешься слишком вызывающе – так мужчины в Киеве не ходят».

«Дурацкая прическа... Твои родители должны купить машину – моя мама обеспечила нас жильем».

Давлюча грудка нудоти застрягла в горлянці, пекучим щемом обхопила груди. Знов судомно ковтнув води. А вчора ввечері... Насилу приліз із роботи, голова гуділа, перед очима стрибала зграйка різнобарвних кілець. Вона ще не приїхала з університету. Тільки помив руки, переодягнувся, теща на поріг:

– Чем сегодня занимался?

– Рекламою в основном...

– Рекламой... Подумать только! Как солидно звучит!

Мовчки відвернувся, попрямував на кухню.

– Чего отворачиваешься?! Ты брось это сельское хамство!

– Хочу пообідати.

– Откуда ты взялся на нашу голову! Какие мужчины за ней ухаживали! Один так вообще из Нью-Йорка. К знакомым приехал – и с ходу влюбился. Доча могла жить в Штатах, так нет, нашла себе нищего!

– Силою не тягнул.

– Ну и сидел бы в своем Мухосранске, чего тебя в Киев принесло?

Думає, квартира їхня потрібна?! Та хай вона горить!

Наглу тишу розпанахав телефон. Аж підскочив. Тато... Спазм стиснув горло, злегка затремтіли руки.

До болю знайомий, рідний голос:

– Що там? Як ти?

– Та як... Так само.

– Де Алла?

– Поїхала до баби. З подружкою.

– А ти?

– Дома сиджу.

– Чому з нею не поїхав?

– Не захотіла. Сказала, сама справиться.

– А як взагалі обстановка?

– Така сама.

Мовчання. Чутно, як батько глибоко дихає. Сам мовчу. Не знаю, що казати. Голос тремтить, на очі навертаються сльози.

– Все тоді. Давай, кріпись там. А, чекай, ось ще мама.

– Добрий день, синок. Ти як там?

– Як було. Кажуть, «нищий», бо грошей не приношу. Говорять, треба машину в кредит брати.

– Ось зараз! Ніяких кредитів, чуєш мене?! Покрутяться та на тому й сядуть! Ти хоч їв щось?

– Та їв, їв. Добре, мамо, все...

Тремтячим пальцем натиснув кнопку. Дивився, поки не згас екран. Горлянку ніби хтось затис цупкими пальцями. В очах потемніло – дружина, теща, образи, гамірне місто, нова робота сплелись у єдиний потворний клубок. Швиденько схопив телефон.

– Алло, Денис, що трапилося?

– Тату, я поїду звідси. Не можу більше. Піду в армію чи стану вчителем у найглухішому селі!

Тихо. Тільки віддих батька в динаміку.

– То знаєш що – збирай речі, не забудь тільки документи. Досить над собою знущатись. Кидай усе, швидко збирайся – і додому.

Гудки. Кінець.

Якусь мить тупився перед собою. Весілля, університет, аспірантура, весільна подорож – чортячий калейдоскоп образів, думок, уривків слів. Ось витертий наплічник, вірний друг у всіх поїздках. Жужмом запхав одяг, поклав паспорт, приписне. Що ще? Весільний костюм лишаю – хай наступного зятя одягнуть. Ніби все.

Швидко замкнув двері, збіг сходами. Вийшов з під'їзду, оглянувся – нікого. До самого метро біг підтюпцем. На платформі весь час озирався – не видно, не йдуть? Заскочив у вагон, до самих «Золотих Воріт» сторожко роззирався, ніби шпигун на завданні. Тільки на «Видубичах» трохи заспокоївся, купив квиток, заховався в мішанині людей.

Старий «Ікарус» відчалив, ліниво розхитуючись.

Я примостився біля вікна, намагаючись побороти тремтіння, до болю стискаючи переплетені пальці.

З насолодою вдихав затхле повітря салону. Ця суміш пилу та випарів людських тіл здавалась наймилішим духом на світі – духом волі.

Час – дивна річ. Недавно крутився у вирі неспокійного міста, палив калорії й години, витискав останні зусилля, щоб потому пірнути в тихе пекло трьох кімнат обшарпаного панельного будинку. Якихось

три години – і спокійна теплінь бабиного літа, самотня зупинка над покопаною вибоїнами дорогою, знайома доріжка додому...

Ще трохи глухий від натужного бурчання автобуса, рушив уздовж асфальту.

«Асфальт» – саме так називали цю частину села.

Ще не зовсім ніч, проте темрява густішає, віє легенькою прохолодою – осінь вступає в права. Несміливо бликають вікна будинків. Хрипло обіззався чийсь пес.

От і вуличка. Звивається між городами, потім повз покинуту садибу, густо зарослу молоденькими кленками, бузиною, обгородилась могутньою лободою, пухнастою щирцею. Лише вузький коридор залишився між того дикого буйства.

Далі – ніби випірнув зі смарагдової заводі. Видно окраєць новенького тину з металопрофілю – тільки цієї весни з татом ставили. Біліє шматок повітки.

Останнім часом я бачив один і той самий сон – іду й бачу тин, двір та сніжно-білий кут повітки. Бреду, а воно все далі. Зриваюся на біг, кричу, махаю руками, але все віддаляється й зникає в чорноті. Прокидався зі сльозами на очах, скупаний у поту.

Що, як знову сон? Пересохло в горлі, рушив швидше. Не може бути. Он мама виглядає, наче вертаюсь із навчання чи сесії.

Мовчки обняла. З радісним виском під ноги кинувся Топік – вухатий рудий друг. Лащився, стрибав, кинувся ганяти колами, прищуливши вуха, висолопивши язика.

Як зазвичай я кинув наплічник у веранді, пройшов до хати. Тільки на світлі помітив, як змарніла на лице мама. Міцний потиск тата, дідусь ляснув долонею по-морському, тримаючись давніх флотських звичаїв.

Я присів на дивані. Ніби й не їхав нікуди.

Заникуючись, пристаючи, почав оповідати. Так, ніби вичавлюю добрячий гнійник – спочатку болісно, а потім стало легше, отрута виходила, лишаючи пустоту й полегшення.

– Це добре, що зараз кинувся. Поки дітей немає. Вона ж не вагітна? – бабуса підсунулась ближче.

– Ні... здається. Зараз нічого не можу точно сказати.

– Які там діти! Таким дітей не треба.

– Тільки ж дивись – ні на які примирення, перепросини не йди. Хай що там каже – все кінчено. – Дідусь тяжко піднявся зі стільця. – Тепер відпочивай гарно, далі буде видно.

– Я внесла молоко, бери хліб з медом. Повечеряй і лягай. Чи дивись, роби, що хочеш.

Ще ніколи молоко не здавалось таким духмяним, а мед – таким солодким. Ось і кімната. Все, як лишив у червні. З насолодою простягнувся. Хай там що, але завтра.

– Ще не спиш? – тато злегка відхилив двері.

– Ні, тільки приліг.

– Що далі робитимеш?

– Далі працюватиму. У Києві. Тільки житло... Перший час, може, в тьоті Каті перебути?

– Завтра передзвоню. Як ти взагалі?

– Не знаю ще. Але гірше не буде.

– Добре, відпочивай.

М'яка темінь огорнула зусібіч, стиснула оксамитовими обіймами. Останній раз так легко було, мабуть, на минулих літніх канікулах. Коли ще не знав... не познайомився з нею. Досить, усе, цього не було, сьогодні не було. А завтра... завтра побачимо.

День минув швидко. Я обійшов садок, спустився до ставка. Тихо шелестів очерет, хрипло перемовлялись чаплі, поважно правували лебеді, притримуючись тільки їм відомого курсу.

Коротка ніч – і знову інший вимір: ранковий автобус, заспані люди, сморід розбудженого міста. Відчуття, ніби п'ять років тому. Тільки тоді було весело й незвичайно, а тепер... тільки тато поряд, як і тоді. Зійшовши на перон, ми пірнули у підземну круговерть, загубились у темних лабіринтах метро.

Час летів шматками, короткими відрізками. Пам'ятаю, як їздили до роботи, домовлялись про день відгулу, переходили, сідали в маршрутки, виходили, далі метро... Ось ця станція. Треба віддати ключі – ключі, які зробили за два дні до мого від'їзду, ні, скоріше втечі. До того мусив гуляти під будинком, чекаючи, доки хтось не підійде й пустить до квартири. Серце вилітало з грудей. Як лишити? Куди приткнути? Зараз усе одно нікого немає, мабуть, опущу в поштову скриньку. А якщо не влізуть?

Тато лишився чекати біля метро, а я підтюпцем майнув до свого недавнього житла. Ось і під'їзд, третій поверх. Добре, нікого немає. Ага, тринадцята, ось вона, ну, давай, ще трохи... Залізяки гучно клацнули – пройшли таки. Втер спітнілого лоба – тепер проскочити назад. Спеціально перейшов на інший бік, намагаючись загубитись у ріденькій юрбі людей. Завернув за поворот – ось скляні двері підземки. Вузькі стрічечки люду висотуються назовні, розділяються потічками, розбігаються дрібною мурашнею у своїх важливих справах.

Он тато стоїть. Можна дихнути спокійно. І телефон включити – два дні без зв'язку. Бадьоро посвітлівши, екран замайорів повідомленнями. Шістдесят пропущених. Двадцять есемесок. Нічого собі! Пальці плутались у кнопках, нарешті вдалося відкрити: «Где ты! Куда ушел? Не будь ребенком! Нам надо поговорить!»

Видихнув.

Усе. Розмов не буде. Відчувалась божевільна свобода і легкість. Мабуть, так почувається в'язень, уперше вдихнувши повітря за колючкою. Між тим вийшли на платформу. Нечисленні люди втомлено чекали потяга метро, втупившись перед собою, перебуваючи у власному світі.

Дивне відчуття великого міста – тисячі людей навколо посилюють гостру самотність, підкреслюють – ти один серед нас, до тебе нікому немає діла. Тато не любив міста. Не любив потяги, вокзали, аеропорти. Ще з армії. Говорив: «Навколо повно людей, а поздоровкатись нема до кого. Усі кудись біжать, штовхаються, перечіпаються. Час іде по-іншому. Ніби тільки приїхав до тебе, а вже й на вечір повернуло».

Смикнуло вітром, почувся скрегіт, ляскіт. Присідаючи, стишуючи хід прибув поїзд. Дерев'яний голос повідомляв роззяв, щоб не притулялися до дверей. Я зайшов у глибину, прилаштовуючись до протилежних дверей. Хотілося прихилитись до поручня й спинити натружені ноги. На мить заплющив очі.

Короткий поштовх – рушили. Що воно смикається, здається, нікому не став на ногу... Намагаюсь стати боком – Алла!

Хвиля чорного волосся, темні вологі очі, міцно вчепилася в мій рукав, підступила впритул:

– Ты куда ушел! Почему?! Я весь вечер... Я чуть с ума не сошла!

– Пусти.

– Ты... это же я...

– Заспокойся, більше немає чого кричати. – Тато простував вагоном до інших дверей.

– Денис, куда вы!

– Я тебе не знаю.

– Я же люблю тебе!

Вагон струснуло. Шваркнули половинки дверей. Нічого не помічаючи, я пробирався, штовхаючи людей, тримаючись поручня.

«Обережно, двері зачиняються!»

І самотня фігурка дівчини на пероні, що стрімко меншає...

«Станція “Золоті Ворота”, перехід на станцію “Театральна”».

– Вийдемо?

– Давай.

Тато пішов першим. Я плентався слідком. Вийшли до скверу біля Золотих Воріт. Вітерець холодив обличчя. Туман розсіювався, чоло давило стальним обручем. Серце несамовито стукотіло, горіли щоки, злегка поколювало в очах. Крадькома глянув на тата – лице витяглось, засмага проявилася різкіше.

– Це все?

Тато промовчав.

– Як вірити комусь? Вона...

Низьке гудіння, нутряне воркотання міста. Я не розумів його мови, не відчував слів. Щось залишило, назавжди покинуло тіло. Боліло в грудях.

– Добре, поїхали. Я подзвонив – тьотя Катя чекає.

Слухняно піднявся з ребристої лавки – знову дорога, і знову під землю.

...Я жирію. За два місяці набрав дванадцять кілограмів. Пізно встаю, їм, знову лягаю, знову їм. Уже місяць удома. Не втримався в столиці. Мабуть, не дуже й хотів. Усе осточортіло. Робота в ріелторській фірмі на тлі загальної кризи нагадувала повільне катування – прийшов зранку й сидиш біля монітора, ловлячи косі погляди співробітників.

Тихо, жодного дзвінка, жодного клієнта. Із зарплатні тільки ставка – не дуже розженешся. Тьотя натякала – пора б підшукати собі кімнатку й жити, не напружуючи її, сестру і двох собак у трикімнатній квартирі. Я шукав, проте все не те. То хазяї скидались на бездомних, то ціна здирницька. Старався не засиджуватись у квартирі, на вихідних

вирушав у місто, тиняючись вулицями, видзвонюючи оголошення, поспіхом перекушуючи в гидких забігайлівках...

Пам'ятаю одну неділю. Лупив холодний осінній дощ, я тільки вийшов від чергової квартири – хазяїн, добряче «під мухою», показував обдерту кімнатку з проваленим, обшмуганим диваном, увесь час заточуючись, дебільно посміхаючись.

– Не смотри, что маленькая, зато мы с женой люди веселые. Вот и сегодня гостей ждем. Может, останешься, вмажем по-братски?

З рота несло задавненим перегаром, маленька кухня відгонила нудотним сопухом пива, цигарок – усе це мішалось з різким духом копченої ковбаси, крабових паличок, ще якоїсь гидоти. Усилу позбувшись надокучливого дядька, вискочив зі смердючого під'їзду, вдихнув загазоване повітря.

Блискучі калюжі розтікались райдугою у вищербленому асфальті, рідка грязюка вперемішку з дрібним сміттям чвиркала під ногами. В кишені вібрував телефон. Дзвонила мама. Обережно спитала, як справи. Відповідав уривчасто, злісно. Не знаю, де бралось стільки злості. Ніякі знайомі чи родичі не мали на приміті житла. Боялись, що набиватимусь до них, чи ще чого. Не знаю. Тоді в голові не вкладалось: як так? Завжди ж посміхались, розпитували. Проте, як прийшлося...

Зам'явшись, мама сказала, що телефонувала тьотя Катя й запитувала, чи думаю шукати інше житло й що далі робитиму. Зрозуміло – більше в неї жити не можна. Чому ж не сказала прямо? Не поговорила? Пригадую завжди усміхнену добру тьотю, й не вкладається в голову. Мене викидають, виштовхують, як паршиву собачку. Що ж, сам винен, потрібно зразу рухатись звідти, а тепер... Холодні краплі затікали за комір, шапка зробилась важкою, ніби каска. Куди далі? Не сьогодні завтра фірму прикриють, продажів усе одно немає. Чого тоді там сидіти?

Нахиливши голову, щоб не так сікло обличчя, я наосліп рухався численними переходами. Гуркіт авто злився в єдину божевільну мелодію, вона видавлювала мозок, сковувала рухи, робила безпомічним перед сталевими щупальцями божевільного міського спрута. З переходу метро пахнуло теплом і смородом, гнилою вогкістю.

Ідеальні умови для розмноження мікроорганізмів. Чомусь згадалися лекції з мікробіології. Люди, ніби паразити із гноянки, сновигали туди й сюди, відгоняючи гниллю й вологою. Мене нудило від цього духу, духу немитих тіл і гнилих душ.

Я забрався в той же вечір. Зранку подякував за гостинність, узяв наплічник і рушив на роботу. Розрахувавшись за п'ятнадцять хвилин, ловлячи на собі співчутливо-насмішкуваті погляди колишніх колег, і направився на «Видубичі». Старезний «ЛАЗ» ледве дохилитав додому. От і все. Карусель зупинилась.

Я не відчував жалю, злості, розкаяння. Просто так сталося. За два місяці втратив все, що мав, до чого йшов цілих п'ять років. Хто винен? Сам.

Так повинно було статись, і все. Не знаю. Відчував лише втому й пустоту. Не стало універу, друзів, тренувань. Нічого не лишилось. Тільки старенький комп'ютер та інтернет через телефонну лінію. Там і зависав днями, переглядаючи останні новини, демотиватори, цікаві малюнки, зрідка заходячи у Фейсбук.

Я закинув спорт, поховавши подалі грамоти, кубки й мішені з останніх змагань. То інше життя – змагання, перемоги, мрії, кохання. Усе зникло. Деколи накочували такі сум і жаль, що хотілось кричати, трошити все навкруги. Тоді я одягався і йшов до ставка, в садок, поки той чад не вивітрювався.

Говорив я мало, більше читав чи засиджувався біля компа. Батьки мовчали, не чіпали мене. Розрадою став електронний щоденник, ретельно захований між папок диску D. Білому аркушу віртуального документа можна було розповідати все що завгодно, не боячись осуду, нерозуміння, переляку. Виговорившись, відчував полегшення.

Осінь видалась паскудною. Зранку гидко мрячило, небо затягло чорнильними хмарами. Батьки пішли на роботу, бабуса поралась надворі. Знайшов поснідати, всівся перед компом. Відкрив новини. Усе те саме. Президент обливає брудом прем'єра, прем'єр – президента. Хіба гадалося, що все так вийде, стоячи на Майдані, кидаючи пари цілими групами? Божевілля. Кінчена держава...

А це що? Лотерея на грин-кард – «регистрация до первого ноября». Лотерея – це цікаво, особливо зважаючи на те, що мені везе, як утопленому. Клацнув, зачиняючи вікно. Чекай, перше листопада –

це ж завтра... Що ж воно за лотерея? «Гугл» нам у поміч і «Вікі», пророк його...

«Грин-картка (також Зелена картка, Грин-кард; англ. green card; повна офіційна назва: United States Permanent Resident Card) – посвідчення особи або так звана ідентифікаційна картка, що підтверджує наявність дозволу на проживання в США людини, що не є громадянином США, але постійно проживає на території США, та надає право працевлаштування на всій території цієї країни».

Цікаво – можна випробувати долю й чкурнути звідси до Штатів. Це видалось мені настільки безглуздим, що я зозла зактив браузер. День пройшов як завжди: валяюсь на дивані, читаю книгу, дивлюсь телевізор, допомагаю по господарству. Після вечері вирішив глянути, що там у Фейсбуці робиться.

Тільки-но запустив «Оперу» – з'явився «Единственный официальный сайт правительства США по регистрации заявлений лотереи Green Card», сторінка замайоріла смугастим прапором. Я ж наче закривав...

Хіба глянути? Нехотя відкрив «єдиний офіційний». Анкета простенька. Тільки з фото довелося поморочитися.

Ось і підтвердження. Принтер сухо закректав, видаючи листок з особистим номером та паролем доступу для перевірки результатів лотереї. Коли дивитись?

Аж з 1 травня дві тисячі дев'ятого. То нехай лежить. Кнопка монітора моргнула й згасла.

Я навромацки роздягнувся і скрутився під теплою ковдрою, в мільйонний раз перебираючи події свого короткого, але вже такого насиченого життя. Навіщо?

Чому саме зі мною? Ця банальщина зривала дах, розщеплювала мозок. Як жити тепер?

Треба спати. Все. На сьогодні допит закінчився.

Далі буде.

Легенька пороша кружляла, перекидалась, стелилась на вологу землю, втрачаючи чудову білизну, насичуючись чорнотою й брудом. Нашорошені горобці люто бились за кришечки, майже перекидаючи

годовничку. Це я зробив. Тільки старався для всіх птахів, але сірі хулігани розігнали синичок й нахабно вимагали харчів. Щось торгнуло вхідні двері.

— Є хто дома?

— Заходьте.

Огрядна поштарка, тяжко дихаючи, щось діставала з пузатої торби, розносячи дух свіжої фарби й паперу.

— Осьо прийшло, розпишись.

Не дивлячись черкнув, розглядаючи блідий конверт. Місто Київ, суд, повістка. Руки затремтіли, в горлянці здавило: це ж прийдеться побачити, говорити. Що вони задумали? Присів на краєчок стільця. Можна не їхати, пропустити всі засідання, й розлучать автоматично. Але чому суд?

Боїться за квартиру. Дивні люди – за квадратні метри здатні на все. Я так і не зміг зрозуміти городян. Це хворобливе поклоніння житловій площі. Ненормальні. Якщо пропущу засідання, знову прийде повістка, знову листоноша, знову хвиля народного радіо в селі. Ні, потрібно закінчити. Досить.

Побачивши повістку, мама якось дивно зиркнула:

— Що робитимемо?

— Поїду.

— Ми не хотіли говорити... Повістка вже приходила, але...

— Чому ж не показали?

— Думали, нехай трохи оклигаєш.

Я промовчав. Можна було закінчити місяць тому. Нічого, все вирішиться. Тиждень. Ще один поганий тиждень.

Повітря іскрилось морозом. Пів на шосту – глупа ніч. Доріжка світла блискотить білими іскринками. «Москвич» натужно бурчить, пихкає хмарою пари, нехотя розігрівається перед далекою дорогою. Всі на ногах. Ми з татом похапцем снідаємо. Потрібно встигнути до десятої години. Сьогодні засідання, і перед очима маячить зала суду, люди, судді. Доведеться розказувати, що та чому.

Аж мороз продирає, хоча в хаті віє теплом від грубки. Швидко збираємось, мовчки вмощуємось в авто.

У вікні мелькнуло стривожене обличчя мами, згорблена постать діда. Їдемо. Думки плутаються, кидає в холод і жар. Тато мовчить,

зосереджено вдивляючись у затуманене скло. Скоріше б закінчити. Що б там не було.

Простір наливався колючою блакиттю. Ріденька пороша вибрикує, казиться, викручуючись широкими завитками. Обледеніла дорога гатить вибоїнами, стукотить старенькою підвіскою. Самотні авто мертво бликають пригаслими очима. Їдемо мовчки. Гуркотить двигун, пахне бензином, гуде пічка. Тремтять руки.

Чому так колотить? Це вони довели тебе до стану зашуганої тваринки, намагаючись створити зручного раба. Вдалося. Майже. Тепер нервую так, що нудить і в очах чорно. Я завжди підсвідомо гадав, що люди ставитимуться так, як ти до них. Нахабна брехня. Терпи й розгрібай цю купу покидьків, розплачуючись за довіру й недосвідченість.

Столиця зустріла довгими «тягучками», смородом вихлопів, брудними узбіччями. Купки людей нетерпляче тупцяли на зупинках, кидались у пащу переходів, сновигали тротуарами. Залізні коробки текли безперервною смугою, петляючи, кахикаючи чадом, тручись блискучими боками. Наш блаженький «комбі» вперто трюхикав у лакованій річці блискучих авто, розбиваючи морозну синяву.

– Де машину дінемо?

– Поставимо на «Видубичах», там стоянка є.

Асфальтована петля поволі спускалась під міст, розсипаючись декількома звивистими щупальцями. Під'їхали до стоянки. Декілька машин, покритих іскристим снігом, вишикувалися в рядок на невеличкому асфальтованому п'ятаку. Ось і все – пора. Ноги погано гнулися, ледве видобувся з авто. Тато відійшов домовитись з охоронцем, щоб наглянув. Роззираюсь навкруги. Знайома обстановка.

Пом'яті продавці дисків й почорнілих бананів, ранні пасажери сновигають у хвилях пари. Від чепурного кафе накочується дух розчинної кави й біляшів. Зачучверений дядько риється в смітнику, дістає зеленаві пляшки, струшує, складає в засмальцьовану картату торбу, деякі допиває, пожадливо смикаючи борлаком. Ліниво рухаються бокаті автобуси, вирулюючи на стоянку чи посадку. Біганина, шурхотня, мурашник.

– Пішли.

– Погодився?

– Дав п'ятдесят гривень. Нам куди?

– На «Золотих Воротах» пересядемо. Потім чотири станції й пішки.

Кляте метро. Підземка знову війнула смердючим віддихом, нудотним теплом, людською мішаниною. Похмурі міліціонери, рвучкі двері, розсип жетонів – інший світ. Світ тисяч облич й шаленої самотності, де всі дивляться крізь, не помічаючи страху, радості, не сприймаючи іншого за людську істоту. Ти лише бутафорія підземки, необхідний елемент скаженого руху по колу. Та й чому хтось повинен помічати одного з трьохмільйонного невпинного міста, яке живе своїм безкінечним, особливим життям?

Між тим, запхались до вагона. Похмурі бліді обличчя, дротики навушників, маленькі книжки – кожен у своєму світі. Не дивно, чому такі зморені, – водночас проживають у декількох реальностях, часто плутаючи одну з одною. Так мимоволі станеш дратівливим й утомленим, худючим або товстим. Тут немає доволі, тільки недостатньо або надміру. Колись любив це місто. Зараз... зараз теж люблю. І ненавиджу. Ідеальна рівновага. Ідеальні відносини.

Пальці почервоніли, один злегка підпух. Дарма не взяв рукавиць. Казенні сірі ворота. Присадкувата будівля з маленькими вікнами. Брудний автозак, чорні солдати навколо. Один тримає дебелого пса в дротяному наморднику. Під їхніми поглядами втягуємо голови в плечі. Пластикові двері тихо рипнули, шкрябаючи намерзлі кім'яхи снігу. На вході молодий хлопець із чорними погонами записав паспорти, глянув на повістку, мовчки ткнув у кінець коридора. В очі впав надірваний шеврон – «Грифон», спеціальний підрозділ. Сірі стіни, ряди розхитаних крісел, купки стривожених людей. Куди ж його?

Вони стояли біля дверей. Чорні шкірянки, чорні джинси, чорне розпущене волосся. Й ті сережки, які я завжди ненавидів – великі, тонкі кільця. Звисали колесами, злегка поблискуючи в тьмяному світлі. І подруга поряд. Обидві, ніби ворони, в чорному. Тільки потім я зрозумів, від чого утік. Десь за півроку після суду. Звичайні фрази, репліки, поведінка... пригадував й поволі складав рожеву мозаїку.

«Во время сессии мы будем заниматься допоздна в моей комнате...»

«У нас есть свой сайт... Нет, тебе я его не покажу...»

«...Она останется у нас на ночь... Мы будем спать у меня...»

Згадую й дивуюся, наскільки ж я був сліпий. Тільки потім все стало на свої місця. Та це потім, а зараз – суд.

Теща вибалушила здоровенні сірі очі, ніби намагаючись загіпнотизувати. На губах презирлива усмішечка. Я намагався не дивитись у той бік, стримуючи тремтіння рук, стискаючи шапку. Сидів на твердому відкидному стільці, підібгавши ноги. За три метри скупчились ті, що мали стати моєю сім'єю, новим домом. Тепер звідти віяло такою ненавистю, що я фізично відчував сотні колючих голок, які розсипались тілом. Поряд крутився облізлий чоловічок у сіренькому пальтечку, мнучи хутрянний картузик і засмалцьований портфель.

З непримітних дверей вигулькнула жіночка:

– Развод. Процесс, назначенный на десять ноль-ноль. Ответчик присутствует?

Ось воно. Виступив наперед, спину запекло:

– Є.

– Претензии к заявителю имеете?

Теща подалась наперед. Чоловічок пропхався поряд:

– Я адвокат заявителя.

Помічник судді глипнула на «адвоката»:

– Ніяких претензій немає.

– Заходите в кабинет.

Простора кімната, жовті лаковані столи буквою «Т».

У куті похнюпився державний прапор. Сива повнувата жінка з-під окулярів уважно дивиться на мене.

– Вы согласны на расторжение брака?

– Так.

– Да.

– Есть какие-то претензии?

– Брак между Денисом Рашем и Аллой Шкатько считается расторгнутым. Кто из вас оплатит судебные издержки – двадцать гривен тринадцать копеек?

– Я оплачу.

– Справку для предъявления в ЗАГС можете получить в среду. Всё.

Я вийшов звідти, ніби в диму. Ноги підкошувались, лице палало. Невже все? За дверима товпився гурт наступних позивачів. Лиця

розмитими плямами мелькали поруч, я йшов облупленим коридором, злегка похитуючись, жадібно втягуючи надихане повітря. Перші ковтки волі відгнали залежаними паперами й спітнілими відвідувачами.

Морозець добряче хапав за носа, видавлював сльозу. Ми швидко простували до метро, уклоняючись поривам стрімкого вітру. Я крадькома поглядав на тата – за ці декілька годин він посірів, ніс загострився. По дорозі ледве перекинулись слівцем, поспішаючи до машини.

Лінива «тягучка» нехотя випустила нас з давлючого міста, підсмикуючи, призупиняючи, шарпаючи перед кожним світлофором. Нарешті вільне шосе, поле й декілька автомобілів попереду. Ось воно – справжнє визволення. В нас ніби хтось рота розв'язав:

– Бачив, як витріщилась?

– Страшні такі, чорні, хай воно скажеться!

– Тепер усе, назавжди розщитався...

Легенька пороша тарабанила склом, летіла узбіччям, закручувалась маленькими дзигами.

– Знаєш, тьотя Катя пропонувала мені йти вечором у бар працювати. Казала – так усі молоді роблять.

Тато міцніше стиснув кермо.

– Нехай свою Іру посилає.

Пороша стукотіла дробинками, налипала в кутиках скла, засипала щілину капоту. Дорога коливалась, хилитала ямами, підкидала на замерзлому камінні. Ми проїжджали села, крутилися брудними вуличками невеликих містечок, розгрібали льодяну пилію стертими шинами. Дорога ніби й знайома, проте щось не те.

Я дивився на сніговий пил – крижані вихори плели візерунки, злипаючись у лапаті сніжинки.

Я знав цю дорогу напам'ять – стільки від'їздив туди-сюди старими «ІАЗами» й «Ікарусами», що міг навіть у темряві визначити, де знаходжусь. Спогади вичавлювались брудними краплями. Та хай воно пропаде, наче все було не зі мною. Невже звільнився? Досі не віриться. Пічка мірно дихала, навівала дрімоту. Тато примовк, думаючи щось своє. Хуртовина розходжувалась, підсвистуючи двигуну. Я дрімав, притиснувшись до обмерзлого вікна.

Широко розчахнута брама наче чекала. На бетонній підлозі гаража кучерявився тоненький сніжний килимок. «Москвич» глибоко зітхнув, діставшись дому. В важкій дублянці я ледве видобувся з кабіни. Мама зачинила ворота. Біля повітки вклякла бабуся.

— Ну що там?

— Справились.

У колінах поколювало, шия затекла. Після теплої кабіни холодок гуляв спиною. Вдихнув повітря. Ніздрі злиплися — гарненький морозець. Підійшла мама:

— Пішли в хату.

Двері рипнули, дихнувши теплом. Рудий клубок кинувся під ноги, радісно гарикаючи. Друзяка Топік підстрибував на радощах мало не до пояса. На лежанці мружився Кузьма, дряпаючи кігтями покривало. Дід сидів поряд, раз по раз погладжуючи пухнасте хутро. Лапата, порепана долоня злегка тремтіла.

— Кончено?

— Да.

— Пройшло без ніяких?

— Наче.

— То й добре.

Топік крутився під ногами, але почувши дух їжі, гайнув під стіл. Далі — пуста кімната й зачинені двері. Голова дудніла, тіло ломило. Бурчало в животі.

Перевдягнувся. Стало легко й тепло. В кухні зібрались усі. Тато їв, схилившись над духмяною тарілкою. Мама сиділа навпроти, бабуся з дідом притулились коло грубки.

— Розказуйте.

— Та що там: приїхали, зайшли, спитали — чи немає претензій, сказав немає, от і все.

— А «ті» що робили?

— Нічого, притягли з собою якогось дядька, адвоката, бояться, щоб якихось претензій не висунув.

— А щоб вони сказали разом з усіма своїми претензіями! Думають, нам щось треба?

— То це вже все?

— Суддя сказала через тиждень забрати документ.

– Ох, дав би Бог розплюватися і хай вони викажуться, де вона така зараза взялась на нашу голову!

– Добре, що благополучно вернулися. Лягай та відпочивай.

Від батареї віяло теплом, Кузьма сопів під боком. Живіт бурчав – купа добреників не хотіла миритися. Очі злипались, але дурний день вихором блукав головою, окремі деталі мазались і переплітались. От і кінець. Чи початок?

Глава 2

Сніг тріщить. Ніздрі злипаються, від кожного вдиху виступають сльози. Тугий струмінь води сюрчить з трубки, наповнює відро. Обережно шаркаю до повітки, де чекає наша годувальниця Кукла. Так каже бабуся. Для мене – друг. Кукла спочатку тицяється вогким язиком у куфайку, намагається дістатись лица. Коли не вдається, ображено форкає і неквапом п'є. Під сусіднім жолобом щось зашурхотіло, заплямало, виткнулись руді вуха.

– Топік, вилазь, сонько.

Наш рудий охоронець видобувся з чималенької купи соломи. Ото вже дід намостив, тут і захочеш, та не змерзнеш.

– Що, підлиза, їсти схотів? Зараз іду, хай Кукла доп'є.

Топік підскочив до корови, по-свійськи чмихнув біля самого носа – давай, мовляв, швидше, я їсти хочу. Кукла, звикла до тих фортелів, повагом пила, гучно сапаючи.

Двері завищали, випускаючи теплий подих повітки. Топік гасав кругами, хапав сніг – радіє дурний, що йому. Поки заніс відро й обмів валянки, пес позначив територію. Двері писнули, Топік стрілою майнув у веранду.

Мама готує сніданок, тато у ванній. Дідусь із бабусею одягаються – поратись по хазяйству.

– Напоїв?

– Аякже.

– Скільки випила?

– Чотири відра, більше не давав.

– Харош, нехай удень ще попробуєш.

Бабуся підхоплює декілька черствих окрайців зі столу.

– Я давав хліб.

– Ге, ухватила за раз? Тоді свиням кину.

Топік улігся під стіл, чекаючи, поки всядусь снідати. Знає – все одно щось перепаде. Духмяний суп, тоненько нарізане сало. Тато поспішає, має бути одним з перших у школі – така вона, директорська доля.

Коли зібрався їсти, батьки вже поїхали. Вірний «комбі» довго опирався, відмовляючись рушати в таку холодиригу. Проте, тато переконав давнього друга. М'яке тепло йде від грубки, їжа гріє зсередини. Топік ремигає шматочок м'яса. Щось бубонить телевизор.

Так день у день. Від одноманітності дурію.

Комп'ютер, телевизор, книга, господарство. Господарство, книга, комп'ютер. Бісить! Злість накочує хвилями, охоплює смердючим туманом.

Тоді я ненавидів усіх, особливо себе – нікчемне створіння, що знищило майбутнє за пару довбаних місяців. Туга тримала міцно, особливо після погляду в дзеркало. Менш ніж за рік – живіт висить, в'яленький жирок на руках, лице розпливлось, наче млинець. Красунчик, що тут скажеш. Що ж, мама завжди хотіла, щоб набрав вагу, не світив ребрами. Ну от, тримай – розпишись.

Тьмяні дні текли, стираючи межі тижнів, місяців. День, ніч – усе одно. Тим паче, більше сплю вдень – уночі кидаюсь, і знову забуття. Рятували книги. Знову перечитав Булгакова. Натрапив на «Білу гвардію». Дивно, чому її називають українофобською? Описував сучасник звичайну правду, власне сприйняття. Ніякої тобі «шароварщини», яка всім так нав'язла, аж зуби зводить. Рідні мене не зачіпали – лежиш, то й лежи, читаєш, то й читай. Ставились, як до хворого, що от-от видужає і зіпнеться на ноги.

Але я киснув усе більше. М'язи боліли, з'явилась задуха, ходив мало й неохоче. Тренуватись можна, але навіщо? Без звичного ритму тренувань, мети, став одутлою медузою. Desperation^[1], одним словом.

А зима рипіла морозом, дріботіла густим біластим пухом. Рік танув, як кривобока бурулька під густими променями полуденного сонця. За сімейною традицією, в останній день старого року кололи кабана. Звечора наготували балон з газом, купу блискучої яшної соломи.

Моя роль – «подай-принеси». Тому я спокійно проспав найстрашнішу частину і вийшов на банальне смаління й чищення. Наш незмінний колій – дядько Максим – спритно обпалював ріденьку щетину. Балагур і жартівник, він зустрів мене незмінним вітанням:

– Здоров, хлопче! Чого так рано?

– Виспався, дай, думаю, вам трохи поможу.

– Тоді бери відро та воду тягай – скоро будемо красоту наводити.

Справились до обіду. Дядько Віктор робив швидко й чисто, не вмовкаючи сипав жартами та примовками, ганяв за ганчіркою, мискою, находив час кинути жирку Топікові, який тупцяв навколо.

Блякле небо набурмосилось, гостренькі кристалики сікли обличчя, від кабана лишилась тільки брудна пляма горілої соломи й патьоки талого снігу. Мама з бабусею квапливо готували свіжину для давнього обряду. Якщо хтось заколе свиню – обов'язково запрошує сусідів на такий собі бенкет. У наших краях це називалося «прийти на жучки».

Декілька сусідів, тато, дід, я, дядько Віктор – ото й усі гості. Розмова тече повільно. Чоловіки гарно підпили. Собі підливаю тільки сік. Балакають про брехливих політиків, малу зарплату, нестачу роботи. Вічні проблеми звичайної людини. Дід розливає по чарках криштальний самогон, припрошує.

– Скільки тут градусів?

– Хто ж його знає.

– Не менше сімдесяти.

– В мене одна проба: запалив, горить синім – значить, хороша.

Далі, як водиться, згадали армію. Почав дід – Приамур'я, китайський кордон, прикипілі до броні пальці, вічний мазут, тісна башта. Сусід Микола – про Білорусь, стройбат. Дядька Віктора взагалі ледве впросили не показувати прийомів рукопашки й не бити пляшку на голові. Тільки тато сидів мовчки.

– А ти, Сергію, чого мовчиш?

– Та вже все розказали, нічого не оставили.

– Ти, кажуть, в Афгані воював. Правда чи брешуть?

– Було трохи. У штабі там посидів.

Ага, у штабі. Он у шафі форма висить і берет. А в тумбочці дембельський альбом з написом «186 ООСПн»^[2]. Про те тільки ми знаємо.

Усі замовкли. Перед осоловілими очима гналась молодість, друзі, веселощі. Першим спохватився дід. Знов по чарці, мама піднесла нову миску. Від смачної їжі, цілоденної метушні очі самі стулялися. Помаленьку видобувся з-за столу й рушив до кімнати. Як гарно лягти та випростатись!

Ось і мої старі друзяки: Пікуль, Булгаков, у бік тисне Джек Лондон. Відвиклі ноги гуділи, у спину ніби хтось палицю встромив.

Розгорнув книгу – літери стрибали, рядки скручувались, губились. Сутінки заповзли до кімнати давлучим газом. Світло ввімкнути ліньки. Раптово провалився у німу безодню. Хтось зачинив двері, і голоси зникли. Вперше за багато днів.

Прокинувшись, довго не міг зрозуміти, де і що. Рифлене скло дверей тихо жевріло червоним відблиском. Очі злиплись, усили протер. От тобі й новорічна ніч... Кажуть, як проведеш – таким і буде рік.

Воно й непогано: цілий рік провалятись та все ж... продивитись телевізор теж нічого.

Ох і залежався! Спина коле, килим тре підошви, шаркіт на всю хату чути. Мама заснула, тато дрімав на дивані. Телевізор блискотів веселковими басковими й кіркоровими, сліпив фаянсовими усмішками, фальшивими тостами. Задовбали, клоуни. Не держава, а здоровезний цирк з нахабними блазнями. Усе конвертується в сміх, люмпени схавають, «не нада напругаться». Дебільний потік давив на мозок.

Чи це я неправильний? Ніколи не розумів цей каналізаційний струмінь московських розваг. Він шурує до нас не гірше газу, тільки далі не йде – збирається в смердючий відстійник. Гірше радіації. Але самі винні. За всі роки не створили власних пристойних розваг, от і віддали у відкуп. А це контроль над емоціями мільйонів. Які звикли жити в лайні й дякувати тим, хто їх у лайно занурив.

Дістали, пішов далі спати... Телевізор нехай працює, все одно в тата пульт не видереш. Ого, скоро вже дванадцята! Може, подивитися, що скаже президент?

Я не чув слів, згадував, як уперше за роки безнадії повірили.

Між тим гарант завершив традиційне «щастя-здоров'я». Цокнулися келихи, вискочили «зірки»: «Новый год, Новый год, Новый год!» Тхнуло пліснявою, аж у носі закрутило. Тато приглушив звук.

– Пішов я. Щось немає нічого.

– Давай. Я ще трохи подивлюся.

Тато перевернувся на інший бік, стиснувши пульт.

Хата стихла. Потріскували останні жаринки, грубка заснула, повільно дихаючи останнім теплом. Кузьма розлігся на всю постіль.

– Посунься, ледащо.

Кіт замурмотів, переліз убік й знову засопів. Кручуся – не засну. На той випадок під ліжком є старенький CD-плеєр з диском улюблених пісень. Я часто засинав у навушниках. Що тут у нас. Ага, «Bard's song» – «Blind Guardian». Для сну саме те. Здрастуй, Новий рік!

Наступні дні мелькнули одним потоком. З ранку до вечора працювали з кабаном. Топили, смажили, начиняли. Головні – бабуса й тато. Я знов-таки на побігеньках – прийми, подай, вилий, знайди. Коротка перерва на обід і знову. Поспішали, щоб усе закінчити до Різдва. Дід устрявав, керував усім і зразу.

Так докрутились до різдвяної ночі. У веранді стояла здоровецька миска. З-під чистенького рушничка виглядала рум'яна ковбаса, покрита сріблястим інеєм, рулети хвалились запашним віддыхом. У хаті чималенька ялинка простягла лапаті хвоїнки, тримаючи вогники барвистої гірлянди.

Кузьма сидів між гілками, здичавіло оглядався, припадав до землі, прикидаючись лютим звіром. Побачив в іграшці волохату мармизу, злегка поворушив лапою, далі сміливіше, кумедно підвівся на задні й ухопився за блискучу кулю. Нитка не витримала, іграшка гепнулась. Кіт пирхнув й з усіх ніг шелеснув під диван. Дивно, але куля витримала. Дід почепив назад, а Кузьма зайнявся гірляндою, куштуючи драти на зуб.

На кухні щось бурчало й пінилось, шипіло, клекотіло, тікало з каструлі. Бабуса з мамою, розчервонілі, заклопотані, поралися біля наїдків. Під стільцем лежав Топік, принохувався до дивовижних запахів, слізним поглядом тупився в господинь, випрошуючи ласі шматочки.

– А чого ж це я сиджу? Ще корову напоїти.

– Нехай, діду, хочу надворі пройтись, разом і напою.

– Гарно вдівайся, бо на вечір добре бере.

Понурі тіні розпластались густими плямами. Блакитні іскри тріскотіли під ногами. Ніздрі злиплись, дихання сперло – вечір проти Різдва, одним словом. Кукла була не в гуморі – цмокнула два рази, чогось психанула, вперлась носом у відро, щоб перекинути.

– Тю на тебе! Чого розказилася?

Корова форкнула, вмочила губи, довгенько булькотіла, тільки води не меншало. Я шарпнув відро – Кукла простягла голову, з губ ручаями дзюрчала вода.

– Що не так? Кажі.

Почухав за вухом, смикнув за кошлату чуприну. Кукла нахилилась, совала сіном, підкидала пусту миску. І видно ж – хоче пити, але чогось бушує. Поки відставив відро. Дай хліба візьму. Повітка хекнула, випускаючи струмінь тваринного духу. На пальцях клейкий леп і гострий дух худоби.

– Піла?

– Та не. Щось не хоче. Візьму хліба. Вечірню порцію не получила, то й фукає.

– Геть розбалував. Позачиняй усе, бо мороз гарний.

– Добре.

Кукла від втіхи жмурила вогкі очі, хрумаючи запашними окрайцями. Тепер вода пішла, ніби в пісок.

– Довольна?

Корова лизнула шорстким язиком, наче терткою провела. Гарненько зачинивши подвійні двері, я рушив до хати. Яскраві крапочки розкинулись на чорнильному небі. Сніг убирав тьму, розсіюючи ніч. Двері лущали – Різдвяна ніч вступала в права.

У хаті розкошували тропіки. Пальці швиденько набрякли, очі сльозились. Тепло заповнювало всі пори.

– Напоїв?

Да.

Скільки випила?

Три.

– Роздягайся, бо доходишся, поки скотина й балакать почне.

– Це як?

– Ти що, не чув такого?

– Наче не.

– Я ще як малий був, то од дідів чув. Підожди, мабуть, в Скуратовича таке є. Зараз гляну.

– Нехай, потім подивимось.

Проте дід уже порпався в книжковій шафі. На світ з'явилась добряче потерта книга. На палітурках і назви не розібрати. Але я з дитинства знав – це «Місяцелік», де описані звичаї нашого народу. Окуляри осідлали ніс, дід уважно гортав пошарпані сторінки.

– Ага, осьо, диви. Перекази про те, як тварини говорять у Різдвяну ніч. «Один чоловік...»

– Діду, нехай я сам перечитаю.

– «...вирішив перевірити, чи справді худоба в цю ніч говорить. Ще звечора сховався...»

– Діду, чуєш? Сам подивлюся.

– «...під жолобом. Дай, думає, дочекаюсь, заговорять мої воли чи ні».

Робити нічого, довелось слухати, як дядько сидів до півночі, а потім один віл сказав до іншого, що завтра хазяїн помре. Так воно і сталося.

– Бач, як воно. Щось таки є в природі.

– Мабуть, так просто не придумали б.

Я збирався вислизнути до комп'ютера, проте дід тільки розім'явся.

– Підтримаймо традицію. Неси Васильченка.

Кожне Різдво, скільки себе пам'ятаю, дід читав «Святий вечір» Васильченка. З дитинства звик до такого. Спочатку казки, потім книги про військових льотчиків, Нечуй-Левицький і ще багато різного. Навіть коли я навчився читати сам, усе одно просив діда, щоб вечірком щось почитав.

Посеред кімнати винесли стіл. Мама з бабусею розставили купу смаколиків. Дід узяв слово.

– Ну що ж, сім'я. Знов ми зібралися за цим столом. Год був важкий, багато всього пройшло. Нехай усе погане йде собі, а хороше остається. Дай Боже і на той год діждатись цього дня у такому складі, всім живим і здоровим. Хай у нас усе наладиться. Сватам нашим дорогим нехай гикнеться. Вітьці щоб гарно зароблялось і додому вернутись. Ірочці з онучатами здоров'я і всього самого доброго. Дай Боже. Берем, Сірьюжа!

Перехилили по чарці. Я смакував узвар. Щось волохате човгнуло під столом. Блиснув вогкий ніс й хитрючі очі. Кузьма дер дідові коліна. Я крадькома кидав лакоминки рудому хитрюзі. Мама вдавала, що не бачить. Бабуся підсипала цукру до куті – любить солодке. Тато налягав на пельмені. Дід молотив усе підряд. Під столом плямкало, сопіло, чмакало – волохаті родичі відзначали Різдво.

Телевізор відсвічує блакитною плямою, на столі лишили страву для предків, що з'являться опівночі провідати своїх. Топік простягся під грубкою, голосно сопів, відкидавши лапи. Кузьма видерся на

лежанку, задоволено мружився, бгаючи пазурами ковдру. Розслабляюча дрімота, ніби анестезія, глушила почуття і думки. От і добре. Десь далеко блимала ялинка, дід бурчав, що ради Різдва могли щось і людське показати. Мама з бабусею тихо розмовляли в спальні. Цю ніч ми всі разом. Завжди...

Колядники затоптали весь килим, вихолодили вітальню й зробили Топіка щасливим. Стільки гавкоту я давно не чув. Звірі спали як убиті, тільки під ранок прийшлося випустити від гріха подалі. Через якусь годинку, коли дід вийшов глянути до худоби, то мало з ніг не збили – так перлись у тепло. Тепер собака радісно зустрічав кожного переляканого дітлаха, а кіт лінкувато бликав – чого, мовляв, дурень будиш даремно. Мама роздавала цукерки й гроші, дід примушував колядки виспівувати, а не просто «коляд-коляд». Весело, одним словом.

– Яка б не була власть, а Різдво є. Помню, як учителі приказували, щоб не посміли колядувати. А все одно збирались, брали торби та йшли.

– І що ж тоді давали: яблука, горіхи, якогось малая^[3] черствого, – бабуся приєдналась до діда.

– Та що там казати, пиріжки з буряком, квасолею, печеним гарбузом, і тому раді. Які там гроші!

– Воно тисячоліттями складалось. Таке за год не відміниш.

Я любив такі хвилини. Спогади оживали в барвисті картинки. Ось дід біжить у юрбі хлопчаків. Материн лапсердак підперезаний пояском, на ногах чуні з німецьких шин, і полотняна торба, пофарбована бузиною. Мороз добрячий, діти подубли, але регочуть, перекидаються, кидаються снігом.

На столі блимає каганець, навкруги вся бабусина сім'я – чекають, поки мати поставить чавунець. З усіх страв тільки печена картопля й квашена капуста. Їдять похапцем, смачно вмочують в олійку – поки картопля є, хліб закінчився давно...

Спогади плетуть павутину, стирають реальність. Зимовий день, як сірник. Увечері зібрались разом у вітальні. Мурмотів телевізор, ялинка миготіла, Кузьма смикав уві сні лапою. Ми говорили. Те, що чув у дитинстві багато разів, тепер сприймалось інакше. От як зимова ніч.

– Ба, розкажи, як у школу перша прийшла.

– О, було. Помню, зима була. Кінець листопада чи грудень. Світає пізно, вечоріє рано. Будить мати: вставай, дитино, вже у школу пора. А часів у нас не було, радіво тільки шавкотіло старе. По йому і часи узнавали. І почулось матері, що пора.

Оділась, взяла торбу і йду. Хурделить, вітер свистить. Добрела до школи, там темно. Двері зачинені, по селу тишина, тільки собака коли-не-коли гавкне. Обійшла школу, нічого. Сіла на спризьбу, зіщулилась та й жду. Додому не йду, куди ж – мати в школу одправила. Сиділа-сиділа, задубла на кізяк. Тут якась тінь. Підходить ближче – дядько.

– Ти чого тут сидиш?

– В школу прийшла.

– Ще ж тіки чотирі часа!

– Мати сказала в школу йти, то й пішла.

– Ходім до нас, в сторожку, посидиш, поки школа відкриється, бо замерзнеш к чорту.

Посиділа в сторожів, аж у школі віконце загорілось – Стешка топить прийшла. Заходжу в двері, вона й руками сплеснула – чого так рано прийшла.

Кажу, мати одправила. Сиджу, аж Петро прибігає. Де ти лазила, кричить, ми все село оббігали! Дає коржа теплого. Потім мати прибігла, плакала, думала, що нежива. Так і сиділи, поки діти поприходили.

– Чого ж додому не вернулася?

– Хто його зна. Така дурна. Чогось боялася вертаться. І мати ж не лаяла сильно, а щоб бить – то ніколи такого не було. Боязка була.

– А ми після школи всігди на санки. Прийшов, торбину – бух, і на гору, до Матвія. Гора крута, довга. Крик, гам, сміх. Санки хіба ж такі, як тепер? Дерев'яні, доски хилитаються, полозки стрибають. Летимо. Що вже той Матвій не робив: попіл сипав, сміття кидав, щоб під вікнами не верещали. Але яке там, раз, два проїхались – та й опять ковзанка. А то ще робили поїзд: поприв'язуємо декілька санок і запускаємо. Розігнались, летять, хтось зашкопиртався, і всі, як груші, летять у сніг. Затемно розходимось. Мокрющі, штани і куфайка льодком покриті. А мати дома вчитує та кидається тим дрантям. Тоді залажу на піч у горох чи кукурудзу, зариюся та сплю як убитий.

– Розкажи, діду, про чумаків.

– О, то це ще батько мого діда був настоящий чумак. Каже – півгода немає, а тоді приїде, привезе мішок грошей, риби, солі та в шинок. П'ють уже п'ють з дядьками, аж поки жінки не со беруться та не візьмуть бучки і додому не приженуть.

– Це таке, про колесо розкажи.

– А, так от. Чумаки всігди їздили гуртом. Ставали отдыхать коло води, щоб волів напоїть, самим посидіть. Зібралось чимало, сидять, їсти готовлять, хто курить, хто байки розказує. Тут чують – щось шумить. Наче на вітрі тряпка лопотить. Закрутили дядьки головами і чують слова: пить, пить. Дивляться, по небі парубок летить – очі витріщені, сорочка лопотить. Чумаки і роти пороззявляли.

А був між ними старий чумак, що «знав». Щось пришептав, махнув рукою – парубок притишив, та й спустився коло них. Упав та й лежить. Чумаки до його, перевернули. В хлопчини лице розпухло, губи потріскались, очі сльозяться. Не двигає ні рукою, ні ногою, тіки крекче. Підійшов знахар, щось над водою пошептав, помазав лоба, дав попить. Хлопець закрутився, наче рак, замурмотів, сів.

– А де це я?

Чумаки обступили, витріщились на таке диво. А дідок у стороні люльку потягує та підсміюється.

– Давно летиш, паря?

– Хто його зна. Зранку вийшов до худоби, голова замакітрилася, світ закрутився – і всьо. Тільки оце до тями прийшов.

– Тебе дівка причарувала.

– Оце тобі! Нащо ж таке робить? З мене чуть дух не вийшов.

– Ге, нащо. Розсердив чогось.

– Що ж тепер робить?

– Не журись. Утнем і ми штуку. Скидай сорочку.

Скинув парубок сорочку.

– В кого є запасне колесо?

Змотались, принесли. Обступили, чекають. Дід натяг сорочку на вісь, приказав тихенько і запустив. Спочатку колесо хилиталось, наче п'яне, потім набрало ходу і знялось у небо. Полотно захурчало, далі тихше, а потім геть пропало.

– Це, – кажуть дідові, – такий гостинець, що як у хату влучить, то й стріху проб'є.

– А як у дівку?

– Не, я так поробив, що в дівку не попаде. Так тільки, наляка. А що, нема чого парубків чарувать. Ге, хлопче?

Я сто разів чув ці байки, ще з раннього дитинства, проте кожного разу дід переповідав якось по-новому, так, що хотілось слухати ще і ще. Зимовий вечір плівся, заліплюючи чорнотою вікна, нечутно перетікаючи в глуху ніч. Усі розійшлись по кімнатах. Через стіну скреготало радіо – дід, як завжди, ввімкнув на повну.

Тато клацотів каналами, мама тихенько дрімала на дивані.

Я зачинив двері. Знову мій світ. Гарний вечір, але чогось неспокійно. Запустив комп'ютер. Монітор відсвічував, заспокоював. Треба музики, бо знов починається. «Наутітус» – саме те, що треба. «Падший Ангел» діяв, як транквілізатор, блокуючи біль, лють, розпач. Гарно...

Ліг на постіль, заплющив очі. Світло вмикати не хотілось. Та й вставати не хотілось. Музика завжди допомагала. Головне знайти правильні пісні. У свій час створив збірку найулюбленішого. Можу слухати декілька разів поспіль. Хороші пісні не набридають. Бач, «Металіка» завела «Непрощенного». Наче про мене. От і я такий – «unforgiven».

Я гнав спогади подалі, намагаючись розслабитись, розчинитись у мелодії. Адже саме так радять психологи. Ні чорта не виходило. Час, кажуть, лікує. Може й так. А може й ні. Поки що борюсь. Не перший і не останній.

Глянути новини, чи що. Те саме. Гризня, розбірки, корупція. Шизики... Наче й не було того піднесення, Майдану, помаранчевих стрічок. Спаскудити таку довіру...

Усе. Таймер «on» – і слава завтрашньому дню.

Глава 3

Бадьорий горобець упав між курей, схопив зернину й дременув снідати. Чорні лисини болота розходились усе далі, поїдаючи брудні залишки снігу. Небо все частіше набувало чистого блакитного кольору, ніби гарно вимите скло. Вечорами й ранками калюжки ще затягувала хрустка крига, проте повітря наповнювали особливі пахощі. Дух вогкої землі і прілого листя перебивав морозну свіжість.

Бруньки набубнявіли, дерева розправляли гілки, ніби потягались після довгого сну. Ґрунт цвиркав водою, наче губка. Садок гарненько розрісся. Добре було б доріжки положити, а там розкопати клумби. Може, сад каміння закласти отам далі? А збоку невелике озеречко?

– Денис!

Тато гукає – кінець передиху.

З хати виповзала курява, сідала на ганку, робила брудний заміс на сходах. Пилюка скрізь: у носі, очах, скрипить на зубах. Про одяг узагалі мовчу. В кімнаті купа чорної цегли, обсмалене залізаччя, шматки цементу. Ми розбираємо лежанку.

Краса й сучасність видавили тепло і затишок. Про прадавній винахід народу нагадує тільки пляма на підлозі. Ремонт стартував.

Штик, ще один. Траншея глибшає, ноги по кісточки загрузли в клейкому ґрунті. Пора вибирати накопане. Совкова лопата тріщить, біля ями наростає купа. Спина коле, на долонях червоні пухирці, шапка прикипіла до черепа, набубнявіла вологою. Траншеї копали добрячі, труби точно не замерзнуть. Скільки ж мороки з цією водою! А ще ж яма на каналізацію та зливні води.

– Що воно, копається?

– Як копаєш, то й копається.

– Ох, і скільки ж я цієї землі вивергав! Яма під фундамент на повітку і хату, а погріб чого тіки стоїть!

Того тепер і руки так болять, і ноги тремтять. – Дід підтяг пусте відро, перевернув і сів.

Я знову заліз у яму. Ще два рази пройтись. Лопата з розгону дзенькнула – аж руку звело. Що ж воно таке? Кусок залізяки якоїсь.

– Ану-ну, підкопай...

Лопата тикалась у щось тверде. Прийдеться вручну. Болото обліпило пальці, налізло під нігті. Якийсь штир.

– Глянь, діду.

– Ге, та це ж штих. Наш, чотиригранний.

Я копнув ще. Лопата скреготнула по іржавому потрухові. Натужившись, підважив добрячу купу землі.

– А оно, диви, гільзи. Наші й німецькі. З вінтовки.

– Ціла купа. Добрячий бій був.

– Тут саме кипіло. Наче на нашому кутку.

Дід гарненько вмовстився на перевернуте відро. Я сперся на лопату, радіючи раптовій перерві. Зараз оповідатиме про свою Катеринівку.

– З нашого села вийшли всі німці. Остався тіки загрядотряд. Штрафніки якісь чи що. В білих маскхалатах поховались за хатами, повітками. Нашу розвідку пропустили, а коли підійшли основні, ужарили з усіх стволів. Таке робилося, голови не піднять.

Ми поховалися в яму з-під буряків. Бой цілий день йшов. Усі німці полягли. Тільки один остався живий. Ніде в селі не стріляли, оце тільки в нас. Усі люди здалеку дивились. Тільки подумать: за наш куток полягло п'ятсот чоловік наших і більше сотні німців...

Розкажуй, діду, а я копатиму, время не стоїть.

Лопата важчала. Сонце добряче припікало, витягувало вологу із розімлілої землі. Надівшись зранку, я відчував десятки струмочків, що безперестанку бігли під важким светром. Незважаючи на сонячний день, зривався пронизливий холодний вітерець. Треба переодягтися, а то запалення підхоплю.

Насилу розігнувся, вибрався з траншеї. Диви, не так і багато лишилось. Тато вергав землю, наче трактор, просуваючись до кінця. Швиденько змінив одяг – і знов лопату в руки. Дід терпляче чекав. Оповідки знову потекли рікою.

Сонце підбилось височенько, і мама декілька разів кликала обідати. Тато вперто рив, просуваючись до кінця земляних робіт. Ще годинка розтягнених сухожиль і стертих долонь – комунікації завершені.

Обтрусили коліна, вибрались із глибоченьких окопів, почистили лопати й потяглись обідати.

Тільки торкнувшись дивана, я відчув, наскільки втомився. Поперек тріщав, руки не згинались, а щоб підвестися, треба було зробити чималу підготовчу роботу. Тато перемикав канали надто швидко. Навіть на футболі не затримався.

– Слухай, я тут з одним директором говорив.

Може, звільниться місце вчителя географії.

– Де?

– В тій школі. Як ти на це?

Оце поворот! Важко уявити себе вчителем. З іншого боку – це краще, ніж безробіття. Зрештою, яка різниця.

– Чому ні.

– То мені обіцяти?

– Да. Думаю – це буде нормально.

– От і добре.

Тато видихнув. Ось воно що – переживав, як я відреаую. З кухні виглянула мама. На обличчі полегшення. Рідкісні емоції за останні півроку.

До кінця дня відпочивали. Телевізор не вражав, сидіти за компом – спина болить. Лишилось одне – заснути.

З півгодини я вертівся, наче рак. Куди не повернешся, все давить, боки болять, шию тягне. Ще й ця робота. Як воно буде? Чи вдасться? А якщо справді влаштуюсь, який з мене учитель? Одним словом, чим-чим, а думками я багатів, як ніхто.

Минуло кілька днів. За клопотами не встигав задумуватись. Викопати траншеї, положити труби – тільки початок. Вирішили: як ремонт, то ремонт. Після лежанки купую цегли стали плита з грубою та невеличкий припічок, стулений хтозна для чого. Стіна у вітальню зникла, а диван наразі стояв проти величезної діри й нагадував лежак у печері. В кімнаті батьків доводилось маневрувати справжнім лабіринтом. Душова кабінка, збоку унітаз, навкруги ще якісь трубки і причандалля. Цей розгاردіаш ніколи не закінчиться.

Молоденькі кленки виткнули гостренькі липкі листочки. Чорнота землі ховалась під голочками споришу. Тяжка вантажівка натужно бурчить, вибираючись із грязької вулички. В кабіні пахне соляркою і цигарками. Я впираюсь у м'яке черево Гени. Широке кермо шаркає по пузі, лишаючи добряче витерту смужку. Старенький «ЗІЛ» видирається на сошу й зітхає, рушаючи щербеним покриттям.

Гена поправляє окуляри, совається на сидінні, притискаючи мене до тата. Вантажівка розігналасть, дрібні камінці хрускотять, стукають по днищу. Ось і перехрестя перед трасою. Авто поволі висувало тупий ніс, виглядаючи в обидва боки. Асфальт поблискував ранковою вологою. Ось «ЗІЛ» ревнув, вириваючись на пряму.

– На кірпічний? – Гена витрусив пом'яту цигарку, приспустив обшмультане скло.

– Да.

– За раз заберем?

– Постараємся.

– А на що ви?

– Грубу помурувати.

– Це діло хороше. Я тоже год назад зробив, не налюбуюсь. Головне – дрова дубові чи грабові. Як нашкварим, аж тріщить.

– Як газу немає, хай хоч груби будуть.

– Та того газу напевно вже ніколи не буде. А кого мурувать думаєте кликати?

– Сірбогу.

– З Гути?

– Да.

– Це правильно. Він гарно робить. Тяга така, аж гуде.

Далі перейшли на економні котли, безвідходне паливо. Гена докурив, узяв іще одну. «ЗІЛ» хилитався, стукотів розбитим бортом. Показались руїни ферми. Вісімдесят років життя на двох забрала вона в дідуся з бабусею. «Вісова» з вирваними дошками, невеличкий магазинчик, що ніби весь час кричав пустим входом з оббитою цеглою. Далі ветпункт.

Ніби вчора сновигали люди, ревіли корови, іржали коні, бурчали трактори. Різкий запах силоса й смачний дух горохвяної каші запам'ятались назавжди. Бабуся часто брала мене з собою, бо в садочок не ходив, а батьки в школі до вечора. Дід робив ще й на свинарні, тому на ферму ходили більше вдвох. Запилужений автобус, повний доярок, підбирав на зупинці й колихався за село. Там відкривався цікавий світ.

Довжелезні ферми, повні корів, розчіпчені, замурзані доярки, що цуприкували важезні тачки з кашею, завжди п'яненькі фуражири. Лайки, деколи бійки. Життя вирувало.

Бабуся ходила між рядами, щось пильно видивлялась, я плентався поруч, пильнуючи, щоб не впасти у транспортер для гною. Потім ішли в пункт. Мікроскоп, купа блискучих скелець – заняття на пару годин. Далі знову до корів. Ось «лава» бабусиної сестри, Марії. Вибирає найкращу корову, декілька швидких рухів – і півлітра теплого молока з величезною піною солодкувато пахнуть, забивають дух.

Тепер тільки руїни й купи покидьків у сухому торішньому бур'яні. Не забуду дідове лице, коли довжелезні скотовози рушали на бійню. Племянних, тільких, первісток – усіх. Вологі сумні очі поблискували між дерев'яними решітками.

Ще тиждень рикали бульдозери, валячи стіни, розрівнюючи фундамент. Шифер зняли, цеглу позбирали й кудись вивезли. Десятки років людської праці стали купками непотребу. Доярки вимирали, отруєні аміаком, підірвані важезними теліжками, застуджені вічними протягами. Ферма зникла, забравши молодість і життя в села.

Та хай йому – Гена знову закурив. Ядучий дим продирав до печінок. Авто петляло, гепало, підстрибувало. Гена тихо матюкався, зловивши чергову яму. Похитуючись, дістались райцентра. Цегляний завод зустрів іржавими подертими воротами і тічкою брехливих собак. Хвилин десять сновигали по території, поки із закіптюженого ангара вигулькнуло декілька неголених облич.

– Вам що?

– Цегли огнеупорної хотіли взять. Є у вас таке?

– Ідіть до кантори, там виписують.

Поки тато домовлявся, я роззирнувся. Поколупаний кар'єр, бульдозер, іржавий «газон» – нічого цікавого.

Десь узялись двоє запацьорених дядьків.

– Кірпіч берете?

– Да.

– Ми тут грузим. Обичний?

– Що?

– Ну, кірпіч обичний чи огнеупорний?

– Мабуть, огнеупорний.

– Тоді оно купа.

Підійшов Гена.

– Мужики, як мені краще під'їхати?

– Зроби отам круг, за купою, і якраз задком до куба.

– Ага. Де батько?

– Пішов платить. Оно виходить.

Тато йшов з опецькуватим низьким дядьком у камуфляжній куфайці.

– Грузим, бригадір?

– Грузим. – Дядько потер червоного носа.

Мужики швиденько нагрузили, і ми рушили додому.

Муляр прибув наступного дня.

– Що там, Сірьюжка, Гута стоїть? – Дід завжди радий побалакати.

– А що їй буде.

– Там, видно, і людей вже нема.

– Остались старики, та я, і ще в центрі Петро – ото й усе. Шалиною заросло, наче в лісі живемо.

– А раньче і люди жили, і ферма була. Я ж там робив.

– Знаю. Малим до матері бігав, а у вас віз з конем – часто нас катали.

– Було, було. Оце, дивись, Сірьюжка, таке в нас діло. Вийде щось чи не?

– Як робить, то вийде.

Дядько Сергій ходив навколо діри, присідав, щось прикидав.

– Це тут, груба була?

– Груба і плитка. Знаєш, як колись мурувалось.

– Це добре, що розваляли. З ноля краще робить.

Я підсобник муляра. Колотимо роствор. Дядько відміряє скільки цементу, скільки піску. Лопата важка, цемент із сірого потроху перетворюється на густий кисіль. Підношу цеглу, тягаю цемент. Сірьюга викладає низ, поволі піднімаючи цегляну стіну. Спочатку робили мовчки, потім розбалакалися. Його син, старший за мене на два роки, так що вчилися разом. Підношу по п'ятьдесят цеглин.

– Сашко добре розпустився, поки мене не було. Тепер потроху договорюємось.

Дядько Сергій «сидів». Сім років.

– Ану глянь на уровень, бо зрєніє геть посадив. В камері «сороковка» стояла, а я читав все врем'я.

Розговорившись, ділиться спогадами.

– Тюрма як університет. От був випадок. Один там украв десять сигарет. Так його вичислили і так шлангом по руках надавали, що

тиждень пальцями пошевелить не міг. Зато більше не крав. Там порядку більше. Я коли вийшов, не міг привикнуть, що хтось обманить чи потягне щось із двору. Ото як вісімнадцять стукнуло – треба в тюрму на пару годіків, щоб до порядку приучить. Понімаєш, там чувтував себе спокійніше, чим тут.

Я мовчки подаю цеглу. Дядько Сергій знайшов вдячного слухача. Не треба й запитувати. Тюремні порядки, феня – сипалося, як з мішка. Кельма шаркала, груба росла, пічник говорив.

– Вам треба книжки писать. Ми з вами наче сиділи разом.

– Ге, знаєш, скільки я перечитав! Щитай, всю бібліотеку перелопатив. Інтересні попадались. Про ворів там, мусорів. За жизнь, короче. Мужикам в падло читать, «ваньку валять» тоже надоїло. Просьять, щоб розказав. Як почну було, трохи од себе добавлю, куди там...

– Да, розказувать ви мастак.

– А ти думав. Ще помню случай...

Тих «случайв» були десятки, один перетікав в інший, і кінець ставав початком. Добре, що закінчився розчин, і пішли колотить нову порцію. Дядько Сергій командував, чого і скільки сипати. Розчин загус – робота пішла по новій.

Хоч у кімнаті лежала ціла купа рівнів, лінійок, кутиків, пічник користувався тільки кельмою й очима.

Груба росла, банка кави танула, дірка в стіні заростала цеглою.

Минуло кілька днів.

– Ну що, дядьку Василь, приймай роботу!

– Давай, Сірьожа, показуй.

– Провіряємо тягу – і впірьод!

Дядько Сергій відкрив дверцята, кинув зім'яту газету, чиркнув сірником. Веселий вогник кинувся на папір, ковтнув перший шматок і весело гунув комином.

– Дивіться, як тягне, аж реве!

– Зімою побачимо.

– Що там дивиться, якщо весною тягне, то під морозець гудітиме.

– Ну, Сірьожка, я ж тобі вірю.

– Дядьку Василь, ви ж мене знаєте не перший год.

– Харашо, харашо. Кажи, скільки за це?

– Та скільки. Скільки дасте.

– Не видумуй.

– Давайте двісті рублів, та й харашо.

Мама винесла гроші, дядько Сергій повеселів, згріб причандалля, швиденько загрузив старенького «жигуля» й подеренчав геть.

– Нахалери було брать скільки лінійок, якщо ними не робить?

Мама ходила навколо груби, сердито бликаючи на горбисту поверхню. Тато спокійно роздивлявся мулярство.

– Ти ж дивилася, тре було гроші не давать.

– А хто б мурував? Ти?

– Не лайтеся, діти. Обложиться плиткою, та й буде рівненько.

Бабусин голос мав чарівну силу. Мама ще трохи побурчала для порядку. Тато заходився прибирати скалки цегли, залізяки, дерев'яшки. Я зітхнув, схиляючись поряд, – ремонт.

Така, видно, доля – бути підсобником. Мішок «Артісану», упаковка плитки – нова спеціальність.

Дядько Василь переїхав із Закарпаття. Походив навколо груби, поцмокав.

– Сергій робив?

– Да.

– Так і в батюшка було. Кажу: зроби хоч трохи рівніше, а він – я мурую, ти рівняєш.

– То як, Іванович, щось получится?

– Чом бись не получилось? Буде трудно, но все поправимо.

Василь Іванович не тяг резини. Постояв, помолився, тричі перехрестився та й заходився прибивати сітку. Таку дрібну, щоб «роствор держала». Я тягав відра, бігав за інструментом, придержував, подавав. Іванович витирив піт з лисуватої голови.

– Двадцять год по заробітках. В п'ятнадцять як забрав батько в Москву, так і катаюсь.

– Багато об'їздили?

– Прага, Люблін, Москва, Гомель. Був і в малярів, в Італії підроблявся. Весь час в дорозі. Рідко коли на Різдво чи Великдень дома.

– А як вам у наших краях?

– Ще не звикся. Люди інші. Нічого, якось буде.

Василь мугикав пісеньку, набирав невеликий ківшик розчину і швиргав на грубу. Накидавши гарну ділянку, розгладжував шпателем і

починав знову. Рука діяла наче окремо від тіла – набирала, швиргала, набирала й швиргала. Геть як шарнір. Аж в очах двоїться.

– Добрий день, Василь Іванович!

– Добрий день, Володимирович. Нехай. В мене руки грязні.

– Нічого. З хорошою людиною можна і руку замурзати. Що тут?

– Робимо. Діло йде. Вирівняємо, та й плитку ложить.

– Це добре.

– Не гризися. Все буде як годиться.

Тато ще трохи постояв і пішов перевдягатися. Василь кидав, розчин масно ляпав, шурхотів, стікав повільними шмарклями.

– Хлопці, обідать!

Мама накрила під виноградом. Молоденькі листочки вкрили алюмінієві ребра альтанки, створюючи чудову прохолоду. Поряд гула пасіка. Декілька бджіл зумкотіли над компотом. Поки мили руки, на столі вирости наїдки. Іванович віддавав шану вареникам з картоплею, гарненько підбираючи вишкварки. Ми не відставали.

– Дякую, – Іванович відсунув миску.

– Беріть ще кролика або катлетку.

– Ні, наївся, доста. Все дуже смачне та тре робить далі.

Після обіду тато підмінив мене, так що можна трохи передихнути.

У літній кухні стояв старий диван. Гострі пружини кололи під ребра, але це ніщо проти насолоди прямої спини й витягнутих ніг. О, ще й книжка завалалась. «Ловець орлів» – давненько не перечитував, хоча колись затягав до дірок.

Індіанці навахо захопили, як і в дитинстві, тож тата я почув лише з третього разу...

Сонце добряче припікало, й вулиця мерехтіла дрібним промінням, що ледве пробивалось крізь зелений тунель. Шпорищець розправився густою щіткою.

Кукла форкала, крутила головою, намагалась лизнути зачучверений бік. Стара й розумна, не хвицала, не ганяла, витріщивши очі – раділа вийти з осоружної повітки, раділа свіжому повітрю й траві. Налигач був для годиться.

Ми йшли «припасати». Бабуся несла два плащі й невеличку торбу з водою, хлібом та салом. Прийшла пора зібрати гурток. З цілого кутка люди вели худобу на поле, на перший випас.

Ми трюхикали вулицею, Кукла хапала травичку на обочині. Не спіша перейшла асфальт, не зважаючи на авто. Вулиця петляла, довжелезні вантажівки рикали, поспішаючи до колгоспного дворища. Хоча зараз воно нагадувало військовий об'єкт. Похмурі гевали в синьому камуфляжі стояли на прохідній, пильно стежачи за в'їздом і виїздом. Колись колгосп, тепер ТОВ «Злагода».

Пам'ятаю, як дід лютився, не зумівши проникнути через «часових» з мішком зерна і без перепустки. Сорок год міг, а тепер кажуть – «дед, вали одсюда!» Ти чула таке? – жалівся він бабусі.

Вулиця звузилась, загрузла в піску. Ноги в'язли по кісточки, з боків тяглися високі насипи, зарослі дерезою. Дощові води зробили коридор, ніби йдеш по дну ріки. Трохи під гору, поворот – і степ. Так завжди казала бабуса. Вітерець ворухив траву, перекочував духмяні хвилі, холодив обличчя. Кукла понюхала повітря, мукнула. Декілька корів ліниво обізвались. Провівши перекличку, заспокоїлась і попасом рушила вперед.

– Ба, а звідки село почалось?

– Видно, з Підлісу. Он звідти.

З гори на гору. Такий край. Ніби хтось зібгав рівнину, наче ковдру. Брижі поросли лісом, долини вкрились соковитою травою. Де-не-де бликали віконця хат, городи лисіли прямокутними латками. Людей майже не видно.

– Колись тут люди аж кишіли. Тепер тільки лиси кричать.

– А наш куток коли заселили?

– Мати казала, то були панські поля, навколо річки. Після революції землю нарізали під постройки.

– Тут корову і в гурток не треба гнать. Прибий собі та тільки напувай.

– Да, гарно, але така шалина – вдень ходить страшно.

Кукла крутила головою, форкала, пхала язик до носа – не допомагало. Темний рій дзижчав навколо морди, ліз в очі, вуха, сотав кров. Густий лісок через дорогу просто-таки манив. Кукла пильно оглянулась, знайшла підходяще дерево і зайнялась улюбленою справою – чуханням. Спочатку лоб, далі шия. Закриваючи від утіхи очі, вичухувала зимову коросту, лишаючи широкі смуги лепу на стовбурі.

– Ой, люблю пасти. Дід не любить, ходить, було, бурчить. Я ж одихну краще, чим на курорті.

– Тут гарно. Помниш, як ми втрюх отам коло лісу пасли, а ти торбу ліщини нарвала?

– Це туди далі треба, до старого кладовища.

– Поженемо?

– Можна, якраз коло джерела напоїмо Куклу.

Трава хилитнулась звивистою стрічкою, ніби добряча змія шугонула. Руда стріла кинулась під ноги, зашкوپирталась у густому бур'яні.

– Тю, дурний, хай ти сказися, як злякав!

Топік хекав, поблискуючи очима. Хутро в реп'яхах, ніс у глині. Вогкий язик звисав із пащеки – пес у раю.

– Де це ти лазив? Ге, знов мишей шукав?

Топік сапав, скапуючи рідкою слиною.

– Хочеш пити, дурік? На осьо.

Бабуся вирвала цупкого лопуха, склала мисочкою, налила води. Топік ляпав язиком, розбризкуючи дрібні краплини. Напившись, задоволено фукнув і лизнув бабусину руку. Кукла й собі підійшла, видивляючись лакомину. Прийшлося дати шматок хліба. Корова смачно заплямкала, почекала і, не отримавши більше, чмихнула й рушила пастися.

– А що ти розказувала про клад?

– То від матері чула. Вона таким інтересувалась.

– Ану розкажи.

– Це було давно, ще як поляки держали маєток. Сюди наступали гайдамаки, і вони рішили бистро втікти. Пан зібрав, що там в його було цінне, й закопав на полі. Як поїхав, то з кінцями. Про добро всі підзабули. Аж як мати була дівкою, приїжджали якісь пани і пару місяців щось шукали. Обходили двори на кутку, виміряли метровками, платили людям, щоб на городах копати.

– А де ж шукали?

– Якраз на вулиці, де Дорошенки жили.

– Де бабин двір?

– Да. Там же колись поля були.

– І що далі?

– Міряли вони, міряли, шукали якусь вербу, та її вже не було. Походили, походили та й поїхали. А мати часто казала: у полі, чи щось там робить на городі, а нога тіки шурхне в кротовиння, так, думаю, і найду горщик із золотом.

– Добре б.

– Тоді врем'я таке було голодне. До кінця зими ні картоплі, ні хліба, а четверо дітей. Треба чимсь кормить.

– Що ж ви їли?

– Спече мати малая – такого, як свята земля, та капусти квашеної, а батько в'юнів наловить під камінцями, де вода не замерзає.

– Це кругла така риба?

– Кругла та жирна. Як ізжарить – така смашна.

І хоч як бідно не жили, але гарно було. Мабуть, того, що малі.

– Ба, ти так розказуєш, аж їсти захотілось.

Сало проступило блискучими плямами, підсвічуючи рядки чорних літер на газеті. Холодна «мундєрка» смакувала навіть зі шкуркою. Топік нагострив вуха. Отримавши шмат, ковтнув цілком.

– Ей, куди це ти, дівко, полемзала?

Кукла чухикала тільки до їй відомої мети.

– Перейнять?

– Видно, води схотіла. Пішли й ми.

Топік погнав першим. Рудий хвіст бубликом мелькав над травою. За якусь мить наздогнав утікачку.

Кукла роздула ніздрі, опустила роги – малий задирака тільки пирхнув, підстрибнув і лизнув корову прямо в ніс. Цирк!

З холодку лісок здавався ближче. Ноги плутались у траві. Нори, кротовиння, засохле груддя ховались під соковитим килимом підступними пастками. В скронях гупотіли дрібненькі молоточки, на губах відчувалась сіль. Спуск, підйом. Дарма надів шорти. Колюча трава стьобала по ногах. Перекотиполе шурхало білястими їжаками. Будяки стриміли, наче козаки на чатах. Польова воля переносила в справжнє Дике Поле, серед худоби і кочівників.

Війнуло прохолодою. Глибоченька долина тяглася витким рубцем. Схили заросли деревами, створювали тінисте шатро. На галявинці, з-під добрячої каменюки, було прозоре джерело. Брила стояла на гранітній площадці, що вузьким язиком тяглася метрів з десять. Запопадливий потічок прорізає стежечку серед каменю, десь у дві

долоні завширшки і в пів руки завглибшки. Та найдивнішою була чаша приблизно метр на метр завширшки й по коліно завглибшки, з якої, власне, й починалось джерельце. Вода наповнювала кам'яне озерце, крутилась, текла й прозорою стрічкою зникала в траві. Бабуся змочила долоню, провела розпашілим видом.

Кукла обережно підійшла до озерця, цмокнула, неквапом цідячи воду крізь зуби.

– Що, холодна? Бач, як п'є, наче людина.

– Ага. І ковтає помаленьку. Смакує.

– Тут гарна вода. В селі такої нема.

– Чого другі сюди не женуть?

– Хтозна. Кажуть, нехароше місце. А моя мати не вірила. Ми тут всігди корову напували і додому води набирали в тикви.

– Це що таке?

– Такий гарбуз. Вичищається зсередини, висушується і наче тобі пляшка. Вода в саму більшу жару остається холодною.

– Диви, а я й не задумувався.

– Бач, де всі. Будуть цілий день на сонці жариться, а сюди не прийдуть.

– І слідів тут ніяких немає. Хіба корови до води не біжать?

– Не біжать.

– А Кукла?

– Вона ж грамотна у нас.

– Помню, ти колись розказувала...

– Про Магуру?

– Це джерело так називають чи камінь?

– Камінь і оцей яр. Знаю, було мати каже – піду до Магури. Раньше люди ходили хворост збирать. Тільки сюди ніхто ні шагу. А мати наоборот. Як ми підросли, брала з собою. А баба Харитина розказувала, що як дівкою була, тут «шум плели».

– Це що таке?

– Зелений шум. Такий празник. Збирались хлопці, дівчата, співали, гуляли. Я вже такого не застала.

Потічок шелестів. Кукла відійшла від річечки і вляглась, ремигаючи жуйку. Топік, нахлебтавшись від душі, простягся під каменем, відкинувши лапи. Ми всілися поряд. Вода обпалювала горлянку, заходила в зуби. Взагалі я п'ю теплу воду. Звик після

запалення, що в дитинстві мало не доконало. Але це джерело... Вода заспокоювала, відгонила легким ароматом татар-зілля.

В дитинстві не давали пити, мовляв, ангіна буде. А тепер, диви, бабуса й слова не казала.

Ми ще потеревенили, з'їли сала, попили води. Бабуса простелила плаща й лягла подрімати. Я прихилився до шорсткої каменюки. Дивно, тут холодок, а від неї не холодно. Мухи не докучали. Топік сопів, смикаючи лапою, щось ловлячи уві сні. Кукла ремигала, заплющивши очі. Легкий шелест гуляв верховіттям. Зелений шум...

Корови ревли, просилися додому. Кукла попаслася, походила яром, ще напилася. Бабуса скрутила плащ, я підхопив торбу.

— Скільки часов?

— Піввосьмого.

— Погнали помалу. Хай Кукла в гурті пройдеться.

Наша корова не любила гурток. Паслася окремо, відставала. За це добряче отримувала від пастухів. Та набубнявілі пасмуги вздовж спини не зламали Куклу. Зате як раділа, коли приходила наша черга пасти. Ходила слідком, наче собака, і лягала мало не в ногах.

Ось і гурток. Бурякові лиця дядьків і тіток. Спотикаються. Бредуть за коровами. От хто по-справжньому припас. Чи припасся.

Кукла оглянулась на бабусю й важко здихнула. Махнула рогом на чорно-рябу сусідку. Замурзані хвости, драбинчасті спини. Йдуть лавою, штурхаються, ляпають зеленими млинцями. Топік трюхикає поряд, хекає, мружиться від пилюги.

Пройшли колгосп, асфальт, й коров'яча річка розлилась на потічки по дрібних вуличках. Ми на «соші». Ось поворот наліво – наш зелений тунель. Дід зустрів на воротях.

— Що, не казилась?

— Та ні.

— Багацько людей припасало?

— До двадцяти.

Кукла, не глянувши на казан з водою, шугнула в повітку. Знає – наготові запашне пійло з макухою і ще якісь там коров'ячі смаколики.

Тато схилився на тинок.

— Припасли?

— Наче.

— Директор дзвонив.

- Що казав?
- Хоче, щоб приїхали. Поговорити, подивитись.
- Коли?
- Завтра.
- Ого, так зразу!
- А яка різниця?
- Це типу співбесіда?
- Щось таке.
- А що говорити?
- Що питатиме. Останній раз жалівся – немає кому наукові роботи

писати.

- Це можна. Я ж тобі нормальні робив?
- Нормальні. Візьми список друкованих праць.
- Зранку рушаємо?
- Да. Десь у вісім.
- Харашо.

Зайшов у літню кухню. Мама поралась біля плити.

- Ідете завтра?
- Да. Дзвонив той директор.
- То лягай раніше спати. Не сиди до двох.

Я промовчав. Похапцем повечеряв і пішов до себе. Тривога ворушила нутро. Як каже бабуся – «кишки колотяться». Так, що тут у світі робиться. Укрнет мигнув жовтими літерами. Хоча ну його... Фейсбук, «аудіозаписи» і голос Андрія Середи:

Щоденно ворони летять, Щоденно ворони кричать.

Таймер на годину ночі. Монітор потух, з колонок «Кому Вниз». Завтра все буде добре. «Это просто вши, вши твоей души...»

Прокинувся, ніби від поштовху. Фу, голова дуднить, світло надворі.

Скільки ж воно? Шоста тридцять, ще можна дрімати. Щось прохолодно. Чутно, як форкає Кукла. Під вікном дереться півень. Видно, двері відчинили.

Натягаю ковдру на голову. Мабуть, діє це тільки в дитинстві. Сон не йде. Гарячі хвилі бурхають у грудях. Не засну. Прохолодний ранок зустрів піснею соловейка, рохканням голодних поросят, бійкою всюдисущих горобців. Пішов до літньої кухні. Мама чаклувала над сніданком.

– Встав? Сніданок ще вариться.

– Піду пробіжуся.

На дивані вмивається Кузьма. Треба й собі. Крижана вода обпалила вид, заколола тисячами голок. Аж очі відкрилися, можна і розім'ятись.

Ставок дихає. Легенький відпар ховається між вербами. Кигикає чайка, тихеньким привидом стовбичить чапля, тільки дзьоб з очерету стирчить. Навкруги ставка десь три кілометри. Ноги швидко дерев'яніють, литки зводить – через якусь хвилину біжу ніби на ходулях. Хоча біжу – гучно сказано. Трюхикаю. Язик сохне, легені горять. Масний піт заливає очі, сохне на губах, лишає солону кірку.

Дух поту приваблює гедзів й дрібну мошку. Гидко трясеться живіт, тріщить поперек. Я біжу. Здыхаю, падаю, але не перехожу на крок. Так уже тиждень. За півроку перетворився на драглисту медузу. Намагаюсь не дивитись у дзеркало. Тепер повертаюсь у норму. Осока дряпає ноги, метушливі жаби блямкають у воду.

Ось і город. Добіг.

Гаряча вода змивала сіль, пом'якшувала шкіру, розганяла кров. Тепер на секунду холодна. Недарма колупалися в землі, прокладали труби, тягали сантехніку. Душова кабінка виблискувала глянцем, віддавала духом новенької пластмаси.

Ноги гуділи, але голова відпустила. Тіло горіло від шорсткого рушника. Посидів у кімнаті, поки висохла голова. В кімнату батьків двері відчинені, значить, тато встав. Свіжий вітерець холодив голову, лоскотав ніздрі весняним духом. Біля літньої кухні віяло стравою.

– Ге, купався? Не ганяй з мокрою головою.

– Я вже висох.

Мама насипає суп, киплячі бризки потрапляють на руку. Не зважає. Механічно розкладає ложки, нарізаний хліб. Похапцем сьорбаємо, окріп пече, осідаючи в шлунку приємним теплом.

«Комбі» трохи покомизився, проте після декількох підходів двигун гаркнув й замурмотів, посапуючи сизими вихлопами. Авто покотилось зеленим тунелем.

Райцентр нагадував столичний квартал. Десятки машин, світлофор, вервечки пішоходів. Навколо зелено, алейки й скверики відливали ранковою свіжістю. Не спіша обігнули величенький ставок й

опинились на довгій тихій вулиці. З обох сторін тільки хати, далі видніються п'ятиповерхівки.

– Де ж тут школа?

– Прямо між дворів.

І справді, проїхавши метрів двісті, зауважую широку прогалину, від якої тягнеться алея до масивної школи. Здоровецькі дерев'яні двері рипнули. Гамір хльоснув по вухах. Верткими мікробами ганяла малеча, між ними простували групки старшокласників. Пронизливий сигнал розітнув галас. Дитячі потічки розтеклися в різні боки. Тиша. Аж у вухах дзвенить. Кудись простує дебелих технічка з облізлим відром.

– Ну, пішли.

– Пішли.

Тато пригладив волосся. Зліва білі двері з табличкою «Секретар». Зайшли. Простора кімната. Біля вікна чепурна жіночка стукотить на затяганій клавіатурі. Два масивні жовті столи буквою «Г». Довга шафа під стіною, багато дверцят. Прямо – вузькі двері, синій прямокутник «Директор».

– Добрий день. А Вадим Станіславович у себе?

– Так. А по якому питанню?

– Ми домовлялися.

Двері прочинилися. На порозі зупинився статечний, сивуватий чоловік у шкіряному піджаці. Гостроносі туфлі блищали, широка краватка міцно тримала шию. Потисли руки. Я зайшов останній, причинив двері. Замок бренькнув. Прохолодно, у скляній шафі якісь кубки, на стінах грамоти, дипломи, фото. Облізлий сейф у кутку.

– Розповідай.

– Питайте.

– В школі працював?

– Ні. Проте, проходив практику і...

– Практика й робота – різне. Забудь, що вчили.

У школі все не так. Батько говорив – можеш наукові роботи організувати?

– Можу.

– Мені це треба. А то на всю школу ні одного учасника. За год нікого не можна заставить. Це що таке?

Я подав прим'ятий аркушик. Єдиний зв'язок з минулим.

– Серйозні видання. Сам писав?
– Так.
– Тут інакше. Треба ще й з дітьми працювати. Спілкуватись. Готувати їх. Зможеш?

– Спробую.
– Пішли, покажу клас.

Ми вийшли. Тато жмакав ручку барсетки, декілька разів витягнув і заховав телефон. Широкими сходами піднялись на другий поверх. Пройшли темним коридором, вийшли на простір. Широкі білі двері із синіми табличками. В коридорі чутно приглушений шум. Голоси учнів, учителів зливались в єдине шкільне бурмотання. Простора площадка, три виходи-входи.

Я трохи заблудився.
– Нам на третій.

Піднялися. Знову двері і табличка: «Творча лабораторія вчителя географії». Чому не просто «кабінет географії»? Розхитаний замок, облита білою фарбою подерта ручка.

– Поки що так. Треба осучаснити, так сказати, вдихнути нове життя.

Відчуття душно́ї комірчини, де ніколи не відкривали вікна. Дух старих паперів, ганчір'я. Благенький лінолеум у дірах, з яких пурхає сухий цемент. Зелені штори похнюпились брудними зморшками. Директор усе говорив і говорив, але далеко й нерозбірливо. Я пройшовся між облуплених парт до запилюженої шафи, що закривала задню стіну. Між дверцятами стримів шмат складеного паперу. В широких смугах сонячного світла ганяли рої порошинок, ніби дрібненькі клятї бджоли.

– ...З батьками треба балакати, а то, сам знаєш, у нас нічого немає. Поки стяжку на поверхах зробив і лінолеум постелив, обходив стільки, що...

Тато кивав, оглядаючи клас круглими очима. Я закінчив оглядини. На торці вчительського столу кривіло вирізане слово «бля». Всі почуття в трьох літерах.

Разом зійшли на перший поверх. Суцільні лабіринти. Натопт дітей, які верещали, лупили одне одного, ревіли або реготали сміхом демонів. Тут початкові класи.

– Лишаємось на зв'язку. Думаю, продовжимо співпрацю.

– Сподіваюсь.

Потисли руки. Директор пішов. Ми лишились серед шумної круговерті.

– До Віри зайдемо?

– А ти знаєш, де її клас?

– Туди далі.

– Пішли.

Тьотя Віра зустріла усмішкою. Скільки її знаю – завжди лагідна та усміхнена.

– То що, Сергію, балакали?

– Балакали. Поки наче нормально. Побачимо.

– А тобі як, Денисе?

– Не знаю ще.

– Про класне керівництво нічого не казав?

– Та ні.

– Це бабське радіо передає. Хоче поставить тебе на п'ятий клас.

– Не знаю. Даже балачок не було.

– Це щоб мав на увазі.

– Тепер знатиму.

– Нічого, головне влаштуватись.

Опецькуватий малий підлетів іззаду.

– Віро Павлівно, а Артьом матюкається! Каже, щоб я не пи...

– Так, не повторюй! Артьом, ану йди сюди!

– Добре, Віро, будемо йти. Передавай своїм привіт.

– Спасибі велике. Ви тоже Тані, дедушці з бабушкою.

– Спасибі.

Діти репетували. Ми пробирались, ніби крізь окріп.

Це божевільне тлумисько злилось в єдиний звук, єдине лице.

У машині – сауна. Відчинили двері, трохи провітрилось. Рушили. Мовчали цілу дорогу. Легенький вітерець холодив щоку, забирався під сорочку. Я здригнувся. Стільки всього за раз. Як працюватиметься? Дадуть клас. Що мені з ними робити? Ет, що там думать наперед, хоч би ще на роботу взяли.

За струнками тополями показався облуплений дороговказ. Ось і село.

– Що думаєш?

– Не знаю, все змішалось.

– Це нормально. Я он приїхав у геть чуже село. Просто не буде, але треба втягнутися.

– Клас роздивився? З чого там починать?

– Потроху все зробиться. Головне почати.

Топік сумував. Сумував, як з двору їхала машина. Сідав біля хвіртки, дивився на дорогу. І ганяв перед двором, ще як і звуку ніхто не чув. От і тепер цибав мало не до пояса, літав кругами навколо, обіймав лапами ноги.

– Подиви, халєра, що робить.

– Зрадів.

– То що там?

– Пішли розкажу.

Бабуся обтерла руки об фартух, поставила відро з пійлом. Дід сидів у літній кухні й бурчав на радіо. Приймач хрипів, кректав, вищав, але не говорив.

– Прибули? Розкажуй.

– Та що там розказувати. Прийшли, побалакали з директором. Подивились клас.

– А чого такий сердитий?

– Хтозна, що ще воно буде.

– Все буде як треба. Мені сон гарний наснився.

– Та з твоїми снами...

– Диви, а чого це ти, старий? Крути отам своє.

– Крути... Його що крути, що не крути – не чуть ні чорта.

Я вийшов. Настирлива бджола деренчала над вухом, лізла межі очі. Пишна яблуня ніби обіймала повітку, закриваючи обтріпані стіни ніжно-рожевим цвітом. Підійшла мама.

– Де була?

– Ходила на той город. Як пройшло?

– Не знаю. Побалакали, показав клас.

– А як у класі?

– Все запущено. Хтозна, що робить і з чого починать.

– Нічого, аби на роботу влізти.

– Побачимо.

– Чого «побачимо»? Місце є, з директором балакали. Все буде, як ми задумали.

– Ага. Піду перевдягнуся.

Цілий день ходив у тумані. Школа, діти, клас, директор – чортова круговерть не давала спокою, кип'ятила мозок. У голову ніби хтось загнав голку, і вона мандрувала від ока до скроні, від скроні до горлянки. Комп'ютер бурчав цілу ніч, ганяючи плейлист по колу.

Ранок. Підйом. Сніданок. Допоміг по господарству. Зустрів корову. Відігнав. Обід. Посидів біля компа. Почитав. Турнік. Насилу віддихався. Зустрів корову. Вечір. Комп. Спати. І коло повторюється.

Ремонт закінчився. Дірка в стіні зникла. Груби блискотіли новенькою плиткою, комірчина сліпила сантехнікою, перетворившись у ванну.

Легкий відпар нових шпалер лоскотав ніс. Свіжо й парко. Шпалери лущали, потріскували, а я лежав на дивані, клацотів каналами, насолоджуючись сієстою. Приємна дрімота склеїла повіки, тягла в інший, хороший світ. Щось затріщало, наче бормашина стоматолога-практиканта. Знов тато забув телефон.

– Алло.

– Добрий день. Це ти, Денис?

– Да. Тато телефон забув...

– Воно й краще, що на тебе попала. Я чула, що тебе хочуть запросити на випускний в четвертий клас. Де ти будеш класним керівником. Директор ще передзвонить, то щоб був готовий.

– Приїду, що ж робить. Спасибі за попередження.

– Немає за що. Ви що там поробляєте?

– То те, то се.

– І ми так само. Ну, добре, пока.

– До побачення. Спасибі вам.

Телефон бликнув, посвітився, потух. Я сидів на краєчку, стискав балакучий шмат пластику в спітнілій долоні. От тобі й полежав!

Асфальт дихав. Темні росяні плями блискотіли в холодку. Дух роси й пилюги кликав у дорогу. Облізле кошеня швиденько терло носа то однією, то іншою лапою, легенько балансуючи на хирлявому штахеті. Ось і зупинка. Хоча, це гучно сказано. Підгнила лавка й добряче витоптане місце, лушпайки з насіння, зім'яті пачки сигарет, недопалки, кілька пустих пляшок із-під пива – громадське місце, одним словом.

Заспана тітка буркнула «добридень» й далі колупалась у пузатій смугастій торбі. До автобуса хвилин двадцять. Треба туфлі протерти, а

то йшов навпрошки, роса й пісок зробили свою справу. Трохи й штани заросились, але нічого, висохнуть. Жарко щось. Мабуть, через піджак. У костюмі почуваюсь космонавтом. Нічого, година сорому, і все. Я безперестанку обсмикувався, ліз у кишені, тупцяв на місці. Швидше б уже. Потяглись корови на пасовище. Люди вітались, витріщаючись на мій «парад».

Сонце підбилось вище, по спині потекли перші річечки. Що, як автобуса не буде? Кинуло в жар. Як на зло, тато на роботі. Одинокі авто зрідка шмигали повз. Може, на попутку? Хвиля паніки накотила, перекривши дихачку. Що робити? Дістав телефон, мокрими пальцями натис блокування.

Здалеку почувся гук, наче добрячий бичок рвався з прив'язу. Через кілька хвилин, важко перевалюючись, з-за повороту показався автобус. Тітка підхопила торби й підійшла до самого краю шосе. Боїться, щоб я першим не забіг. Автобус зупинився, тяжко сопучи, ніби товстун на драбині. Я запхався в салон. Рідні запахи. Піт, соляра, пил. Дух юності й студентства. Звично зайняв місце в проході – всі сидіння зайняті. Нічого, якісь півгодини, й на місці. Головне – школу знайти. Хилитнуло, потягло припаленими гальмами – рушили.

Автостанція. Смерділо пивом і біляшами. Пасажири товпились біля обшарпаних автобусів, пхалися, наступали на ноги. Верескливі кондуктори хапали за руки, питали квитки. Пом'яті таксисти стовбичили віддалік. Щасливий бомж заснув на лавці, розкинувши поли засмальцьованого лапсердака. Міцний сморід збивав з ніг, окресливши навколо чолов'яги широке коло. Я став біля кіоску «Преса». Куди ж його тепер? Серце стукотіло, як дурне. Зорієнтувавшись, рушив довгою вулицею. Головне – правильно повернути.

Усе-таки прийшлося поблудити. Трохи не той поворот. Добре, що приїхав раніше. Школа потопала в зелені. Широкі клумби, берізки – гарно. Всередині прохолодно. Тихо. Уроки йдуть. Зупинився біля стенда «Кращі учні». Напружені дитячі лиця. Дехто усміхається. Технічка за столом гортає потіпаний журнал.

Не знаючи куди себе приткнути, уважно розглядаю план евакуації на випадок пожежі. Чого це вона йде до мене? А, ось якийсь перемикач. Різко задеренчав дзвінок.

Я колись бачив фільм про американську тюрму.

Там вийшла з ладу електроніка й відчинились двері камер. Видовище таке самісіньке. Треба пробиратися до класу, бо затопчуть. Петляю між оравами дітей.

Ось стоять учителі, батьки. Я глибоко вдихнув – почалося...

Не пам'ятаю, як добрався до автостанції. Голова дзвеніла, страшно хотілось пити. Купив півлітра теплішої води – вихилив одним духом. Чим же його добиратись? Ні розкладу, ні оголошень. Дай спитаю в касира.

– Коли найближчий?

– Через півчаса. Білет давати?

– Давайте.

Засунув пожмаканий клаптик паперу в карман.

Оце так поїздочка!

Новенький «Богдан» спритно оминав ями, підтрушував на вибоїнах, нахилився у повороті. Я сів біля вікна. Приїду додому і знову почнеться – як там, що там? А що розказувать? Як посадили в актовому залі і настирливо допитувались про мої плани та що думаю робить? Про повен зал дядьків і тіток під сорок і за сорок, які підозріло оглядали мене з голови до ніг?

Діти дивились широко розплющеними очима – цікаво, мабуть. Ось дають слово майбутньому класному керівнику. Виходжу на прохід і тут голос за спиною – що це нам за пацана привели? Червонопикий дядько презирливо кривить товсті, наче вареники, губи. От вам і «добро пожаловать, молодая смена».

– А ти чого чекав? Доріжку червону простелять і кланятись будуть?

Тато перемкнув канал. Ми сиділи на дивані. Підкріпившись, я виклав усе, що думаю про школу, дітей та їхніх батьків.

– Не треба мені доріжки. Хоч би...

– Хоч би що? Ти запам'ятай: якщо дитина гарно вчиться, значить, вона сама розумна, якщо погано – винен учитель. Ми для батьків використаний матеріал. Корисні тільки тоді, як треба. Перестанемо бути корисними – навіть здоровкатись не будуть. Звичайно, не всі, але більшість.

– Що ж робити?

– З дітьми працювати. Шукати спільну мову.

– Ці все одно гавкатимуть.

– Не звертай уваги. Робота така.

Легко сказати. Треба заспокоїтись. Один ти в мене друг лишився. Старенький комп моргнув зеленою лампочкою. Що ж його запустити першим? Та що – «Кому Вниз».

Ми оглухли, ми глухі,
Як же стали ми такі...

Тепер Укрнет. Президент... Уряд... Рада... Все стабільно.
Стабільно погано.

Нас дурманом обпоїли,
В наші вуха цвяхи вбили.
Наші голови скрутили
І такими жить пустили.
День ми днюєм, ніч ночуєм,
Все ми бачим та не чуєм...

Слова різали по живому. П'ять років тому ми гадали – все, прийшов той, що виведе нас з цього глибокого аналу. Ми раділи. Сподівались. А вийшло ось як.

І ніяк ми не вгадаєм,
Що зробилось з нашим краєм.
І не знаєм, божевільні,
Чи в неволі ми, чи вільні.

Усе марно. Забув про випускний, про школу. Слова падали, ніби краплі на лоба. І заради чого мій прадід ловив дрижаки в Холодному Яру, морозився в Архангельську і сконав, як пес під тином, у тридцять третьому, відмовившись входити до колгоспу?

Прабабуся дожила до дев'яноста двох й багато оповіла. Я все запам'ятав. І очі тата, як ніяково кладе на стіл прямокутники паперу – купони. І руки бабусі й дідуся, що сорок років відпахали на фермі, кожен день встаючи в чотири ранку і приходячи вночі. За це

отримували мізерні копійки й презирливе «калхозніки», від містян, які й гадки не мають, де бралися продукти на полицях їхніх чистеньких магазинів. Скоти. Який народ, така й влада. І це справедливо...

Усе. Злість мене, мабуть, розірве. Плейлист далі.

Ще треба прибрати трохи, бо навколо компа піраміди з паперів, книжок. Так, це в сміття, це теж, а це що? Аркуш, друкована таблиця, якісь цифри... А, лотерея. «Green Card». На утилізацію...

...Темно. В роті наче хто піску насипав. Оце так приліг на хвилинку. Динаміки мурмотять. Пити хочеться, вставати – ні.

Скільки ж воно годин? Монітор темний, тільки кнопка мигає. Поворушив мишкою – 2:30. Нормально. Для «сови» саме те. Інтернет поманив, а я й не впирався. Сайт за сайтом, сторінка за сторінкою. То те, то се, півгодини й немає. Плейлист спочатку.

«Кому Вниз» я слухав завжди. Пам'ятаю, як уперше побачив Андрія Середу. Початок грудня, стою на пероні «Лівобережної». Пронизливий вітер у лице. За півгодини мають початись пари. Не знаю, чому тоді був один, без друзів. Народ біг, товпився, безкінечним потоком лився через хисткі двері.

Я тупився в простір. Нарешті зашумів потяг. У лице пурхнув вихор. Аж ось до краю платформи підходить кремезний чолов'яга. Весь у чорному, в армійського штибу черевиках. Мене наче хто приском обсипав. Натовп заніс у вагон – стою майже впритул до нього. Дай ще придивлюся. Та ні, таки ж він. Я терпів до самої «Театральної», потім торгнув за рукав:

– Вибачте, ви Андрій Середа, лідер «Кому Вниз»?

– Так.

– Я ваш великий шанувальник... я... я дякую вам за музику!

– Дякую і тобі.

Він потис мені руку. Якусь мить ми стояли мовчки, тримаючись за поручень. Колеса завищали – потяг гальмував. «Обережно, двері відчиняються!»

Середа вийшов останнім. Перед самим порогом обернувся:

– Щастя тобі!

Метушливі люди оминали кремезну постать, швиденько вискакували на платформу. Я проводжав очима кутастий силует, доки вікна не закрила тьма тунелю...

Колонки тихенько буркотіли, монітор бликав, затаюючи у безкінечний світ.

Така зустріч – наче виграш у рулетку. А я за все життя навіть гривні в лотерею не виграв. У карти взагалі не сідаю – щоб не робив, програю і край. Знову новини на сайтах. Серед іншого: «Закончилась очередная диверсификационная лотерея на получение грин-кард, которую проводит правительство США».

Та що ж це таке! «Информация только на официальном сайте...»

Зараза, навіщо? Але палець клацнув автоматично – і ось синя смуга, біле тло й білоголовий орел зліва зверху. Добре, що тут треба далі? Просять увести прізвище, рік народження, унікальний номер реєстрації, код аутоін... чогось ще. Так, а де ж дані? Мабуть, на тому листку, що я викинув.

Хай йому! Лізу розгрібати сміття. Трохи розгладжую пожмаканий папір. Ага, ось. Наче все правильно. Що ж – «submit».

Якась мить – і з'являються синенький орлик у кутку й багато тексту. Як завжди, пролетів. Аби виграв, було б коротко й великими літерами. А тут... Диви, як увічливо відмовляють: «Dear Denis... You have been randomly selected... Що? Ану зачекай... Selected! Вибраний! For fUrther processing... Що ж це виходить?

«You have been randomly selected for fUrther processing in the Diversity Immigrant Visa Program...»^[4]

Глава 4

Асфальт плавився. Автобус повз, тяжко борсаючись у смердючому місиві. Подорожній букет ароматів забивав віддих. Відкритий люк не допомагав. Гаряче повітря фугувало, ніби з печі. Липкі ручки крісел, розмазана жуйка на спинці переднього – дорога в столицю.

– Закройте люк – дует!

– Ви що, охиріли? Ми тут подавимося!

Мордатий дядько, утираючи рясний піт, намагався повернутись, глянути на «уїбана, що хоче задихнутись у цьому гробу». М'яке теливо притискає до вікна. Зиркаю назад – поважна тітка в білій шляпі міцно стисла губи. Дядько всівся.

– І так поти ллють, а воно, сука, ще й гавкає.

Я мовчу.

– Ти робить чи на учобу?

– Вчиться, – брешу, щоб одчепився.

– А я робить. Електриком на дачах.

– Понятно.

– Така жизнь собача. Вкалуєш тижнями, прилетиш додому на той вихідний, не знаєш за що хвататься. І що зробиш? Сім'ю треба держать.

– Це да.

– Як подивився на тих підарів. Де вони таку грошву беруть? Оце робив у одного. Гарний заказ. Доміна, що елеватор наш. Дивлюсь, щось везуть. Вигружають, аж воно дерева. У таких здоровенних горшках, що хер утрюх обнімеш. Хлопці казали, аж з Італії притаскали. Уявляєш? То для нього ті гроші, що мені платить, – це сміття.

Я мовчав. Дядько ще побурчав, посовався й затих. Через якусь мить носом завів таку симфонію, аж чуб ворухиться. Скоро Кагарлик. Останні тижні чортячою круговертю ганяли в голові, стикаючись, розбиваючись на дні й години.

Ту ніч не приліг і на хвилинку. Виграти грин-карту! Ледве дочекався ранку, щоб поділитись радістю. Батьки слухали мовчки. Ейфорія вивітрилась.

– Як же школа? Вже домовились з директором.

– Ще невідомо, візьмуть чи ні.

– Як це невідомо? З класом познайомили, в кабінет водили – і невідомо. Ти придумав чортзна-що, хочеш мене геть доконати?!

Мама вибігла з кімнати. Тато мовчав, уважно вивчаючи руки. Я тяжко сів поряд. Так і сиділи.

Цілий день уникав домашніх. Робив, що треба, але без розмов. Бабуся дивно зиркала, проте поводитись як завше. Так і день пролетів. Увечері поспішив забратись у кімнату. Безкінечно крутилась «Не нарікаю я на бога». На компі одна вкладка – форма анкети DS-260. Заповни – і ти включився в гонку за перепусткою у країну мрій. Що робити? Послати й забути? Руки спітніли. Гори воно все вогнем... Швиденько ввів прізвище, інші дані. Добре, що завжди любив англійську й навіть був здав TOEFL на 110 балів. Ось і все, відправив. Я так хочу. Постіль рипнула. Мене аж тіпнуло. Тато.

– Що ти тут?

– Нічого. Анкету заповнив та відправив.

– По-справжньому рішився?

– Да.

– Що буде, як получиш?

– Не знаю, чи дадуть, це не гарантовано.

– А якщо все-таки?

– Даже не знаю. Хочу поспробувати. Зробити щось сам, так, як хочу.

– Чого од нас ховаєшся? Ми що тобі, вороги? Пішли.

У прихожій сиділи всі. Дід почав:

– Розкажи нам гарно, що воно таке.

– Я виграв у лотерею документ, який дозволяє жити в Америці. Але його треба оформити. Хочу спробувати.

Мама сиділа, обхопивши голову руками. Бабуся чогось осміхалась.

– Що ж це воно буде? Куди поїдеш? По що? Як тут буде робота?..

– Ану цить! Чого рюмсаєш? Я на карти кидала, все добре буде. Судьба його підступає. А перед долею ніхто не встоїть. Я думаю так: як рішився – роби.

А ми всі разом щось придумаєм і поможем. Так я кажу, старий?

– Чорт його знає. Вже ж великий, не прив'яжеш. Попробуй, може, повезе. Розказував я тобі про свого двоюрідного діда? Гарний був портний, жиди його примітили і взяли з собою в Америку. Ше до революції. То він оттуда карточку вислав, та, що в нас лежить, бачили, в якому костюмі? Правда, його любовниця американська застрелила, ну то таке...

– Вечно ти щось мелеш. З твоїми балачками... Сергій, а ти що скажеш?

– Як Денис вирішить. Чого я вказуватиму? Хоче спробувати, значить так і буде.

– От і харапо. Роби там що треба, а ми всі підможемо.

Ту ніч я теж не спав.

Зелений височезний тин – скоро Київ. Ми трюхикали в крайній правій смузі, похитуючись від турбулентних ударів лискучих авто, що мигтіли повз, наче боліди. Знайома «тягучка», естакада, поворот біля «Фуршета». Знов під міст – ось тобі й «Видубичі». Автобус важко зітхнув, ніби загнана шкапа, вивалюючи з нутра пом'ятих, зачучверених людей. Усі кинулись за торбами. Пиво й біляші, підгнилі банани, старці, бомж, що допиває пляшку пива, – наче знов приїхав учитись. Куди ж тепер? Ще раз дивлюсь адресу – трохи на метро, а там запитаємо.

Лікарня. Довжелезний коридор, дух ліків, від якого стукотить серце й піднімається тиск. Біля кабінетів люди. Пхикає дитина, пошепки перемовляються дорослі. Кабінет 105. Реєстрація. Прозора папка з документами стала слизькою. Витираю руку об джинси. Стучаю.

– Можна?

Пишна жінка в білосніжному халаті вказала на стілець.

– Садитесь. Вот ножницы, обрежьте две фотографии.

Пальці не лізуть у вушка, ріжу криво. Медсестра заповнює купу паперів. Серце стукотить так, що, придивившись до теніски, можна побачити, як піднімається шкіра. Через якісь десять хвилин вибіг зі здоровезним конвертом, з півметри завдовжки. Каткування почалось.

Рентген. Мірне гудіння, холодне обладнання. Швидше, за тобою ціла черга. Ледве встиг застібнутись – следующий! Тепер аналіз крові. Куди ж мені? Поважний дядько щось вичитував у пачці паперів.

– Вибачте, не підкажете, де здають кров?

– Все время прямо и направо – это в другом крыле.

Поспішаю прохолодним коридором. Шмигають стривожені люди, тягають неслухняних, заспаних дітей. Двері, двері, двері. І черги.

– Хто останній?

– А вон, мужчина.

Усе швидко – забіг, пару хвилин і вилітаєш, притискаючи шматочок вати до вени. Паморочиться у голові.

Нічого, кров не йде. По коридорі назад. Серце вискакує. Білі двері, черга. Хто крайній? Тупцяю хвилин двадцять. Випещена медсестра щось пише.

– Раздевайтесь, становитесь на весы.

Ледве одягнувся.

– Садитесь сюда. Закройте левый глаз.

На стіні таблиця з маленькими літерами. Назвав по черзі.

– Подождите в коридоре.

Тупцяюсь біля дверей.

– Денис Раш, возьмите...

Притискаю здоровенний конверт. Тепер платити.

Чортове тлумисько людей. Півсотні, а то й більше. Зайняв чергу. Розфуфирені тіточки не першої молодості, «інтелігентні» батьки сімейств з випираючими животами в сірених штанцях і білих кепочках, мамки з пхикаючими дітьми. Повітря не рухалось. Кондиціонер сердито гудів. Футболка прилипла до спини.

Спереду сопе приземкуватий мужичок, раз по раз витираючи спітнілу шию. Ріденький чуб на потилиці злипся і стоїть гопки, наче голки на їжакові. Задушливі хвилі парфумів. Разом з лікарняним духом гримуча суміш. Тітка збоку дістала віяло. Я дихав через раз. Газова атака – повітря затримати, потім швиденько вдих і по новій. За схожими розвагами пройшла година. Нарешті – моя черга. Оплатив, квитанція в руці. Лишився терапевт і дочекатись результатів аналізів.

Хай ти скажишся! Стільки черг у житті не бачив. Духота й утома давались взнаки. Люди бурчали, деякі голосно лаялись. Мамаші з дітлахами нахабно перлися крізь натовп, огризаючись, розпихуючи людей. Спітнілий дядечко, типовий «кієвлянин», вирішив і собі пробити дорогу.

– Мы с детьми. Нас обязаны пропустить вперед.

– Что? Вы не знали, куда идете?

– Пришел последним – займи очередь и засохни.

– Ты смотри, какой мудака, пузо выставил и прет.

Дядечко позадкував. Ще трохи, й баби порвали б його на сувеніри. Пхаючись, матюкаючись, черга повільно сунула вперед.

Усередині. Наче в лазні побував – одяг липне, ноги в кросівках горять.

– Снимайте рубашку. Дышите. Глубже. Задержите дыхание.

Сивуватий лікар, теплі руки.

– Болели ветрянкой?

– Ні.

– Операции на мочеполовой системе?

– Ні.

– Тек-с. Опустите штаны по колени.

Бляха...

– Одевайтесь. Садитесь.

Сіли до столу. Купа паперів.

– Скажіть, я дізнаюсь, якщо щось не так?

– Да, вам скажут. Все, я закончил. В три часа будут результаты анализа крови, и все.

Присів на лавку в коридорі. Тілом ніби струм пропустили. Метушня навколо не зачіпала. Ось щаслива сімейка, що була за мною. Мати в легінсах, розтягнутих до краю, та просторій туніці, що ледь ховає пазуху. Ззаду невисокий чоловічок з м'яким черевцем. Сіренька футболка й сандалі зі шкарпетками. Тягнуть двійко дітей.

– Должны успеть на рынок.

– Ма, хочу в Макдональдс!

– Посмотрим.

– Ну, ма-а!

– А я хочу на горки.

– Пошли скорей!

– Зай, может, сначала в магазинчик заедем? Тот, что я говорил.

– Ты задолбал уже своими крючками и мормышками. Пока не отоваримся на рынке, никто никуда не поедет.

– Ну, зай...

Мила сімейка. Притулився до стіни. Три години. Нічого не хочеться. Отак би й сидіти. Натовп розсмоктується. Заклопотано бігають лікарі з теками паперів. Більшість знайомих розповзлися по

чергах. Я сидів. Іти до метро, кудись їхати, блудити там пару годин, повертатися назад – хай воно скажиться. Краще посиджу.

Час минув швидко. Витріщаючись довкола, потім, подрімавши з півгодини, досиджую потрібного часу. Три години – збираються люди. По звичці швиденько збиваються в чергу. Але тут облом – будуть викликати персонально, за прізвиськом. Діло йде швидко.

Ніхто не горланить. Люди напружено вслухаються. Більшість виходять, та де там, вибігають, притискаючи конверти до грудей, швиденько зникають на сходах. Двійко вийшли без нічого, не дивлячись навколо, чвалають геть.

– Денис Раш!

Ноги тремтять мілкою дріжжю, під пахвами й по спині потекли липкі струмочки. Зайшов.

– Результати медосмотра. Запечатаний конверт для інтерв'ю в посольстві. Там скажуть куди. До свідання.

– То я можу йти?

– Да.

– І все нормально з медоглядом?

– Да, да. Можете спокійно йти на інтерв'ю.

– Дякую. До побачення...

Не пам'ятаю, як дістався метро, їхав на «Видубичі». Оклигав лише в автобусі. «Ікарус» смикнув, засмерділо гальмами – рушили. За Козином я відключився.

Темрява. Паніка. Проїхав зупинку! За якусь мить облився холодним потом. Ледве видобув телефон.

Фух! До села мінімум година. Швидко набираю номер.

– Алло, ма.

– Чого не дзвониш, ми тут усі з ума сходимо!

– Все гаразд, ма, я пройшов. Їду.

– Слава Богу! Ждем.

Телефон бликнув і погас. Лишився останній крок. Інтерв'ю. Менше місяця, і я точно дізнаюсь – так чи ні. Страшно. Але це буде не зараз. Не зараз.

Лишалась дрібничка – куди їхати й де жити в Штатах. Повзаючи по різних форумах, виявив – обов'язково спитають – до кого їду, де планую зупинитись на перший час. І про що тільки думав, вбухуючи такі гроші в медогляд? Думки не давали спокійно жити.

Та рішення прийшло несподівано. Сиджу якось, кисну, по сайтах брожу.

– Денис!

Бабуся. Чого там треба? Я ж усе зробив.

– Денисе, іди сюди.

На лавці біля криниці сидить бабуся і якийсь дід.

– Оце мій онук.

– Добрий день.

– Добрий день. В Америку зібрався?

– Ну да.

– Що думаєш там робить?

– Не знаю, треба подивитись. Хто зна, що воно буде, все одно не знаю, куди їхать, так що...

– Мені оце Соня все розказала. Я з бабою і дітьми п'ять год, як до Сакраменто перебрався. Якщо хочеш, ми запрошення зробимо, поживеш у нас, обдивишся, а там видно буде.

– Я даже не знаю, як...

– Канєшно зробить – що ж він сам буде робить.

– Буду дуже вдячний.

– Ми з твоїми давно дружимо. Ніколи не забуду, як Соня виступала на правлінні перед тим, ну... І як з Василем передачі носили... Та ну його. Як згадаєш...

– Хай воно скажеться, не згадуй, Ваню.

– Харашо тоді, піду. Ось тут на бомажці телефон, і ще щось син написав – якась пошта. Получите запрошення, обізательно подзвоніть. Ми з Марією ще погостюємо.

– Добре, Ваня, спасіба тобі.

– Дякую вам.

– Та що там. Дзвоніть.

Дідуган встав. Одного зросту зі мною, сухий, в простенькій тенісці й легких штанях. Потиск такий, що пєястук хруснув. Стареньке авто рикнуло на шляху, вибираючись із вузьенької вулички.

– Це хто такий, ба?

– Іван Антоненко. Робила з ним на вівчарні. Помниш, він колись приходив.

– Хто його зна.

– Він штунда^[5]. І мати його така. А в Совецькому Союзі знаєш, як було? Ще й люди, як собаки, одно на сміх піднімають та всякі штуки докладають. А я з ним, і дід також, всігда по-хорошому. Даже як посадили, то і в тюрму їздили, провідували.

– Він що, сидів?

– На п'ять год, падлюки, посадили.

– За що?

– Бо штунда. На собранія не ходить, діти галстуки не носять. І все таке.

– А вам же нічого не було?

– Еге, не було. Тягали без кінця, як не до парторга, то до голови. Даже в райком визивали.

– А ви?

– Все одно їздили. І як вийшов, ніхто не хотів на роботи брать, а я взяла до себе помошніком.

– Ти бач, як воно.

– Оце прошлу середу зустрілися на базарі. Слово за слово, та й розказую про твої діла. Присіли коло магазіна. Іван сам розпитав і каже – поможу, хай гад сичить. Оце таке. Може, я й неправильно зробила, що полізла і зразу тобі нічого не сказала, але...

– Ти що, ба! Мене це мурижить із самого медогляду. І тут усе рішилось!..

– Ох, ну й харашо, а то я запереживала.

Оце бабуся дає, поки морочився, вирішила всі проблеми, та ще й вибачається. Тепер останній удар.

Вітер гуляв переходом. Папірці, шмаття целофану ворушились й ганялись за ногами. Жалюзі на вітринах магазинчиків рясніли графіті. Ні душі. Надто рано. «Берестейська» ще спить. Згадую карту. Тут наліво. Йду хвилин п'ятнадцять. Де ж воно? Кручу головою. Зелений дерев'яний паркан, купи каміння й цегли, мертво стримить кран – якесь будівництво. Повертаю – зоряно-смугастий прапор.

Похмурі міліціонери в чорній формі, залізна кована огорожа навколо білої будівлі. Довга зміюка черги. Прилаштовуюсь у хвості. Повільно тупцяємо вузьенькою хвірточкою повз будку з міліціонером. Відкриті паспорти тремтять у спітнілих долонях. Просуваюся все далі й далі.

– С какой целью?

- Отримання грин-карти.
- Предъявите заграничний паспорт.
- Ось.
- Проходьте.

Кров бурхнула в скроні. В голові гатили швиденькі молоточки. Я на українській землі в США? Чи на американській в Україні? Пругкий вітерець холодить спітнілу спину. Люди тупцали на місці, стиха перемовляючись, поглядали на масивні двері. Стою і я.

Враз на сходинці з'явився хлопчина у світлій сорочці.

– Собеседование на грин-кард с 8 до 9, подойдите, пожалуйста.

За якусь мить потяглись люди. Це ж і мені треба!

Тяжко продираюсь крізь натовп, бурмочу «пробачте», «дозвольте». Наступаю на ноги. Добираюсь.

– Приглашение на собеседование и паспорт, пожалуйста!

– Ось.

– Проходите в помещение.

На паспорті наклеєний штрих-код, з кишень викладені всі речі. Це ще не посольство. Дебелі дядьки уважно оглядають нехитрі пожитки. Металошукач, рентген, як в аеропорті, – лоб мокрий. Мобільник і ключі відправились до камери схову. Виходжу. Вузька вуличка до великої будівлі.

Вхід. За конторкою прилизаний гостроносий чоловічок. Знову перевірка. Йду далі, але вже з номером.

Зал очікування, купа стільців, тлумисько людей. Навпроти – рядок віконць із товстим склом. Над ними екранчик. На якому твій номер загориться, туди й біжи.

Сиджу як на сковороді. Народ сновигає, наче заведений – спалах, цифри, побігли.

Десять хвилин, двадцять. Пальці тремтять. Прозора тека в масних відбитках. Роздивляюсь. Ось статечний чоловік понуро відхилився, згріб папери й швидко рушив до виходу. Поряд дріботіла невисока пишна жінка, щось питала, намагалась заглянути в лице. Чоловік тільки рукою махнув. Двері зачинились. Люди, віконця, цифри... Спалах і все по новій.

Випещена дівуля в спідниці-поясі муркотіла у віконце. Всі мужики слідкували за цифрами на екранчику. Екранчик погас. Дівка пирхнула, майнула фарбованою гривною. Стукіт підборів стих. На

чорному тлі спалахнуло «25». Я примерз до стільця. Десяток кроків здалися марафоном. Суцільне скло, динамік унизу, суворий чоловік по той бік.

– Do you speak English?

– Yes, i do.

– Raise your right hand up, repeat the outh.

– O'kay.

Почуваюсь персонажем серіалу про суд. «Клянусь говорити правду»... Відбитки пальців – неприємно. Мороз поза шкірою. Чолов'яга за склом говорив швидко, наче екзаменував.

– Документи, будь ласка.

Пару хвилин стою, потію.

– Ви працюєте?

– Ні.

– Були в США?

– Ні.

– Куди плануєте їхати, якщо отримаєте візу?

– В Сакраменто, Каліфорнія.

– До кого?

– Там друзі сім'ї.

– Що хочете робити в США?

– Влаштуватись на роботу й продовжити навчання.

Чоловік щось набирає, чути клавіатуру.

– Ви говорите з американським акцентом. Мали практику з американцем?

– Ні. Вивчав сам. Мови – моє хобі.

– Ще якусь знаєте, крім англійської?

– Так, розмовляю і читаю іспанською.

Пауза. Глухе бубоніння за склом. Розмовляє з кимось. Усе, мабуть.

Я йду до метро й тримаю аркуш у руці. Власне, не аркуш, а так, половинку А4. Тхне мокрим асфальтом і шаурмою. Зустрічні оглядаються, дехто проводить поглядом. Мабуть, через дебільну усмішку. Або папірець, який через кожні декілька кроків підношу до очей. Половинка – та де там, лише чвертка, рівненько обрізана.

Але розмір – то таке. Головне – три жирних слова – вашу візу схвалено!

Глава 5

Ілюмінатор плаче. Великі краплі, наче поважні слимаки, ковзають товстим склом. Поряд сопе огрядна афроамериканка. Внизу метушаться люди. Бігають під черевом літака, ганяють на маленьких вертких машинках. Мурашник. Густі нитки дощу обплутали постаті, замотали лиця, яких і так не видно через бахматі капюшони дощовиків. Злива затишно воркоче, хилить на сон. Удивляюсь крізь запотіле скло – суцільна сиза паволока. От тобі й Амстердам, «місто червоних ліхтарів».

Літак вібрує. Жіночий голос просить пристебнутися. Поштовх – будівлі, наче літаки, йдуть поруч, не обганяють. Гуде так, наче добрячий джміль заліз у вухо. В животі все перекинулось, шлунок впав і підстрибнув до самої горлянки – земля попливла. Здоровенний аеробус розірвав темні шмаття хмар, піднявся над дощем. Люди заметушилися, вмоцувалися, знаходили забавки. Я сидів, утиснувшись у спинку. Щелепи нили, пальці посиніли біля нігтів. Навколо лише англійська. Сусіди ліниво перемовляються. Досі не вірю. Невже це справді – я лечу в Америку?

Холод усередині, весь час потію, руки дрібно тремтять. Тітка поряд гортає якийсь релігійний журнал.

Треба й собі чимось зайнятися. П'ятнадцять годин – не жарти. По телевізору американське шоу – мужик на сцені, якісь діти бігають туди-сюди, глядачі сміються.

Упираюсь потилицею в крісло. Чую тягар на шиї – товстий ланцюжок натирає шкіру. Торкаюсь дивної плетінки. Бабуся дала. Ввечері перед від'їздом. Товстий срібний дріт закінчується стилізованими вовчими головами, що тримають у пащах кільце з... то павучок, чи що, – не знаю, як назвати вісім перехрещених ліній із загнутими кінцями, покритих чудернацькою в'яззю.

– На, ось, надінь.

– Це що таке?

– Надівай. Твій тато весь Афган з ним одбув.

І батько мій войну пройшов. Це ше од баби моєї.

А в неї то хто зна откуда.

– Ба, хіба ж я на війну іду? Проїдусь туди-сюди, побуду трохи та й додому.

Бабуся міцно обійняла мене. В очах стояли сльози.

Так ми й сиділи.

В ілюмінаторі океан. Куди не глянь – вода. Безкрайня синя пустка. Відчуття, ніби стоїш на місці чи то висиш на місці. От були б мої фарби. Та все дома.

І на чорта воно мені все оце здалося? Не сиділося дома, придурку?

Липкий піт виступив уздовж хребта. Потужний кондиціонер гнав хвилі прохолоди, а я потів. Серце бахкало в скронях. Треба щось робити, бо й Атлантику не перелечу. Буде добре діло – зустрічали земляка, а вивезуть мерця у целофані.

Усе, хорош. Глибоко вдихаю, вмощуюсь – летимо.

Земля горить. Купи яскравих вогників пробивають темінь, складаються в довгі гірлянди. Літак гуде, аж крісло тремтить. Ремені міцно тримають поперек і груди. У салоні тиша. Люди вдивляються в ілюмінатори, деś у хвості пискнула дитина. Вогні збільшуються, сліплять, огортають літак рідким світлом. Закладає вуха, гіркий клубок стримить у горлянці. Стає світло, як удень. М'який поштовх – сіли.

Люди заворушились. Аплодисменти. Клацають ремені, кожен пробирається до дверей. Моя попутниця, наче крейсер, впливла до виходу, відтискаючи пасажирів могутнім бюстом. Я прилаштувався позаду. Ступивши на трап, відчув лавину запахів. Навіть із зав'язаними очима відчувалось – закордон. Метким автобусом дістались аеропорту. На контролі дебелий чоловічина у формі. Жінка за комп'ютером.

Простягаю пузатий конверт. На цупкому папері змазані плями моїх вогких пальців. Пачка паперів, закордонний паспорт. Офіцери уважно додивляються, швидко перемовляються. Дрібні краплі поту виступили на верхній губі, страшно лоскочуть під носом, а я не смію навіть руки підняти. Нарешті червонощокий прикордонник піднімає на мене очі. Рудий пушок на середині голови й сірі круглі очі.

– Welcome to the USA!

– Thank's.

Здерев'янілими ногами я дибаю далі, притискаючи паспорт і маленький шматочок пластику – слизьку перепустку в американську

мрію.

Скажене тлумисько підхопило, понесло лискучими залами крізь скляні двері, повз ряди крісел з сонними, закучмареними людьми. Отямився лише на вулиці.

Повз фуркали ошатні авто. Пахло пилюгою, бензином і ще чимось чужим, праним, від чого крутило в носі.

Оце люду, аж очі сльозяться. Таксі ганяли, випльовуючи одних і відразу ковтаючи інших клієнтів. Де ж я знайду того Сашка? Хоч і домовились, та все ж...

— Привіт!

Я мало не впав. Невисокий щокатий дядько в темній футболці щиро либився.

— Що, злякався, земляче?

— Є трохи.

— Саша.

— Денис.

Потиск міцний, швидкий. Жвавий мужик.

— Пішли, я там припаркувався. Треба додому гнать, а то вставать скоро.

Кутасти джип бовванів у довжелезному ряду авто.

— Кидай манатки назад. Як долетів?

— Нормально. Голова трохи гуде.

— Сусідки попались нічого? Гарненькі?

— Ага. Одна кілограм на сто сорок.

— Повезло.

Джип шульпотів вогнистим шосе, огинаючи автів-ки, хвацько входячи в повороти. Магнітола шавкотіла місцеву попсу.

— Нічого, приїдемо, одіспишся, а там буде видно.

Дорога кружляла, бігла вивертами. Очі злипались, і я кілька разів відключався. Авто хитнулось.

— Всьо, приїхали.

Спинились на тихенькій вуличці. Ліхтарі вихоплювали середину асфальту з жовтою лінією. Навпроти деяких будинків стояли автівки. Після гуркоту, колотнечі тиша закладала вуха. Ноги заплітались. День, ніч, часові пояси змішались у таку чортячу круговерть, що хотілось упасти.

Між тим дядько Сашко завів у дім. Просторі кімнати з красивими меблями, приглушене світло нічників.

– Хочеш – підвечеряєм, не – проведу в кімнату відпочивати.

– Давайте відпочивати.

– Пішли.

Бічний коридорчик. Дерев'яні лаковані двері.

– Тут будеш жити. В кінець коридора туалет, кухню ти бачив.

– Дякую.

– Падай та спи, а завтра дасть Бог день.

Замок клацнув. Я швидко стягнув одяг і потушив світло. Матрац подіав, як пляшка снодійного махом.

...Кинувся, наче хто штурхнув. Язик розпух, очі залипли. Ледве звівся. Простора кімната, смуги світла на підлозі. Широке вікно, до половини закриті цупкими жалюзі. Тіло ломило. Води б... Одна нога затерпла і шаркала, ніби в зомбі.

Я прислухався. Тихо. Двері ковзнули. Коридорчик, світлі стіни, маленькі пейзажі у вузьких рамках. Прокрався далі. Дерев'яні сходи на другий поверх, вигнуте перило. На першій сходинці волохатий котяра зосереджено вилизує зад. На лискучому паркеті лишалися брудні ступаки. Треба ж було взуття зняти!

– Вже встав? Я спеціально не будила.

Ух! Мене аж підкинуло. Висока зграбна жіночка привітно усміхалася в широкому проймищі арки.

– Добрий ранок. Я Денис.

– А я Таня. Хочеш їсти?

– Так... тобто... Пробачте, де туалет?

– Он туди.

Кухня затишна, простора, з дерев'яними полицками і ліпленими горнятками, різним електричним причандаллям і широчезним столом посередині. На плиті щось бурчало в сріблястій каструлі. Розмірено дзумкотіла витяжка.

– Сідай. Будемо снідати. Хоча швидше вже обід.

– Скільки ж я спав?

– Годин десять. Це нормально. Ми як приїхали, цілий день одсипались.

– Наче заснув в Україні, а проснувся тут.

– Звикнеш. Нам дуже допомогли брати і сестри з церкви.

– А-а-а...

– Тут без віри тяжко вижити. Треба, щоб хтось поміг від самого початку.

Я мовчав, глибше втискаючись у м'який стілець.

Що тут скажеш? Кришка на каструлі застрибала, як скажена, видихаючи духмяні хмаринки. Тітка Таня схопилася порядкувати.

Далеко за полудень. Саме пекло. Рівенька травичка похнюпилася й припала до землі, шукаючи хоч трохи прохолоди. Навкруги анітелень. Десь далеко вуркотять авто. Людей не видно. Ошатні будиночки по обидва боки вузької вулички. Химерні дерева. Лапаті пальми. Глибоко вдихаю розпечене сухе повітря – пахне асфальтом, скошеною травою і ще чимось незнайомим. Дух чужини або волі – відразу й не розбереш.

– Щось на голову надінь, а то зараз таке сонце...

– Я тільки глянути, що навкруги. Далеко не піду.

– Ох, зараз таке пече, бач, усі поховалися.

Фу, справді: в будинку наче у прохолодну воду пірнув.

– Сідай, не стісняйся. Скоро за дітьми їхать, розвієшся трохи.

Я потонув у глибині широчезного дивану. Таня поралася по господарству, а мені лишалось тупитись у широку плазму. На екрані мінялись цвітасті картинки. Що там мої роблять? Треба дістатись компа й написати, що все нормально.

– Можна скористатись вашим компом?

– Чим?

– Ну, комп'ютером. Своїм написати.

– Авжеж. Іди на другий поверх, там, прямо, – кімната сина. Ноутбук на столі.

Дерев'яні східці порипують. Білі двері відчинені. Розкидані скрізь речі, скейт, кольорові постери якихось музикантів. Білий Apple обклеєний квітастими наліпками. Незнайомий пошуковець. Як же його...

Ага, ось і Гугл, Укрнет, біле поле. Пальці трохи тремтять. Пишу кілька речень, виходить дурнувато. Стираю. Хай буде так: «Долетів добре. В аеропорту зустріли. Вже на місці. Все добре. Писатиму кожен день, як тільки буде можна. Денис». У горлі пересохло. Чуhaються очі.

– Виходить?

– Да.

– Поїхали, бо скоро уроки закінчатся.

Сріблястий пузатий мінівен лінкувато простував широкою дорогою. Я сидів спереду й витріщався на рівнеське полотнище асфальту. Здавалося, під колесами розлили рідке скло. Авто не їхало, а пливло, як корабель. Жодної ямки, перекату. Тротуаром мелькали нечисленні пішоходи. І зелень. Пальми зі стримлячим розкішним чубом, ще якісь дерева... Просто зелена стіна, аж око радіє. Ніякої тобі тисняви, всі простують своєю смугою, не підрізають. І це на хайвеї. У нас би затерли, зам'яли, обматюкали й засигналили.

Під'їхали до школи. Гарна будівля червоної цегли, справа від входу височезна глуха стіна, на ній велика червона таблиця з широкими білими літерами – «Nicholas elementary school».

– Тут двоє менших. Зараз прибіжать.

Справді – через десять хвилин із широчезних скляних дверей висипав цілий рій дітлахів. Квітасті ранці, лемент – школярі як школярі. На парковці ніде плюнути – мінівени, джипи. Діти деруться на задніх сидіннях, пакуються. До нас бігло двоє дівчаток. Білобрисі, в ластовиннячку. Перша схопилася за ручку й помітила мене. Таких круглих очей давно не бачив.

– Залазьте – це друг.

Діти забрались на сидіння.

– Чого мовчите? Привітайтеся з дядьком Деном.

– Ні, uncle Den.

– Ні, girls.

– Можете говорити українською. Дядько Ден приїхав з України. Знайомтесь.

– Мене звати Маша.

– А мене – Даша.

– Я – Ден.

Таня спритно вирулила з парковки й шмигнула в потік авто. Хайвей крутився, пірнав під естакади, виринав, закручувався лискучими кільцями.

– Заберемо старшого та й додому.

– Вони в різних школах вчать?

– Тут малі з малими, старші зі старшими.

– Може, й правильно. Усі одного віку, менше проблем.

– Усяке буває. Але з нашою школою не порівнять.

Покрутившись ще трохи, підрулили до широкої парковки перед високою сітчастою огорожею.

– Уроки однаково закінчуються?

– Нє, це сьогодні тренування відмінили. А так годин до чотирьох затримується.

– За огорожу не підем?

– Краще тут підождем. А то знов розпсихується, що мама забирає. Підлітки, знаєш.

– Соромиться?

– Да. Друзі на своїх авто ганяють. А йому на права здавать через два місяці. Всі вуха прогудів тою машиною. Сашко так і сьак, а я чогось боюсь. Як дитині шістнадцять, дома безкінечна війна. Дай Бог пережить цей вік.

– Треба все пережить.

– Ох, да.

Кондиціонер гнав прохолоду, дівчатка мушкотіли ззаду, тихенько перемовляючись. Передня дверка раптом розчахнулась. Довготелесий, патлатий хлопчина набурмосився, оглядаючи зайняте місце.

– Це Ден. Пам'ятаєш, я говорила, що чекаєм гостя.

– Ага.

Я подав руку перший.

– Привіт!

– Нік.

Хлопець втиснувся ззаду, поставивши сплющений наплічник на коліна.

В авто стояла ніякова тиша. Я тупився у вікно, дітлахи принишкли, Нік клацотів телефоном.

– Як справи в школі?

– Нічо.

– Коли гра буде?

– У п'ятницю.

– А що з тренером?

– Кажуть, приболів. Через два дні вийде.

– Це до четверга тренувань не буде?

– Нє – це тіки сьогодні. Містер Бец підмінить.

– Ден учився на географа, так що допоможе в проєкті з природою.

– Угу.

– Поможу, а що ж.

Коля азартно тицяв в екран смартфона, не піднімаючи очей. Я замовк.

Прибувши додому, розбрелись по кімнатах. Цвірінькотіла пташка, шелестіли авто, незнайомі запахи, м'яка постіль, чужа мова. Хотілося забігти світ за очі. Що я тут робитиму? Ну приїхав, побачив – далі? Витратив купу грошей і здоров'я. Безтолковий. Куди не влізу, тільки подивись.

Я скрутився на правому боці. Очі злипались. Пропади воно все.

Кинувся від гучного стукоту.

– Ден! Дене, ти спиш, чи що?

– Уже не.

– Пора вечерять, а то щось і голосу не одтягнеш.

Життєрадісна мармиза дядька Сашка повернула в дійсність.

– Фу-х, ох і задовбався. Ганяв аж до LA і назад. Ше й трак один поламався, заказник усі вуха пропищав.

– То справили, той... трек?

– Трак. Це грузовик такий здоровенний. Та де там. Насилу притягли. Шось мотор застукав. Завтра подивимся. А тобі гарно Таня придумала – Ден. Геть американець.

– Мені теж подобається.

– Пішли, всі вже розсілися.

– Зараз, трохи вмиюся.

– Давай.

Крижана вода ожила. За широким столом знайшлося місце навпроти дядька Сашка.

– Всі зібралися? Помолимось.

Встали. Дядько Сашко дякував за їжу, за те, що живі й здорові пережили день. Я дивився під ноги й згадував маму, тата, бабусю, діда, наші веселі вечери з історіями й сміхом. Очі щеміли й хотілось пити.

– Дене, сідай, їжа холоне.

– Він підвис.

– Коля!

– Та я щось справді... підвис. Пройде.

– Сідай, страва холоне.

Запашний дух лоскотав ніздрі. Смажене м'ясо, овочі й зелень великими шматками в глибокій мисці, горох у густому соусі, смажена

картопля з хрусткою золотавою шкоринкою. В пузатій супниці парувал масткий червоний суп.

– Спробуй «чилі».

– Це перець? А де?

– Та ні. Суп. Накидай!

Їдло нагадувало щось середнє між киселем і гарно розталим желе. Пряний дух забивав ніс. Я куштував усе, сьорбав чилі, підгрібав картоплю. За якихось десять хвилин їжа підібралась до самої горлянки – ще шматок, і з-за столу не піднімусь.

Дітлахи швиденько надзьобались і гайнули гратися. Коля й собі потягся в кімнату, не відриваючись від телефону. Таня збирала тарілки, вигрібала залишки й ставила в посудомийку. Дядько Сашко відкинувся на стільці.

– Під'їв трохи?

– Дякую. Все дуже смачне.

– Шо завтра думаєш робить?

– Не знаю.

– Пішли до мене на роботу. Побачиш, чим заробляю.

– Добре.

– Тільки встать треба о п'ятій ранку. В шість бути там.

– Домовились.

– Тоді я спать. А ти хоч телевізор глянь, або до Колі, там він в інтернеті постійно сидить.

– Не, я в кімнату. Книжки бачив у шафі. Трохи почитаю, та й віддыхать.

Нічник кидав круглу тінь на сторінку. Ніро Вульф та Арчі Гудвін розплутували чергову справу. Я клював носом й бачив букви через одну... Світло не зникало. Щось пекло в око, я стояв під сонцем й широко розплющеними очима тупився в його середину. Очі сльозились. А сонце все більшало, більшало й більшало...

Розчумавшись, я потушив нічник, відіпхнув книгу, що боляче врзалась у бік, зарився в подушку. Закінчився перший день.

Будильник пищав, ніби комар, що забрався прямісінько у вухо. З вікна тягло прохолодою. Я заснув в одязі й так обкрутився ковдрою, що ледве виборсався. Далекий гул провіщав – місто встало. Самотні голоси авто рикали за вікном. Хтось рушає на роботу.

Пора й мені.

Дядько Сашко товкся на кухні. Парувала яєчня, тягло кавою і грінками.

– О, піднявся таки. А я щось уже засумнівався.

– Чого це?

– Мабуть, не звик так рано вставать?

– Регулярно ні, а так по-всякому приходилось.

– В Україні так тільки селяни вкалюють. І нічого не мають. А в нас тут чим більше робиш, тим більше маєш.

Я мовчки наминав гарячу їжу, вдихаючи гіркуватий запах кави. За десять хвилин уже хилитались у джипі. Пропустивши здоровенну вантажівку, заїхали у високі сітчасті ворота. Там снували люди, стояло декілька траків. Сморід бензину, вихлопних газів, ревіння моторів – метушня.

– Пішли в диспетчерську.

Дядько Сашко парконувся біля чистенької будівлі зі світлими стінами, червоним дахом. Дзеркальне скло величеньких вікон не давало глянути всередину.

– Заходь.

Потужний струмінь холодного повітря вдарив у груди. Велика світла кімната, під стіною рядок широких моніторів. Двоє молодих хлопців у навушниках з мікрофонами сліdkували за кольоровими картами, їздили в кріслах між екранами, перемовлялись, стукотіли на клавіатурі. Далі стриміло кругле бюро зі статечною сивуватою жінкою, яка схилилась над купою паперів.

– Це моя компанія. То диспетчери – Семмі й Дік. Ходімо привітаємось.

– Hi, guys. How are you?^[6]

– Oh, hi, mr. Ant. Everything's alright^[7].

– Sam, did you get well through the night? Hope, no accidents?^[8]

– It's all on schedule^[9].

Худорлявий Семмі з ріденькою борідкою й кучмою жорсткого чорного волосся тер червоні очі й позіхав.

– Return your change and go to sleep^[10].

– Ok^[11].

– This is Dan. My cousin from Ukraine^[12].

– Hi!^[13]

Хлопці глипнули й далі шаруділи на своїх маршрутах.

– Пішли далі. Це пані Лучкова. Добрий ранок!

– Доброго ранку, пане Олександрє.

– Як у нас справи?

– Все йде своєю колією. Ось розклад на сьогодні.

– Дякую. Давай подивимось.

– Треба в Сан-Франциско. Зустрітись із замовником – може, вдасться домовитись про регулярні рейси.

– Є сьогодні маршрут?

– Віталік їде через час.

– З ним і зганяємо. Це Ден, мій родич з України.

– У гості приїхав?

– Грин-кард виграв. Роздивляється, що до чого.

Пронизливо верескнув телефон. Секретарка схопила трубку і втупилась у монітор.

– Пішли в кабінет!

На скляних дверях табличка: «Mr. Antonenko – Director». Невелика кімната з дерев'яним блискучим столом. У кутку американський прапор. М'яке шкіряне крісло, два стільці для відвідувачів. На столі сріблястий ноут.

– Отут працюю. Фірма невелика, але немає дядька над головою. Що хочу, те й роблю.

– Прапор обов'язково має бути?

– Це нагадування. Я підкоряюсь законам держави, вона дає захист, можливості. Сюди приїхали, в кармані п'ятсот доларів на п'ятьох і віра в Бога. Тулилися в братів з церкви в одній кімнаті. Потім вступили в програму «Велфер». Платять на їжу, за умови, що ходиш до школи, вчиш англійську. По вісімдев'ять годин учились.

Аж як пройшло місяців дев'ять, сказали: годі, йдіть працювати. Жінці роботи не було, батько з матір'ю старі. Один я зостався. Де тільки не робив. На стройці, пошту розвозив, у піцерії посуду мив, тільки б долар урвать. Спав по два-три часи. Тоді влаштувався тракістом, ну, водієм грузовика. Крутив «бублик» чотири роки, поки не стягся на своє діло. Тепер маю сімнадцять траків і більше тридцяти людей персоналу.

– Де ж ви взяли гроші?

– В Америці просто. Не треба видумувати якісь схеми. Не так, як в Україні. Хочеш справу відкрити – будь ласка. Поможуть, піддержать, тільки роби.

– А податки і все таке?

– Все є, але по-людські. По справедливості.

Дядько Сашко сів за стіл, клацнув маленьким пультом. Широкий кондиціонер помалу відкрив заслінку й дмухнув холодним повітрям.

– Літом у Каліфорнії без кондишена не проживеш.

– Ага.

– Підождем трак та й махнем до Сан-Франциско. Подивишся штат.

– Добре.

Дядько заглибився в папери, зрідка бликав у ноут, щось записував, підкреслював. Я почувався п'ятим колесом до воза, сидів мовчки й зирив по гладеньких стінах.

Так розважались хвилин сорок, аж поки в двері обережненько не постукали.

– Можна?

– Віталік? Заходь.

– Пані Лучкова сказала...

– Треба в Сан-Франциско зганять. Мені по ділах, а Дену прогуляться.

– Харашо. Пішов заводить.

– Давай.

Здоровенний блискучий трак повагом виповзав з воріт, наче добряче вгодований удав. Ми колихались на пружкому сидінні. Огляд такий, ніби сидимо на горищі невисокої повітки. Всі авто шмигали десь унизу. Віталік розслаблено тримав велике кермо. З динаміків торохтіла американська попса. Дядько Сашко мовчки колупався в пузатій синій папці з цупкими палітурками. Гладенька дорога з жовтою розміткою, блискучі авто, чиста обочина. Ми вибрались за місто й гайнули по хайвею.

Глупої ночі дістались додому. В будинку спали. Втомився, як собака. Цілий день на колесах – пекло. Не бачили нічого, крім довжелезних складів, решітчастих воріт, охоронців, вантажників. Приїхали, розгрузились, поїхали. Загрузились – рушили. Я з Віталіком увесь час у кабіні, дядько Сашко на переговорах. Затерпли спина й зад.

Тільки раз удалося десять хвилин розім'ятись. От тобі й Сан-Франциско.

Наступні два тижні пройшли, як частини одного безкінечного дня. Таня порядкувала по хазяйству, їздила по магазинах, забирала дітей, ходила до подруг.

Я нипав домою, дивився телик, зрідка заходив у «нет», валявся в ліжку.

Єдина розрада – бігова доріжка, що петляла в чепурному парку метрів за триста від дому. Бігав щоранку, по два-три кілометри, віджимався, підтягувався на турніку. У форму повертатися тяжко. Добре, хоч пузо спало. Вправи допомагають викинути погані думки. Особливо турнік. Тягнусь, аж жили тріщать. Руки болять у ліктях, але вже дванадцять разів. Після турніка – кілометр підтюпцем.

Скучаю за домою. Яке щастя – отримати мейл. Пишуть, що скучили, чекають. Треба наважитись. Тут або додому? Я почувався ніяково в сім'ї цих хороших людей. Що далі робити? Грошей лишилось рівно на квиток. Зрозуміло, що не можу сидіти на шії місяцями. Шукати роботу? Де і яку? Проситися до дядька Сашка? Соромно. Та й він мовчить. Я почав складати речі.

На вихідних поїхали в даунтаун. В дядька Сашка видався вільний день, і мені вирішили показати всі цікаві місця. Почали з резиденції губернатора. Вона скидалася на Білий дім. У просторих залах був музей. Збереглись кабінети з усім причандаллям з початку двадцятого століття. Гарно запам'ятав один, з обстановкою 1906 року.

Пройшовшись темними коридорами й залами, пішли на вулицю.

– Давайте в Олд-Сакраменто. Там гарно. Якраз і пообідаємо.

Таня тримала за руку Машу, дядько Сашко – Дашу. Нік плівся позаду. Я озирався навкруги. Як же гарно! Чистенькі вулички, мало авто, зелені сквери. І секвойї. Здоровенні, розлогі. Між ними прямокутники підстрижених кущів, газони. Розлогі стрілки папороті. В затінку монумент – «Сестри милосердя». Жінки в халамидах, одна пригортає хлопчика, інша схилилась над лежачим. Під товстою секвойєю камінь з табличкою:

На згадку про Гіла Муррея. 1948-1995

Потім погрузились в авто. Крутились по шосе хвилин двадцять. Завернули у вузьку зелену вуличку.

Знову виїхали на шосе. На боці естакади три великі щити – дороговкази. На одному – Олд-Сакраменто. Проїжджаємо під мостом. Тихенький квартал. Справа якийсь древній віз. Мабуть, на такому прибули перші поселенці. Проїжджаємо під мостом до паркінгу.

Вигружаємося – і потрапляємо на справдешній Дикий Захід. Двоповерхові дерев'яні будівлі, дощані тротуари. В повітрі дух коней. По вулиці цокотять екіпажі на високих колесах. Сувенірні крамнички туляться, де тільки можна. Натовпи людей повільно походжають скрипучими тротуарами.

– Звідси й почався Сакраменто. Раньше тут був залізничний вокзал. Ми пізніше підемо в Музей поїздів. Там наче в Діснейленді. А он туди – перша пожежна станція. Тепер ресторан – «Фаєрхаус». Отам і пообідаємо.

Дядько Сашко взяв роль гіда. Ішов попереду, вимахував руками, тицяв скрізь пальцями.

– Помалу – людей позбиваєш!

– Нічого, хай оглядаються.

Таня хитала головою, усміхалась.

– Вам можна екскурсоводом працювати.

– Може, на старість і відкрию бюро. Буду людям байки травить. Ось і ресторан.

Перше, що впадало в око, – здорова стіна, заплетена плющем. Пройшли повз, пірнули в двір й опинились на відкритій терасі.

– Що це ти нас водиш городами?

– Бо там спереду було закрито. Пішли всередину, а то так пече – спина мокра.

Після сонячної вулиці темно, хоч око вибий. Трохи покліпавши, призвичаївся до обстановки.

– Сідаєм отут. Фу, як гарно.

Дядько Сашко перший угніздився у м'яке крісло. Приязний офіціант виринув, наче зі стіни, подав меню. Оце страв – в очах мерехтить. А від цін узагалі потемніло.

– Вибрали? Ден, що будеш?

– Даже не знаю. Хай буде цей салат.

– Закажуй щось нормальне. Плачу.

– Давайте напололам.

– От як на роботу підеш, будеш вгощать.

Я замовк. Хвилини через двадцять принесли їжу. Дядько Сашко чикрижив соковитий стейк, малі прицмакували морозиво, Таня розбирала рибу. Нік тягнув через трубочку фруктовий коктейль, я хрустів салатом. Розмова не клеїлась.

З ресторану пішли гуляти далі. На вуличках Олд-Сакраменто кипіло. Лотки з сувенірами, клоуни, які крутять довгі кульки. А ось вистава – дівчина смикає за мотузочки ляльку, що танцює чудернацький танець. Екіпажі торохтять асфальтом, розносячи дух конячого стійла. Еге, та тут усе культурно. Ззаду коня причеплена здорова торба, куди кінь паскудить.

Багато дядьків у крилатих ковбойських капелюхах. Якби не авто на парковках, справді наче на Дикому Заході.

Музей потягів, ще якісь історичні пам'ятки Старого Сакраменто. Ледве переставляю ноги. Діти ниють і просяться додому. Дядько Сашко без кінця втирає розпашіле лице, але вперто веде тільки йому відомим маршрутом. Урешті-решт не витримала Таня:

– Саша, поїхали вже додому.

– Що, всьо? Так давайте на вулицю, де будинки всіх губернаторів.

– Хорош на сьогодні. Всі потомились.

– Що скажеш, Ден?

– Та як про мене, поїхали.

– Харашо. Пішли до машини.

Навіть Нік видихнув й пішов разом з усіма. Виплутавши зі смарагдових вуличок Олд-Сакраменто, джип вискочив на хайвей. Зустрічні авто бликали підсліпуватими баньками. Радіо випльовувало новини, факти, події Каліфорнії. Я совався на сидінні. У спині наче кілок сидів. Треба бігати на довшу дистанцію. Завтра встану раніше. А ще сказати, що повертаюсь. Хорош, награвся.

Між тим, авто зійшло з хайвея. Підкотили до величенького супермаркету.

– Дене, ти шо, заснув? Третій раз питаю – шось купити?

– А... ні, ні, не треба.

– Точно?

– Да.

– Ну, дивись. Пішли, діти.

– Я тобі треба?

– Та не, Коля допоможе. Сидить у машині.

Таня з дітьми пішла. Дядько Сашко відкинувся на сидіння й голосніше підкрутив музику. Через відчинене вікно чути місто – бурчання авто, запахи асфальту, бензину, пилу, вуличної їжі. Хотілося вдихнути, хай останній раз, цей дух чужого, проте гарного, спокійного життя.

– Я вийду – подихаю.

– Тіки не одходь далеко – вечером тут хто хоч тиняється.

Йду парковкою – люди поспішають до авто, цуприкують теліжки, тягнуть паперові пакети, з яких визирають усілякі смаколики. А це що? Двоє високих чоловіків у військовій формі. На грудях блискучі відзнаки. Черевики виблискують так, що можна як у дзеркало дивитись. У руках якісь папірці. Наче в нас біля метро флаєри роздають. Перехожі зупиняються, слухають, дехто бере папірці. Чоловіки посміхаються, голосно розмовляють, зачіпають покупців, тицяють рекламки. Я підібрався ближче.

– Привіт, синку, бажаєш послужити батьківщині?

– Я...

– Далекі краї, хороші гроші й купа загорілих дівчат – ось що таке служба в Корпусі.

Я не встиг і кліпнути, як дядьки взяли в оборот.

– Бачу, ти міцний хлопець. Дванадцять тижнів – і станеш залізним мужиком. То як?

– Ну...

– Тримай. Прийдеш у центр й запитаєш сержанта Нешвіла – це я. Думаю, домовимось.

– Добре. Дякую.

Я стис слизький буклет і вперіщив до авто. Тані з дітьми ще не було, а дядько Сашко спокійненько посапував на сидінні.

– Нагулявся?

– Ага.

– А чо захекався?

– Душно надворі.

– Тут літом без кондишена можна згоріть.

Дядько й далі розмугикував про жару, кондиціонери, басейни, та я того не чув. Ногу пік буклет, складений удвічі й прихований на самому

дні кишені. Ледве доїхав. Швиденько перекусивши того-сього, я заперся в кімнаті. І поки не виключився, розглядав блискучий флаєр з глобусом, якорем і орлом.

Глава 6

Чотири смуги, дерева на узбіччі. Авто летять суцільними потоками. Поворот, парковки з двох боків. Дядько Сашко втирає піт.

– Добре подумав?

– Цілу ніч.

– Шо я твоїм скажу?

– Нічого. Ні моїм, ні своїм.

– Брехать?

– Своїм скажете, що допомогли влаштуватись у ресторан, а моїм... моїм, я сам скажу.

– Яюсь неправильно це все. Ти до нас приїхав, а виходить – не допомогли, тільки...

– Усе нормально. Якби не ви, не ваш лист... та й узагалі... Я вам дуже вдячний за все. А це... Сам вирішив. Сам.

– Харашо. Зроблю, як хочеш. Тільки ж дивись там. Бо нам не простять.

– За це не переживайте. Не загублюсь.

– Ну, Бог тобі в поміч. Давай!

Жарко. Піт лоскоче спину. Ось тобі й «4090 Truxel RD», як зазначено в буклеті! Йду далі. Модерний двоповерховий будинок. Білий, тільки на кутах сірі вставки. Великі вікна. Збоку від входу білий щит з округлими краями, росте, ніби із землі. Зверху цифри – 4090, нижче напис – «Marines». Трохи далі, на газоні височенний тонкий ліхтар. Під ним кущ – рослина з пишним розлогим чубом. Ото й усе.

Піт затікає в очі, шкіра вкрилась мурашками. Пластикові двері. Шумить вулиця. Я підтяг наплічник і відчинив двері.

Кабінет. Чоловік з волячою шиєю роздивляється мої документи. На ньому сорочка й краватка, на рукаві нашивки – декілька ліній клинцями вниз.

– Скільки ви в Штатах?

– Трохи більше місяця.

– Як дізналися про «recruit station»?

– Біля маркета бачив двох солдат. Пропонували буклети. Я й узяв.

Дядько скривився, наче муху ковтнув.

– Пройдіть он у той кабінет. Ви маєте здати AFCT^[14]. Далі продовжимо співбесіду. Або ні.

Завдання виявились зовсім неважкі. За півгодини закінчив. Ще хвилин двадцять чекав.

Той самий кабінет.

– Я сержант Паверс. З тобою можна мати справу.

– Я радий.

– Радий, сер.

– Вибачте. Радий, сер.

– Звикай. Це морська піхота, синку. Тут із шмаркатих патлатих мудаків роблять залізних мужиків.

Сержант говорив повільно, але багато слів я не до кінця розбирав, тільки здогадувався. Якись матюки, мабуть.

– Так, сер.

– Ти добре розумієш, що я говорю?

– Так, сер. Майже.

– Добре. Ти цікавий хлопець. Закінчив університет, маєш гринкард. Хочеш стати морським піхотинцем?

– Так, сер.

– Ти обрав правильний шлях. Ми – сім'я. Колишніх «marines»^[15] не буває. Корпус допоможе реалізуватись. Ось я – служу понад двадцять років, відвоював в Іраку. Зараз навчаюсь заочно, Корпус оплачує. Якщо не закінчу, доки служу, отримаю гранти. А світу скільки побачив: пляжі Каліфорнії, Гаваї, Філіппіни. Засмагли дівчатка з великими буферами. Плюс гарні гроші, бонуси.

– Коли мене зачислять, ну, остаточно приймуть... сер?

– Маєш на увазі рекрут-табір? Якщо остаточно вирішив, я передаю документи в MEPS^[16] на базі Кемп-Пендлтон, а там, якщо все пройде, підпишеш контракт. Є де переночувати?

– Ні, сер.

– Тоді переночуєш у motelі разом з іншими рекрутами, завтра відправка. Йди на вихід, там усі збираються.

– Добре, сер. Дякую.

– Щастя, синку.

Та ніч минула тяжко. Мене поселили в кімнаті з двома мексиканцями. Або пуерториканцями. Вони весь час торохтіли по своєму й заливались пивом. Пропонували й мені, проте я лиш головою

похитав. Вони скося зирили, гикали, далі закурили. А я відвернувся до стіни, влігшись на постіль з ногами. Я нервував. Особливо як зайшли їхні земляки.

Але ніч минула. Подрімав кілька годин, та й усе. Автобус доколихав на місце. Спав усю дорогу. Дістались близько десятої ранку. І почалося...

Найбільше я боявся медогляду. Таких прискіпливих лікарів мені ще не доводилося бачити. Особливо зубний. Декількох хлопців переді мною відправили додому. Але все обійшлося. Розмова з психологом – теж без ускладнень. Останній тест – ASVAB^[17]. Ми сиділи в аудиторії всі скопом. Кожному по олівцю. Ого, скільки аркушів! Тест розбитий на дев'ять розділів, і кожен потрібно виконати за певний час. Олівці шурхотять. Глибоко вдихнув. Отже, «general science – 25 questions with an 11 minute time-limit». Ну, приступимо...

Чекаю counselor^[18]. Більше ніж три години суцільних запитань. Різь в очах. У просторій кімнаті купа рекрутів – черга. Минуло декілька годин. Заніміла спина й ноги. Здоровенний кондиціонер фукає свіжим повітрям, холодить лице. Моторошно. Кімната пустіє. Сюди ніхто не повертається. Долоні страшенно мокріють. Відчуваю запах поту, шкіра гидко липне.

– Denis Rush.

Дебелий військовий оглядає притихлих рекрутів. Я ще якусь мить тупився на дядька, аж поки дійшло – кличуть мене. Схопився, притискаючи наплічник до ноги.

– I am.

– Follow me.

Просторий кабінет, широкий темний стіл. Навпроти чолов'яга, років п'ятдесяти з лицем, наче витесаним з грубої поліняки. Долоні – клешні з товстими вузлуватими пальцями. Товстий стос паперів. Зверху анкета з моїм фото.

– Доброго дня, сер.

– Сідайте, рекруте.

Я присів на краєчок м'якого стільця.

– Ви набрали 93 бали за тест. Це дуже гарний результат для вибору MOS^[19]. Розумієте?

– Ні.

– Це професія в морській піхоті. Ви не громадянин Сполучених Штатів, тому не можете вибрати спеціальності, пов'язані з розвідкою та високоточними системами зброї. Я приготував вибірку підходящих MOS.

Декілька аркушів, з'єднаних скобкою. Перегортаю аркуші. Вісімдесят напрямів, а в кожному спеціальності з цифровим кодом. Ось цікава – «0261 Geographic Intelligence Specialist». Поруч – червоний прочерк. Так, пошукаємо ще. «01 Personnel & Administration», «05 Marine Air-Ground Task Force (MAGTF) Plans», «08 Artillery», «55 Music»... Бляха, перед очима бігають сотні чорних комашок. Пальці прилипли до листка.

– Допомогти?

– Не відмовлюсь, сер.

– Треба вибирати MOS, яка дає майбутнє. Швидше отримувеш звання, більше грошей.

– Яку порадите?

– Infantry^[20]. Код 03. Обирай із цієї групи. Тут універсальні спеціальності, які дають розвиватись далі. Та й сержанта отримати легше.

Шукаю «Infantry». Тут ще більше десятка спеціальностей. Деякі замальовані. Та що там думать.

– Я вибрав, сер.

– Показуй.

– «0311 Rifleman»^[21].

– Хороший вибір. Тепер давай по контракту. Слухай, може, в резерв? Нащо зразу казарма? Покрутишся, знайдеш роботу...

Рекрутер кілька битих хвилин розпинався, яка хороша служба резервіста. Але я вперся. Тільки *activ duty*^[22]. Сержант здався. Підсунув стос паперів. Читай, мовляв. Я перегорнув, не дивлячись, узяв ручку.

– Мені треба знати дві речі: на який термін контракт і яка плата?

– Чотири роки *activ duty*. А плата залежить від rank^[23]. Private^[24] отримує 1567 доларів на місяць. З кожним званням надбавка. Ще є бойові, інші бонуси. Також після трьох місяців служби можна подавати на громадянство.

Я глибоко вдихнув й розписався. Сержант підсунув папери, уважно роздивився підписи. Усе сховав в окрему папку.

– Вітаю, синку. Ти приєднався до сім'ї. Щасти тобі.

– Дякую, сер.

Широка гудзувата долоня до болю стисла руку.

Простора зала, посередині трибуна з офіцером. Зоряно-смугасті прапори, прапор з орлом, якорем і земною кулею. Піднята права рука. Присяга на вірність народу й морській піхоті США. «Semper Fi»^[25].

Сан-Дієго, асфальтовий плац. Над головою ревище літаків. Люди, як мурахи, метушаться на злітній смузі. Стоїмо в шерензі по шість. Три години. Ноги гидко дрижать. Хлопець збоку стогне крізь зуби. Піт сочиться з усіх щілин, тече під футболкою. Добре, що навипуск, – мокра пляма розтікається на поясі й нижче. Навколо проходжуються троє морпіхів. Обережно переступаю з ноги на ногу – темніє в очах. Коліна гнуться в інший бік. Усі мовчать.

Із-за рогу виповзає автобус. Їде на нас. Зараз розженеться і почавить усіх нахер. І мукам кінець. Де там! Метрів за п'ять до передньої шеренги припинив.

Двері повільно від'їхали вбік. Постать першого морпіха затулила сонце. Широкий чорний пасок лиснів, як і його шкіра. «Восьмиклинка» міцно сиділа на кутастій голові. Від погляду хочеться забитись у бур'ян під сітчастою огорожею. За ним зійшли ще двоє. Вся трійця стала перед нами. Відразу видно, хто головний.

– Я старший дріл-інструктор сержант Майкл Далуз. Це дріл-інструктори Марк Сегура й Роберт Мур.

У вас хвилина, щоб залізти в мій автобус!

Хлопці скопом полізли всередину. Я тримався позаду. Дріли горлопанили й підганяли. Хоч автобус здоровенний, наказали сідати втрьох з руками за головою. Більше ніж півсалону лишилось вільним.

Їхали з півгодини. Поряд сопів огрядний рекрут, кислий сморід поту забивав віддих. Автобус перетворився на газову камеру. Повітря зникло, лишивши тяжкий сопух чоловічої роздягальні.

– Усі з автобуса! Стати в стрій! Коли щось у роті – ковтнути! Тепер ви рекрути й говорити про себе тільки «той рекрут», яке б прізвище у вас не було. До мене й інструкторів звертатись «сер». Без команди не крутитись, не говорити й не чухатись, як мавпи. Після кожної команди треба кричати: «Yes, sir» або «Aye, aye, sir».

Далі – «Reception». Фінальний медогляд, стрижуть, видають форму. Купа чоловіків у трусах товчється у невеликому приміщенні. У

всіх стали якісь гудзуваті голови, вуха лопухами. Новенька хрустка форма стовбурчиться на спині. Розглядаюсь. Багато хлопців, мабуть, частенько відвідували Макдональдс.

Усім роздали телефонні картки. Сказали подзвонити батькам, повідомити, що все в порядку й назвати ім'я свого інструктора. Біля телефонних автоматів стояли дріли – потрібно було сказати «recruit mother» або «recruit father», іншим дзвонити заборонялося. Я крутив у руках гладенький шмат пластику. Згадав своїх, аж сльози навернулись. Треба позбутись цієї картки. Шукаю очима. Ось хлопчина, лице у вуграх, очі тарілочками в спеціальних окулярах, що тільки-но видали після медкомісії. Пацан довго не міг зрозуміти, з якого це дива. Ледве відчепився.

Усі підстрижені й привиті від найстрашніших хвороб виструнчилися перед дрілами. Час «Initial Strenght Test». Хто не зміг підтягнутись понад три рази, віджатись понад п'ять, тих направляють у спеціальний взвод. Також окремо посортували чахлих і товстих. Я здав усі нормативи – підтягнувся в нове життя.

Казарма. Власне – широкий коридор з двоповерховими ліжками. Лискуча підлога. Видали білизну, показали, як заправляти, під яким кутом і в якому порядку. Взвод №1074, п'ятдесят вісім чоловіків, у всіх на лівій руці номер за алфавітним порядком.

Нас вишикували, прийшов офіцер. Відкрились двері приміщення дрілів. Знайома трійця. Очі налиті кров'ю, дивляться, як на комах. Клянуться виконувати свій обов'язок й дотримуватись уставу. Після клятви офіцер пішов.

– Я – старший інструктор, сержант Майкл Далуз. Даю вам слово ставитись суворо, але справедливо. Не терпітиму брехні й крадіжок. Усе, що від вас вимагається, – швидко рухатись й голосно відповідати. Інструктори, починайте!

– На лінію перед нарами! Не чую!

Сержант Сегура горлопанить, як скажений. Не такий високий, як Далуз, проте з широчезними плечима й руками-клевнями.

– Ай-ай, сер!

– Що? Відкрийте свої смердючі пельки!

– Ай-ай, сер!

– Голосніше, паскуди! Я не бачу вен на шиї, бризок з ротів!

– Ай-ай, сер!

– За моєю командою відкривайте баули й перепакуйте речі звідти до рундуків. Три, два, один!

Судомно розбираємо речі, перекладаємо до ящиків. Дріли ганяють між нарами, розкидають добро, відбирають жуйки, шоколадки. Нарешті спакувалися.

Роздягання по команді, під рахунок. Можна лягти. Від напруження й страху тремтять ноги, зводить живіт.

– На добраніч, дівчатка!

– Добраніч, сер!

– Шо, бля? Ану встать, суки!

Лекція розтяглась на добрих десять хвилин. Зрозумів ледь половину. Суцільний потік матюків і військового жаргону. Прийдеться вивчати.

Нарешті відбій. Центральним проходом ходять четверо рекрутів з «місячним світлом» (ліхтариками). Пощастило, що в кінці списку.

Сон не йде. Незнайомі запахи, м'яка постіль. Верчусь, наче рак. Неспокійно. Тіло ние. Судомить праву ногу. Завтра рано нічого не знайду – в рундучок запахав жужмом. Тихенько вислизаю на підлогу. Добре, що сплю на першому ярусі. Навпомацки відкриваю. Тугий клубок манаток. Крізь вікна пробивається світло. Розкладаю. З дальнього кінця рухаються гострі промені – швидко в постіль. Десь збоку чутно хлипання, шморгання. Плач. Моторошно. Перевертаюсь на правий бік – незчувся, як виключився.

Перші кілька днів пройшли непогано. Нас ніхто не бив, ба навіть виявилось, що в статуті вказано, до яких місць рекрута має право торкатись інструктор. Дріли завжди з нами, день і ніч. Дідівщиною тут і не пахне. Хлопці різні. Багато з Півдня. В них цікава вимова, деколи не розумію. Молодші пригнічені. Їх вирвали з комфортного життя, запхнули в рамки, режим, дали навантаження й постійну роботу. Дивно, але тут почуваюсь безпечніше, ніж першого тижня в общазі універу. Особливо вразила їдальня. Шведський стіл – накладай, що хочеш, їж, поки не луснеш.

День починається з підйому. Далі зарядка – дванадцять вправ по п'ятнадцять разів у три заходи. Потім лекції. Години по три. Інформації купа.

Вивчити звання морської піхоти, історію корпусу, кодекс поведінки морського піхотинця, купу всіляких інструкцій. А ще дріл

роздав листочки з куплетами пісень, які потрібно співати на муштрі. Особливо він любив «I got a girl in a Mississippi town».

Очі наче хто клеєм помазав. Сиджу на першій парті, поряд Нік Джарвіс, мій «battle buddy»^[26]. Він з Нового Орлеану. Його сім'я загинула під час урагану. Нік уважно слухає. Зрідка перемовляємось. Дріл розповідає правила носіння парадної форми. Сержант Мур говорить швидко, багато слів узагалі не розумію. Перші лекції – паніка. Через матюки й морський жаргон почувався повним дебілом. Сержант помітив мої круглі очі й запитав, чи розумію. Відповів як є. А з другого заняття біля дріла з'явився рекрут, який перекладав незрозумілі моменти спеціально для мене. Спочатку соромився такої уваги, але всі сприймали нормально.

Гримнуло – рекрут Купер гепнув лобом по кришці стола.

– Втомився, гівнюк? Всі на палубу!

Взвод віджимається, сопе і кричить:

– Спасибі, рекрут Купер!

Купер лежить на спині й горланить:

– Будь ласка, рекрути!

Після лекції двогодинна муштра. Ноги не несуть, іззаду раз за разом тицяють у спину – хлопчина спить на ходу. Всі хекають. Міцний дух поту забиває віддих. Маршируємо до казарми. Назустріч гупотить інший взвод. Хтось бурчить:

– Це ж третя фаза...

Берці гатять асфальт. Інструктор протяжно виспівує:

– Лівою! Правою! Взвод, стій! Наліво!

Наш дріл теж зупиняє нас. Чужий інструктор поправляє круглий зелений капелюх.

– Подивіться на це гімно, – тикає він у нас пальцем, – ще одинадцять тижнів тому ви були такими ж потворними байстрюками! Довгі патли, здорові кофти, кросівки...

Поряд проходить якийсь рекрут. У дріла очі лізуть на лоба.

– Ти що, геть охирів? Не хочеш привітатись з старшим інструктором? Нахер хочеш послать? Не бачиш мій чорний ремінь?

До нього приєднуються ще два інструктори. Вони, наче пси, кидаються на рекрута. З ротів летить слина і потік страшних матюків. Але хлопчина виявляється досвідченим – стоїть, дивиться перед собою й верещить:

– Ай-ай, сер! Ай-ай, сер!..

Підйом, зарядка, лекції, муштра, відбій – якби не календар на стіні, здавалося б, що триває один безкінечний паскудний день. Постійний біль, уночі раптово тіло здригається, судомить ноги. Відключаюсь з мрією здохнути. Але вранці підхоплююсь з усіма, під рахунок одягаюсь, заправляю ліжко. В п'ятницю відрахували рекрута – «за несприйняття армійського способу життя». Він плакав ночами й на лекціях частенько впадав у ступор, не реагуючи на дріла.

У суботу я підскочив як заведений – страх вилетіти звідси переважив усе інше.

Ми сидимо навколо старшого інструктора. Він заповнює купу паперів: скільки одружених, віруючих, іноземців. Крім мене, на останнє питання жоден не підняв руку. Потім вибрали лідера загону – ним став найвищий рекрут. Ще шістьох призначили виконувати дрібні доручення. Мені така честь не випала.

Увечері «free-time». Кожен займається чим хоче.

Я пишу листа. Інтернет недоступний, так що прийшлося звернутись до паперу. Страшенно скучив за своїми. Ручка тремтить, букви виходять кособокі.

Пишу тяжко, довго думаю. Як сказати батькам, що поїхав у Штати й опинився в морській піхоті? В мами серце стане. Ні, просто знайшов роботу. Де? В дитячому розвивальному центрі. Працюю майже за спеціальністю. От тільки до Антоненків треба зателефонувати – узгодити легенду. Хвилин за сорок ледве нашкрывав сторінку. Сподіваюся, батьки заспокояться.

Хоча б на якийсь час. А далі... далі побачимо.

Понеділок, зарядка, дві години стрйової, знову незакінчений обід під рахунок і додаткові віджимання.

Форма так просочилась потом, аж білі попруги виступили. Знову в стрій, щемлять долоні, кров бурхас в голові. Поряд сопуть хлопці. Еге, сьогодні щось новеньке – в класи не ведуть. І справді – видали гвинтівки.

Оце діло! Зброя легенька, якась ніби несправжня – суцільний пластик.

Під кінець дня задоволення від зброї зникло. Ця М16А4 стала важезною. Прийоми нагадували повільне збочене катування. Спина болить, наче в хребет заліз розпечений шкворень.

– Гвинтівка має бути нахилена під кутом сорок п'ять градусів, приціл на рівні лівого ока. Пальці разом! Лікті притиснуть!

Сьогодні закінчився період прощень – за кожне порушення, неточність прийшлося розплачуватись. Вправи зі зброєю в нас виходили паршиво, тож сержант Мур розважався як міг. Не чіпав і пальцем, але навчання через біль ніхто не касував. Сержант горланив як обпечений. Піт скапує крапельками, ллється смердючим ручаєм. Під час віджимань збирається невеличка калюжа, що розтікається рівнесеньким асфальтом.

– Біг на місці! Швидше, коліна вище!

– Ай-ай, сер!

– Голосніше!

– Ай-ай, сер!

– Ану, військовий клич!

– А-а-а-а-а! А-а-а-а-а!

– Це взвод рекрутів чи інтернат целок? Не чую!

– А-а-а-а-а!! А-а-а-а-а!!

Поряд сопе Нільсон. Схожий на богомола, худючий, з крючкуватим носом. З кожним підходом робить усе повільніше й повільніше, надсадно хрипить, наче зараз легені виплюне. Сержант Мур помічає «херового віджимальника».

– Шо, Нільсоне, втомився?

– Так, сер!

– Нічого, маленький, відпочинь, а інші нехай вкалюють. Лягай!

Ми «вкалуємо» і кричимо:

– Дякуємо, Нільсоне!

Це падло розляглося посередині й дереться:

– Будь ласка, рекрути!

Увечері розбираємо й чистимо гвинтівки. Дріл декілька разів показує, як це робиться. Як завжди, знаходиться декілька геніїв, що піддають нам присідань, віджимань і стрибків. Дух мастила заспокоює. Наче колись. Розбірка не складна, але багато дрібних деталей. З утіхою протираю затвор, мимоволі гладжу приклад. Джарвіс колупається поряд.

– Наче дівку гладиш.

– Гвинтівка краща. Як гарно прочистиш, ніколи не відмовить.

Нік гиготить, поблискуючи зубами.

– Розвеселились, коміки? Push up!^[27]

Віджимаємось, доки в очах не йдуть широкі жовті кола. А тоді ще разів із п'ятдесят. А тоді ще. До самого відбою...

– Дене, ти спиш?

– Хер там. В мене рука звисилась, а назад не викину.

– Помогти? Тільки тоді висадиш мене нагору.

Джарвіс пирхнув, наче кінь. Постіль зарипіла. На двох віджались із тисячу разів. Руки болять, наче перебиті.

Нік нормальний хлопець. Колись його предків привезли в Луїзіану й примусили горбатитись на плантації. З рідних тільки бабуса. Вона – мамбо^[28]. Це так, по секрету. Нік завів розмову, як побачив мій амулет. Якось увечері, у фрі-тайм, ми прали форму. Мій амулет висунувся з футболки. Нік зиркав, я вже грішним ділом подумав, що цей здоровань надто прогресивний рекрут.

– Ти бокор^[29]?

– Хто?

– Ну, бокор, в тебе знаки на шії.

– Не знаю, про що ти. Це амулет – бабуса дала.

– То вона мамбо?

– Хто?

Отак, слово за словом, ми й збалакались. Нік добряче допомагає мені з мовою. Сержанти з Півдня, і їхню мову я розумію через слово.

Цілими днями рукопаш або МАСМАР. Підйом, зарядка й бої. Удар, ще удар. Блок. Захват, кидок. Дріл шаленіє:

– Різкіше! Удар! Kill! Не чую, паскуди!

Kill! Kill!

У роті капа, слина тече, як у собаки. Форма запилюжена. Лікті й коліна позбивані. Рекрут Мелоун ригає. Його трясє, судомить. Дріл підбіг, ухопив під пахви. Хлюпнули водою, ляснули по щоках.

– Тягніть у медпункт!

Сусід скинув Мелоуна на спину й попер, наче пораненого. Заняття тривають. Ми в шоломах й захисті, як футболісти. В кожного дрюк з м'якими подушками на кінцях. Це pugil-stick. Через решітку ні чорта не видно, тільки голова метляється. Набалдашник гепає по чому попаде. Пилюга забиває ніздрі, набивається в рота. Довбана капа – слина летить, як у бульдога. Запускають по двоє в будівлю. Дві стіни,

два входи. Під ногами пісок, зверху маскувальна сітка. Сигнал дріла, й лупашимось, аж поки хтось не впаде чи інструктор не свисне.

Один, другий, третій – піт випікає очі, ноги дрижать. Скільки ж їх іще? Мій світ – маленький прямокутничок у перехресті прутів маски. Як тільки його заступають, гупає довбня, летить піт, слина, скрипить пісок – й знову чисто. Я молотив, наче ціпом, виконуючи єдину комбінацію – боковий у голову, під коліно й навідмаш головою. Примітивно й простенько, але працює. Головне – ніхто не бачить. О, знову потемніло. Лупаш!

Я – фарш. Руки, ноги – у фіолетових плямах й багряних розводах. Вдихаю – грудина пече. Голова наче дзвін. Можу лежати тільки на боці. Хоч світло давно не горить, під повіками лопаються яскраві вогні.

Зверху рипить постіль.

– Ти як, бро?

– Голова гуде, сука.

– Ми думали, в дріла очі вилізуть. П’ятнадцять рекрутів ухекати!

– Ага. Щось я психанув.

Нік пирхнув. Поряд замурмотів хлопчина, рипнула постіль, хтось голосно захарчав – кубрик спить.

Знову понеділок. Тижня ніби й не було. Ми в здоровенному басейні. Руки схрестити на грудях, крок уперед. Перша шеренга шурхонула камінцями. Я в другій. Одяг швидко намок, черевики тягнуть на дно. Насилу догріб. Але це був тільки початок.

Ненавиджу воду! Річки, моря, океани, особливо басейни. Поки плавав, вихлебтав не один літр гидкої хлорованої води.

З середини тижня проходимо смугу перешкод. Колоди, грязюка, сітка з канатів – пройшов за п’ятдесят хвилин. Можна й швидше, якби не тягти відстаючих. Але так не можна. Дріл верещав, як на пуп, і ми тягли, матюкаючись, спльовуючи тягучу слину.

Кінець четвертого тижня першої фази. Суцільні тести. Змагання взводів, змагання рекрутів. Кожен взвод оцінять і дадуть нагороди. Якщо нічого не отримаємо й похерим змагання – нам дупа. Дріл не шуткує.

Бігаємо, маршируємо, виконуємо вправи зі зброєю. Дріл яриться – ще не взяли жодного кубка. Хлопці мокрющі, хекають. Підтягування.

Рекрути вишикувались навпроти турніків. Інструктор ганяє перед шеренгою:

– Рекруте Раш!

У мене й ноги затерпли.

– Ай-ай, сер!

– До снаряда!

– Ай-ай, сер!

Хлопці дивляться, не змигнуть. Спиною чую. Команда, шорстка трубка в долонях. Перші десять гарно пішли. На п'ятнадцяти руки налились. Двадцять. Жили тріщать. Плечі горять. Тягну. Зараз спинюсь і ляпну жабою під турнік. У голові гупотить молот. Щось кричить дріл. Забити на це. Перестану, як тільки руки відірвуться.

Дріл щириться.

– Двадцять сім разів! Жахнули всю учебку!

Хлопці раді. Гарний настрої дріла – спокій рекрута. Долоні горять, наче на плиті тримав. Завтра здихатиму від крепатури. Але зараз адреналін, порву кого хочеш.

Наврович. Ледь п'ятнадцять хвилин минуло – pugil-stick.

Цю ніч спали в казармі. Інший взвод півночі ганяв навколо, заспокоюючи дріла.

– Продути клапани! Надіти протигази!

Нас чекає газова камера. Хлопці нервують. Чого б це? Ми ж захищені. Строем заходимо в простору будівлю. Інструктор зриває чеку з гранати. Мутний дим пирхнув широким струменем. Двері, вікна зачинені.

– Зняти протигази!

Твою мать, як же ж щипає! Намагаюсь затримати дихання. Рахую про себе. Двадцять... Сорок... Сука!

– Надіти й продути протигази!

Тепер ці намордники до сраки. Як не продувай, а газу там на гарний нюх. Скельця затягло, дихачку забило. Тягне блювонути. Терплю як можу.

– Зняти протигази!

Так декілька разів.

Нас виводять. Хоч газ слезоточивий, але тече звідусіль. Нічого не бачу: слюзи, шмарклі змішались у єдиний потік. Дере в горлі, хочеться

кашляти, але тримаюсь. Ось Тейлор кашлянув, й поперло верхом і низом. Дріл зморщився.

– Шо, дівчатка, щипає? Це безкоштовне щеплення від грипу.

У мене тільки шмарклі – в камері посидів, й «огірок».

Шикування в п'ятницю. Я попереду другого загону. Лідер. Перемоги в підтягуванні й pugil-stick викинули мене вгору. Наш взвод узяв два кубки. Дріли задоволені. Перша фаза закінчилась.

Довжелезний автобус вирулює за територію. Шостий тиждень – «Weapons Training». Ми з гвинтівками, сидимо по двоє. Їдемо на базу Кемп-Пендлтон.

Духота, тхне потом. Автобус колихає, потроху всі задрімали. Навіть дріл, що обіцяв особисто надерти зад тому вишкребку, що задрихне, схилився на руки й засопів.

«Бас» чмихнув й зупинився. Швиденько вишикувались і пішли отримувати спорядження. Від речей очі розбігаються. Наплічники з численними застібками й карманами, каски, саперні лопатки, броніки, плащ-палатки і ще багато дрібниць. Також намети на взводи, різне бівачне спорядження.

Це рай. Зранку тільки зарядка, ніякої муштри. Дріли не так гарчать, їмо досхочу й не надто швидко. Здоровенне стрільбище. За небокраєм синіє хвилястий пояс гір. Сидимо прямо на землі. Всередині кола подіум – жилавий сержант показує основні позиції для стрільби, як цілитись й регулювати приціл.

Інструктори в білих коркових панамах ходять, пояснюють, показують. Лежимо. П'ятдесят чоловіків у ряд.

Кожна мішень пронумерована. Патронів не дають. Цілимось й натискаємо на гачок. Клац! Клац! Трохи тремтять руки. Скучив за цим. Запах зброї, мастила, пороху лоскоче ніздрі, заспокоює. Наші дріли стоять далеченько. Це не їхня земля.

Роздали холості набої. У вухах жовті затички. Постріли глухі, наче кульки лопаються. Сусід зліва перед кожним пострілом заплющує очі. Боязнь пострілу. Інструктор помітив, присів, щось утлумачує.

Якось аж не по собі – спокійно так, без крику. І матюків майже немає. Не по-нашому. Бах! Бах! Ще магазин.

Понад годину «холостимо». Синювата димка над полем. Ноги ніби приском обсипали. Стрільба сидячи – повна дупа. Болить спина, тягне шию. Сигнал – міняємо позицію.

Нарешті бойові. Аж руки тремтять. Інструктори насторожені. Але ми не чудимо. Лускотять постріли. Магазинів ніхто не рахує. Набоїв і поготів. Вистріляв один, тримай інший. Я не докумекав зразу. Випустив тридцять, лежу, страждаю. Дивлюсь, інструктор іззаду. Сигналю.

– Сер, можна ще один магазин?

– Тримай, синку. Стріляй влучно.

Чудеса! Хтозна скільки часу пройшло. Я п'яний. Ствол пашить. Мішень міняв разів із десяти. Чергую положення, режими. Справжній транс. Наче тоді, в університеті. Скоріше б якісь змагання. Ще магазин. За мішенню кушпелить пилюга. Скоро повинні іскри летіть – там причеп куль.

На третій день інструктор зразу поставив повний цинк магазинів. Хлопці гиготіли.

– Любиш зброю, рекруте?

– Дуже, сер!

– Ти потрапив у правильне місце.

Так цілий тиждень. Ночували в наметах, їли під здоровенним навісом. Дріли не так кричать. Муштри немає – розім'ялись, і на стрільбище.

Пролетів тиждень. Завершили тренуванням з ручними гранатами. Спочатку кидали «лопушки», далі видали бойові. Все пройшло б нічого, та рекрут Маркес, опецькуватий коротун, зашкопиртався й випустив гранату під ноги. Добре, що не висмикнув кільце.

Ми думали, інструктор закопає бідаху в тій траншеї. А ні, тільки відважив такого духопелика, аж каска злетіла.

Я спокійно поглядав на таку «демократію», а от Нік заляк. Проте наш дріл уважно вивчав хмари, хлопці й собі вирячилися на небо. Заняття продовжили. Маркес тільки шморгав й потайки чухмарив «штани».

Сьомий тиждень. Суцільні заліки. В нас витріщені баньки й зади в милі. Після фінальних стрільб я – лідер взводу. П'ятдесят патронів, дистанція – двісті, триста, п'ятсот ярдів. З двохсот п'ятдесяти балів вибив двісті сорок сім. Дріл аж розцвів.

Кінець другої фази. Ганяємо лісом, проходимо смугу перешкод. На стояках причеплені шини, розрізані навпіл. Примкнуть багнети! Бий, коли, біжи! Прикладом! Повзти! Земля набивається в рота,

пилюга сліпить. Встать! Бігом! Гатить кулемет, рів з рідкою багнюкою, зверху колючий дріт. Болото хлюпотить скрізь, чвиркає зі швів. Встать! Не лишаєм своїх, виродки!

Морган борсається в тванюці. Встає, кричить, знову падає. Люто матюкаючись, завдаю це падло на спину. Гвинтівка боляче тицяє в поперек. Зараз виплюну легені. А тоді печінку. Морган, не крутись, скотиняка!

Висота Джона Базіліона. Добряча гірка з крутими схилами. Я з Ніком тягну важезний ящик. Дрібні камінці, пісок – ноги грузнуть, пилюка до неба. Колись морпіх Базіліон тягав боеприпаси на висоту і захистив позицію. Тепер ми прямо ящики, аж пуп вилазить. Дріл на самому вершечку.

– Де периметр? Вас замочили, слабаки! Назад!

Сковзаємось вниз. Щемлять коліна, ручка розсікла палець, але ми деремось.

– Вниз, комахи!

Гатить дощ. Косі струмені січуть лице, барабанять по касці. Шалений вітрюган рве одяг. Табір знесло. Намети валяються в грязюці. Нас загнали до казарми.

– Сполоснути зброю!

Голі, з гвинтівками, набиваємось у душ.

– Я сказав зброю, а не ваші смердючі тіла!

До півночі чистимо гвинтівки. В дріла паскудний настрої. Щоб краще спалося, віджимаємось, поки руки не зведе.

Ранком швиденько запакувались в автобуси й додому.

Сан-Дієго зустрів гуркотом літаків. Знайомий краєвид аеропорту й висоток. Дивно, я тут лише два місяці, а почуваюся як удома.

Знову муштра. І канати. Високо над землею, здирають шкіру з долонь. Ще дерев'яні стіни, які треба перелізти, й колоди переповзти. Вишки, на які без допомоги не забратися, сітки з канатів. Рукоходи, де в кінці підтягуєшся. І так цілими днями. Швидше, комахи!

«Day Movement exercises». Тріщать кулемети, скрипить пісок. Він скрізь. З носа тече. Теж пісок. Тримаю колючий дріт, поки хлопці проповзуть. Займаємо кругову оборону. Тримай периметр! Вниз, засранці! Нижче! Рветься «хлопушка», затуляє давлючим чадом. Гримить кулемет. Повземо. Підтягуємо доходяг, цуприкуємо зброю –

жоден «marines» не залишиться на поталу. Хай за десять тижнів не стали друзями, але командою бути необхідно, інакше провалимось усі.

Одинадцятий тиждень. «The Crucible»^[30]. П'ятдесят чотири години пекла. Нік крутиться, аж постіль ходором ходить. Казарма шелестить. Хлопці перешіптуються. Два дні – й ти не паршивий рекрут, а «marine». Але можна не пройти. Й тоді додому. З соромом і брехнею.

Півгодини до підйому. Ніхто не спить. Дріл ходить проходом, щось мугикає. Зиркає на годинник. Час.

– Світло!

– Світло! Світло!

– Рахунок!

– Перший, другий...

– Ординарець!

– П'ятдесят один рекрут на палубі, сер!

Марш. За спиною п'ятдесят кілограмів. Блюю, втираюсь, біжу далі. Чортзна скільки часу пройшло. Ні дня, ні ночі. Усе, що тяглося три місяці, втиснули в ці два дні. В роті солоно – губи, наче варяниці, добряче до мене приложились на поєдинку. Спина, лікті, коліна – стерті. Ноги грузнуть у піску. Збоку гарчить дріл. Бігти тринадцять миль. Цілу ніч лазили під колючим дротом, плазували в ровах з грязюкою. Над головами гатив кулемет, щось без кінця вибухало. Голова гуде – поєдинки врукопаш й на палицях. Мені попався запеклий чорт. Та все ж пройшов.

Поряд хрипить Нік. Вигляд як у мертвяка – вибалушені очі, запалі щоки, губи порепались. Я, мабуть, ще гарніший.

Передній зашкопиртався й гепнувся з усіх копит, наче дохлий кінь. Підлетів дріл.

– Що сталося?

– Ноги, ноги, сер!

Дріл обмацує гомілки. Ми порівнялися.

– Стій! Чого розлігся, гівнюк! Встать! Ноги цілі, просто судома. Піднімайся!

Вставай, Хубер! Дорогенький, вставай!

– Рекрути, забрати речі, транспортувати пораненого!

У Ніка очі полізли рогом. Сука, нам хана. З цим бугаєм точно не добіжимо. Завдаю ще один наплічник на спину. Бляха, репне хребет!

Підхоплюємо це стерво і вперед. Язик розпух, плюнути немає чим. Але треба рухатись. Зупинимось – здохнем. Надії нема, ноги не відриваються.

Очі сльозяться. Над дорогою величезна біла смуга – «Welcome new marines». Невже все?

Наплічники з касками окремими купками. Ми в каре. Посередині сержант Далуз. Струмені поту блищать на вилицях. Тріпотять широкі ніздрі.

– Ще три місяці тому ви були переляканими шмаркачами. Брудні цивільні, які не здатні відрізнити палубу від гальюна. Тепер ви частина братства. Й це назавжди!

Дріли підносять прямокутні ящички. Сержант дістає невеликі темні значки. Ми стоїмо, тіло тремтить.

Підходить моя черга. Далуз вкладає в руку емблему, міцно тисне.

– Good luck, son. Sorry for cry^[31].

– Aye, sir.

Дивно бачити усмішку на його варварській пиці. Сержант ляпає мене по плечу, йде далі. В мене давить горлянку, течуть непрохані сльози. Я витерпів, дотяг. Те, що бачив тільки в фільмах, сталося. Потайки розглядаю емблему – орел на земній кулі з якорем. Яка ж гарна, блискуча, особливо на грязнючій долоні...

Дванадцятий тиждень. Ми боги. Можна носити відзнаки й звертатись до інструкторів за рангом. Ніякої третьої особи. Ніякого «рекрута Раша». Тільки «рядовий першого класу Раш». Нас з десяток на всю учебку з таким званням. Інструктори не кричать. Зранку зарядка й трохи муштри. Готуємось до фінального парадку – «Graduation day»^[32].

Багато вільного часу. Думаю про своїх. Пишу листи. За ці три місяці отримав два. Вони завжди в нагрудній кишені, аж скипілись від поту. Ще один прийшов перед самісіньким парадом. Охайний мамин почерк витискав сльози. Читав, пожадливо хапаючи рядки. Мова ніжно жебоніла, ніби ковтав пахуче осіннє молоко нашої Кукли.

Мама писала, що вже на роботі, ходять із татом до школи, дід з бабою хазяйнують удома. Описувала, яка погода, що нового. Питала, як там діла, «чи хоч трохи привик на тій чужині»? Вони переживають, але якщо мені добре, то хай так і буде. І бабуся її лає, щоб не ридала й не тужила, – я сам знаю, що мені треба.

На дні конверта якийсь висхлий бур'янець. Понюхав – полин! Як же ж пахне степом! О, бабусині розлогі рядки: «Це зілля з Магури. Візьми цей полин й носи всігди при собі. Ніяка бешиха не причепиться, і погані люди обійдуть стороною. Як схочеш побідить кого, чи трудність обійти, глянь на найвищу точку, й три рази мов – мій верх, твоє право, і буде твоя сторона. Молись, як я вчила, каждую ніч, і боги тебе почують. На все хороше тобі, кріпись і держись там, як можеш». І в кінці: «Цілуємо тебе всі – тато, мама, дід, бабуса».

Заплющив очі. Полин... Дочекайтесь, мої рідні. Я приїду. Але не зараз, не зараз.

Шикування. В парадній формі й білих кашкетах. Навколо плацу лавки й тлумисько людей. Батьки, діди, баби, сестри, дівчата, жінки. Інструктори святкові, з блискучими шаблями. На високій щоглі тріпотить смугастий прапор. Гімн.

Родичі затопили плац. Обіймають, цілують, плачуть. Нік десь побіг шукати бабусю. Я стою віддалік. Тримаю руку на лівій кишені. Там знак – «експерт» за стрільбу. Всередині листи. Вони зі мною. Шкода, що не бачать. Я аж підріс. Зникли одутлі щоки й драглисте пузо. Дублене, бронзове лице, кітель як улитий.

– Ніхто не приїхав?

Сержант Далуз втирає лоба білою хусточкою.

– Ні, сер.

– У Штатах родичів немає?

– Жодного, сер.

– Не тужи, синку. Життя все вирівняє. Я шукав тебе, хочу сказати пару слів. Після учебки за спеціальністю ваш курс відправлять в одну з держав деплойменту. Відразу подавай на громадянство. Три-чотири місяці, й отримаєш. А це вже секретні допуски й інші гроші. Взагалі-то я бачу тебе в снайперській школі.

– Є й така?

– Є. Відслужиш першу кампанію, й подавай рапорт. У тебе справжній талант, синку.

– Дякую, сер.

– Треба рекомендації – звертайся.

– Дякую, сер. Я вас ніколи не забуду.

– Щастя, синку. Бережи себе.

Далуз міцно стис мені руку й пішов. Я судомно ковтнув. Був би тут тато...

– Бабусю – це Ден, я про нього розповідав.

Нік блищав усіма зубами. Невеличка сухенька бабуся пильно зирила з-під білого капелюшка. Пронизливі колючі очиці штрикнули аж у печінки. Я усміхнувся.

– Радий познайомитись, мем!

Старенька підійшла ближче. Дрібненькі зморшки розповзлися.

– Я теж рада. Ніккі багато розказував. Буду називати вас Денні. Нічого?

– Добре, мем.

– Кажи, бабуся Марі. Дайте вас обійму – такі красені!

Старенька згребла нас в обійми, аж шиї затріщали. Від неї йшло якесь тепло. На мить здалося – повернувся додому.

– Дене, як плануєш ці десять днів?

– Не знаю. Взагалі хотів відмовитись й рушити на базу прямо завтра. Все одно йти нікуди.

– Поїхали з нами. Знаєш, як бабуся готує гамбо? Язик ковтнеш!

– Незручно якось...

– Поїхали, Денні. У нас великий будинок, лишилась я сама. Тільки й радості, що Ніккі.

– Давай бро, круто відпочинемо.

– Тебе ж друзі чекають, а я...

– Які там друзі! Одні в тюрмі, інші доходять в підвороттях. А після урагану... Наш квартал пропав. Так що – давай.

– Уговорив.

Бабуся Марі ще раз обійняла. Далі рушила в готель, збирати речі. Зібрались і ми. Казарма блищала зразковим порядком – як тоді, першого дня. На плацу ганяли рекрутів з переляканими очима.

Перша фаза. Щастя вам. А ми рушаємо далі.

Глава 7

Новий Орлеан блискотів і переливався новорічною ялинкою. Ми з Ніком ледь живі після прощального рейду по барах Сан-Дієго. Бабуся тільки підсміювалась, коли вивалились з літака зелені, як лайми. Виглушивши на двох чотири літри води, ледве дісталися на місце.

– Денні, ось твоя кімната. Туалет у кінці коридора.

Лягай.

Гепнувся на м'яку постіль. Оце підвертає! За все життя не випив стільки, як за один вечір. Голова тріщить. Треба хоч трохи поспати.

– Денні, Денні, вставай, синку!

У роті наче клоп здох. Насилу підняв голову.

– Ось, ковтни. Враз відпустить.

Узяв теплу чашку. Ковтнув – баньки мало не лопнули. Міцний, пряний дух забив ніздрі. З очей полетіли сльози.

– От і добре. Піду Ніккі напою. Вмивайся, та снідають.

Відвар і холодна вода підняли на ноги. За п'ять хвилин я вже за столом, вдихаю аромати й ковтаю слину.

Стіл заставлений наїдками. Вмощуюсь на високий стілець з точеною спинкою.

– Диви, вже вмостився.

Нік позіхав, наче збирався затягти весь стіл.

– Сідай, алкаш.

– Це ж ти кричав дівці: «Давай рому, давай рому!»

– Вона й дала.

Нік фиркнув.

– Їмо, бо після відвару наче дірка в животі.

– А бабуся?

– Вона ніколи не снідає.

Я потягнувся за невеличким хлібцем з твердою запеченою шкоринкою. В мисці парувала яєчня з беконом, томатами, зеленим перцем. Духмяна кава лоскотала ніздрі. На широкому блюді розвалився соковитий кавун. Ми молотили, як з голодного краю. За десять хвилин лишилися тільки чисті тарілки й смугасті шкурки.

– Фу-х, треба надіти спортивні штани...

– Звикай. У бабусі голодним не будеш.
– Та я бачу. Куди тепер?
– Побродимо містом. Покажу, що тут і як.
– Добре. Тільки посидимо трохи, бо прямо зараз не встану.
– Ходім, а то бабуся гарячого шоколаду принесе, потім тістечок знайде, далі рис з бобами...

– Пішли.
– Пройдемося Кварталом, послухаємо справжній джаз, полазимо кафешками.

– Поїли, хлопчики? Як тобі наша їжа, Денні?
– Дуже смачно. Особливо ті хлібчики.
– О, це бісквіт. Моя мати передала рецепт. Гуляти?
– Так бабусю, покажу Дену все.
– Тільки не запізнюйтесь на обід. Я готую джамбалаю.

Ми вийшли на широкий ганок. Зграбний біленький будиночок стояв у глибині просторого дворику, оточеного кованою загорожею. Дерев'яні сходишки рипнули. Щось пурхнуло від ноги у високу траву, наче шланг потягли. Я аж підскочив.

– Що за холера!
– Змія.
– Смієшся?!
– Ні, точно. Бува, приповзають. Боїшся?
– А ти ні?

Нік хмикнув.

– Пішли. У нас ще й алігатори є.

Покрутившись вузькими вуличками, вийшли на широкий проспект. Людська тиснява глушила. Юрби туристів, вуличні музики, продавці з лотками, гамір, крик, суміш запахів збивали з ніг, проходили повз, штурхали в плечі, наступали на ноги.

– Це Роял-стріт. Тут завжди до чорта народу. Туристи в основному. Підемо далі – в справжній Ну Орленз^[33].

– І тут нічого. Давай трохи побродимо.
– Давай.

Ми повільно сунули людським потоком. Обабіч тротуару стриміли стовпчики з наверхами у вигляді кінських голів. Дивовижні балкончики з ліпниною й кованими витребеньками. На багатьох –

низки різнобарвного намиста. А ось тут живе справжній оригінал – усе завішане маленькими скелетиками. Дуже багато зелені й квітів.

– Куди далі?

– На площу Джексона. Там я вперше побачив морпіхів.

Годин за п'ять облазили центр, побували біля собору Сен-Луї, зайшли в аптеку-музей, повитріщались на кокаїнові таблетки від зубного болю й ще всіляку дивину. Нік уперто не хотів заходити в магазини вуду-сувенірів, що стриміли на кожному кроці. Лиш рукою махав, мовляв, то все шняга для туристів.

– Справжнє вуду інше. Якщо захочеш, підемо до справжніх бакоро. Бабуся їх усіх знає.

– У неї дім, уважай, у самому центрі.

– Тут завжди жив бабусин рід. Мама, як вийшла заміж, переїхала в будинок на околиці. Там їх і застав ураган.

– Даруй, не хотів нагадувати.

– Та що там. Чотири роки пройшло. Я тієї ночі лишився у бабусі – до півночі гуляв з друзями. Трохи випив, травички курнув. Батько б прибив. А бабуся приймала яким є. Тієї ночі нас лишилось тільки двоє. Довго шукали своїх. Знайшли тільки за тиждень. В моргах тіла складали купами – з підлоги до стелі.

Я ніколи не забуду той запах. Бабуся носила трави і в кожній трупарні робила ритуал. Я спитав – навіщо? Щоб бакори не забирали дух.

– Це страшно, бро. Співчуваю.

– Пройдемо до кінця набережної – й додому. А то бабуся дасть жару, якщо джамбалая прохолоне.

Поряд хлюпотіла Міссісіпі. Коричнева вода сердито брижилась, плювалась піною, бризкала в лице дрібними краплями. Старосвітські пароплави з гребними колесами катали юрмиська людей, що блискотіли дрібними спалахами, вигиналися біля бортів, ляскотіли дикими дитячими голосами.

Хоч у місті стояла волога духота, тут гуляв холодненький вітерець. Нік мерзлякувато повів плечима. Я мовчав. Навколо почали збиратись люди. Гамірливі підлітки, музики в яскравому лахмітті, якісь творчі особистості з мольбертами. Потягло гіркуватим димком...

Бабуся Марі відразу загрузила роботою. Розставляти миски, перенести їжу з кухні на стіл. Страва ще буркотіла в каструлях,

пирхаючи духмяним чадом. Усе було таке пахуче й незвичайне, що ледве ковтав слину. Нарешті сіли.

Джамбалая виявилася таким собі рагу з рису, овочів та м'яса. Воно було гострим і плавким. Незчувся, як вимолотив цілу миску. Далі гамбо – густий наваристий суп. Потім перепав шматок курки, запеченої з овочами. На десерт місця майже не залишилось.

Після обіду сиділи на ганку. Бабуся Марі пихкала довгенькою люлькою.

– Ніккі писав, що твоя бабуся бокор?

Я мало з крісла не впав.

– Та я не знаю, що це точно означає.

– В тебе є грі-грі^[34]? Оте, на шії.

– А, свастя^[35] з вовками. Є.

Бабуся Марі обережно торкнулась ланцюжка, колупнула нігтем вовчу голову.

– Сильний грі-грі. Зроблений на бій. З обрядом.

– Це що?

– Захист щільний. Спеціально для воїна. Чую сильних лоа^[36].

– Бабуся дала перед від'їздом. Сказала – нізащо не скидати.

– Мудра жінка. Хотіла б я з нею поговорити.

Того вечора ми довго теревенили. Я розказував давні бувальщини, як дідів у Сибір висилали та баби колоски різали в голодний год. Бабуся Марі хилитала головою й геть признала за свого. Доля наших пращурів виявилась схожою – суцільний полон та кріпацтво. Старенька оповіла чимало історій. Вона знала своїх предків по матері до десятого коліна. Ба навіть з якого африканського племені вийшли.

– Ми з народу фонгбе. Тоді на людей полювали, як на дичину. На кораблі перевезли до Еспаньйоли^[37]. Звідти потрапили до Луїзіани. У моєму роді кожна сьома дочка – мамбо. Були й бокори. Все було...

Я совався в кріслі. Воно й хочеться спитать, але якось і соромно. Нік помітив, що я менжуюсь.

– Та питай уже про зомбі, чого крутишся!

– Ні, якщо чесно, коли чуєш «вуду», наступне слово, що висне на язиці, – «зомбі».

Бабуся шваркнула люлькою, аж жаринки шугонули догори.

– Людям треба чогось боятись, от і причепились до нзамбі. Зробити таке може середній бокор.

– Що ж воно таке насправді?

– В людини дві частини душі: gros-bon-ange – частка Бога і ti-bon-ange – те, що набувається протягом життя. От якщо бокору вдасться вкрасти частину Бога – людина стає нзамбі.

– Фух-х, аж зимно стало...

Нік заіржав:

– Зачекай, ось підемо на сантерію, то побачиш, як лоа входять у людей.

– Тобі тільки зуби скалить. Обов'язково підемо. Я задумала два грі-грі. Бо щось підказує мені – скоро відправитесь далеко й між поганих людей.

– Нічого, ба, твої молитви скрізь убережуть. Слухай, ми з Деном підемо прогуляємось. Він ще не бачив такої ночі.

– Ти ж знаєш, я не закриваюсь. Гуляйте, тільки до ранку поверніться.

– Ага. Пішли, Дене!

Ніч like a sin^[38]. Так сказав зморщений саксофоніст у старому крислатому капелюсі. Облитий червонястим неоновим світлом, він виводив мелодію, наче підступний демон заманював грішні душі.

Ми сиділи в найстарішому барі Штатів й помаленьку тягли «Нитоа^». Схожий на приморську таверну інтер'єр бару вертав у часи Флінта й Сільвера. Вулиці кипіли. Сотні кав'ярень, ресторанів блискотіли барвистою підсвіткою, заманювали народ. Майже в кожному – жива музика й вокал. Вогнисті креолки, дебелі хлопці, наче виточені з чорного дерева, змішались з одутлуватими батьками родин, поважними матусями в футболках і з поясними сумками.

Меткі дівчата з випнутими грудьми видивлялись клієнтів. Жилавий хлопчина в розтягнутій майці штурхонував заслиненого товстуна, що витріщався на дебелу дівку. Прощавай, гаманець. А там знову сакс, й жінка плавно хилитає стегнами, гіпнотизуючи юрбу роззяв. Вавилон, брате, Вавилон...

Десять днів пролетіли, наче мить. Нік востаннє махнув, ховаючись у черзі на посадку. Він на Східне узбережжя – там учебка для його MOS. Я на захід, в Кемп-Пендлтон. Посадка за двадцять хвилин. Бабуся Марі міцно стискає якусь торбинку. От і оголошення на рейс. Старенька міцно обіймає, щось пхає в руку.

– Тепер у тебе два грі-грі. Носи завжди.

Лише в літаку я роздивився, що воно таке. Маленький капшучок з дивної лускатої шкіри. Довгий шнурок. Робити нічого – після сантерії я побоююся бабусю Марі. І люблю. Я наче між родичів – дивних, але своїх. Літак набирає висоту. Бувай, Big Easy^[39], сподіваюсь, побачимось.

Рівно за дванадцять годин до потрібного часу я прибув у розташування своєї частини. Здоровенний червоний щит, пальми з боків. Широкі білі літери – «School of Infantry West»^[40]. Огорожа, пости. Нові обличчя. Усі тільки-но пройшли ВСТ^[41], круті мужики. Розкладаємо речі, займаємо нари, знайомимось. Немає настороженості, навіть ворожості, як між рекрутами. Усі рівні. Усім на війну.

Перші два тижні гаруємо як прокляті. МАСМАР, фізпідготовка, смуга перешкод. «Pugil-stick» гепають по чому попаде. Я прогриз капу, пускав слину, але рекорд не повторив. Усього десяток. Бої дуже жорсткі. Боки в синцях. По всьому training battalion^[42] шугнула чутка, що скажений українець віддубасив «Bravo Company» в повному складі. Інструктори із сусідніх рот приходили глянути. Наш сержант страшенно тішився.

Знову казарма, проте режим інший. Більше не пресують. Підйом о сьомій. Ранковий комплекс вправ – і на заняття. Просторі класи з проекторами, суворі інструктори. Нам «пахать» тут п'ятдесят дев'ять днів. Марші й стрільби. Як каже ганері-сержант^[43] Вілок: «Every Marine is, first and foremost, a Rifleman»^[44]. І ми стріляємо. Сидячи, лежачи, з коліна. Холостими, просто цілимось. Інструктор показує, як швидко міняти магазин. Неслухняні пальці плутаються в снарязі, магазин лізе «не туди». Сержант терпляче повторює.

Марш. Тринадцять миль. У повній викладці. Рухаємось двома колонами. Перший раз думав, що виплюю легені, потім печінку й усі тельбухи. Проте, коли це повторюється кожен тиждень, ноги не виписують петлі, а тихенько болять уночі.

Після шести – «free-time». Хлопці дивляться TV, сидять у телефонах. Я йду в тренажерку. Залізо тягаю не дуже. Так, «базу» – присід і тягу. Більше підтягуюсь, віджимаюсь. Ще завмираю в найдурніших позах. Поки не почне зводити ноги або не затрусяться руки. Я терпів судоми скільки міг. Перед відбоєм ледве шкандибав до казарми. У тренажерці дивилися, як на дебіла. Проте на стрільбищі почувався на коні.

Окрема справа – їдальня. Усі розслаблені, ніяких тобі криків і матюків. Хтось поволі ремигає, гортаючи смартфон, он галасує компанія, що слідкує за футболом на великій плазмі. Їжі гори, бери, що на тебе дивиться. Стріляй скільки влізе, їж до відключки, спортзал на шару – мужицький рай. Я завжди сідав навпроти стіни, де висіла зброя – М-16, АК-47.

Якийсь розумник придумав розвісити на дерев'яних щитах різні стволи. Такий собі домашній затишок...

Минув місяць. Відпрацьовуємо наступ, оборону, дозор. Ганяють нещадно, до солі на камуфляжі й порепаних губ. Сержант Спелінг лише втирає розпашіле лице.

– Думаєте, вхопили світ за яйця? ВСТ – це дитячий садок. Ви салаги, які не лазять, наче мавпи, а вміють нормально говорити й одягатись. На війні це ніхера не допоможе. Ми горбатімось, щоб не здохнуть першого ж дня в якомусь сраному Хреностані. На вихідну!

Дресують, як псів. Кожен рух на автоматі. Особливо заміна магазинів. Стріляємо дуже багато. Працюємо різними ланками. В основному «fire teams» і «squads». «Fire team» – це чотири морпіхи: капрал, кулеметник, другий номер кулемета й стрілець.

Нам попався затятий капрал Мітчел. Йому близько тридцяти й деплоймент^[45] в Афганістані. Мітчел ганяє нас, поки піт на касці не виступить. Штурмуємо будівлі. Низькі, високі, просторі й заплутані. Бахають хлопавки, дим ріже очі.

– Один за одним – прикривай! Тримай сектор!

У казарму залазили ледь живі, запилюжені, подерті.

– О, компанія «надрочу»!

– Ви загоріли, дівчатка!

– Ден, що за білі сліди на штанях? Отримав задоволення?

Каска прикипіла до голови, а язик розпух, наче губка.

– Закрийтеся, сцикуни. Поки ви лисого ганяєте, дорослі дядечки стріляють.

Гомеричний регіт трусив стіни. Ми заганялись один з одного, кидали грубими жартами, пласкими, як палуба. Без образ. Ще півроку тому згряя дебелих лисих мужиків у камуфляжі довела б мене до гикачки. Тепер я один з них. Шалене відчуття.

Добираюсь до нар. Позбавляюсь каски, скидаю «flak»^[46]. Треба почистити гвинтівку.

– Ден, серйозно? Навіть води не ковтнеш?

– Піску набрав в усі дірки.

Мій сусід зверху колупається в планшеті, закинувши ноги на бильце. Я розкладаю причандалля й розбираю гвинтівку. Процес заспокоює. Дух зброї заповнює простір, діє, наче заспокійливе. Ось і все. Гвинтівку на місце, упорядкувати форму – і відбій.

До випуску три тижні. Розмови про війну. Інструктори відвоювали не одну кампанію, частенько оповідають у перекурах. Ганері Беркок, кістлявий дядько за сорок, полюбляє травити байки.

– З «муслімами» воювати, наче гримучку тягти за хвіст – слизьке і вкусить щомиті. В Затоці їх херачили здалеку. Гранатометами. Я живого іракця й не бачив. А от у Фалуджі ми потрапили в таку дупу, що й сказати соромно.

Ще й досі наче чую той запах. У нас із гальюна несе приємніше. Раз забігаємо в халупу – темно, чад стоїть. Тут щось клад! Ми з усіх стволів. Підсвітили – двоє пацанів, в одного АК – обдертий і без магазину. На хріна він затвор смикав, і досі не збагну.

Ми слухаємо. Зараз це просто історії. Ніхто й уявити не міг, що скоро доведеться побачити страшніше. Марші, тактичні заняття, стрільби. Усе ввійшло в звичну колію. Стало повсякденною роботою.

– Світло! Світло! Швидше, слимаки!

Інструктор ходить між нарами, зиркає на годинника. Друга нуль-нуль. Глупа ніч. Батальйон підняли по тривозі. В повній викладці загрузились в автобуси й рушили з бази.

Пустеля співає. Легенький свист, шурхіт, торохтіння. За пагорбом кихкає койот. Рвучкий вітер шарпає лице. Щоки пашать, підборіддя німіє. Повітря – 35 градусів за Фаренгейтом^[47]. Дрібний пісок хрустить на зубах. Тіло чухається – кусючий пил забивається в кожну щілинку, змішується з потом, покриває лице кіркою. В широке скло маски тарабанить дрібна мерва, лізе в ніс, забивається під каску. Чутно лише дихання. Засідка.

У широченькій долині кособочаться глиняні халупи, стирчить шпиль мінарета. Маленькі зігнуті фігурки забігають у лабіринт вуличок. Лясь! Лясь! Наче хто суху гілку ламає. Ага, погнали наші городських. Ріденькою змією на пагорб дерлися бахматі, зачучверені постаті. Мітчел підняв стиснутий кулак.

Гарячий приклад смердить пластмасою, щока прикипає. Наш кулеметник припав до прицілу – видно, як дрібно тремтить нога. Вибираю середнього – палець на гачку. Ще метрів десять до «Клеймора»^[48]. Як рвоне – вступаємо. Обірванці йдуть швидко. Піт лоскоче носа, стікає за комір. Капрал завмер. Херня! Бородачі спинились.

– Вогонь!

Торохнув кулемет, другий номер гатить чергами. Я випустив магазин, вставив ще один.

– Припинити вогонь!

Пахне порохом, хлопці пожадливо курять. Я вдихаю дим. Руки ще тремтять.

– Гарна херня ці лазерні штуки. Наче в шутер зіграли.

Дебелий бородач сів поряд. Тінь від розлогої юки вкриває шатром. Послаблюю жилет з лазерними датчиками.

– Вперше?

– Ага.

– Люблю Мохаве. Втретє тут.

«Борода» дістає пласку флягу.

– Горлянка пересохла. Зараз нормально. А літом можна здохнуть.

Робить добрячий ковток, передає мені. Гіркуватий напій щипає горлянку. Сидимо, теревенимо, перекидаємось жартами. Холодний вітер залазить під розгрузку, спина крижаніє. Гарно витягти ноги й на хвилинку розслабитись.

– Ці етнічні полігони крута штука. У форті Бреґг після ВСТ бігав по такому.

– Був на війні?

– Два деплойменти в Ірак. Фалуджа. Тут перед кожною кампанією пісок їмо. Так що готуйся – місяців зо два, й опинишся в якомусь Муслімістані.

Червона ракета.

– О, пора. Бувай, jarhead^[49], може, побачимось. Хлопці, на базу.

– Щастя!

«Берети»^[50] підхопили зброю й рушили. Ми посиділи й собі потяглись до БМП. Усередині тісно й задуха, наче в залізній діжці. Смердить потом, мастилом, гарячою гумою. «Бредлі» страшенно

трясе. Я сперся на гвинтівку. Очі злипались. З боків так здавили, що можна не боятися посунутись чи впасти. Так продрімав до самої бази.

Тиждень ганяємо пустелею. База «Twenty Nine Palms». Кажуть – це остання станція перед деплойментом. Крім нас тут рейнджери, «берети» й ще хтось. Купа техніки: танки, БМП, вертольоти. Цілий день пустеля двигтить. На величезній площі побудований макет справжнісінького мусульманського міста.

Штурмуємо, зачищаємо, патрулюємо. На нас нападають, ставлять міни, стрічають конвої. «Берети» в основному. У них своя робота, у нас – своя.

Різдво. Усі в ковпаках з балабонами. Сміх, поздоровлення. Святкова вечерея. Телефонують родичі, жінки, діти. Хлопці радіють.

– Дене, у вас святкують Різдво?

– Аякже. Тільки сьомого січня.

– Ого, чого так?

– Церква так рішила.

– Дивна у вас церква.

– Це да.

Сусід збоку, Семмі, шпилить на планшеті. Видно, щось гарне вичитав, бо шкіриться на всі зуби. Йому вісімнадцять, тільки після школи.

– Що там пишуть?

– Дівчина моя. Пише, скучила.

– Добре, що скучає.

– Ми зі школи разом. Як вона плакала, коли я підписав контракт!

А в тебе є хтось?

– Ні, нема.

Планшет кавкнув, Сем знову втупився в дисплей. Я дістав аркуш і заходився писати. Листи рятували. Хоч через папір балакав зі своїми. І брехав. Вигадував нереальні події й проблеми, ділився липовими надіями, бажаннями. Відповідь – завжди мамин почерк, рідна мова, слова, які чув з дитинства. Інколи бабусині дописки. Вона щось знає, але не каже прямо.

Її не проведеш. Пишу, торкаюся амулета. Свастя й грі-грі. Зрідка списуюсь із Ніком. Він на Східному узбережжі. Добуває учебку. Каже – холодно, люди смішно говорять. Бабуся Марі взяла мою адресу, так що чекай послання.

Ховаю конверт у тумбочку. Кожен наступний аркушик заряджає рідним теплом. І вже не так паршиво. Вмостився, заплющив очі. Згадав Святвечір. Усі за столом, дід бере слово – «Шоб і на той год дождається цього дня! Шоб нашим сватам гикнулося! Дай Боже!» Кутя з медом і горіхами, узвар, домашня ковбаса та ще багато смаколиків. Бабуся згадує, як вони тягли до куті з кришеничком сала, бо з середини зими лишалися тільки капуста й картопля. Й четверо дітей. А мати з батьком гарують кожен день від світання до смеркання за паличку – трудовень. І в кінці року три горщики й макітра. Ото вся плата за рік. Так і жили.

Потім дивилися «Ніч перед Різдвом». Дід обов'язково розказував страшні історії. Куди тому Гоголю! Навіть я малим спати боявся.

Здається, було це тисячу років тому. Гасне світло. Відбій.

Десантування з вертольота по канатах тільки в кіно красиве. Насправді – страшно до чортиків. Канати метляються, машину хилитає. Та не це головне. Головне – щоб пілот угадав відстань до землі. Але вони теж тренуються. І сьогодні не пощастило. Три метри висоти в цифрах мало. А от стрибати – багато. Двоє зламали ноги, п'ять – вивихи, більше десятка забилися. Коли приземлився, думав, устряв по пояс у землю. Ковиляю і боюсь на ноги подивитись. Травмовані кричать. Біля них метушаться санінструктори. Інші – вперед. Вперед, сука! Примкнути багнети! Коли! Kill! Kill!

Сьогодні гримуча змія вкусила рядового Кемпбела. Як цей придурок ушелепався, не розумію. Вона ж тріщить – за мило чути. Нам із Семмі прийшлось тягти цього бовдура до санчастини. Він стогнав, наче ногу відірвало.

– Треба менше жерти, Гаррі. В мене грижа вилізе.

– Заткнись, Семе. Я здихаю! Ноги віднімаються. Бля! Що за херня?! Ден, забори її!

– Лежи мовчки. Так капрал наказав. Щоб сироватку правильно підібрали.

На ручці нош теліпалась зв'язана в кільце змія. Довелось застрелити. Усю дорогу Гаррі верещав, особливо як гримучка сповзала на лице.

Знову «зачищаємо» село. Рухаємось групою, в кожного сектор. Хоч на М4 лазерні насадки й холості патрони, а в нас жилети з різнобарвними лампочками, серце вилітає. Перевіряємо будинок за

будинком. Попереду сапери. Тут треба дивитись й під ноги, і навкруги. Дверей не вибиваєм – раптом міна? Бах! Сапер уражений – запищав, засвітився червоним маяком.

– Тримаємо периметр!

Тріскотня, гвалт, радист викликає підмогу. Гатять з усіх боків. Відходимо. Тягнемо «поранених». І «мертвих». Тим найкраще. Лежи собі, відпочивай, чіпляйся та вгрузай у пісок. Піт заливає очі, затікає під окуляри. «Засвітився» кулеметник з моєї fire-team. Код «300».

– Семе! Тягни!

Підхоплюю кулемет. Он де вони, паскуди, обходять з боків! Ствол вихаркує низки вогню. Залягаємо. Підходять «Бредлі». Хлопці вискакують, біжать до нас.

Із-за пагорба виповзли два танки. Село в кільці. Зачистка.

Тіло пече. Потужні струмені води збивають піт, бруд, пил. Шия й лице бронзові. І руки по кисті. Вигляд моторошний.

– Дене! Тебе шо, засмоктало?

– Виходжу.

Хлопці заклеяні, як чорти. Регіт, жарти.

– Скільки сьогодні «засвітив», Дене?

– Полк, не менше.

– Ти кулемет як підхопив, я прямо злякався: Рембо вирвався на волю.

– Ага, тобі добре – одкинувся, а ви тягніть такого кабана. В Сема мало очі не вилізли.

– Справді: або жери менше, або в гальюн ходи перед боєм.

Скупався, наче кілограм п'ять скинув. Хоча зараз і так нагадую хорта. Де й ділось друге підборіддя, пузо-пузир, драглисті руки. Наганявшись цілий день, не падаю трупаком – лише руки та ноги наливаються втомою. Але втомою приємною, наче після гарного тренування. Змінилася мова, звички. Морські словечка нав'язли на язиці. От тільки тату не роблю. Наші обмалювалися, проте я вирішив: після першого деплоймента.

Дні летять, як скажені. Ковтаємо пилюку, стріляємо, стріляємо, стріляємо. Кожен кут потішного селища политий потом, гримучники стали ніби домашніми тваринами. Скорпіони, павуки та інше гаддя могло залізти прямо в сухпай, але їх викидали пальцями й спокійно перекушували.

Я навчився брати гадюку голими руками. Семмі за черевика схопив ядозуб. Він тільки буркнув матюк і підгилив бідаку. А раніше в казармі боявся павутиння зібрать. Корпус нас зламав, розібрав на частинки. Потім склав. Так, як треба. Півроку тому життя здавалося суцільним ланцюгом подій. Зараз ми жили від підйому до відбою. І це нормально.

Покриваючись льодом у нічному «секреті», я бажав тільки гарячої їжі й заритись у теплу ковдру. Маючи нари й окрему тумбочку, почувався повністю вдоволеним. Всього за шість місяців я отримав те, що більшість людей не знаходить до скону – гармонію з собою. Зникни я, і fire-team стане неповноцінною, а там і відділення, взвод, і так далі. Гармонія – бути там, де без тебе не обійдуться. Тому «маргінес» – це назавжди. Ми завжди потрібні.

З навчань у пустелі Мохаве повернулись раптово. Просто тривога зранку, завантажились в автобуси – й додому, у Кемп-Пендлтон. Я хотів лишитись у Першій дивізії. Теоретично, п'ятеро найкращих випускників можуть вибрати місце служби. За рейтингом я другий. Але як воно там буде, побачимо.

Знову підготовка до «Graduation Day». Вигляд має бути ідеальним. Сержанти лютували, проте все пройшло гладенько. Троє перших отримали звання позачергово. І ось я, ленс-капрал^[51] Ден Раш, стою в канцелярії Першої дивізії. Худий капітан перегортає якісь папери. Дивлюсь перед собою.

– Ваше призначення – Перший полк, третій батальйон. Із паперами звернетесь до штабу полку.

– Сер, дозвольте звернутися.

– Звертайтеся.

– Хочу подати рапорт на отримання громадянства. Як це можна зробити?

– Зачекай.

Капітан зателефонував, далі кудись вийшов. Чекав хвилин двадцять. Офіцер повернувся з грубенькою папкою.

– Треба заповнити папери. Допомогти?

– Так, сер.

Ще з півгодини я заповнював різні форми, бланки, звернення. Офіцер диктував, тицяв пальцем, пояснював незрозумілі місця.

Нарешті останній папір підписаний. Капітан акуратно зібрав документи.

– Все, тепер чекай виклику в штаб дивізії.

– Коли, сер?

– Думаю, три-чотири місяці. Не хвилюйся, у нас було кілька таких випадків. Громадянство отримали всі. Жодних проблем не має бути.

– Дякую, сер.

Штаб полку. Усі метушаться, торохтять принтери, фурчать кондиціонери. Я здав документи. З батальйону викликали сержанта. Він – височезний жилавий дядько років сорока. Весь шлях до розташування пройшли мовчки, тільки перед казармою сержант буркнув:

– Занесем твоє лахміття, а тоді на склад.

Barack! ^[52] Я, мабуть, скидався на дебіла – з витріщеними очима й відкритим ротом. Уявіть собі чотири-зірковий готель на узбережжі Анталії з баскетбольним майданчиком, рівнесенькими доріжками з плитки, чудовими клумбами й пальмами. Триповерхові будівлі об'єднані в єдиний комплекс. Ми зайшли в пластикові двері з великими блискучими вікнами. У просторому холі за столом двоє морпіхів – «дьюті». В пілотках, «service form C». Капрал і ленс-капрал.

– Капрал, проведи в кімнату новенького.

– Ходімо.

Чистий коридор. Рівненькі стіни пофарбовані в персиковий колір. Двері з обох боків. Біля кожних – табличка з номером й прізвищами. Капрал зупинився біля номера 108. Дістав пластикову картку – короткий писк – двері прочинились.

– Заходь. Кімната пустує – хлопці закінчили контракт. Обживай. Тримай ключі. Цей від комірчини, це – картка для цифрового замка. Кидай речі, а то сержант психуватиме. Проходь, чого стоїш?

Я застиг на порозі. Невеликий коридор. Кухонний умивальник, над ним мікрохвильовка. Далі ванна – два умивальники, окремо унітаз і душ. Проходжу далі. Світла кімнатка, два ліжка, невеликий холодильник. У головах ліжка полички, навпроти – шафа. Ліжко відкривається, як у потязі. Кидаю туди свій «see bag» ^[53]. Треба поспішати, а то дійсно сержант лаятиметься.

Вечір. Я сам серед купи речей. Сиджу на м'якому матраці. Треба все скласти, розложити. Незнайома обстановка, незнайомі звуки. Через

стіну чутно сміх, голосна музика. Після «Boot Camp» й MSI – просто санаторій. Опів на п'яту вечірнє шикування, оголосили завдання на завтра, і все, вільний час. У їдальні звичний шведський стіл, повно фруктів. Ніхто не ганяє – хочеш їж, хочеш ні. Перед вечерею сходив у тренажерку. Місцеві витріщаються, проте виділили місце й ділились штангами. Якщо судити по поясах^[54] – усі відслужили по два-три роки.

Розігнавши кров, пішов до себе. Тепер сиджу, очманівши від гори речей і свободи. Аж дико – можна сидіти й нічого не робити. На самоті, без орави спітнілих рекрутів й матюкливого дріла. Так, почнемо. Спочатку наплічники. Їх два: «дейпек» – невеликий, розрахований на день-два, й «мейнпек» – здоровенний, з величезною кількістю клапанів, застібок, відділень. Дістаю компресійні мішки. В них можна напхати одягу, який не боїшся зім'яти. Запишаю туди спіднє, на випадок холодної погоди – кальсони. З боку мішка клапан, щоб виходило повітря. На мішок тиснеш, повітря свистить, виходить, речі займають менше місця.

Так, з дрібницями потім. Треба розвісити форму. Її декілька видів. Дістаю «плечики» й розвішую «blue dress» – найкрасивішу парадку з темно-синім кітелем, синіми штаньми й білими рукавичками. Все упаковую в камуфляжний кофр, застібаю блискавку. Далі розміщую «service form C, B, A». Це теніска з білою футболкою й пілоткою, сорочка з краваткою й зелений кітель. До всього – зелені штани. До речі, не можна з'являтися в місті у камуфляжі, тільки в «сервіс форм». Також не можна вдягати «blue dress». Ця форма лише для особливих випадків.

З формою закінчив. Перешнурував й сховав черевики. Знаєте, як відрізнити, справжній морпіх чи ні? По шнурках. Вони шнуруються так, щоб лівий був завжди зверху правого. Після другої петлі кріпиться жетон. Черевиків видали три пари. Зручні, шкіра м'яка. Майки, труси, шкарпетки – на окрему полицю.

Наче й багато барахла перевернув, а купа не меншає. Приміряю бронежилети. Їх два. Один масивний, закриває велику площу. Цей для оборони. Інший легший – для патрулювання, штурмових операцій. Надіваю по черзі, підтягую лямки, припасовую під себе. Важкенькі... Так, а що це за шнурок? Смикаю за міцну петлю. Бронік опадає. Ага –

це швидкий зйом. Знову півгодини лаштую, хай йому... Броніки – в нішу під ліжком.

Тепер спальний мішок, ковдра, пончо. Туди ж. Це що? Дебела куртка й штани. «Gortex», непромокальний одяг. Протигаз. Знову під ліжко. Каска. На голові наче влита. Чіпляю маску з прозорими лінзами. Прилаштовую кріплення для «нічника». Все це – в шафу, на поличку до кашкетів. Сюди ж дві кепки «six points» й панамми.

Що лишилося? Пристрій нічного бачення в м'якому чохлі, купа батарейок.

Наче все. Трохи розгрібся.

Диви, вже до одинадцяти добирається. Барак затих, хоча ніхто не ходить, у двері не стукає, світло не вимикає. Ох, спина хрустить... Простягнувся на ліжку. Перед очима виписка з рахунку. Там нереальна сума, як для мене. Дванадцять тисяч доларів підйомних при вступі в «boot camp», плюс зарплата за шість місяців, з якої не брав й копійки. Всього біля двадцяти тисяч. Треба купити телефон й ноут. Усе інше складатиму. Висилатиму батькам. Щомісяця.

З тим і заснув.

О шостій підйом, ранкова зарядка. Хлопці вітаються, далі розмова не клеїться. Після вправ розійшлися – хто в бараки, хто в будинки. Прийняти душ, поснідати. Опів на дев'яту загальне шиккування, оголошення розпорядку дня. Якоїсь напруги не відчувається, хлопці у взводі нормальні, балакають, розказують. Проте, як і скрізь між мужиками, знайдуться любителі помірятись. Обідом у їдальні сів на вільне місце й заходився їсти.

– Гей, boot^[55], тут моє місце!

Дебелий рудий чолов'яга за тридцять навис над столом. Теж ленс-капрал.

– А де табличка?

– Що?

– Табличка з написом – тут сидить олень.

Хлопці за сусіднім столиком заіржали. Чолов'яга аж побурів. Я дивився просто в очі. Звичайно, можна було пересісти, зайти подалі, нахилити голову. Але тоді пропав. Шпинятимуть усі кому не лінь. Того й сидів, нахабно втупившись у покопану ластовинням пику. Рудий не витримав – щось буркочучи, пішов шукати місце. Обідали далі.

Узагалі в Корпусі дідівщини немає. Тих диких знущань із молодих, принизливих завдань і звірячого садизму, якими знамениті радянська й пострадянські армії, немає й близько. Весь час проводять інструктажі – до кого звертатися в разі непорозумінь. Постійні тренінги від капелана, який виконує роль психолога. Той має право не доповідати нікому, а самотійно вирішувати, як краще усунути проблему. Та й сержанти уважно слідкують за своїми. З цим жодних проблем не було. Існує тільки поняття «старшинства». Спочатку в юніті^[56] до тебе ставляться прискіпливіше, ніж до інших, і в додатковій роботі ти – перший доброволець. Лише побачивши, що прийшов нормальний боєць, який не боїться роботи й вправно виконує накази, все стає на свої місце.

Думаю – це правильно. Вічний армійський кругообіг ніхто не скасовував. Одні звільняються, інші приходять на їхнє місце. Тож ролі міняються.

Мені подобається в батальйоні й у взводі. Хлопці нормальні, що треба, підказують, діляться досвідом. Багато відбули деплойменти. В перервах цікаво розказують. Виконую все, що потрібно, стараюся з усіх сил. Трохи незвично, але нічого, втягнуся.

Тижня як і не було. Субота й неділя – вихідні. Роби що хочеш. Навіть не уявляв, чим займатимусь. Після вечері йду до себе. Двері відхилені. Дивно. Глянув на табличку – 108. Проходжу далі – невисокий чорношкірий хлопець порпається в купі речей. От і сусід. Зачувши кроки, обернувся – рядовий першого класу. Дивиться сторожко. Простягаю руку:

- Привіт, я – Ден.
- Роберт Айві.
- Тепер буде веселіше, а то наче в самотності.
- Це точно. Як тут порядки?
- Точно не «boot camp».
- Тобі теж скільки добра видали?
- Ага. Хлопці кажуть, все разом коштує десь шість тисяч.
- Нічого собі! Мій батько стільки за півроку заробляє.

Я промовчав. Мій і за п'ять років не отримає, хоч працює, як проклятий.

- Тобі допомогти?
- Та ні. Слухай, ти не з Півдня часом?

- Ні.
- А говориш по-нашому.
- Друг з Нового Орлеану навчив.
- Ясно. А я з Батлера, Алабама.
- Я з України.
- Це десь на Півночі?
- Ні, в Європі.
- Аж у Європі? Ого!

Якийсь час мовчали. Роберт гучно сопів, намагаючись вперти лахи в шафу.

- Ти ліжко підніми. Там досить місця.
- О, диви! Тепер точно все влізе.

Ми ще трохи поговорили й вимкнули світло. Барак затих.

На ранковому шикуванні сержант оголосив, що наш взвод їде на зустріч з ветераном-морпіхом, який воював ще в Кореї^[57]. Отримавши інструктаж, вертаємось у барак. Треба надіти «service form C». Перевдягнувшись, збираємось на плацу. Нас оглядають сержанти. Завантажуємось у кутастих автобус – і вперед.

На чорно-білому фото худенький хлопчина. Закіптюжене лице, руки вчепились у кулемет. Під фото пояснення – він за один бій знищив триста китайських «народних ополченців». Триста людей!

Між тим, кличуть у великий зал. Посідали. Звідкись являється бадьорий сухий дідок. У кепці, джинсах, картатій сорочці. Ніяково обсмикує одяг, офіцер представляє його. Це ж він, той самий, з фото! Сидимо з роззявленими ротами. Дідок оповідає про війну, китайських «ополченців», які лізли натовпом на кулемети. Навіть наші, що відбули деплойменти, сиділи з витріщеними очима. Старенький розказував про життя після війни, двох синів і п'ятьох онуків. Хтось запитує, чи не бачилися йому кошмари після війни.

Дід задумався.

– Знаєте, ні. Ніколи не жалкував. Я хотів повернутися додому, і щоб мої брати повернулися. Ось і все.

А якийсь там синдром чи там як його зараз називають – такого не було. Зразу після війни одружився, народився старший син. Нема часу задумуватись. Ми були морпіхами й робили те що треба. От і все.

Зустріч закінчилась оплесками. Здавалось, стеля впаде. Дідок дуже знітився, коли всі кинулись тиснути йому руку, намагаючись

стати ближче.

Усю дорогу назад тільки й розмов, що про діда. Роб ніяк не міг заспокоїтись:

– Як живе людина, що вбила триста людей?

– Не знаю. Бачив дідка? Зустрінеш такого на вулиці – чисто Санта-Клаус. А насправді...

– Поки не опинишся на війні, ніколи не знаєш, на що здатний.

До нас повертається Вік – у нього два деплойменти в Іраці.

– Ти вбивав там?

– Чотирьох. Після першого ригав, наче алкаш. «Чистили» село й напоролись на муслімів. Один вискочив упритул. Я й злякався не встиг. Тільки лице кров'ю забризкало. Інших добили хлопці. Потім нормально.

От тільки як додому вернувся – тиждень шугався. Голосні звуки, сигналізація машин... Раз уночі під ліжко поліз – примарилося, що тривога. Жінка довго смикалась, потім звикла. Не знаю, як цей старий спокійно собі живе. Мабуть, тоді люди були міцніші.

– Це точно.

Наступні два тижні виїжджали на декілька «field up's»^[58]. Ніякого комфорту. Спали по три-чотири години. Знайоме стрільбище. В повній викладці, постійно переміщуємось. Дозор, засідка, оборона. Тут не до жартів, відпрацьовуємо на повну. Коли щось не так, повторюємо. Досвідченіші виправляють, показують, як треба. За цей час зрослися, стали справжніми морпіхами. У взводі новенькі тільки я і Роб. Проте після «польових» хлопці нас повністю прийняли. Сержант перестав грузити додатковою роботою. Все налагодилось.

Тільки люди, що тижнів зо два миються вологими серветками, а сплять три години на добу, можуть оцінити душ і справжнє ліжко. З поля прибули в середині дня – до вечірнього шикування час. Я хлюпотівся з півгодини. Ніби десять кілограмів скинув. Засмальцьований камуфляж, брудну білизну зібрав у сітчастий мішок й відніс у пральню. Вона на цокольному поверсі. Ряди блискучих машинок, сушарки. Якихось сорок хвилин – й речі як новенькі. Поки порпався з пранням, Роб прибрав у кімнаті.

Ми швидко здружились. Він був сільським хлопчиною, як і я, без пихи й понтів. Його батько тримав невеличку ферму. Грошей на навчання не було, тож Роб пішов у морпіхи. Він сподівався отримати

кредит на навчання. Коли дізнався, що я закінчив універ, усе чіплявся, що там та як. Мав заповітну мрію – стати студентом.

Ми надумали йти в ногу з часом, та й вечорами нуднувато. Вирішили купити ноутбуки. На базі такого добра не знайдеш, тож попитали в хлопців. Один з наших, Ділан, добряче розумівся в цій техніці. Якось увечері ми години зо три сиділи в кімнаті. Зареєструвались на «Амазоні», й пішло-поїхало. Ділан радив не паритись й купити по «Макбуку». Машина перевірена, працює нормально, без глюків. Коштує, правда. Але навіщо купляти непотріб, якщо можна взяти річ.

Тож ми виложили по сімсот баксів й через три дні отримали чудові сріблясті книжечки з надгризеним яблуком. Одне погано – немає української клавіатури. Але то нічого, з часом розберемось. Я писав листи за допомогою віртуальної клавіатури «Опери» й відсилав своїм. Тепер можна спілкуватись хоч кожен день. Писав коротко, більше розпитував, що там та як. Відповідав, мабуть, тато, під мамину диктовку. Вони за мене хвилюються, але якщо мені добре, то й вони раді. Дома все по-старому. Я брехав, як зазвичай, видумував події, описував якийсь нереальний світ. Так сьогодні зранку на шикуванні наш сержант якийсь смиканий. Досі ми ще не помічали за ним такого. Аж ось іде наш офіцер. Дивина! Зазвичай ранком справа обходиться сержантами. Вишикувались. Підняли прапор. Смугасте полотнище весело затріпотіло. Офіцер вийшов наперед.

– Морпіхи! Сьогодні отримано наказ – наш полк відправляється в деплоймент. На війну. Час на збори – дванадцять годин. Ви отримаєте списки з переліком необхідного. Загальний збір на плацу. Повідомте родини.

Поряд хтось голосно ковтнув. Почалося!

Сержант роздав роздруковані аркуші. Акуратний список на півтори сторінки. Розійшлись швидко.

– Дружина з глузду зійде, як дізнається...

– Що батькам сказати? Мама такий галас зчинить.

– Чого ви занили, дівчатка? Хіба не знали, куди йшли? Підберіть шмарклі – за півроку заробимо дворічну платню.

– Для мене вже третій, точно на сержанта піду.

– А я цей відбуду, й хорош.

– Цікаво, куди?

– Точно не на Гаваї.
– Ірак або Афганістан.
– Довбана Азія! Знову вдень жара, а вночі дупа до землі
примерзає...

Ми з Робом забігли до кімнати. Дістали наплічники, компресійні мішки. Чогось не слухаються руки. Складаю речі, стараюсь, щоб центр тяжіння був знизу й посередині. Справився швидко, що іще робити – чортзна. Роб пройшовся по всіх застібках і підтягнув лямки. Ми по декілька разів надівали «флекс», через голову закидали «мейнпек», намагалися підстрибнути, пройтися. В нашій кімнатці це було тяжко, тож вийшли в коридор. Виявилось – не тільки ми. Хлопці проходжувались внутрішнім двориком, крутилися, припасовували речі. Старші сиділи в курилці й скалили зуби.

– Гей, гьорлскаути, а де панамки?

– Пішов ти!

– Коли тебе брикне ішак, навіть голови не поверну.

Прийшлось тікати назад, бо хлопці мало животи не рвали.

Обід. Ще шість годин. Утупився в ноут. Никаюся мережею, дивлюсь відео, читаю новини в «Укрнеті». Коли-не-коли гляну в аркуша. Наче всі пункти закреслені. Але відчуття таке, ніби щось забув. У роті сухо. Холодно в животі. Все ж не кожен день їдеш на війну.

Вечір. Навантажені, як віслюки, ми двома колонами заходимо в товсте черево С-17^[59]. Ряди крісел. Пристебнулись. Широчезна ляда повільно піднялася. Літак задрижав, задуднів, освітлення притухло – рушили.

Глава 8

Баграм. Так сказали. Тіло затекло, нудить, наче після каруселі. Розглядаюсь навколо – гори. Ревуть літаки, між ангарами метушиться обслуга. Зводить живіт. Це ж і тато тут був, ходив по смузі, дивився на височезні гори. На аеродромі товчється тьма народу.

Повно літаків. Біля одного юрба. Піхотинці чи десантники. Сміються, зирять навколо. Наш батальйон тут проїздом. Трохи передихнемо й далі, на південь. Там завжди жарко. Роздали їжу. Сьорбаю гарячу каву. Бач, як воно все обернулося – через двадцять три роки прийшлося побувати там, де й тато. Він не любив розповідати про Афган. Але якщо вже трохи розказував, то обов'язково про здоровенні гори, які побачив, як тільки вийшли з літака. Тоді він і зрозумів, куди потрапив.

З рота пара – повітря аж дзвенить. Треба було светр натягти – зуби цокотять. Добре, що їжа гаряча. В літаку душно, а тут холодрига. Роберт прицмакував поряд, обійнявши миску, як рідну. Він закутався в пончо з головою, тільки очі блищали.

– Ти аж посинів.
– Т-такого х-холоду я ще не бачив. Тут завжди так?
– Зараз же зима.
– Бляха, дома я при п'ятдесяти за Фаренгейтом замерзав, а тут, мабуть, усі двадцять п'ять^[60]!

Команда. Дожовуємо на ходу – «Аеробус» реве – земля дрижить. Пакуємось, летимо. Хлопці куняють. У теплі швидко розморює. Незчувсь, як заснув.

Сидіння добряче шарпнуло, голова мотнулась, тільки зуби клацнули. Вийти не давали, лиш відкрили ляду, щоб трохи провіяло. Сиділи хвилин двадцять. Точно – везуть на південь.

– Серйозна херня затівається.
Наш капрал дістав пачку жувального тютюну. Пом'яв, понюхав.
– Думаєте?
– Минулого разу теж так було. Бачив, скільки літаків сідали в Баграмі? Солдати, морпіхи зі Східного узбережжя. Дупа ще та.

Літак задрижав. Ляда помалу піднялася. Долетіти б хоч кудись. Спина пече, в ноги, наче голками шпигають. Це не жарти – півкулі земної облетіти. Шкода, ілюмінаторів немає, самі стіни з проводами, залізками й мутними лампочками. Голова важка, в потилицю ніби хтось товче. Дивлюсь – сержант спокійнісінько дрімає. Оце чорт, засинає, наче на перині, а в нас усі тельбухи піднімаються. Заплющую очі. Ні хріна не помагає. Червоні світляки ганяють в очах.

– Чого крутишся?

– Задовбався.

– Плеєра дать?

– Давай.

Агресивний реп кумарив не гірше літака. Щоб не образити Роба, послухав хвилин двадцять. Добре, що проскочило пару пісень «2Pac». Особливо «Got bless the Dead». Перемотував пару разів. О, блюз пішов!..

– Тримай.

– Не любиш таке?

– Та чого, реп слухаю. На сон просто хилить.

Чого не купив плеєр? Зараз слухав би, як дядько, що б схотів. Тепер лишається закрити очі й співати улюблені пісні про себе. Трохи на дурку змахує. Заплющився міцніше. Може, засну.

– Ден! Ден, вставай, сідаємо!

Сидіння вібрувало, ніби в нього вставили здоровенний дріль. Гуде, аж у вухах лящить. Поштовх – щось запищало, літак стишував хід. Ще раз хитнуло, й тиша. У щілину люка увірвався крижаний вітер.

– У дві колони! На вихід!

Підхоплюємо речі й двома тягучими валками повзем назовні. Ох і вітрюган – дух перехоплює. Дрібний пил січе лице. Швидким маршем лишаємо злітну смугу, проходимо ворота. От і на місці. Перед воротами жовта плита з написом – «Кемп-Лезернек, US Marine».

База – це ряди наметів з круглим дахом і боками, юрмище всілякої техніки, ангарів, залізних діжок, стін з мішків. Смердить пальним, мазутом, пилюгою. Рядки біотуалетів. Навіть у темряві не помилишся, так звідти несе. Ми швиденько розмістились у наметах, отримали вечерю й пройшли інструктаж.

Це вам не казарми. Сержант напружений, проте не кричить, говорить нормально, як з рівними. Перед відбоєм нас зібрав капітан.

Комбата я бачив тільки раз, як у полк зачисляли. А тут рукою дотягнутися можна. В камуфляжі, збоку теліпається М4. Капітан не виголошував щось типу «за Бога й Америку». Коротко, по-діловому попередив, що ми на війні, всі за межами бази – вороги. Бути уважним, слухатись досвідчених товаришів. Обіцяв дбати про нас і намагатись, щоб усі повернулися в Каліфорнію. Ми повинні чітко виконувати накази, прикривати товаришів і тримати очі розплющеними. Закінчивши роботу, побачимо пляжі Сан-Дієго.

«Or-rah!»

Намет шельпотів м'якою стіною, збоку протягувало. Я заліз у спальний мішок й накрився ковдрою. Думок не було. Заплющив очі й провалився.

Служба на базі одноманітна. Якщо не в конвої й не на посту, то чистимо зброю, займаємось у качалці, ганяємо у футбол. Хто хоче, грає в карти. Після програної двадцятки я за стіл більше не сідав. Ще були книги. В основному Стівен Кінг, якісь детективи, Джон Мартін. Це було саме те. Я обкладався книгами й ковтав їх, поки голова не макітрилась. Щоб розвіятись, брав гвинтівку й на стрільбище. Якщо виходило, гатив по дві-три години. Сержант спочатку бурчав, але потім звик. Я підбив і Роба, щоб не скучно. Кілька разів за нами здалеку спостерігав перший лейтенант.

Хлопці підсміювались, мовляв, Ден перед начальством випендрюється, хоче в «шістьорки» випертись. Усі ж знають: капітан – фанат зброї. Навіть був снайпером. А ще він – «мустанг»^[61]. Звичайний хлопець з Арізони, який прогриз шлях до шаблі й білих рукавичок.

Я відстояв на вишці, трохи передрімав і зібрався на стрільбище. Роб добряче залип біля відеогри.

На позиції лежав капітан. Судячи з купи гільз, розважається довгенько.

– Не заважатиму, сер?

– Що за питання? Всім місця вистачить.

Я почав лежачи, потім з коліна, стоячи. Далі в русі.

– Попрацюємо разом?

– Давайте.

Хвилин сорок працювали. Почало смеркнути.

– Застрілялись сьогодні. До служби мав справу зі зброєю?

– В університеті у збірній зі стрільби.

– Гарно кладеш. Але стрільба по мішенях і людях відрізняється, як їзда на машині й «Need for speed».

Я промовчав. А що тут скажеш? Наші побились об заклад, хто першого покладе. Всі храбрились, але... Додавало страху й те, що від цього не втечеш. Війна...

Вечірнє шикування. Весь батальйон. На щоглах тріпочуть прапори: США, Морської піхоти, Афганістану. Вітер рве краї наметів, засипає очі пилом. Капітан у кашкеті й чорних окулярах. Дивно – завжди сержант зачитує розпорядок на завтра. Праворуч стоїть капрал. Відчуваю, як він напружується. Що ж це буде?

– Marines! Через вісім годин почнеться справжній заміс. Ми вступимо в бій. Прикривайте спину, стріляйте влучно, дивіться уважно. Треба виконати роботу й повернутись живими. Слухайтеся командирів. Вони все підкажуть. Or-rah!

– Or-rah!

Глупа ніч. Ревуть вертольоти. В нічнику всі зелені, як гобліни. Пухка пилюга борошном обліпила одяг, лізе в рот, в очі. Натягли маски. Залізли в «Чінук»^[62]. Тісно. Вертолїт ревнув – база загубилась у вихорі.

Розмов немає. Хлопці сидять. З напівопущеної ляди кушпелить страшенний протяг. На самому краю пильнує кулеметник. Тупорилий ствол повільно ходить туди-сюди, туди-сюди. Як йому не страшно. Два тонких ремені, а внизу – прірва. Ух і дме! Якби не окуляри, очі б повилазили. Не поворушити ані рукою, ані ногою. Ствол прямо під носом. Вдихаю запах мастила – заспокоює. Хлопці посхилялись, кожен думає про своє. На масці виступив іней. Холодно, але не відчуваю холоду. По спині біжать річки, з брів скапує. Зараза, вилізу – спина кригою вкриється. Блимаю на сусіда – тяж пітніє, як свиня, вже легше...

Добряче труснуло – пора.

Ноги не гнуться в колінах. Дибуюлю подалі від гвинтів, а то мервою засипле. Сердито буркнувши, «Чінук» набирає висоту. Ох і здорова ж байда! Взводний щось кричить сержантам. Сіріє. Проступають обриси якихось руїн, куп сміття. За обрієм ледь видніються присадкуваті коробки. Мабуть, будівлі. Ми на полі. Під

ногами дрібні камінці вперемішку з глиною чи піском. Сухий бур'ян стирчить, ніби іржавий дріт. Там, попереду, – Марджа. І повно талібів.

Рухаємось годин п'ять. Попереду сапери. Знайшли якусь хрінь. Відійти, присісти, підрив. Глибокий рів з водою. Тягнеться кілометрів на три. Чвакаємо в розкислій глині, ковзаємось, деремося на схил. Раптом затріщало, наче сухі гілки у вогні.

– Контакт!

Щось тонко захурчало, страшно скрикнули справа.

– Нога! Нога! Бля! Мать твою!

– На дві години^[63] мусліми, вогонь!

– Кулеметнику, сука, ти дрочиш там?! Вогонь!

– Вогонь!

– Лікаря! Поранений!

Сержант горлав і матюкався. З поруйнованої будівлі працював «калаш». І не один. Ми залягли. Біля канави тягнувся нагорнутий гребінь із щебеню, глини, всілякого сміття. Біля мене не заривались кулі, жодних фонтанчиків землі й «зловісного свисту». Просто гатили «калаші», й за якісь дві хвилини у нас було п'ять поранених.

– Гранатомет!

Га-ах! Цвяхнув щебінь, заклало вуха. Засмерділо паленим. Відпльовуюсь, визираю. Бахматі постаті, розмахуючи дрантям, перебігають дорогу. Беру заднього. Приціл стрибає. Зараз, сука... М4 спльовує гільзу, а постать наче хто вгатив з розмаху. Дригнула ногами, ляпнула в пилюку. Поряд суцільна тріскотня. Задрипані фігурки падають, наче кеглі.

– Припинити вогонь!

– На, сука, на, на!..

– Перекури, Роб, їм дупа.

Мій напарник учепився в кулемет, мордяка в глині, каска сповзла – звірюка.

– Гарний постріл, Раш!

Сержант неквапом роздивляється в бінокль.

– От блядота, як шугонули! Е, «бородачі», обшмонайте той срач!

З нами йшли п'ятеро афганців. У старому британському камуфляжі, у «флеках» по коліна, з обдертими М16 – ще, мабуть, із часів в'єтнамської війни. З тими бородами й обтіпаною одіжжю виглядали типовими бомжами. Їх використовували як перекладачів, бо

бійці з них ніякі. Ті зразу не доперли, чого хоче сержант. Коли дійшло – замотали головами. Сержант вилаявся. Прийшлося помалу, перебіжками оточувати ті довбані мазанки, пропустити вперед саперів й знову залягти. Щось гучно бахкало на дев'ять годин, не даючи підняти голову.

– Із чого він садить? Із мушкета?

– Наче дробовик мого діда.

– Вілсоне, сюди! Морпіхи! По команді вогонь у ту дірку. Вілсоне, коли перестане гатить, вали! Зрозумів?

Чорний, як демон, Вілсон кивнув.

– Вогонь!

Наче небо впало. У вухах лящало, в каску стукотіли гільзи. Падло Дейв прилаштувався вище, так що гільзи летіли мені межі очі.

– Вілсоне, давай!

– Постріл!

Ш-шух! Ракета пішла. За мить на місці халупи стовп куряви й чорний дим. Тиша.

– Перекур, ну його нах...

Усідаємось під високою товстою стіною. Тут усе з глини. Запечена сонцем, тверда, як камінь. Двоє стрільців вибираються нагору, вмощуються на чатах. Хлопці ломом пробивають дірку, якраз для кулемета. Позиція для Роба.

Розглядаюсь. Це чиясь садиба з внутрішнім двором, оточеним височенною стіною. Сюди заперся наш взвод. І не тільки. Пара офіцерів, між ними капітан. Від звичайного морпіха не відрізниш. Схилились над супутниковим знімком, щось мізкують, перемовляються по рації. Командирам думать, а нам можна й відпочити. Ох, як гарно простягнути ноги й попити води. Виглушив півпляшки.

– То як воно?

Поряд примостився капрал. Я тільки глипнув.

– Ласкаво просимо в клуб, Раш.

– Який?

– «Замочи мусліма». Це ж твій перший?

– Ага.

– Ну от, тепер я сержанту двадцятку винен.

– Ви що, заклалися?

– Аякже. Сержант одразу сказав – це скажений мужик. Тихий, але скажений. Ну, давай.

Я ледь устиг відійти вбік, наче до вітру. Вода пішла ротом і носом. Зупинився, тільки коли всі тельбухи підперли горлянку. Оглянувся – наче ніхто не дивиться. Це ж я сьогодні вбив людину... Голова горіла. «Ласкаво просимо в клуб».

Над головою шугонув літак. Пора підтягувать каску, починається. Гатонуло, аж земля здригнулась. Спереду потягло смоляним димом. Уперед!

Перехрестя. В покинутому складі облаштували тимчасову базу. Нарешті можна лягти. Попадали прямо на землю. Трохи віддихавшись, скидали в купи наплічники, дістали сухпаї.

Колись гідкі напівфабрикати здавались ресторанною їжею. Швидко темніло. Мені випало вартувати в першій зміні. Прислухаюсь до незнайомих звуків. Кихкотить якась тварюка, то підходячи, то віддаляючись. Схоже на лиса, але хрипкіше.

О, щось блиснуло. Очі. Мигнуло й гайнуло. Цибаті ноги, довгий хвіст. Шакал, мабуть. Або вовк. А це що за хрін? Горбочок. Я ж точно бачив його біля того пошматованого деревця. Тепер ближче. Коло кізяків.

Чи, може, від зеленого світла глючить? Ні, рухається. Цілюсь у центр. Лясь! Горбок зривається, падає й харчить.

– Контакт!

Ніч спалахнула. В нічнику кожен постріл наче білий вогонь. Нашу базу оповило біле полум'я. Валили з усіх стволів. Таліби відповзли. Лишилися тільки смердючі горбочки.

Зранку рушили далі. Помалу чистимо квартали навколо бази. В халупи першими пускаємо «бородачів». Вони щось джеркотять, торгають двері, як не піддаються – вибивають. Далі забігаємо ми. Сморід, чад, якісь черепки й великі очі зачучверених дітей. Белькочуть чоловіки, піднімають манаття, світять замурзаними животами, плоскими ребрами. «No 'kalash', no talib». Мовчки дивляться жінки. Похмуро бликають старигані. Ще, мабуть, із татом воювали. До стіни! Руки на стіну! «No talib! No!»

Чвакаємо в калюжах, оминаємо купи покидьків, дрантя. Ще один закуток. Валує собака. Пускаємо афганця. Він шкопиртає у великих

черевиках, помаленьку сунеться вузьким проходом. Зупинився, щось джеркотить. І бігцем назад:

– Пес! Здорова пес, зла...

– Скажи: хай тримають, бо застрелимо.

Знову побіг. Махає рукою. Прикриваючи сектори, заходимо. На здоровенному кудлатому псові повис чахлий хлопчина в розтягнутому засмальцьованому светрі. Собака тільки хрипить, розкидаючи кім'яни піни. Двоє чоловіків щось белькочуть, тикають пучками, вимахують руками.

– Чого вони?

– Показать, тут ноу таліб.

– А там що?

Капрал відштовхнув дряглого стариганя, що кутався в сіру кошму. Той зашкварчав, зашипів, намагався вхопити за рукав, але, отримавши копняка, задер тонкі ноги, майнувши смердючим лахміттям.

З темної мазанки вискочила коза. Смикнула хвостом-обрубком, уперлась лобом у стіну. Чухається, аж очі заплющує.

– Контакт!

З мазанки шпунуло вогнем, наче хто з хлопущи гепнув. Від стіни відлетів добрячий шмат.

– Гранату!

Убога ятка підскочила, харкнула вогнем і димом. Засмерділо смаленим. На доріжці квилула коза, смикаючи розпанаханою шиєю. Здоровенна калюжа крові швидко всотувалась у пісок.

– Раш, перевірити!

Підтюпцем до мазанки. Підсвічую ліхтариком. Чорна рука валяється на вході, далі криваве дрантя, вперемішку кізяки й тельбухи. Дикий сморід гімна й паленого м'яса. Я блюю. Блюю до болю в животі.

– Раш, що там?!

– Труп.

У кутку розщеплена, покарьожена гвинтівка. Тягну за ствол – «Мосінка»^[64]. Ще дідівська.

– Диви, з чого палив!

– Ага. Що за пушка?

– Руська. Ще з тої війни. Якби попав, була б дірка, як блюдце.

Хлопці збираються навколо халупи.

– Дві гранати – й фарш.
– Але ж смердить, сука.
– Вдихай глибоко, синку, так пахне на всіх війнах.

Сержант спльовує.

– В'яжіть цих паскуд. На базі розберуться.

Лемент, гвалт. Чоловіків – у пластикові наручники.

Покинуті ятки, розчвакані фрукти, шматки паперу, клейонки, гори сміття, кіз'яків. Вітерець ворухить гнидники.

Ми залягли. Бій триває вже годин шість. У лабіринті цього задрипаного базару засіло до чорта талібів. Ганяють, як таргани. Смалять із «калашів», з кулеметів. Навіть мінами частують. Земля тут наче камінь – не вкопаєшся. Ховаємось за кутами, перекинутим збіжжям. «Калаші» гавкають увесь час. Скільки ж у них боєкомплекту?

А, сука! Щось цвѣохнуло по шиї, гаряче потекло за комір. Санчес звалився на бік, нижня щелепа – суцільне місиво. Він не кричить, тільки булькотить кривлею, пускає рожеві бульки. Перекочуюсь за невеликий камінець. Кулі крешуть зверху, аж крихти летять. Удар у руку – вогнем пече. Притихло.

Висуваюсь – метрів за сорок худючий драб тицяє магазином у «калаш». Ніяк не входить. Рідка борідка й запалі щоки, обдерті чорні руки. Натискаю на гачок – падає, як підкошений. Автомат в один бік, магазин – в інший.

Декілька разів стріляю в лежачого. До шиї – рука липка. Обмацую – наче по верху. От з рукою хер поймеш. Пальці згинаються, але болить, наче голку туди загнали й залишили. Підбігаю до Санчеса. Укол, обмотую щелепи. Він заковчує очі, сичить. Кров скрізь.

Руки масні, кров затікає в рукави. Який же він важкий. Рука, сука!..

– Ден! Це ти?

– Я. Санчес поранений. Мене тільки зачепило.

– Боже, ти весь у крові! Лікаря!

Хлопці підхопили Санчеса. Підбіг медик.

– Черкнуло шию. Щасливчик, трохи б убік – і все.

Давай руку. Так. Скрізне. Евакуація?

– Я залишусь. Це херня.

Підбіг взводний.

– Ну що?

– Тим краєм не пройти. Переміщуються весь час, ховаються. Гарно знають ці нетрі.

– Мать їх. Сам як?

– Фігня, подряпини.

– Лишаєшся?

– Аякже.

– Ну, дивись...

Лейтенант побіг. Від уколу гарно, болю не відчуваю.

З того боку пострілюють, але тільки автомат. Хвилин за п'ятнадцять на поземному пройшов «Харрієр»^[65]. Базар захлинувся у вогні.

Ми в парадному строю. На вітрі тріпочуть американський й афганський прапори. Товстий бородатий генерал у зеленому береті щось ремигає, смикаючи рукою. Ми взяли це трахане місто, а тепер передаємо «братньому афганському народу». Віддалік позадирали голови бородаті солдати-афганці. Хай тепер ці клоуни наводять порядок. Ніхто вже не слухає дебільних промов. Ми тут лишили десять братів. Хоча ні, не лишили. Просто вони повернулись додому раніше...

Кемп-Леджен зустрів нас вічною сутолокою, ревищем двигунів. Ми вивалились брудною смердючою юрбою. Парад бомжів. Проти Марджі, що zostався позаду, намети здавались «Хілтоном», а їдальня – вишуканим рестораном. Сходив у медчастину. Рани рубцювалися добре. Змінили пов'язки.

– Цікавий в тебе амулет. Індіанець?

– Ні, українець.

– Це таке плем'я?

– Ага.

– Ніколи не чув.

Свастя й грі-грі міцно сплелися. Перед сном завжди згадую своїх. Балакаю. Про себе, звичайно, а то ще подумують, що з катушок злетів. Тут уже двох таких комісували. Не витримали першого бою. Нам дали тиждень передиху, і три дні я просто пролежав. Їв, виповзав на нари й провалювався. Снів не було. Думок тяж. Капелан проводив бесіди, балакав особисто. Говорив з усіма. Я відповідав коротко.

Убивав? Так. Жалкую? Ні. Відчуваю ненависть? Ні. Почуваюсь нормально? Так.

Здавши наступний дебільний тест, я йшов у качалку або рубався на приставці. Роб складав компанію. Після Марджі в нього на лобі пролягла довга зморшка, а лице витяглось. Його другий номер загинув. Снайпер. Тепер ми в одній «fire-team». Знову пишу листи на папері. Сподіваюсь, дійдуть. І привітання мамі. Листівку ледве знайшов. Звичайно, буде пізніше, але нічого, що ж робити...

В Афганістані весна. Шельпотять перші дощі. Зеленіють бідненькі кущики, де-не-де витикається гостренька травичка. Конвой повзе серед розбитого шосе. Попереду сапери, далі «Бредлі»^[66], а потім уже й «Хамві»^[67]. Вчора екіпаж підірвався на фугасі. Тепер п'ятдесят кілометрів їдемо три години. Я в кабіні, прямо перед носом черевики бійця, що сидить угорі за туреллю. Сапери махають – уперед.

– Рух на дев'ять годин!

– Що там?

– Наче повзе хтось.

– Придивись.

– Трава ворухиться.

– Передай далі.

Зупинились, вигрузились із машини. Якщо там урод з РПГ, то джип стане великою братською жаровнею. Не заздрю кулеметнику.

– Рухається, сука!

– Давай.

Кулемет харкнув вогняним струменем. Ми й собі додали. Постояли хвилинку. Руху немає. Сунемо далі. Нам тільки дістатися до FOB^[68]. Там пацани чекають БК, їжу, воду. Скоро й нам заступать. Нашому взводові.

Там служба геть не мед. Серед чистого поля ділянка оточена повзучим колючим дротом, мішками з землею, дротяними стінами десь із метр завтовшки, засипаними всередині ґрунтом. Таліби скрізь. Сиди й чекай, що пригостять міною або гранатою. Зараз хоч «раптори» є, зверху можна глянути. Коли тато служив – тільки очі й вуха.

FOB наче вискочив із-під землі. Пости наїжачились стволами. Насилу дотягли. Заїхали на територію, швиденько розвантажились – і назад. У такому ж темпі. Треба обернутись до темряви. Шастати ночами собі дорожче...

Усю весну й початок літа ми маринувались у роз'їздах, перевірках, конвоях. Марудна, надокучлива й небезпечна робота. От, скажімо, перевірка транспорту. Зупиняється іржава, облуплена тачка з погнутими крилами. Виглядає зачучверений водій, усмішка до вух.

Треба підійти, обшукати. Один підходить, інші тримають на прицілі. А якщо шахід? Тільки криваві кусні розлетяться.

Двадцять четверте червня. Я «на шлагбаумі». Невеликий блокпост з брезентовим навісом. Тугі мішки складені півколом. Їде хлопчина на велосипеді. Рама клунками обвішана, на багажнику пузатий мішок. За правилами потрібно стати за тридцять метрів від посту. Всі знають. А хлопчина їде. Йому років дванадцять. Розганяється, крутить з усіх сил, летить на нас. Його тіло росте в прицілі: розтріпаний чуб, вищирені зуби, якесь ураз спотворене лице.

Роб безпорадно оглядається, піт летить градом. З нами капрал.

– Капрале!

– Вали його, Раше! Не влуч у мішки!

Десять метрів. М'який поштовх у плече. Велосипед брязнув об землю. Мішки розлетілись.

– Чого я, капрале?

– Стріляєш найкраще.

Підходимо. Намагаюсь не дивитись у лице. Капрал обережно розсуває зав'язки – тупорилий конус, обмотаний дротами, збоку брудно-біла грудка, наче тісто.

– Бачиш? IED^[69]. Хотів нас зірвати, сученя.

Нудно. Верчусь півночі. Хлопці мовчать. А що тут скажеш? Дитину замочив. Дитину з бомбою.

Ранок почався паршиво. Тільки вмився й зайшов до їдальні, як намалювався сержант.

– Раш! В офіс до капітана.

Кинув тацю й посунув до штабного барака. Почалося. Тепер задовбешся давати пояснення, писати рапорти, проходити бесіди. Така байда починалась після кожного вбивства цивільних.

Капітан стукотів олівцем по облущеній кришці вузького стола. Невеликий ноут бликотів якимись графіками й діаграмами. Я виструнчився. Капітан теж підвівся. Дістав якусь синеньку книжечку, обійшов стіл, підступив упритул.

– Я уповноважений урядом США вручити ось цей документ. Радий за тебе, Раш.

Міцна п'ятірня тисне руку, а я стискаю гладеньку книжечку й не вірю очам. «Passport». Розгортаю. З першої сторінки дивиться величезна голова орла й напис: «We the People»^[70]. І ще якийсь текст знизу.

Капітан повертається за стіл.

– Сідай. Чув, сьогодні в тебе день народження? Це хороший подарунок.

– Навіть не знаю, що сказати, сер. Я...

– Облиш. Сержант Луні написав рапорт про вчорашню подію. Ось аркуш, пиши.

Я карлючив десь півгодини. Довго підбирав слова й згадував, як пишуться. Хоча помилок усе одно до чорта.

– Треба вичитати, пишу погано.

– Нічого. Вільний.

Я натяг панаму й обернувся до дверей.

– Раш!

Капітан відкинувся на стільці.

– Ти все правильно зробив. Малий був мертвий, як тільки взяв ті мішки.

Сонце шкварить. Після прохолодного офісу наче в піч заліз. Піду в намет, до обіду все одно робити нічого. Лежатиму й роздивлятимусь паспорт. Йдучи, раз по раз торкаюсь кишені. Ось і намет. Ох і темно!.. На мить заплющив очі.

– Сюрприз!!!

Мало не кинуло. Наперед вискочили хлопці з нашого юніту. Посередині либється кок, а в руках у нього – справжнісінький торт. Кособокий, розплескуватий, але торт.

– З днем народження, Дене!

– Тримай п'ять, мужик!

– Хвалися обновкою!

Я стояв посередині, ошелешений, стискаючи в одній руці невеликий пакет, а в іншій – паспорт. Хлопці накрили стіл, й ми гарненько посиділи. От тільки заливались соком й содовою. Разом роздивлялись паспорт.

– Глянь – уже й чіп є.

Де?

А ось.

Оця жовтенька херня?

Ага.

Ти модний мужик, Дене. Чіпований.

Регіт, побажання. Згадуємо Марджу, пацанів. Зайшов сержант, привітав, підхопив здоровецький шмат торта. Тепер ми свої. Назавжди. Війна забирає, але й з'єднує. «Semper Fi».

Наші баули шмонають. Двоє дебелих мужиків з пов'язками «МР»^[71] перевертають лахміття, мацають клапани, компресійні мішки.

– Бояться, щоб золота не хапнули.

Роб сплюнув.

– Ти бачив хоч щось цінне за десять місяців?

– Одні кізяки.

– Може, ти сушеного гівна напхав, щоб дома барбекю розпалювать.

– Стули пельку.

– М'ясо ж ароматнішим вийде, чого ти!

– Іди на...

Усе, шмон закінчився. Складаємось. Ці сракорукі поскидали речі на купу, доводиться розбирати, де чие. Швидко пакуємось – вирулює літак. Повз нас швидким маршем дріботить молоде поповнення. Новенька пом'ята форма, напружені лиця й круглі очі. Навіть не підозрюють, у яку дупу потрапили. Вантажимося, падаємо на сидіння, пристібаємось навхрест.

– Я скажу «ми вирвались», як тільки ця байда торкнеться землі у Каліфорнії.

– Два місяці без зв'язку – дружина збожеволіє.

Мовчу. Останнього листа я отримав п'ять місяців тому. Добре, встиг написати, що довгенько не зможу листуватися – виїжджаємо в літні табори. Не краща відмазка, але...

Знайомі відчуття – літак тремтить, наче збуджена тварина перед стрибком. Поштовх – злетіли. Схоже на те.

Хвилин десять розмов майже не чути. Усі прислухаються, кахикають – глухо, через руку. Треба вийти з повітряного простору Афганістану. У муслімів є все. Й декілька літаків було збито саме на зльоті...

Так, наче набрав висоту. Двигуни не так ревуть. Умощуюсь на жорсткому сидінні. Липкий піт виступив скрізь.

Останні дні переслідує дебільний сон. Заходимо в літак, тільки хочу ступити всередину, як мене викидає назовні, ляда закривається повільно-повільно.

Я борсаюся на спині, наче черепаха. Безпорадно дригаю руками й ногами, а літак знімається й меншає, стає наче комар – і зникає. Я сам посеред аеродрому. Палить сонце, задихаюсь... прокидаюсь нарешті. Так декілька ночей поспіль. Видно, за домом скучив. Але де він, той дім?

З літака вивалюємся брудною смердючою юрбою. Прохолодний вітерець й така приємна м'яка теплінь, наче вкрився легенькою ковдрою в дощовий осінній вечір. На базу пропустили близьких і рідних. Сльози, сміх, набурмосені малюки, які наче і впізнають татусів, а наче й ні.

Я опинився збоку цього свята. Підхопив своє шмаття – й на карантин. Поруч супився Роб.

– Чого надувся?

– Згадав батьків. Як тільки доберемось до бараків, наберу.

Карантин пройшли швидко. Десь о десятій зайшли в кімнату. Покидали наплічники, звалили на купу камуфляж і спати. Я чув крізь сон, як Роб розмовляв телефоном і як його голос тремтів. Як там мої? Треба написати... треба...

Пухнув десь до одинадцятої. В їдальні повно нових облич. Новенька хрустка форма. На мене дивляться з острахом. Я нагрів повну тацю їдла. Плазма на стіні миготить – грають «Лейкерс». Потім подався на задній дворик. Що за хрін?.. Жодного хлопця не впізнаю. Кинуло в піт – невже глюки догнали? Бігом до кімнати, у дверях мало не збив Роба. Той чухмарився і позіхав на весь рот.

– Ти чого?

– Нікого з наших не бачу. Де всі?

– Хропуть ще.

У кімнаті навпроти включився комп. Та так голосно, що ми миттю присіли. Різкий звук змахував на сигнал тривоги. У дверях заляк якийсь хлопчина з рушником. Сидимо навпочіпки, як придурки.

– Мужики, ви чого?

– Іди собі...

Хлопчина здвигнув плечима й почапав далі.

– Мать його, невже тепер так завжди буде?

– Що?

– На кожен колот землю нюхати.

– Може, пройде.

– Сподіваюсь. Пішли, поки ще хтось не виповз...

Баракі відзивалися гучною луною. Ми готувались до вечірнього шикування. Мали дати місячну відпустку, і настрій був що треба. От тільки я ніяк не міг придумати, що його робити. Від батьків мейл ще не приходив – видно, сплять. Та й не можна мені покидати США. З Ніком теж ніякого зв'язку. Лише місяців зо три тому писав з Іраку. Він спец по безпілотниках.

Навіть бабуся Марі слухавки не бере.

На шикуванні – в «service uniform A». Вручили нагороди перед шерегом, зачитали подяки. Віддали шану загиблим.

– Я до батьків у формі поїду.

Роб торкнувся блискучої медалі за кампанію в Афганістані.

– А ти куди, Дене?

– Ще не знаю. До товариша з учебки дозвонитись не можу. Думав, до нього.

– Ясно. Я, мабуть, одразу в аеропорт, навіть попереджати не буду. Щось та знайдеться.

– Давай, бро.

Ми обнялись. Роб погнав за речами, я присів у курилці. Там нікого, й можна спокійно посидіти, спостерігаючи, як сонце падає за небокрай, лишаючи багрянний розчерк. Треба взяти телефон – але там Роб. Пашить щастям. Зачекаю, поки вибереться.

На грудях дзеленчать нагороди: крім «Пурпурового серця» й медалі за Афганську кампанію ще й «Бронзова Зірка». Шкода, що в місті можна ходити тільки з колодками. Нагороди такі гарні...

– Дене!

Роб летить із моїм телефоном.

– Він разів з п'ять дзеленчав! Я вже не втерпів.

– Дякую.

Дивно – незнайомий номер.

– Алло?

– Вітаю. Це Ден Раш, ленс-капрал морської піхоти?

– Так, а ви хто?

– Нотаріус Сідік. Повірений у виконанні заповіту мадам Марі Футен.

Глава 9

Цвинтар «Сен-Луї номер один». Облуплені пам'ятники, древні саркофаги, купки штукатурки й камінчиків. Між могил дибуляє зморщений старигань – сторож, далі блудить групка туристів, безперервно бликаючи сліпучими спалахами. Холодний камінь плаче. Я сиджу прямо на землі, джинси всотали рідкий бруд.

Годину тому маленький прилизаний чоловічок у потертому костюмі зачитав мені купу паперів, притискаючи листки до великих окулярів. Потім протер скельця й гучно висякався в білу хустинку.

– Вам усе зрозуміло, мес'є Раш?

– Наче.

– Сказати по правді, я надзвичайно здивований. Ми займаємось справами родини Футен понад сорок років, але...

– Я здивований не менше.

– Яка трагедія! Мадам Футен... і Нік.

Він ще раз протер скельця.

– Де їх поховали?

– На «Сен-Луї один». Вас провести?

– Ні. Сам знайду.

– А як зі справами? Ви станете нашим клієнтом чи... чи бажаєте знайти іншого повіреного?

– Вам вірила бабуся Марі. Цього досить.

– Тоді підпишіть тут, ось тут і ще тут.

– Усе?

– Лишилась робота тільки для нас.

– А оплата? Скільки потрібно?

– Мадам Марі про все подбала, не хвилюйтесь.

– Тоді я пішов, дякую вам.

– Зачекайте!

Містер або, точніше, мес'є Сідік дістав важку в'язку ключів і великий цупкий конверт.

– Тепер все. Якщо потрібні будь-які консультації, телефонуйте. Ви наш клієнт.

– Дякую вам.

Старий Кут оглушив юрбою, музиками й святом. Ще раз глянув на невелику табличку в химерній кованій рамці – «Сідік й сини». Масивні двері тихенько клямкнули. Пора на цвинтар.

Ніка привезли в закритій труні. Проклятий IED... Бабуся Марі пережила його рівно на тиждень. Тепер вони разом. Уся сім'я. Тут не ховають у землю – повені, близько ґрунтові води, може вимити тіло. Кутасті кам'яні коробки склепів – останній прихисток справжніх орлеанців. Месьє Сідік розповів, що Ніка хотіли поховати в Арлінгтоні, але бабуся вперлася. Відразу після похорону переписали заповіт. А через тиждень він знайшов її за столом перед фігуркою з дерева. Старенька ніби спала.

Я розстелив невеличкі хустинки, поклав пригорщу цукерок туди й туди. А ще – по букету квітів. Почався дрібненький дощик. Небо насупилось, закрилось сірими хмарами.

Це надовго. Піднявся гострий вітерець. Туристи дременули геть. Дідок човгав між могилами, щось бурчав, бликав на мене, як на ворога. Мряка то ляпотіла, то стишувалась. Одяг геть змокрів, й тіло тремтіло. Згадалися останні тижні «boot camp». Виходить, тоді був просто дитсадок...

Після десяти місяців на війні в мене ніби випалено всі відчуття. Після радості, що повернувся живим, мене оповила якась скажена туга й пустка. Люди, які гуляють, сміються на кладовищі. Вони не підозрюють, що десь, у якомусь сракостані, молоді хлопці корчаться в калюжах крові й гімна, лишаючи ноги й руки серед глиняних халуп.

– Суки, які ж суки...

– Молишся, синку?

Я аж кинувся. Сторож схилився на потрісканий дрин. Поли засмальцьованої куртки розійшлися – замок тримає тільки середину. Штани наче з трупа зняв, а той був першим ковбоєм, який носив джинси.

– Провідать прийшов?

– Провідать.

Старигань присів навпочіпки. Дощ смачно чвакав по розмоклій землі.

– А чого не ховаєшся?

– Не розтану.

– Хе-хе, це точно. Воював?

– Було.

– Товариш твій? Бачив, як ховали. З оркестром і царемонією. Морпіх, видно. Де вбили?

– В Іраку.

– Знаєш що, а пішли до мене. Є віскі. Пом'янем.

У невеличкій кімнатці пашисть залізна пічка. Біля неї купи рваного паперу. Посередині облізлий стіл з фігурними точеними ніжками, в кутку ліжко, збите з дощок. Два дерев'яних ящики сторчма. На стіні іржаві гачки, купа пом'ятого одягу.

– Вішай, хай сохне...

Старий стягнув мокрую куртку, сорочку й, світлячи ребрами, накинув майку. Я й собі скинув холодні хляки.

– Сідай!

Підсунули ящики. Дощ торохтів, ніби дробом.

– Бач, яке сказилось. Але проти мусонів це херня. Не попадав?

– Не доводилось. Більше під сонцем, по пустелях.

– А я прогнів під дощами, в багні по пояс. Ліси навколо. Отак посидиш у воді тижденьок: ноги гниють, під пахвами нариви, прищі по всьому тілі. Смердиш гірше шматка лайна.

– В'єтнам?

– Він.

Старий розлив бурштиновий напій у залапані склянки.

– За тих, хто не прийшов.

– За них.

Терпка рідина обпекла горлянку й розтеклась по животі рідким вогнем. Старий хекнув.

– Добряче пійло. Вчора якогось багатія хоронили, то перепало.

– Наливай.

Лигнули ще.

– Тебе як звати?

– Ден.

– А я Карл.

Потисли руки. На темному передпліччі синя розпливчаста наколка – змія обвиває ніж, й роки: 19671968.

– «Берет»?

– Він самий. В шістдесятих ніггер з Луїзіани почувався там краще, ніж удома.

– А як зрозумів про мене?

– Дивишся, наче ми.

– Це хто такі – «ми»?

– Хто людей мочив.

Налили ще по одній. Карл жлуктив віскі, наче воду. Я з незвички відчував, що скоро не зведусь.

– Скільки після кампанії?

– Тиждень.

– Найпаршивіший період. Пам'ятаю, як приїхав у першу відпустку, дома мало всіх не перебив. Ходжу, нипаю по кутках, на ліжку заснути не можу, все ковдру тягну, замотуюсь. Жінка обіймає, а мене верне. Серед ночі притулиться – кидаюсь, шукаю ножа. Намучився, не передать... На два дні раніше від'їхав й відсапався тільки в Сайгоні, як отримав назад зброю.

– І я так. В Афганістані додому хотілося. А прилетіли... Люди ходять, сміються, наче війни ніде немає.

Та й де той мій дім... Громадянство лише два місяці тому отримав.

– Звідки ж сам?

– З України.

– О, знаю, – це десь у Європі. Зі мною служив один – Коваленко. Його батьки колись утекли до Штатів. Хороший був мужик. Нарвався на «рунжі» – це така яма з кілками на дні. Насадився від п'ят до шиї. А пузо розпанахав – кишки на кілок намоталися. Довго кричав. І ніхера не зробиш. «Чарлі»^[72] намазували стирчаки гімном або дохлятиною – як не крутись, а доведеться здохнуть.

– А я малого положив. Він біг до посту, а сержант... сержант каже: стріляй, стріляй. То й вистрелив. Той хлопець підір... зірвати нас намагався...

– Це найстрашніше там – діти. Помню, зайшли в село, дітлахів зграйка, ховаються, бликають з-за рогу. Голодні. Поділились пайком, а одна дівчинка років дванадцяти смикає за куртку. Нахиляюсь, а вона шепче: там на стежці погана річ. Перевірили – розтяжка. Ще й, сука, так поставили хитро – глибочезна калюжа, що не обминуть, і по дну ліска. Якби рвонуло – положило б усіх. Пішли звідти. Дні через три прийшлося вернутись. Знайшли одні головешки. І трупи. Якісь баби колупались у попелищі. Мертвяки дико роздулись і смерділи. А в

центрі села валялись діти. Дівчатка. Ті скоти їх гвалтували на очах батьків, а потім закололи багнетами. Ми плакали, всі десять здорових мужиків. Якась скотина видала «чарлі» ту дівчинку.

— Свої?

— Вони ж комуністи. Трахані виблядки. Показали, що буде з тими, хто допоможе американцям.

Карл зробив добрячий ковток, пирхнув й насилу відкашлявся.

— Я знайшов тих підарів. Через рік. Майже перед дембелем. Схопили рейдову групу. Різали їх по шматку в день, як свиней. А знаєш, що найстрашніше? У них самих були діти й жінки, але вони насправді вірили, що, замучивши тих дітей, зробили добру справу. Тварюки...

Старий тяжко підвівся й почалапав до пічки. Поворушив товстою покрученою залізкою малиновий жарюк. Пахнуло димом. Нова порція паперу затріщала, скрутилась чорним верчиком. Дощ казився, лупив по стінах, стелі, заливав вікно бульбашками.

— Ти диви, яка срань господня!

— Давай ще вип'ємо.

— Давай, jarhead.

Віскі більше не відчувалося на смак. Язик затерп, горлянка пекла.

— Як же ти тут опинився?

— А як і всі. В Сайгоні був людиною, а приїхав – патлаті виродки тицяли плакатами й кричали, що я вбивця. Якась бородата мавпа плюнула на парадку, на нагороди... Взагалі-то вони праві, але ж вбивав я не для себе. Жінка не витримала. Втекла через місяць. Я забухав. Валявся на вулицях, обриганий і обісцаний. Аж поки сюди не приبلудився... Тут, на кладовищі, гарно. Тихо, тільки от туристи затрабують. У будинку ветеранів жити не хочу. Купа старих пердунів, які весь час тільки й роблять, що скриплять. А ще ті зустрічі... Ну, де треба розказувати про подвиги і героїзм. Що я розкажу? Про гімн й багно, перемішані з кров'ю? Бо це справжня війна, а не брехливий пердіж про патріотизм, обов'язок перед державою й іншу чухню.

Полова це все. Ми воювали, щоб вижити. І тримались один за одного. От і вся довбана суть війни – триматись разом, щоб вижити. Але повна херня, коли тобі подобається ця робота. Подобаються рейди, де треба лежати в листі й смітті, яке аж кишить маленькими кусючими

гадами. А потім у прицілі з'являється фігура. Вона крадеться, думає, що її ніхто не бачить. Але я бачу. Поштовх у плече – і виродок здох...

Карл повернувся до пічки. Очі червоні, налиті. Щелепа висунулась уперед. На зморшках грає полум'я. Чортяка, і квит.

Пили до півночі. Віскі закінчився, і Карл дістав бутель якогось темного шмурдяку. Пійло пішло, як у пісок. Цей старий бомж розумів мене, як ніхто. Ще б тато зрозумів. Це з ним я повинен був пити самогон цілу ніч, згадувати Баграм і Гільменд. Але тато далеко. І я заливався гидким трунком, щоб забити памороки.

Вивертає... Прокинувся на підлозі Карлової халупи, трусило, як з бешихи. Старого чорта десь не було. Як же в роті гидко... Насилу звівся по стіні. У голові наче хто скло бив. Ледве натягнув сорочку. Який дубарь, пальці не гнуться... Зразу й не допер, де я. Виліз у прочинені двері. Сонце різнуло ножем.

– Очуняв, боєць?

– Вода є?

– Тримай.

Я видудлив півпляшки.

– Шо це на дні плаває?

– Земля, мабуть.

– Ти де воду береш?

– В природі. Найкраща в світі – дощова.

– Мля, напився, ще й холеру підчеплю...

– Не сци, проти того, що я пив, – це просто вода талих льодовиків.

Крім того, пропустив через фільтр.

– Чую, як у пузі жаби кумкають.

– Аби п'явка в член не заповзла, а то все можна пережить.

– Спасибі тобі.

– Це за що?

– За випивку і розмову. Як треба що, на ось.

– Шо це ти накарлякав?

– Телефон.

– А-а. Ну, такого в мене немає.

– Про всяк випадок.

– Хай буде.

– Добре тоді. Бувай, «берете»!

– Бувай, jarhead!

Старий розвалився в побитому шезлонзі, перевісивши брудні ноги через сідушку. Смердюча цигарка чадила між пальців, сизий попіл опадав на довгий закопчений ніготь. Карл кайфував. Я зітхнув й поплентав між облупленими янголами, хрестами, трояндами й ліліями.

Зграйки туристів валили до могили Марі Лаво^[73]. Сміх, спалахи, якесь хворобливе збудження. Люди товпились, штовхались, щоб тільки долізти, черкнути хрестик на камінці. Від цього видава схотілось блювонутися. Спотикаючись і матюкаючись, я насилу виплутався з цього некрополя.

У брудних джинсах і жмаканій сорочці я гарно вписався в юрбу Французького кварталу. Кишенню відтягувала в'язка ключів, проте я ще довго нарізав круги навколо будинку. Але ноги вже тремтіли, а живіт зводило не на жарт.

Треба вибирати – кружляти навколо й напустити в штани або насмілитись увійти. Через три хвилини замок крякнув. Будинок пахнув застоєм повітрям, легенькою порохнею. Добре, що запам'ятав, де відкривається вода. Унітаз захурчав – напір добрячий.

Згодом я вийшов у вітальню. Старовинний годинник на дубовій полиці гупав стрілками. Здавалось, ось-ось вийде бабуся Марі з духмяним гамбо й почне бурчати, що ми геть вихудли й нічого не їмо. Проте ніхто не виходив.

Я зітхнув й заходився відкривати вікна.

Свіженький протяг ворухив фіранками, стукотів краєчком жалюзі. Вазони засохли, перетворившись на колючі корчі. Товстий шар пилу, наче пух, покрив меблі, полиці, шафи, різноманітні фігурки й дрібнички. Але прибирати не було сили. Я замкнув двері зсередини й прокрався в кімнату, де спав минулого разу. Скинув одяг, повалився зверху покривала. Мутило – голови не підняти.

Так і заснув.

Прокинувся в темряві. Якусь мить мені здавалося: лежу на нарах у наметі, Роб будить заступати на варту. Полупав очима. Мацнув рукою – м'яко. Як же тіло болить! Пити хочеться – здихаю.

Навпомацки зліз із постелі. Де тут вимикач?

Шарив, шарив – немає, й край. Ледве знайшов ручку, відчинив двері. Крізь вікна налетіли москити чи якась інша пакость. Вони літали попід стелею й дзижчали, наче мозок свердлили. Усили знайшов

вимикачі – вся крилата братія кинулась до світильників. Відкрив холодильник. Пусто. Як замовити їжу?

Піднімаюсь на другий поверх. Кімната Ніка. Долоня змокрила. Вмикаю світло. Все лишилось, як було. Тільки фотка на столі в парадці. Мабуть, після «Infantry School». Поряд «Бронзова Зірка»^[74]. Руки тремтять. Почуваюсь розкрадачем могил. Обережно перекладаю якісь папери. Ось і комп... Забираю з собою. Вимкнув світло, обережно прикрив двері.

Розмістився на кухні. Мигнула синя лампочка – робить. З'єднання з мережею – чекаю, піт тече по спині. Є, насилу. Шарю: доставка їжі в Нью-Орлеані. Вибираю перший-ліпший ресторанчик. Замовляю джаламбаю, курку по-креольськи й шість літрів питної води. Зачекай, яка ж адреса?

Прийшлося виходити, дивитись на поштовій скриньці. Заповнив форму, за три хвилини уточнили замовлення. Сказали почекати двадцять хвилин. Треба, мабуть, включити світло надворі, а то ще не знайдуть. Маленькі ліхтарики й гірлянда над дверима тьмяно бликали, щось тріскотіло. Швидше б привезли, а то ще будинок підпалю... Краще почекати на ганку.

Минуло хвилин п'ятнадцять, аж десь здалеку почувся стрекіт. Скидалося на величезну бабку. З-за повороту вигулькнув коротенький жовтий промінь. Скутер. Високий, чахлий хлопчина в форменій кепці вигрузив добро. Я все заніс на кухню. Друга ночі – саме час для вечері. Та найперше – пити. Я скручую в'язи здоровецькій пляшці – виважую всі шість літрів над головою. Вода тече по бороді, затікає за комір, лоскоче груди... Хух, аж одлягло. Тепер до курки...

Прокинувся я на канапі у вітальні. Доїв залишки вечері, запив водою. В шафці виблискували пляшки бурбону, віскі, ще якогось пійла. Рука так і тяглась. Ні, так і спитись недовго. Треба щось робить.

Вийшов на ганок. Газон заріс бур'янами, навколо будинку валявся непотріб, якісь пляшки. Не інакше, місцеві алкаші нагледіли затишне містечко. В гаражі знайшов газонокосарку й лопату. Карючився години зо три. Тут ще й шланг від поливалки потріскався. Піт летів річками. Треба напитись. Води вже на дні пляшки. Мабуть, замовлю кулер. Та й в магазин сходити пора. Шкода, прав немає. В гаражі стоїть «Boss 429» шістдесят сьомого року. Дід Ніка, виявляється, любив швидкі тачки. Бабуся Марі регулярно замовляла техогляд.

За цей день я обійшов півміста. Пакети насилу дотягнув. Виявилось, що знайти тут господарський магазин не так уже й легко. А продукти важать, ніби цегла. Хоча тре було менше гребти. Включив холодильник. Той весело загув, радіючи, що знову став потрібним.

Увечері повалився на диван. Ноги відпадали. На журнальному столику – цупкий великий конверт. Сьогодні обов'язково прочитаю, але ще боюся відкривати. На ньому тонкі літери з вивертами – «for Denny». Сиджу в інеті, а погляд – на конверт. Хай йому – нарешті розриваю верхівку. Дрібний почерк, заголовні букви із хвостиками та закрутами:

«Любий Денні, я знаю – ти прийдеш з війни. Лоа вже кличуть, і часу надто мало. Ми все залишили тобі. Я так хочу, і Ніккі так би хотів. У нас не залишилось рідні. У цей будинок чужим не можна, щоб не сталось біди.

Я віддала свою силу грі-грі (дерев'яна статуетка, що стоїть у моїй кімнаті на комоді). Якщо захочеш – візьми її з собою. Коли прийдеш додому, розкажи все бабусі. Вона знає, що робити.

Живи як хоч, але будинок не продавай. На моєму рахунку достатньо грошей для його утримання. І ще залишиться. Будинок прийняв тебе, тож доглядай за ним. Можеш брати авто мого чоловіка. Бабуся Марі».

На моїй верхній губі виступив піт. Здуріти можна! Чого це моя бабуся знає, що робити з тією статуеткою? Хоча чого це я захвилювався – в Україну потраплю ще не скоро.

Війнуло теплим, пахучим вітерцем. Ледь чутно струменіла музика, пробиваючись через настирний шум. «Big Easy» ніколи не спить. Яюсь замотався я сьогодні, але треба завершити ще одну справу.

Кімната бабусі Марі на другому поверсі, в кінці коридора. Зараз я побачу її вперше. Піднімаюсь широкими сходами. Під стелею зумкотять комахи. Треба на вікна поставити «москітки» – задовбали ці кровососи...

Старосвітський комод з різьбленими ніжками, вузька постіль, тумбочка, торшер, кілька фото – ото й усе. Маленька дерев'яна статуетка притулилась скраєчку.

Чорна, як вугляшка, помережана насічками. Поряд мішечок з темної замші. Накриваю фігурку долонею. Заберу з собою.

У наступні кілька днів я майже не виходив. Будинок стояв у такому собі «апендиксі», оточений зеленню, так що до найближчих сусідів було далеко. Дивно, як така ділянка збереглась всього за дві сотні метрів від Кварталу.

Декілька разів підозріло шурхотіла трава, наче хтось тягнув товсту лину. Гадюк я не боявся – набачився цього добра. Але алігатори – то інша річ. Хапне за ногу, і прощавай, Корпус. Тож по хащах я не вештався.

Утім, уже за два тижні такого життя я був готовий zavити. Трохи рятували телик й інтернет. Декілька разів написав батькам. Було гарно читати їхні коротенькі відповіді. В Україні випав перший сніг. Мама топила груби.

«Тільки ти, бідний, скитаєшся між чужих людей. Баба кричить, щоб не нила, але такий жаль часом візьме, як подумаю, де ти, чи пив, чи їв щось? Дивись там, будь обачний, по ночах не ходи. Хай тебе Бог береже, синку, пиши, як тільки можна. Цілуємо тебе».

Я перечитував декілька разів. Слова українською жебоніли, як найкраща музика.

У Ніковій кімнаті знайшлися великі навушники.

Можна знайти улюблену збірку й полежати із заплющеними очима, врубавши звук. Надвечір розболілися вуха, але то вже дрібниці.

Я майже пив музику, насичувався рідною енергією.

Тут той же «Птах на ймення Nachtigall» від «Кому Вниз» сприймався по-іншому. Їхнє звучання зцілювало, повертало твердий стрижень краще всіляких капеланів й психологів.

Ще я видивився чудову річ – електронну книгу. Замовив на «Amazon», через чотири дні отримав це чудо. Перші дні пожирав

книги пачками – з очей текли сльози, білки почервоніли. Тільки подумай – власна бібліотека влазить у кишеню. Першими загрузив романи Кононовича. Пам'ятаю, ще в школі до рук потрапив каталог. Назва книги запала в око – «Я, зомбі».

Особливо близькою була чеченська тема. Я згадав, як мама падала на підлогу, кричала, лаялася, плакала, хапала тата за руки. А я малий, переляканий, сидів на дивані. Бабуся вговорює, тато насуплено складає дорожню торбу. Надворі ніч, мама хлипає, аж захлинається. Тато міцно притискає мене до себе, обіймає всіх, заскакує в авто, що, бликнувши фарами, зникає.

Місяць чи більше жили наче мертві. Пам'ятаю, сідали перед двором, мовчки чекали. Кожен день.

Однієї ночі в двері вломився тато – худючий, зарослий, із величезним бланшем під оком. Позаду тупцяла висока чорнява жінка з вимученим лицем. За нею ховались двійко дітей – хлопчик і дівчинка. Так з нами стали жити тьотя Хасна й Албіка з Рахманом.

Спочатку вони сторонились, ховались у кімнаті, просто сиділи там днями. Потім потроху увійшли в колю. Ми гралися, чому я був дуже радий, адже інших дітей на вулиці не було. Тож увесь ставок, берег й трошки лісу були нашими.

Я вчився говорити, як справжній нохча^[75], вони перетворювались на українців. Тьотя Хасна любила готувати, і вони з мамою виготовляли різні пундики.

До школи ходити було весело. Тим більше, що ми з Рахманом стали однокласниками.

Так було років зо два чи зо три. Поки не прибув дядько Умар. Обвітрений, з білою смугою на щоках й під носом. Він обіймав свою сім'ю, стискав татову руку, притискав мене й маму. По загорілому виду текли великі сльози.

Далі ми ховали справжній автомат у повітці, а потім усі обідали в садку. Через кілька тижнів дядько Умар забрав своїх, автомат і кудись поїхав.

Він довго говорив з татом. Вони кричали й гепали стільцями в закритій кімнаті. Ми тихенько сиділи за дверима. Але, прощаючись, обнялися. Більше ми не бачились...

Щоб очі геть не повилазили, вирішив пройтися.

Ноги самі понесли на кладовище. Години півтори бродив між могилами, поки за красивим янголом не замаячила суха постать.

– Знов приперся?

– Діло є.

– Якщо пить, то зараз не можу – заказ.

– Та не. Хочу побалакати. Кілька хвилин є?

– Гаразд. Пішли сядемо.

Старий усівся на якийсь древній надгробок, що вріс у землю.

– Кажи.

– Є будинок. Дістався у спадок від дуже хороших людей. Через два дні їхати на базу. Не хочу, щоб він умирав пустою. Якщо хочеш, можеш там поселитись.

Тільки прийдеться бухати менше. То що?

Карл витер зморшкувату шию з короткою стернею сивих волосин.

– Умієш ти, морячок. Не знаю, що й сказати.

– Щось кажи.

– Мені тут гарно. Чого б це я переселявся? Не боїшся, що обнесу будиночок й захлинуся бурбоном в обдрипаній забігайлівці?

– Це хата мого друга. Того, що поховали. І його бабусі. Вона – мамбо.

– Жити в хаті мамбо? Я алкаш, а не шизик.

– Як знаєш. Бувай тоді.

Я відійшов метрів на триста.

– Е, морячок!

От шкарбан старий...

– Що треба?

– Пішли, покажеш свій домок.

Карл по-хазяйськи обійшов подвір'я, оглянув гараж і комірчини.

– Які умови?

– Роби що хоч, тільки газон має бути пострижений, а в будинку чисто. Усі чеки автоматично оплачуються з рахунку.

– Нормально. А на тачці їздить?

– Якщо тверезий – їздь.

– А якщо п'яний?

– Сиди й пускай слини в кріслі або на підлозі. Потім підтирай слину.

– Добре, морячок. Коли перебиратись?

- Хоч зараз. У тебе багато покляжі?
- Усе, що на мені.
- Гроші є?
- Ні centa.
- Бляха. Пішли тоді.
- Куди?
- Шопінг. Чув про таке?
- Пішов ти. Я не візьму твоїх траханих грошей.
- Ходімо кажу, пень упертий.

Карл хихикнув, світячи жовтими широкими зубами. Провів долонею по сивій стерні на черепі.

- Добре, кермуй, морячок.

Приплентались під вечір. Карл світився, як нова копійка. Декілька пар штанів, сорочок й виголена мармиза зробили свою справу. Старий крихтів, розправляв одіж, підсмикував футболку.

- Ще й на людину став схожий.
- Пішов ти...

Ми сиділи на ганку. Карл хилитався в кріслі й палив смердючу цигарку. Прикрив очі, пирхав димом, фукаючи довгасті кільця.

- Лишаєшся?
- Та певно. Тільки не розраховуй на гарячі сніданки й каву в ліжку, як приїдеш.
- Навіть не думав. Головне – будинок не спали.
- Не боїсь, Папай. Служи спокійно.

Що ти скажеш. Я глибоко зітхнув. У старого паскудна вдача, але за будинок я чомусь не хвилювався.

Карл не проводжав. Щось пробурчав на прощання, здавив руку, та й по тому. Розшарпане таксі, обвішане намистинками, амулетами й брязкальцями, доколихало в аеропорт. Через три години – посадка в Сан-Дієго.

Після всіх перипетій я повернувся в бараки, наче в рідну хату. Роба ще не було. По дорозі зустрів знайомих. Хлопці тисли руки, питали, що там та як. Поки розклався, туди-сюди, приперся Роб.

- О, ти вже тут! Привіт, бро.
- Здоров. А це що? Пузо? Від'ївся на маминих харчах?
- Як приїхав, мамуся заплакала. Худий, каже, аж світишся. Ну і давай. А ти де був?

– У друга.

– Тоді я розпихаю речі, а то до вечірнього шикування фігня лишилась.

– Робатай, я полежу.

Роб бухтів з півгодини. У кімнату заглядали хлопці, вітались, двоє з нашої «fire-team» лишилися поговорити. Потім вечірнє шикування – й потекла службова рутинна.

Кожен день я ошивався біля сержанта – все чекав хоч якоїсь звістки. Вільний час сидів в інеті, передивився, перечитав усе, що знайшов, про снайперів. Ця школа ніби ввижалась. Я хотів потрапити туди більше, ніж колись в університет. Як казав дід: тягне, й край.

Ох, який я зараз далекий від романтики. Деплоймент навчив: війна – це тяжка смердюча робота. Образ самотнього героя, що самотужки нищить купу ворогів, – це для кіно. Але бажання було надто сильним, і це виносило мозок. У голові роїлись усякі думки. Може, не пройшов за секретністю?

Роб дивився на мої муки й низав плечима.

– Нахрін тобі здалась та снайперська школа? Знову проходити підготовку? Я б не витерпів.

– Думаю, це саме моя робота. Якби тільки вийшло.

– Ти щось чудиш.

Хлопці теж піднімали на сміх. І всіляко підштрикували. Я не зважав. Вирішив покластись на долю, а там як буде.

Якось після триденного польового виходу я шкандибав до бараків. Мріяв упасти й відключитись, бо за весь час поспали чи три, чи чотири години. Тільки зайшов у хол – назустріч черговий.

– Ленс-капрале, вас до канцелярії!

Твою ж мать! Повертаюсь назад. Тіло зудить – піт і пісок змішались у клейку пасту. Вона всюди. Лице пече – вітрюган у пустелі був ще той.

А канцелярія жила своїм паперовим життям. Бігали меткі жіночки з теками, стукотіли напружені штабісти, втупившись у монітори. Кондиціонер шурхотів, віючи прохолодою. Серед цього порядку я видавався варваром, що забрався в царські покої. Дух поту, пороху, мастила тягнувся різким шлейфом. Якийсь писарчук аж скривився.

Капітан чекав.

– Дозвольте, сер?

– Заходь, Раш. З поля?

– Так, сер. Не встиг і зброю лишити.

– Прийшов виклик у снайперську школу. Тут, у Кемп-Пендлтоні.

Відчув, як заніміли губи, з-під шолома потекли брудні річки.

– То... Як мені?..

– Завтра формується навчальний взвод, наказ уже є. Щастя, Раше.

Капітанова загоріла мармиза здавалась зшитою з окремих клаптів.

Він смикнув кутиком рота й зчавив мою п'ятірню, аж кісточки хруснули.

– Дякую, сер!

На вході ледь не збив молоденького рядового. Хлопчина сахнувся від мене, наче від привида. Швидше в барак. Роб ще не повернувся, а я все не міг повірити. Витягав і перечитував документи. Потім вивалив речі, щоб відібрати потрібне.

– Тебе таки взяли, гадаю.

– Отак видно?

– Ага. Або в тебе остаточно клямка впала.

Роб скинув шолом й присів на краєчку ліжка.

– Помогти?

– Нехай, тут трохи.

Справився за годину. Тільки присівши, відчув, наскільки втомився. Очі злипалися, а м'язи наче відстали від кісток. Схилився на подушку – перекемарю хвилин п'ятнадцять та й закінчу...

Прочувався глупої ночі. Роб, видно, не схотів будити. Тепер хропе, як борсук. Навпомацки заліз у душ. Струмені води збивали втому й бруд. Треба насолоджуватись. Хто знає, що чекає завтра.

Стоїмо рівненьким шнуручком. Тридцять два кандидати. Сержант чвиркає крізь зуби.

– Ви даремно приперлися. Більша частина провалиться й, обісцяні, розповзуться назад по бараках. З вас будуть насміхатись, ніби з целок, які поперлись працювати в бордель. Упор лежачи!

Падаємо в пилюгу.

– Scout! Sniper! Scout! Sniper!

Голос деренчить, горлянка забита піском й пилом, але ми харчимо:

– Scout! Sniper!

Брезентовий костюм парить, як скажений. Навколо голови метляються маскувальні елементи. Жара страшна. Біжимо. Підйом-спуск, підйом-спуск. Навколо сухий бур'ян, високі дерева із зеленими кронами. Женемось, наче від чортів. Потягло гниллю, болотяним духом.

Pig Pond – заросле осокою болото. Забігаємо по коліна, твань чвакотить, голосно чмокає, розходиться смердючими хвилями. Хмари дрібних кровопивць обліпили лице, комахи лізуть у рот, ніс, очі. Вода тепла, смердить, забиває дух. Зграйки ряски, наче на нашому ставку. Бігають водомірки, щось шельпотить в осоці. Зайшли по груди.

– Присід!

Пірнаємо з головою. Мул обліплює обличчя, рідка грязюка за пазухою, в штанях, дзюрчить з усіх швів. Тепер ми вже точно pigs^[76]. Води по груди, грязюки по коліна – бредемо. Так і чекай, що алігатор за ногу хапне. Сморід, наче чвакаєш у рідкому лайні.

– Швидше!

Вибрались на сухе, женемось, лишаючи звивисті смердючі колії, як равлики. Багно швидко сохне, стягує шкіру, відлітає клаптями. Попереду чималенький схил.

– На спину!

Падаємо, ліземо догори, відштовхуючись ногами. Колючки, камінчики – спина горить вогнем. Встали – вперед. У грудях пече – зараз легені вихаркну. Хлопці тупотять, наче коні. Лайном несе – не продихнуть.

– На землю! Руки й ноги – руш!

Нагадуємо різдвяних ангелочків, яких роблять діти на снігу. Тільки замість снігу – багно й пилюка.

– Встать! Бігом!

Біжимо хвилин десять.

– Упор лежачи!

– Scout! Sniper!

Руки дрижать, блювота підвертає, але опускаюсь й піднімаюсь. Раз за разом. У голові немає нічого, тільки опуститись й піднятись.

– Піднялись, свині! Вперед!

Думаєте, вночі відпочинок? Ага.

– Це вам не «boot camp». Тут немає сцикунів! Бігом!

І На плечі мішок кілограмів зо тридцять, і погнав. Налобний ліхтарик дрижить маленькою білою плямкою, спотикаюсь, плече заніміло. Позаду хтось блює, захлинається. Підбігає інструктор – злива матюків. Порядок. Мигають світловідбивні смуги на спинах – ганяємо, наче рій світляків.

О шостій підйом, на сон три години. Орієнтування. Здоровенний простір, у кожного компас й азимути, ходимо по контрольних точках. Мені – насолода. Багато ледве розчовпали, що воно таке, той компас, як з ним працювати.

Кайфую. Отримую фізичне задоволення. Тато подарував мені компас у три роки, а по азимуту я ходив з п'яти. Інструктор тільки гмикнув, глянувши на мій час проходження контрольних пунктів.

Лекції. Здоровенний ангар з круглим дахом, розбитий на класи. Стіни обвішані плакатами з прицілами, балістичними таблицями, матеріальною частиною гвинтівок. Над дверима офісу – табличка «Boss Hogs»^[77] й здоровенна голова дикого кабана. Ікла наче криві ножі. Над нею шворка з кулею. Навпроти менша голова, теж ікласта. Там офіс інструкторів. Посередині великого коридора – червоний прапор з перехрещеними гвинтівками й номером частини. На стінах вимпели, фото з символікою нашої дивізії.

Я щоразу заходив туди ніби у святилище. Жив знаннями, тією інформацією, що давали на лекціях. Проте більшість часу ми ганяли, як скажені, тягали вантажі, повзали, переносили «поранених». Удень і вночі. Місяць поспіль. Тільки через місяць ми почали стріляти.

Перший тест. Руки мокріють, крадькома витираю долоні. Сьогодні залік зі стрільби на триста, п'ятсот і тисячу ярдів. Піт сиплеться, як скажений, і не тільки через хвилювання. До стрільбища перли в повній викладці, з гвинтівками. Без передиху вийшли на рубежі. У кожного тридцять п'ять набоїв. Щоб здати, треба влучити не менше двадцяти восьми разів. Стріляємо з М40^[78]. Збоку навідник. Він хекає, спльовує тягучу слину. Під ботами інструктора хрущать камінчики.

– На позицію!

Навідник прилип до М49^[79]. У здоровий окуляр видно все. Зараз піднімуться мішені. Точніше, їх піднімуть. Ніякої автоматики. Частина бійців стріляє, частина піднімає. Мішені на добрячих тичках, хлопці сидять у бетонній траншеї. Усе одно моторошно. Ми не повинні боятися пострілів.

Липка річечка повзе по щоці, затікає під комір. Лишилося чотири набой. Влучань у мене – двадцять шість. Видих, поштовх у плече. За мішенню здіймається хмарка куряви. Є. Відстрілююся на плюс. Тридцять влучань. Мій виграш – ще кілька тижнів у пеклі. Трох відпустили. Мовчки проводжаємо поглядами згорблені фігури.

– Чого застигли? Зібрати зброю! На базу, бігом!

Хилитає, тріщить голова. Випиваю літр води й сідаю чистити гвинтівку. В очах двоїться, від запаху мастила вперше нудить. Поряд кречуть хлопці. Тягне таким «амбре», хоч сокиру вішай.

Стріляти – це тільки півсправи. Вчимось помічати дрібниці, запам'ятовувати купу речей й інформації. Інструктор розкладає на столі двадцять чотири предмети, дає хвилину. Потім накриває все тканиною. За дві хвилини потрібно відтворити композицію. Чим точніше, тим краще. Усе записується в особисту картку.

Потім – «граємось». На здоровенному полі з висхлою травою заховано десять речей. Знайдеш сім – тест пройшов. Удивляюся в окуляр. На плаский камінчик вискочила вертка ящірка. Смикнула хвостом й шухнула в гущавину. Ага, є. Карта, стоїть сторчма.

Це вже сім.

Трава шумить. Переплетені стебла шелестять, гостре листя, наче леза. Земля сухуца, напечена. Дрібненька пилюга забиває ніздрі. Мураші. Ліву ногу ніби приском обсипали. Скажена мілюзга заповзла через штанину й катує, як хоче. Тільки смикнутись не можна.

Ген там сидять два інструктори й видивляються, чи не ворухнеться де бур'ян. А як помітять, висилають «вокера». Той обережненько простує з довгою білою палюгою. Направляють його по рації. «Вокер» не повинен говорити – бачить курсанта чи ні. От як тільки сам знайде «гніздо» – тест провалений. Тоді все, на базу.

Я лізу. Помале-е-есеньку суну по твердющій землі... Вже годину. Може, більше. Маскувальний костюм парить, піт хлющить, як зі свині. Добре, що по запаху не шукають, бо всі мухи мої. Суну по сантиметру, щоб жодна травинка не колихнулася. Пройти всього триста ярдів. На своїх двох – це пару хвилин. А повзком...

Трошки проліз й лежу, наслухаюся. Хрусь! Запалили, сука... Уткнув голову в землю, не дихаю. Щось протупотіло за метр. Лежу й не ворухусь. Серце гепає, стукіт чути ніби на кілометр. Тихенько вдихнув – полин! Такий, як у нас. Наглий спогад обпик ізсередини – з

бабусею припасаємо Куклу, в холодку, під Магурою, сюркотить джерельце.

«Сіль тобі в очі, сіль тобі в очі, сіль тобі в очі...»

Повторюю про себе, втискаюсь у землю. Так баба вчила, щоб відвернути погану людину. Може, врятує.

Наважуюсь бликнути одним оком. Крізь переплетені стебла маскування, за п'ять метрів, – обдертий носак черевика прим'яв стебла. Стоїть, паскуда! В цю хвилину я відчуваю просто скажену ненависть до інструктора.

Трава шелеснула – черевик зник. Трошки полежав й простягнув руку, далі ногу. Сантиметр за сантиметром.

Я повзу. Контрольна точка. Постріл. Тут починається найважче. Засічуть чи не засічуть? Якщо ні – піднімуть табличку з літерами. Удивляюсь назад. Піт заливає очі, весь одяг просяк. Якби повз по асфальту, лишив би позаду мокрий слід. У приціл добре видно двох інструкторів. Сидять у кузові «Хамві» під тентом, щось балакають. А це що? Білі таблички, на одній літери «PL», на іншій – «ET». Тест складено.

Перевертаюсь на спину, скидаю маскувальний каптур. Сонце сушить лице, стягує шкіру. Я пройшов, пройшов, пройшов...

Нас лишилось двадцять три. Хтось не пройшов тести, хтось сам пішов, не витримавши скаженого ритму. Їх не шкода. Просто ця робота не для всіх. Краще хай ідуть зараз, ніж підведуть на «передку».

Коли дивлюсь у люстерко, бачу біля очей дрібненькі зморшки, лоб перетяли паралельні лінії. Виступили вилиці, блискотять очі. Тренуюсь увесь час. Якщо не вчу балістичні таблиці, то розбираюсь з навігаційними приладами, GPS. Інструктор аж рота роззявив, коли я запитав про топографічні карти.

– Умієш користуватися?

– Визначу прямокутні й географічні координати, пройду за азимутом.

– Ану йди сюди!

Шеф дістав карту. Тицьнув пальцем у горб біля болота.

– Опиши місцевість.

– Горб, висота п'ятдесят футів. На північний схід болото, далі буш.

– Проклади маршрут звідси сюди!

Я проклав. Шеф ще трохи поганяв мене по умовних знаках. Визначали координати й азимути. Справився. Навколо скупчились хлопці й тільки очима лупали. Шеф щось почеркав у блокноті й розпустив хлопців на перерву.

Жити на межі можливостей день і ніч мало хто витримає. А ми жили. В кожного свій край. Хто доходив – ішов геть. Прозріваю із себе. Бруд, спека, сморід, біль – усе до лампочки. Стало цікаво, що ж таки доб'є мій стріпаний організм. У якийсь момент накочувала така апатія – взяв би й плюнув на все. Проте згадував Ніка, бабусю Марі, своїх. Брала злість. Піду – значить усе марно. Лишалось зціпити зуби.

Повітря тремтіло. Жарке марево дріботіло, розливалось рідким металом. Попереду ряд мішеней. Відстань різна. Навідник раз-пораз облизує зашерхлі губи. Для нього теж тест.

Попадання з першого разу – десять балів, з другого – вісім, з третього – нуль. Прохідний – вісімдесят вісім балів. Хто не візьме – на вихід. Інструктори сидять позаду й одразу кажуть результат. Ось на рубежі піднявся подертий червоний прапорець – пора. Я не задумувався, що треба затримати дихання, плавно натискати на спуск. Навідник говорив відстань, я брав поправку й стріляв. На п'ятій мішені схибив. Головне – не думати про бали. Почнеш рахувати – пропав.

«Щока» на прикладі мокра й слизька. Відчуваю – піт повзе по спині, затікає в штани. Серце гатить, наче дурне. Але я стріляю. Відстань. Поправка, якщо треба, легенький поштовх у плече. Десятий постріл. Гільза дзенькнула по камінчику. Навідник видивляється мішені, шепотить, загинає пальці. Рахує. Бо якщо я не пройшов, то й він за бортом. Нарешті білий прапор. Оголошують результати. Дев'яносто.

Мучитись далі.

Глупа ніч. Щось стрекоче в траві. Від прохолоди тіло вкрилось сиротами. Тремтить під коліном, футболка прилипла до спини. Карячконогий шеф надає ввідну:

– Група снайперів потрапила в засідку. Багато поранених. Ваша ціль – точка «Браво». Треба забрати звідти своїх. У лідера загону карта. Бігом!

У повній викладці, з гвинтівками. «Нічників» не дали. На лобі совається ліхтарик, розбиваючи тьму коротким променем. Маршрут –

двадцять миль. Але назад прийдеться пертися з манекенами, по дев'яносто кіло кожний. Їх три чи чотири, а нас дванадцять. Якщо допремо – випускний іспит складений. Якщо ні...

Колючі гілки стьобають по лицю, руках, грудях. Невже не туди завів? Від однієї думки обливаюсь потом, хоча вже вся вода повинна лишити тіло. Ні, таки правильно... Ось цей херовий гайок. Бігом!

З гори на гору, з гори на гору. Суха трава лущить, обплутує ноги. Ми біжимо слід у слід. Майже не переходимо на крок. Деколи бликають зелені світляки – койоти протяжно кихкотять услід.

Беркс наступив на гримучника. Товстенна гадюка впилась у гомілку вище черевика. Беркс згарячу піддав ногою, і змія відлетіла метри на два.

– Прибийте її! Треба глянути, що воно.

Поки двоє намагалися уколошкати змію, ми зайнялись укушеним. Розпанахали холошу, дістали сироватки. Лишилося чекати. Зненацька шваркнув постріл. За мить Лінч цуприкував щось схоже на обрубок шланга.

– Не давала підійти, сука. Прийшлося валить.

– Мать її. Що воно таке?

– Гримучник.

– Коли.

Беркс блював. Його вивертало й трясло. Ми мали польові ноші. Беркса вложили, міцно прив'язали. Двоє схопились за ручки. Вперед! Паскудство – до точки не дійшли, а вже тягнемо ноші. Матюкаючись, відпльовуючись, рвонули вперед.

Дістались точки майже вчасно. Там валялись важезні манекени. Інструктор-спостерігач глипнув на пораненого, щось записав і махнув рукою – бігом! Незавантаженим лишився тільки один з нас.

Проте через три милі на наступній контрольній точці йому накинули колоду з написом «Patiently suffer, suffer patiently»^[80].

Ми блювали, спотикались. Беркс марив, щось викрикував й силкувався встати. Небокрай почервонів, розливаючи хвилі гарячої крові. По карті лишалось дві милі. Я петляв попереду, ноги жили окремо від тіла. Манекен розтер шкіру до крові, і рана пекла, наче туди насипали жару. Серце билось по ребрах, діставало шлунка й горлянки. Тьмяна пелена заслала зір. Руки тремтіли, карта ходила ходором, ледве вдавалося звіритись з орієнтирами. Хтось надривно хрипів, наче

шкапа. Я не озирався. Не дай Боже впасти – від землі ніяка сила не відірве.

Ще схил. Ліземо. Обдираючи пальці, збиваючи нігті. Кров мішається з порохом, землею, обліплює руки бурою кіркою. Зійшло сонце. Гарячий вітер дихає в лице, забиває ніздрі, палить шкіру. Десь злетіла панама, і шкіра на голові наче тріскається під палючим сонцем. Рачки, підтягуючи манекен, виповзаю на верхівку. Купка інструкторів. Балачки, сміх. Тягну хлопців. Хапаю за руки, підтягую. Вони хриплять, конають, але лізуть далі. Хто вибрався, допомагає іншим. Насилу вицуприкували ноші. Беркс лежить із заплющеними очима, губи потріскались, крились білуватою кіркою. Хоч би не вмер...

Стоїмо в шерензі. Я доповідаю. Шеф слухає. Далі дістає «tooth hog»^[81]. Власне, це куля з дірочкою на шнурку. Для нас – мало не Медаль Конгресу. Куля жовта, лискуча. Проводжу пальцями по гладенькій бочині. Невже все?

Санітарний вертоліт забирає Беркса.

Ми лежимо покотом під невеликим навісом. Чекаємо транспорт. Навколо пусті пляшки. Води виглушили за цілу роту. Дехто жує вітамінні батончики. Я теж спробував, але вивернуло до дна. В роті гірко, ніякою водою не зап'єш.

Балачок немає. В хлопців тільки очі блищать. За цю ніч схудли, наче за місяць голодування. Штани теліпаються, як на кілку, руки – палички. Губи потріскались й кровоточать. На спині натер справжню рану, а піт її роз'їв. Але все загоїться. Головне – добігли.

Я перебирав свастя, тулив до тіла. Срібна плетінка така прохолодна, що той холодок розтікається по всьому тілі. Сюрчать цвіркуни, десь далеко кричить птах. Почався новий день.

Барак снайперів стоїть окремо. Такий же чепурний, з гарненькими доглянутими кімнатами. Я попрощався з Робом, з хлопцями, добряче розколошкавши декілька барів у Сан-Дієго. Шкода, але нічого не вдієш.

Оселився я зі своїм навідником, жвавим мексиканцем Тоні. Його батьки років п'ять як отримали громадянство, тож він знав, що таке заробляти на шмат хліба. Тоні сухий і маленький, як жук. У взводі служить рік. Ми швидко порозумілися. Тоні з Аризони. Такий самий сільський хлопець, як і я. Спочатку ми ще перетинались із Робом, із хлопцями з юніта, збирались на подвір'ї бараків. Але поступово ці

контакти звелись до пари дзвінків та повідомлень на місяць. Життя змінилося.

У взводі мене прийняли добре. Звичайно, не обійшлося без флотських підколів. Але так було з усіма новачками. Снайперський юніт досить закритий, тут люди служать не один рік і бували в бувальцях. Часто дуже небезпечних. У товаришеві потрібно впевнитись на всі сто. А раптом зірветься?

Одне діло строчити разом з усіма, інше – вбити конкретну людину. Тому «молодого» випробовують – чи не бундючний або психований. Як поведеться, якщо зв'язати шнурки, а тут тривога? До речі, винятків тут ні для кого, навіть для офіцерів, немає. Прийшов, значить молодий. Терпи.

Я знав порядок й не ображався, навіть коли хтось наложив мені в наплічник каменюк. Після маршу спокійно викинув брили, що потягли б кілограмів на десять, а то й більше. На стрільбище їздили автобусом. Зрозуміло, за кермом завжди я. І ще багато таких дрібних моментів, які треба просто пережити.

Остаточню прийняли мене після короткого відрядження в Колумбію. Нас підняли по тривозі й погрузили в літак. Чотири години – й потрапили в справжнє пекло. Вивантажились на військовій базі. Тільки-но зійшли на землю, як тіло покритися потом. Повітря наче в парнику. Нас шестеро, три снайперські групи. Два сержанти, три каптали і я.

Під маскою все тече. Трохи легше в офісі. Набився повен зал. Усі міцні мужики в тактичному спорядженні. Жодних розпізнавальних знаків, тільки на футболках і бейсболках літери – DEA1. Ніхто не звертав уваги на наші закриті морди.

Усі розсілися. Слово взяв підстаркуватий дядько з кострубатим волоссям і добрячим черевом. Дзумкотів проектор, на екрані змінювались фото якихось бандюків. Дядько тицяв указкою в карту, окреслював позиції та маршрути. Мужики гуділи, деколи зводилась рука.

DEA (Drug Enforcement Administration) – Управління боротьби з наркотиками, агентство у складі Міністерства юстиції США. У повноваження агентства входить не лише контроль обігу наркотиків усередині країни, але й припинення виробництва цих речовин в іноземних державах.

Спочатку я напружився. Потім тихо запанікував. Ні чорта не ясно, щось розказує, всі кивають, ми сидимо ззаду, наче дебіли. Крадькома глянув на шефа, той схилився на руки й відверто позіхав. Диви, і в ус не дме! Я ж крутився, наче на сковороді.

Минуло з півгодини. Дядько договорив, зал зашумів – люди розходились. Я знов глянув на шефа – той сидить, наче вкопаний. Нарешті лишився спікер й ще кілька людей – видно, начальство.

– Сідайте ближче, джентльмени.

Шеф пересів на перший ряд. За ним потяглися й ми.

– Я радий, що Корпус люб'язно погодився допомогти. Джентльмени, у вас дуже відповідальне завдання – прикрити нашу групу і в жодному разі не дозволити втекти ось цьому персонажеві.

На екран вискочило змазане фото. Бронзова шкіра, чорне, аж синє волосся, широкий ніс.

– Хто це – неважливо. Він буде в кортежі, синій пікап «Форд». Живим вислизнуть не повинен. Охоронців валіть. Ось ці мають лишитись живими.

Ще пару фоток.

– Усе, можете йти. Командир групи, залиштеся.

Шеф кивнув. Ми посунули за дебелим дядьком.

Він провів нас до облупленої казарми. Пуста простора кімната. Під стелею форкає широкий пропелер, наче в старих фільмах. Підлога брудна, ганяють якісь комахи чи багатоніжки. В кутку купа розкладачок. Ми поскидали баули на купу й нарешті вляглися. Хлопці швидко поснули, а я все рипів на хисткій постелі.

Шмат брезенту між алюмінієвими ніжками прогнувся мало не до підлоги. Ще якась тварюка залізе...

Вентилятор ганяв хвилі гарячого повітря. Піт просто цебенів, на розкладачці розпливалась темна пляма. От, падло, щось лоскоче... Я схопився як обпечений – у руку наче хтось голку втаскав.

– Чого не вляжешся?

– Шось укусило.

– Помаж репелентом.

– Краще насци...

Хлопці заіржали. От скоти... Я ляпнув по маленькій комашці – з-під пальців чвиркнула кров. Стерво, скільки напилась... Дістав вологі серветки, дезінфектор. Пізно. Вмить надувся червоний пухир.

Сержант, смакуючи яскраві деталі, почав оповідати, як його напарник вирішив помочитись у воді. А тоді довелося на санавіації перти його в Штати, щоб витягти з сечового каналу кандіру^[82].

– Вона тварюка така мала, плавці розставила – і все, тільки хвіст стирчить. Ох, як Джонні кричав... Оце проблема, а ти – рука...

Мабуть, настав час ділитись байками. Усі почали наввипередки згадувати, хто з екзотичних тварин і коли їх кусав, куди заповзав, і як вони все те терпіли.

Після розповідей про п'явку – анального мандрівника – тягло блювонути. Добре, прийшов шеф.

– Розважаєтесь?

– Ділимося бойовими спогадами.

– Вирушаємо за годину. На вихідну нас доставлять катерами. Прийдеться пересидіти ніч. Ті увальні їхатимуть о десятій ранку.

Шеф розгорнув карту.

– Пропозиції?

– Давайте ми заляжемо тут, ось на цьому горбочку, і там. Розтягнемо трикутник.

– Зона чотириста-чотириста п'ятдесят ярдів. Я думаю, проблем не має бути.

– Ми тільки прикриваємо?

– Прикриваємо і слідкуємо, щоб ніхто не змився. Відпрацюємо й до вечора будемо дома.

Зібралися швидко. «Дейпек», енергетичні батончики, вода, набої, ПНБ, ще купа дрібниць. Одягнулись у маскувальні костюми, легкі бронежилети. Погрузились у старенький «Хамві». За двадцять хвилин дотряслись до невеликого причалу. Хоча причал – це гучно сказано. Просто довгий дерев'яний настил. Нас чекали два «Зодіаки». Мотори з глушилками – бурчать тихо, навіть на високих обертах. Від річки тягло затхлим духом канави. Брудні бризки летіли в усі боки.

Спочатку гнали по широкому плесу. На березі маячили обдерті халупки, гуртки дітей і собак. Ми поклали гвинтівки на палубу й скоцюрбилися, як тільки можна. Незабаром річище звузилось, потім завернули у звивистий рукав. Пішли тихіше. Гілляки нависали над водою, тяглись до нас, шарпали за одяг. Куди не глянь – суцільна стіна коріння, гілок, листя. Все покручене, переплетене. Деревя ростуть прямо з води.

Щось пирхає в гущавині, булькає між корчів. Несамовито верещить птаство.

Провідник помалу підгрибав коротким веслом. Ось між коріння й лабіринту корчів замаячив прохід. Невеличка стежечка, якою тварини ходять на водопій.

В'язка грязюка замішена десятками слідів.

– Виходити тут. Дивитись на кайман, за ногу – хап.

Провідник, пузатий дядько в брудному хакі з надірваними нашивками, обережно зліз у воду. Віддуваючись, підтягнув човен до берега. Ми й собі повилазили. Тепла смердюча жижа залила черевики, обліпила штани рідкою кашею. Сковзаючись, піднялись на горбок. «Зодіаки» глухо забуркотіли й лишили позаду тільки брудні бульбашки.

Деремось крізь хащі. Вузька стежинка петляє між трухлявих корчів, повалених дерев, здоровецьких куп землі, хмизу й усілякої мерви. От тобі й сельва! Тільки на малюнках барвіста, зелена, уквітчана запашними орхідеями.

А ми йдемо в давлючому мороці, височезні дерева зеленіють тільки далеко вгорі. Під ногами шурхає покручене листя й дрібне сміття. Смердить гниллю, наче головою засунули в сміттевий бак. Тільки звуки не підкачали.

Зусібіч чується кумкання, клацання, пронизливі крики. Нема-нема, та й хтось зарегоче божевільним сміхом. Я втягнув голову в плечі й більше дивився під ноги. Хоч нам і надавали всіляких сироваток, проте наступити на отруйну тварюку зовсім не хотілось.

Йшли годину, мокрі від поту, як миші. Довелося глибше насунути панаму, щоб не так заливало очі. З усіх хлопців тільки мені не доводилось бувати в сельві. Шеф, здається, облазив усі гіблі місця нашої довбаної планети.

Провідник обережно ступав, розсуваючи гілки стволом пошарпаної М16. Часом трохи сповільнював ходу, піднімав голову, нюшачи повітря. Щось бурмотів і шкробав далі.

Нарешті стало світліше. Просвіти між деревами ширшали, стежка перетворювалась на ґрунтівку. Обійшли товстенне повалене дерево й вигулькнули на невеликий горбок. З нього як на долоні виднілася більш широка дорога. На порядній відстані старенька вантажівка трюхикала між глибоких калюж і ям, розкидаючи бризки рідкого

болота. Дорога з острівцями сухішої поверхні й геть розкислими ділянками, що нагадують озера.

– Місце тут. Інші там...

Провідник вишкірив щербаті зуби. На спині й під пахвами його уніформа потемніла, піт скапував із засмоктаних вусів. Хмари дрібної мошки, відчувши сморід, кинулись, як до рідних.

– «Браво» – позиція тут. Облаштовуйтесь, маскуйтесь. Ми займаємо свої. Повірка через годину. Гей, аміго, ти зі мною, ходім!

«Аміго» радісно закивав й почалапав далі. Хлопці зникли в гущавині. Ми взялися до роботи.

Спочатку розчистили місце, придивляючись, чи немає змій та інших отруйних гадів. Далі зробили лежаки, зверху натягли сітку, маскуючись усім, що валялось під ногами. Лежаки обкопали канавкою, полили спеціальною рідиною, щоб нічого не заповзло. Потім упорядковували костюми, зброю.

Узагалі, маскування – ціла наука, за це добряче ганяли в школі. Основна мета – не виділятися. У природі немає різких, правильних ліній, надто гострих кутів. Потрібно розмити обриси, вписатися в конкретне місце.

Старалися як могли. Через годину шеф огляне всі позиції й дасть чортів, якщо відразу помітить «секрет». Єдине – не стали мінувати позицію, тут ганяє до чорта тварин, можуть наробити зайвого шуму.

Чекали повірки. Тоні жував батончик, я тягнув воду з кемелбека^[83]. Цікава ящірка чкурнула перед стволем, зупинилась, повела блискучими очима. Я ворухнув гвинтівкою – ящірка рвонула далі, кумедно закидаючи тоненькі лапки. Хилило на сон. По дорозі зрідка торохтіли авто, страшенно перехиляючись на ямах. Раптом захрипіла рація.

– «Браво», я «Альфа», перевірка.

– «Альфо», я «Браво», позицію зайняли, ведемо спостереження.

Ефір якийсь час хрипів, наче дихачка курця.

– «Браво», направ на орієнтир.

– Горбок на десять годин. Даю відсвіт окуляром.

– Позицію підтверджую. Повірка кожну годину. Відбій.

Тоні клацнув рацією.

– Ми реальні мужики. Шеф схвалив позицію одразу.

– Ага.

– Не кисни. Ще чекать і чекать.

Я притулився до приклада. Багато хто не витримує цього – годинами лежати наодинці з собою. Думки за думками – дах зносить. Так кажуть хлопці. Але для мене – це найкраще. Ще з дитинства любив забитися десь й придумувати гульню. А ще – мріяти.

Воно й вибору особливого не було – на вулиці без дітей, тому приходилось рости самому серед просторого луку, біля ставка й близенького лісу. Начитавшись Купера й Сетон-Томпсона, лампінчив вігвам, лук, і спостерігав за пташками, різними звірятами. Це такий бажаний транс, розчинення в природі.

Тоні, надто верткий, щоб мовчати, проте розмова щось не клеїлась. Особливо коли шелеснула густюща злива. Я закрив приціл, міцніше вкутався в пончо.

Линуло раптово, ніяких тобі прелюдій. Такого дощу, скільки живу, не бачив. Уявіть – здоровенне відро без дна, і вода ллється безперервним, широким потоком. Оце ще нападсть. Навколо лежача миттю зібралась добряча калюжа. А якщо прийдеться цілу ніч лежати у воді? Посунув лікоть – еге, утворилось болітце. Міцніше підгорнув пончо. Хай би ти сказалося, так і мохом обростеш...

Злива закінчилась раптово. Ніби хтось кран закрутив. Я відкинув каптур. Одинокі важкі краплі ляпали на землю, розлітаючись розсипами бризок.

– В цих траханих джунглях завжди так – спочатку зад підмочить, а потім припече.

У Тоні тільки ніс стирчав. І лінзи. Він уважно оглядав дорогу.

– Розкисло, як лайно. Не знаю, хто тут проїде.

Шлях перетворився на рідку кашу. Багнюка переливалась й пузирилась. Здавалося, зробиш крок, і затягне в глибину, тільки булька вискочить.

Захрипіла рація. Шеф питає, як пережили зливу.

Тоні щось коротко буркнув, клацнув вимикачем.

– Нам цілу ніч тут стирчати. Розіб'ємся на вахти через дві години.

– Я можу й через три.

– Давай через три. Тільки щоб ти спав останній.

– Це чого?

– Тобі ж стріляти.

А й справді. Завтра можу відкрити бойовий рахунок. Якийсь холодок ворухнувся в животі. Ну, а що ти думав? Знав куди йшов.

На екваторі вечора немає. Ніби світло, а диви – через десять хвилин морок. У темряві сельва ожила. Тоні солодко похропував, мене ж мороз продирав по шкірі.

Почувався персонажем Гоголя, що йде красти квіт папороті. Довелося начепити «нічник». У зеленому світлі ще страшніше.

Спалахували якісь білі вогники, й не розбереш, світляки чи якась тварюка.

Був і тепловізор. Глипаю напереміну. Раптом щось страшенно ревонуло збоку, дико зареготало, зашелестіло верховіттями, ламаючи гілки. Я й дихати забув. Мавпа! Довбана мавпа.

Шурхотить мерва, якась паскуда лазить навколо лежача. Хоч би сюди не лізло. Оглядаюсь на напарника – спить, як борсук. Налапав пістолет. Штатний М9 трохи відтягував пояс. Ще раз глянув у «нічник». Нічого.

Поспати не вийшло. Скільки не давив повіки, очі розплющувалися, й край. Глибше насунув каптура. Щось шерхало по тканині.

– Тоні, глянь, що там лазить.

– Де?

– На голові.

– Херня якась волохата. Підожди.

Тоні дістав ножа й обережно скинув товстенну гусінь, яка оцетинилась пухнастими війками.

– Може бути отруйною. Мій колишній напарник ухопив – долоня розпухла, як пузир.

– А чому колишній? Його що, гусінь...

– Та не, контракт скінчився.

Було години чотири ранку. Відчувався легкий мандраж. Оглянув гвинтівку, поклав поряд ще один магазин. Ранкова прохолода пропікала до кісток. Одяг вогкий, ноги теж. Тіло чухмариться.

Дрібненька мошка прокинулась, почала шукати, чим би підсідати.

Настирливе зудіння обліпило з усіх боків. Прийшлося накидати сітку – ця сволота обліпила лице, лізла у вуха, очі, ніс. Обличчя горіло. Найгірше – покусали біля очей. Я став перейматися, щоб не

позапливали, бо який я тоді стрілець. Але бачив ніби більш-менш. Зігнув-розігнув пальці. Ліва нога затерпла. Лежить, наче колода. Тільки зібрався підтягти, розім'яти, як прокинулась рація. Тоні припав до навушників.

– «Браво» – це «Альфа». Півгодинна готовність.

Мікрофон хрипнув.

– Диспозиція змінилася. Номер один «Браво» – обнуляєш водія задньої «коробочки». Контролюєш пасажирів. Жоден не повинен утекти. Номер один «Чарлі» обнулить переднього. Вогонь без відмашки, як тільки передній рівняється з тим обламаним деревом на дві години. Як зрозуміли, прийом?

– Вас зрозуміли, «Альфа», відбій.

Тоні зняв навушники.

– Чув?

– Ага...

Горлянка пересохла, наче хто піску насипав. Хоч раніше вбивав, проте це зовсім інше. У бойовій гарячці дієш на адреналіні, серед товаришів. Валиш ворогів, які хочуть убити тебе.

А тут мочиш людину, яку не бачив, і не відчуваєш до неї ненависті. Мужик їде в авто, навіть не підозрюючи, що вже мертвий. Губи зашерхли, піт виступив скрізь, руки холодні, як лід. Тоні відірвався від окуляра.

– Ден, розслабся. Зроби роботу й прикрий пацанів на захваті. Не думай.

Я глибоко зітхнув – серце гатить, як дурне. Перевірів гвинтівку, посовався на лежаку. Час тягнеться.

Раз по раз витираю праву руку, приклад геть змокрів.

На дорогу вискочив пікап. Хвацько загібає багнуку, підскакує на ямах, розкидаючи кім'яхи болота. За ним – джип, далі ще один, й останній – синій «форд». Передній пригальмував, об'їхав здоровенну баюру.

– Чотириста ярдів, вітер 3, контакт через п'ятдесят ярдів, швидкість миль двадцять, урахуй упередження.

Я прикусив губу. Секунда, дві, три... Зламаний стовбур. Видих, м'який поштовх приклада, глухий хлопок. Водій смикнувся, завалився на руль. Авто неквапом з'їхало в гущавину, перехнябилося на один бік. Мотор натужно заревів. Середні в колоні спинилися.

З усіх сторін сипонули штурмовики. Ніхто й смикнутись не встиг. Розчахували дверцята, витягали бандюків, клали мордяками в болото, швидко в'язали. Я уважно спостерігав, проте жоден не тікав, не встиг схопитися за зброю. Обвалених у багні, наче чортів, полонених погнали кудись далі по дорозі. Тридцять секунд – і все.

– «Браво», хороша робота. Збір на точці евакуації.

Тоні вимкнув рацію. Я хотів ковтнути, та немає чим. Дивно: серце стукає наче уві сні. Й руки не дрижать.

– Чого очікував? То ж наче пультом клацнути, канал перемкнути.

– Ти дивився?

– Перший раз завжди сцикотно. Багато хто не може. Такі йдуть. Ти – наш.

Я мовчки потис йому руку. Ми швиденько згорнулися й дісталися точки. Звідти «Зодіаки» доперли нас на базу. Дорогою всі мовчали. Тільки шеф поплескав по плечу.

Один із сержантів, який раніше наче й не помічав мене, простягнув батончик. Інший попросив води.

У мене перехопило горлянку. Наче повернувся в сім'ю. Це – останній залік. Ми всі – вбивці. Вбивці за наказом. І я такий самий.

Через дві години вся група загрузилася в літак.

Хлопці балагурили й сміялись. До мене підсів шеф.

– Ти як?

– Нормально.

– Тоні сказав, ти на пострілі спокійний, як удав.

– Та якось... не знаю. До того руки тряслися, а як машини виїхали, все.

– Пам'ятаєш лице вбитого?

– Та ні, не дивився. Стріляв в центр маси.

– Тільки в дурних фільмах снайпер бачить у снах убитих й несе якийсь там «тягар». Попридумують херню, а сопляки вірять. Ось в мене п'ятдесят сім ліквідацій.

– Ого!

– Думаєш, хоч одного пам'ятаю? Пам'ятаю тільки, де убив. У Фалуджі муслімів було, як комахні, й ми їх валили. Жалкую, що не положив ще. Більше американців повернулося б додому.

– Це в Іраку?

– Так. В мене п'ять деплойментів і чотири з них – туди. Деякі ламаються – очікують від війни героїзму і якихось, мать їх, учинків. Коли ж бачать кишки, відірвані ноги й лайно вперемішку з кров'ю, злітають з катушок. Снайпер знає: так чи інак – а прийдеться вбивати. Стріляти в спину, по ногах, підстрелити сучого сина й чекати, поки на крик не збіжиться купа його товаришів.

– Хіба так можна? Є ж якісь там правила.

– Синку, то політикани напридумували правил і конвенцій. Я бачив маленького хлопчика, який кинув гранату в «Хамві». Чотирьох морпіхів у смердючі клапті. А в них діти, сім'ї. Ми перед цим з тиждень підгодовували того малого та його обдертого пса.

– Що з ним зробили?

– Нічого. Не встигли. Посікло осколками. Правил немає. Хоча ні, є одне – чим більше вб'єш, тим більше твоїх повернуться додому. Похеру як. Снайпери мало страждають на PTSD^[84]. Чому? Ми готові до вбивства. Ніякої дезорієнтації. Твій дід чи батько воювали?

– Обидва воювали. Дід з китайцями, батько в Афганістані.

– О, бачиш. Мій батько весь В'єтнам пройшов, і хоч би хрін. А дід служив вогнеметником. Половину Іводзіми^[85] випалив, а добрішого старого я за життя не зустрічав. Вони знали – на війні інакше не можна. Так що – ласкаво просимо в сім'ю!

Монотонне гудіння заколисувало. Незчувся, як заснув. Без снів і кошмарів.

Глава 10

Над кишлаком вився сизий димок. Тягло гноєм і чимось горілим. Я сплюнув хрусткий пісок. Годину тому закінчилась піщана буря. Чортячий вітер сік в очі, піднімаючи хмари дрібного пилу, піску, камінців, що набивалися усюди.

Сучі таліби засіли в цьому Богом забутому нужнику і шмаляли з усіх дірок. Раз навіть гранатометом почастували.

Ми б уже давно викликали «Апач»^[86], щоб рознести цей смітник. Але там надто багато цивільних.

«Бородаті» розповзлись по хатах, як таргани. Кишлак на узвишші, навколо рівнесеньке поле з висхлими маківками. Ми впали за невисоким глиняним насипом.

Лейтенант послав усіх на три букви – без «броні» атакувати не буде. «Зверху» матюкались, але погодились прислати. От і чекаємо.

Присадкуватий танк, загрибаючи широкими гусеницями, смикнувся й став. Гармата трохи хитнулась, хarkнула вогнем. Торохнуло, аж вуха заклало. Від прямокутної хижі відірвало кут. Фонтан сміття, глини, пилюги.

Кричить скотина, лементують люди. Он вибігла фігурка, стала на коліно, щось ладнає на плечі. Ах ти ж гаддя! Поштовх приклада, постать падає, загрибаючи ногами. Морпіхи заревли. Фукнувши смоляним вихлопом, танк помаленьку рушив. Броньовики по флангах. «Зачистка».

Смердюче кров'яне лахміття впечатане в потріскану вуличку. Розвалена повітка, в соломі квилить віслючок, смикаючи єдиною ногою, сизі кишки пузиряться вперемішку з гноєм. На маленькому п'ятачку купка переляканих селян. Жінки розчіпчені, дехто намагається натягти темну хустку. Замурзані діти туляться до ніг. Чоловіки на землі, руки скручені пластиковими наручниками.

Окремо корчиться таліб. Під боком натекла калюжа кривлі. Вертиться, як рак, щирить жовті щербаті зуби, бризкає піною. Проповідує, сука. Хтось піддає ногою, щоб заткнувся.

– В мене один тяжкий. Живіт розвернуло...

Лейтенант спльовує, витирає руку об штани. Долоня лисніє від крові.

– А з цим що?

– Ніхера не буде. Там нога навиліт. Це він стріляв, підар.

– То що, лейтенант, ми на базу? Ти тут вже сам.

– Давайте, мужики. Спасибі.

Тиснемо руки, запихаємось у душний відсік броньовика. Машина смикнулась. Хилитаємось. Тоні жлуктить воду. Лице обтягло, як у мумії, тільки вуха стирчать.

Я теж не кращий. Очі болять, губи розтріскались, спузирились.

Чотири дні спимо по дві, по три години. Якась зальотна банда просочилась з Белуджистану й кошмарить нашу зону. Снайперів постійно викликають на посилення. Ми вже з ніг збилися, а я положив вісім муслімів.

ГОВ сховалась у брудному мареві. Насилу виколупались із «Бредлі». В спину наче кілок загнали, ноги не згинаються. Дибуляємо, як два чахлики. На блокпосту паряться морпіхи в повному спорядженні. Повітря дрижить брудними хвилями.

– О, Чіп і Дейл, диви!

– Кому підтирали зад?!

– Пішли ви, дrouchни... Очко тут відсиджуєте.

– Ми на службі миру й демократії, мать їх.

– Поцілуй себе в зад, Томмі. Піднімай свою палицю!

– Е, це дружка проси. Я не по тих ділах.

– Я тобі зуб виб'ю. Відкривай, сцикун малий.

Верткий морпіх у касці, що трохи сповзає на очі, підняв шлагбаум.

Так нас вітали після кожного виходу. Просто хлопці заздрили нашим рейдам. Їм лишається сидіти й витріщатися на бур'ян та пісок.

На базі все стабільно. В капоті «Хамві» копирсається хлопчина. Руки, лице в мазуті, піт скапує з носа. Ми потяглись в офіс. Шеф сидів за столом й клацав щось на ноуті. Вислухавши, кивнув на стільці. Потер перенісся. Очі в червоних прожилках, набульбашені мішки під ними відливають синявою.

– Затрахали ці белуджі, чи хто там вони є. Вчора обстріляли караван з харчами й БК. Розстріляли патруль. Троє вбитих, один

пропав безвісти. В капітана пара з вух йде. Якщо не положимо тих скотів, нас нагнуть так, що зади горітимуть, наче на Різдво.

– Шеф, ми й так херачимо як прокляті. Мусліми не олені, не можна за ними ганятись по їхній землі. Це справа штурмовиків – заганять здобич.

– Ден, мля, ти ще мені лекцію по тактиці прочитай. Знаю я. Ці суки геть розперезались. Коротше: створюється зведений загін, потрібні снайпери. У вас найбільше ліквідацій, та й взагалі...

– Близько нікого більше немає.

– Тоні, я й не чекав, що ти затикнешся й хоч трохи послухаєш.

– Вибачте, сер.

– Та яке там. Одним словом, рушаєте через десять годин.

Ми насилу повставали. Я сперся на рушницю, наче старий дід. Тоні кречав, відлипаючи від стільця.

– Мужики, я все розумію. Ще один ривок – і обіцяю гарний передих. Я б з вами рвонув, але ці... наказали координувати. Чуєте? Координувати, сука!

Шеф скривився, жмакаючи, складаючи на криву купку якісь папери. Кутик рота дрібно тремтів. Дивно таке бачити на його кутастій мармизі. Я переступив, бо праву ногу зсудомило.

– Не переживайте, ганні. Ми завалимо тих муслімів, та й край. А з вами спокійніше працюватиметься – знатимемо, що зад прикритий.

Тоні й собі підхопив.

– А так, шеф, триматимете на контролі цих штабних, щоб якоїсь херні не втнули.

– Думаєте?

– Аякже.

Шеф підозріло глипнув.

– От, чорти! Йдіть вже хропіти.

Ледве добрели. Навет лопотів на вітрі. Хлопці, матюкаючись, укріплювали краї. Лице горіло, в очі наче хто піску насипав. Усе клятий вітер. Усередині трохи затишніше. На моїй постелі ніби цигани ночували.

Так би й впав і зарився.

Але де там! Скинув лише маскувальний костюм і черевики. Першим ділом – почистити гвинтівку. Тягну пляшку води. Йде, як у пісок. Вижлуктив, мабуть, літру. Живіт як барабан, і їсти не хочеться.

Глянув у маленьке дзеркальце – очі кролячі, губи потріскались, кров запеклась, щоки позападали. Красунчик...

Човгаю, ніби дід. Затвор хрустить від піску. Ох і набилося цього гівна! Чищу помаленьку, як інструкція пише. Поряд Тоні розбирає свою М4.

– В тебе теж піску набилось?

– Наче хто обваляв. Як вона стріляла, не второпаю. А кажуть, що М4 лайно.

– Дивитись просто треба.

Язик ледь ворухиться. Очі заплющуються. Хоч би дочистить...

Привівши гвинтівку в порядок, падаю на нари. Заповз у спальний мішок, натяг клапан. Усе.

Прокидався тяжко. Десь далеко чувся голос, щось торсало за плече. Я налапав ножа. Заріжу паскуду... Бо снилося, що напав здоровенний волохатий пес і рве руку, а кров юшить і розлітається шмаття.

– Капрал! Кап... х-р-р!..

Насилу розліпив повіки. Тоні й декілька приятелів стояли та гиготіли. Голомозий салага булькотів під пахвою. Я розтис захват. Молодий лупав очима, а вид, наче хто борошном притрусив.

– Ти цей... Не дмися, Конні. Просто більше не буди.

Хлопчина тільки кивнув і, тримаючись за горлянку, чкурнув геть.

– Нафіг таке чудить?

– Ти чо? Я двадцятку заробив. А якби ти ще й ножом шваркнув, то й сотку.

– Пішов ти з такими жартами... Ледь малому в'язи не скрутив.

– Узагалі круть. Тільки тебе торкнувся – і в захват, а ти другою рукою вже тесак тягнеш. Салага мало не наклав у штанці.

Хлопці знову іржуть.

Про ту мою фішку знали всі у взводі. Мене завжди будили, так би мовити, здалеку. Якщо голос не допомагав, Тоні брав більйардний кий і обережно штурхав.

Тепла вода не допомагала. Промив очі, налив на потилицю. Голова дудніла. Зсередини гатив настирний молоточок. Треба збиратись.

Наш загін два дні поспіль нюшить талібів. Основний склад – головорізи з розвідбату, відділення саперів, три снайперські пари. Ганяємо на запліжених «Хамві», є ще два броньовики. Але тим

виродкам допомагають місцеві. Тільки-но дрон вислідить щось схоже на «бородатих», потикаємось туди – нуль.

Ми з Тоні самі визвалися в дозор й ковтали пилюгу ще з трьома морпіхами. Салаг не було, в кожного два-три деплойменти.

Раптом «Хамві» став прямо серед шляху. Водій, люто матюкаючись, поліз під капот. Ми зайняли позиції. Чахлі арики вздовж дороги, оброслі кущами, шельпотіли гілками, наче дротом. Спочатку потрапили в піщану бурю. Тепер оця халепа. А я до всього загубив грі-грі. Якось лапнув себе за шию – нема! І де він подівся, чортзна. Хоч убий – не згадати.

Уже підійшла основна колона, а ми ще стовбичили навколо машини. До нас підбігли декілька морпіхів.

Разом насилу запустили двигун. «Хамві» ревнув, випустив струмінь чаду й рівно забурчав. Уперед...

Попереду ущелина. Дорога йде по дну. Скелі з обох боків. Щоб потрапити в квадрат, маємо пройти саме тут. Ось авто заїхало в тінь. Розмови стихли. Морпіх на турелі водить стволом туди-сюди. Тоні пошепки матюкається. Я знімаю гвинтівку із запобіжника.

Кам'яне громадисько затуляє сонце, давить на голову. У скелях чорніють діри, схожі на роти з обламаними зубами. Всенький схил ними покопаний, ніби кротовинням. Видно, карстові печери.

Дрібне каміння хрускотить під колесами. Задніх дверей немає, так що пилюга клубиться веселим вихором, забиваючись у всі щілини. Без маски вже очі б повилазили. Міцніше впираюся ногою. Світлішає. Значить, скоро кінець, пройшли...

І тут шваркнуло. Блиснуло, наче сліпуча сварка. І все.

Над очима болить так, наче череп розлетівся на шматки. Насилу розліпив повіки. Все тьмяне, дрижить і перекидається. Навколо стоїть такий дзвін, ніби хтось гатить залізякою по залізяці. Щось потекло зверху, заливаючи ніс, рот, вуха. Пирхаю, як помийний кіт. Груді розриває. Спазми не дають дихати. Не вистачає повітря. Хлипаю ротом, ледь утягую ковточок повітря. Світлі плями набирають обрисів. Перед носом стримить подряпаний черевик. Мій черевик.

Від ривка все тіло тіпнулось. Мене схопили під пахви. Навпроти сидить бородатий чоловік у замизганій довгій сорочці й шароварах. Між колін стримить АК. Під ногами валяється моя розгрузка, гвинтівка без прицілу й наплічник у засохлій, покоробленій бурій

кірці. А он каска Тоні. Щасливий «набалдашник», як він говорив. Ще якісь манатки. Мене підвернуло, і потік блювоти ринув на глиняний діл. Бородатий скривився, а я отримав під дих. Світ спалахнув і погас...

Я кинувся від міцного штурхана. Ноги підгинаються, як макарони. Мене прихиляють до стіни. Входить ще один у темних окулярах і плямистому британському комбезі. Щось поджerkотіли, тому взялися за мене.

— Частина, звідки йти?

Мовчу, намагаюсь ковтнути. Але слини немає. Язик не ворухиться, скидається на висхлу ганчірку.

— Хто така? Звідки йти?

З горлянки вирвався лише хрип. Очкастий зрозумів і щось буркнув. Дебелий гевал, зарослий бородою по самі очі, подав флягу. Вода ще ніколи не була такою солодкою.

— Хто така?

— Морпіх, перша дивізія.

— Снайпер?

— Ні. Біля мене сидів снайпер.

— Брехати, гяур!

У голову з ноги. Я виключився. Відволодали — й знову. Гатили по чому влучать, але я тільки радів.

Біль чулась по всьому тілі — значить, руки й ноги на місці й з хребтом більш-менш. Бородач знову щось буркнув. Мене кинули на підлогу, як ганчірку.

Хай б'ють, до цього ми звичні. Бо як впевняться, що снайпер, замучать.

— Ти смердючий пес, твій солдат шматки м'яса, їх шакал тягай. А ти здохнеш тут!..

З носака по ребрах. Аж грудина увігнулася.

— Я радист. Недавно перевели. Не знав їх.

Вихаркую шматки крові, жовч. Краще так, бо як візьмуться по-справжньому, валятимусь обісцяний і проситиму, щоб швидше замочили. Бородаті виродки шпиняли мене, як м'яч. Якоїсь миті я знову відключився.

Отямився від добрячого штурхана між ноги. Бородаті перемовлялись, потім ухопили за шкірку й потягли надвір.

Сонце різонуло ножем. Декілька хвилин не бачу нічого, крім яскравих кілець. Холодно. Босі ноги шкопиртаються, тягнуться по пилюці. Навздогінці біжить зграйка дітей. Шпурляють каміння, аж поки похмурий гевал не гаркнув до них.

Єдина доріжка вилась між закіптюжених хиж. Обідрана коза смикала чахлі кущики, спинаючись тоненькими ніжками. Здоровенний волохатий собайло розвалився на шляху. Шерсть залипла брудними ковтунами, стирчать кетяги реп'яхів. Пес навіть голови не підняв. Я ледь тягнувся між муслімами. В голові шуміло й підвертало.

Звернули вбік. Потягло лайном і дохлятиною. Пара поворотів у вузьких закапелках – й опинились перед невеликим горбком. Там чорніє широка діра з лядою із товстої арматури. Таліб опустив хистку драбину. Я гепнув униз, наче мішок.

Ляда брязнула. Намацав вогку, слизьку стіну. Тепер можна відсапатися. В голові не так дзвенить. Ці скоти здерли з мене одяг й накинули якесь вошиве рам'я. Я ліг, притиснувшись до прохолодної землі. Щось швиденько задріботило по лиці. От падло...

Привстаю на ліктях, у протилежному куті заворушилась купа дрантя. Намагаюсь відповзти, руки сприсяють, підламуються. Сягнув рукою до ноги, де кобура. А хріна... Рам'я знову заворушилось, і звідти видобувся мертвяк. Темна шкіра міцно облягала вилиці, чорні очі блискотіли під злиплими пасмами довгого, ніби кінський хвіст, волосся. Почвара підсунулась ближче. Від смороду аж подих перехопило.

– Американець?

– Морпіх. А ти?

– Рейнджер. Який зараз місяць?

– Квітень.

– Значить я тут чотири місяці. Тебе як звати?

– Ден. А ти?

– Бен Моус.

Я помалу підвівся, обіперся на стіну. Посунувся ближче.

– Не підповзай. Від мене несе гірше, ніж від полкового нужника.

– Похер. До смердоти я звиклий. Весь Афганістан суцільний нужник.

– Он в той кут не сідай. Там у нас санвузол.

– А що, навіть горшка не дають?

– Ага, ще й туалетний папір. Одне гарно – сюди сонце не дістає.
– Жерти кидають?
– Помії ллють, шкурки з дині. Спускають глечик з водою.
– Нормально. В «boot camp» і менше перепадало.
Бен осміхнувся. Блищали тільки очі й зуби.
– Гатили?
– По ребрах й під дих. Не так щоб серйозно.
– Переді мною з одного хлопчини шкіру здерли, лишили висіти на тину. Він довго кричав.

– От суки...

Бен замовк. Я й собі лежав. Чорт знає, що воно за хлопець. Сповідатись не збираюсь. Світла пляма від дірки повільно мандрувала багнистою підлогою. Дрижаки били, наче в пропасниці.

Так до ночі. Згодом тьма трохи розвіялась – здоровенний місяць заблискотів прямо над головою. Кишляк заснув. Коли-не-коли гавкне пес, глухо мекне вівця.

Згодом тишу розітнуло надсадне виття. Вовки! Поза шкірою продерло морозом. Не від страху. Краще вже до них, з ними. Прогнатися б навкруги цього глинобитного срача, передушити, порвати бородатих на шматки. В горлянці клекотало. Щось рвалось на волю, розпирало груди. Свастя боляче врізалось у шию.

І я завив. Голосно й хрипко, як ті, на волі.

Хотілося танцювати, стрибати в ямі від втіхи. Собаки підхопили й забрехали всіма голосами. Зверху затупотіло. Постріл сухо ляснув у крижаному повітрі, за ним другий, потім автоматна черга. Вузький промінь ліхтарика поблукав по дну й стінах зіндана. Таліб просунув руку через пруті, посвітив. Підійшов ще один. Поджеркотіли й пішли. Гармидер стих.

Я скрутився під стіною. Що за чортівня? Цей шалений напад злякав мене самого, але тіло грало невідомою втіхою. Бен сидів, міцно обхопивши коліна кістлявими руками. І усміхався, наче диявол.

– Е, та ти, виявляється, еналоші^[87]!

– Хто?

– Мій народ так це називає.

– Який народ? Мужик, я розумію – давно сидиш, усякого набачився, але з катушок злітай у своєму куті.

– Я діна. Білі називають нас навахо.

– Тоді я – українець.

– Так і думав, що ти з корінних. От тільки племені такого не чув.

– Це народ такий. В Європі.

– Хм, а начебто схожий на корінного. Добрячого ти шороху наробив. Вовки подумали, що їх брат пробрався до кишлаку й овець дере. Чув, як на підмогу ломонулись?

– Хоч би ті скоти не застрелили жодного...

Ми мовчки вслухались у далекі голоси. Потім усе стихло.

Займався світанок. У ямі стало темно, холодрига скувала тіло. Десь кукурікнув півень. Я скрутився, впав у забуття. Марилось, що лежу вдома, нам припало пасти, й Кукла кличе. Кинувся, наче від копняка. Уже геть розвиднілось, й справді ревля корова. Бен не рухався. Потягло свіжим гноєм і димом.

Живіт різало наче ножем. До ребер не можна торкнутись, шкіра суціль чорно-синя. На голові здоровецька гуля, око запливло. Кожен рух витягує жили.

Спробував підвестися, тримаючись за стіну. Коліна трусяться, спина щемить, у паху горить вогнем.

Обходжу смердючий зіндан, рухаюсь по стіні. Бен прокинувся й дивиться на мою «зарядку».

– Harum zadeh^[88]!

Над діркою з'явився гевал з автоматом, тицяє стволом. Мабуть, треба сісти. Я сповз на землю. Бородач прив'язав погнутий мідний глечик до мотузки, опустив униз. Бен цибнув, наче на здобич, швиденько відв'язав посудину. Таліб витяг мотузку.

Потім розстебнув штани й надзюрив прямо в зіндан, намагаючись поцілити в нас. Це його страшно розвеселило. Скот придуркувато гиготів, струшуючи, зав'язуючи брудні штани. Натішившись, пішов, щось мугикаючи.

– Ослотрах. Він таке виробляє кожен ранок.

– Був би ніж.

– О, ми б уже підходили до Кемп-Лезернека.

– Любиш це діло?

– Ножі? Навахо раніше носили їх у кожній складці одягу.

– Я з дитинства читав про вас. Чув такого письменника – Джеймс Віллард Шульц?

– Той, що «Ловець орлів» написав? Читав, гарно написано.

Ми довго теревенили.

– У нас у резервації сухий закон, а то наші спиваються на раз. Своя поліція, суди, територіальне управління. Наче держава в державі. Але жити тяжко, бракує роботи.

В одного роду чисто навколо будинків і гроші якось заробляють, а інші закидаються сміттям по шию і тільки з туристів гроші канючать.

– В тебе є брати, сестри?

– Ні, я сам.

– І я сам.

– Чим займався до флоту?

– Відучився в університеті.

– Серйозно? Закінчив університет і завербувався? Ну й дивак!

– Виграв грин-кард, вирішив пожити в Штатах.

– На кого вивчився?

– Викладача географії.

– Круто. У нас завжди вчителів не вистачає. Якщо й з'являються, то якісь дурні.

– А що так? Платять мало?

– Нормально. Ще й громада додає. Не хочуть, непрестижно. Та й мову бажано знати. А білі мову навахо вчити не хочуть.

– Я завжди хотів. Ще як фільм подивився – отой, про радистів^[89]. Все одно нема чого робить. Так давай, учи.

– Добре. А своєї мови навчиш?

– Легко.

Здається, знайшли зайняття. Нас поки не зачіпали, давали воду, кидали об'їдки. Бен терпляче вчив мене. Мова дивовижна. Надзвичайно складна, але захоплива. Спочатку він називав слова, я їх повторював, далі ми складали речення. Так само вчили й українську.

За тиждень Бен уже міг привітатись, сказати, як його звати, хто він і звідки. Я таким похвалитись не міг. Чудернацькі звороти, слова з різною інтонацією давались мені важко, проте я не відступав. Через місяць чи десь так, якщо вірити нашому настінному календарю, ми вже могли трішки поговорити на рідних мовах.

Дивовижне відчуття. Уперше за два роки чути українські слова, хоча й смішно вимовлені, приємно. Покарьожене, з каліченою вимовою, але своє.

Так і кантувались. Що далі – невідомо. Переговори вести ніхто не буде. Пропав безвісти, ото й усе. Тікати неможливо. З ями не вилізти, ми самі слабкі, як новонароджені кошенята, і хто знає – куди йти. Лишалось чекати.

Якось, коли сонце майже залило зіндан вогнем і ми тулились до стін, гримнула ляда. Спустили драбину, наказали підніматись. Обдираючи коліна, хекаючи, ми з Беном видобулись нагору.

Троє бандюг погнали нас уперед. Надто близько не підходили – від нас несло, як з відстійника. Вигнали посеред кишляку на просторий майданчик. Сонце сліпило – ледве очі не вилазили. Позаду хрипів Бен.

О, старі знайомі – очкастий перемовляється з сутулим старим дідуганом.

У пилюзі наші манатки. Кивають – одягайтеся. Подертий, скривавлений армійський камуфляж. Що за чортівня? Натягаємо дрантя. Наперед виходить кругломордий з м'яким черевом. «У руках японська цифрова відеокамера. Має такий дикий вигляд, ніби комп'ютер у хижі папуасів.

Зібралась добряча юрба. Більшість – озброєні чоловіки. Декілька разів з вікна чи дверей ближчої хижі визирала жіноча голова, проте швидко ховалась.

Усюдисущі хлопчаки крутились поряд, намагаючись дістати ногою або шпурнути камінця. Аж поки похмурий таліб щось не гаркнув, і малі здиміли.

Нас знімають. Підсічка. З розмаху падаємо на коліна. Неквапом, граючись блискучим лезом, підходить дебелий бородач. Міцні зуби щирить в усмішці, ствол калаша хляпає по нозі. Зрозуміло – різатимуть голови.

На півдорозі муслім спиняється, ніби вагаючись – до кого ж підійти, кого вибрати? Знущається, ушльопок. Відчуваю зрадливу дріж, смердючий піт заливає вид. Поряд відхекується Бен.

Таліб навпроти, оператор збоку. Ясно, хоче розважитись. Тоненьке жало за міліметр від ока. Шпаркий біль, лезо ковзнуло по щоці – гаряча річечка майнула вниз, затекла у вухо. Різун гикнув, вищирив широкі зуби. Підчепив лезом свастя й намірився рвонутися.

Я втупився йому в очі. Груди розпирало від безсилля й люті. Ох, вирватися б зараз, зубами гризти цих скотів, до горлянки дістатися,

облитися кров'ю – й видушити цей гадючник... На думку спала молитва, що бабця навчила дуже давно й заставляла проказувати кожного дня, як малим у лікарні лежав:

«Боги мої, допоможіть і укріпіть мене, і захистіть від усього злого й недоброго. Дайте духу й сили. І ти Роде, і ти Свароже, і ти Дажбоже, і ти Велесе, і ти Перуне, і ти Ладо, і ти Ярило, і ти Купало – допоможіть! Прапредку мій, вовче, поможи! Укріпи тіло і кров свою!»

Незчувся, як почав вимовляти, викрикувати слова, не спускаючи очей з ката. Той шарпнувся, хотів зайти за спину, але поточився й раптом гепнувся в пилюгу. З горлянки бурхнула кривля, очі полізли з орбіт. Таліб смикався, підгинав ноги, вигинався дугою, бився головою об суху глину. Нарешті затих, подригуючи ногою. Майдан онімів. Таліби з жахом дивилися на нас. І враз, наче повітря вибухнуло:

– Шайтан! Шайтан!

Мусліми відвертались, намагаючись не дивитись в очі. Дехто дрижачими руками обмотував лице брудним ганчір'ям. Протяжно завив пес, далі ще один – увесь кишлак потонув у лементі. Мене колотило й кидало. Бен тільки очима лупав.

– Що ти зробив?

– Нічого.

– Закляв таліба?

– Який т-там з-закляв... Молитву проказав, і все.

Між тим бородатих наче вітром здуло. Куди вони зслизли – хрін зна. Я піднявся з колін. Руки затекли, шорстка мотузка різала по живому. Таліб затих, тільки широка темна калюжа розпливлась у пилюзі. Поряд валявся широкий клинок.

Помарудившись, я насилу підрізав пута, добряче почидав руку. Потім поміг Бенові. На кисті лишилися глибокі кров'яні борозни. Але то нічого. Підібрав «калаша», перевірів магазин – повний. Бен витяг пістолет – важкий, з довгим стволом «стечкін».

Обшмонавши бородатого, знайшли флягу й напились. Що тепер? Ноги все ще трусилися, п'ять кроків – і сідай на передих. Хотілося якнайшвидше чкурнути з цього смердючого стійбища, та ноги не тримали.

Похитуючись і підшкандибуючи, поплелись у холодок. У руці – гранчаста Ф1, яку я зняв з талібової підперізки. Хай там як, але зарізати себе як барана вже не дамся.

Минуло з півгодини. Кишлак онімів. Никали обдерті кози, пощипуючи якісь колючки, та десь глухо мукнула корова. Раптом лемент – із-за крайньої халупи вивалюються мусліми, а попереду підскакує, падає, корчиться, розмахує засмальцьованим рам'ям маленький чоловічок.

– Дервіш! Дервіш!

Я зсунув запобіжник. Здохну, то хоч візьму трійко бороданів із собою на той світ. Але ті спинились метрів за п'ять.

Чоловічок, викидаючи чудернацькі колінця, не спинявся ні на мить. Сплутана, обпльована борода з крихтами їжі. Довге волосся, наче помащене олією, під лахміттям виблискує сухоребре тіло.

Спинився за крок. Блискучі очі із широченними зіницями. Дивиться, перехиливши голову, як собака.

Я теж не змигну. Враз дістаю свастя й тикаю йому межі очі. Той сахнувся, як від головешки. Впав на зад і, підпихаючись руками та п'ятами, поповз до своїх.

Щось швиденько залопотів старому, тицяючи пучкою. Той слухав, зсунувши кущасті брови, смикаючи кінець бороди. Ми сиділи мовчки. В Бена побіліли кісточки, з кулака виглядав круглий запал. Я опустил ствол, пильную – що буде.

Юродивий заскавулів і попер геть, гатячи себе по голові, смикаючи за чуба. Мусліми щось заджеркотіли, остерігаючись дивитись у наш бік. Старий мовчав, смикаючи бороду.

– Чого вони?

– Хіба поймеш? Гірше, чим намагалися, не зроблять. Почнуть бикувати – кидай гранату й гати по натовпу.

Нарешті спромоглися. Старий виступив наперед – щось крикнув. Потім замахав рукою, наче вітряк. Проганяють, чи як?

– Ходімо, поки вітер без сучків.

– В спину не дадуть?

– Якби хотіли замочить, положили б відразу.

– Давай хоч води наберемо.

Таліби тільки кліпали. Бен узяв флягу й неквапом набрав води з облупленої криниці. Швиденько ковляючи, ми забралися з кишлака. Нас проводжали похмурим мовчанням.

На голому адреналіні йшли години три. Запасливий Бен стягнув з таліба годинник і прихопив запальничку. Він одразу взявся вести, а я

плентався позаду, підпираючись «калашем».

Навколо дрижало повітря, від розтрісканої землі віяло, наче з печі. На небі ні хмаринки, навколо – пустка. Де-не-де стирчать висхлі будяки, трава нагадує жмутки дроту. Ми здохнемо в цій пустелі, тільки й радощів, що лишимося у власній формі й зі зброєю.

– Чого нас відпустили?

– Злякались, що я нечистий. Бач, дервіша притягли.

– Це той обірванець?

– Ага. Наказав, мабуть, щоб виперли з селища.

– Чому ж зброю не відібрали?

– Бо все, до чого торкаються шайтани, нечисте.

Вони тепер і криницю засиплють.

– Хай пісок жеруть, паскуди.

– Я тільки за.

Ми попадали біля невеликого останця. Облизана з усіх боків скеля давала хоч невеличку тінь.

– Куди тепер?

– Думаю, на північ. Надто далеко завезти нас не могли. Треба йти. Може, на конвой натрапимо або на рейдову групу.

– Бляха, без води точно загнемося.

– Не панікуй, я в пустелі з дитинства. Доберемося.

І почався перехід. Якби не Бен, я б відкинув ратиці в перші три дні. Йшли вночі, на день шукали якийсь прихисток, щоб перечекати скажену спеку. Їли все, що ворушилось. А що не ворушилось, розворушували і теж їли. Змії, їжаки, ящірки, якесь коріння, різноманітні жуки – усе йшло за перший сорт.

Коли наставала ніч, попереду був я. Не тому, що гарно орієнтувався, просто бачив краще. Темрява оживала, перекликалась, блискала зеленими очима. Ми часто чули вовчі голоси, шакалячий вереск, чиєсь голосіння. Проте тварини нас не займали. Декілька разів бачили групки муслімів – вони трюхикали на конях, тягнучи завантажених тюками віслюків.

Поневірялися тижнів три. Не подохли лише завдяки дикій козі чи антилопі. Звичайно, постріл міг покликати гостей, але виходу в нас не було. Бен зцідив кров, швиденько оббілував тушу. Я ніколи не їв нічого смачнішого за сиру печінку, яку ми запивали кров'ю. Потім ми відрізали декілька смуг м'яса й подалися геть.

Ніхто нас не переслідував. А наступного ранку ми почули віддалений гуркіт. Ледь живі, спотикаючись і відпльовуючись, зашкандибали на звук. Коли видерлись на невеличкий горбок, в мене мало сльози не навернулись – уторованим шляхом рухалась військова колона – наша.

Забувши про біль, ми поперли вперед, махаючи руками, хрипучи з усіх сил. Головна машина стала. Тупорилий кулемет блиснув вогнем – ми попадали. З «Хамві» вискочило троє солдат. Нас скрутили, гарненько загнучи руки – аж сугави затріщали. В мене навіть мову забрало від такої зустрічі.

– Ах ви, суки, кого крутите? Та я вам ноги повисмикую, руки поодриваю!

– Капрале, цей муслім лається по-нашому!

– Підведи!

Добряче смикнули, світ перевернувся, і я побачив запилюженого армійця.

– Хто такі?

– Капрал морської піхоти Ден Раш, перша дивізія, перший полк, снайперський взвод.

– Що ти чешеш, мужик?

– Ти, тупий виблядок, зв'яжися з базою, мій особистий номер...

Через двадцять хвилин ми сиділи в «Хамві» між піхотинців й наминали сухпаї, запиваючи водою. З бази обіцяли прислати за нами транспорт.

Невдовзі прибув «Чінуk», ми з Беном обнялися.

– Як будеш у Штатах, намери мене.

– Ти теж. Обов'язково приїжджай. У навахo тобі сподобається.

– Не сумніваюсь. Тримайся, бро.

Лопасті закушпелили, й худюща постать рейнджера зникла в хвилях пилюги.

Я летів до своїх.

Глава 11

Десятки перевірок і тестів. Розмови з людьми із розвідки, ЦРУ, ще якихось відомств. Поліграф. Безкінечні допити. Після переходу дали днів п'ять передиху. Я трохи оклигав, відлежався. І понеслось.

Мене тримали в Кабулі, в «зеленій зоні». Мабуть, те саме творили з Беном. Допити вели якісь незнайомці. Сотні питань. Вечором я без сил падав на вузьке ліжко. Сказати по правді, на їхньому місці я б узагалі запроторив нас у якесь Гуантанамо і там гарненько допитався – як же нам пощастило вирватись?

Ще по дорозі ми з Беном домовились, що говоритимемо. Хто повірить, що я глянув на таліба – і той здох. А потім нам дали під зад і дозволили забратись, ще й зі зброєю. Це прямий шлях до дурки. Або до секретної тюрми ЦРУ.

Тому я твердив одне й те саме: видерлись із хижі, кінчили вартового, й тікати. Як знали, куди бігти? Зорієнтувались. Вів Бен. Він навахо, пустелю знає як свої п'ять пальців. Їли, що до рук попаде. Пощастило натрапити на колону. Чи можу показати, де той кишлак? Можу, чому ні. Ось у цьому квадраті, деє тут.

Чи агітували прийняти іслам? Ні. Били? Так. Відчуваєте ненависть до мусульман узагалі? Ні. А до людей, що взяли вас у полон? Так. Чому? Вони вбили моїх друзів. Відчуваєте себе винним у їхній смерті? Ні.

День добігав кінця. Ранок починався так само.

Мене маринували місяць. А потім повернули звання, нагороди, зарплатню. Почали готувати до повернення в Штати, на реабілітацію. Я впирався, писав рапорти пачками, але, здавалось, бився головою в стіну.

Якось сиджу в офісі, чекаю відповіді на черговий папірець. Тут хтось як лясне по плечі. Шеф! У мене навіть сльози виступили. Так здавив клешнями, аж плечі хруснули.

– Чого розсівся? Ану за мною, бігом!

– Куди?

– Додому. В мене зад горить, снайпер треба, а ти тут баб роздивляєшся.

– А як же ж...

– Бігом, кажу. Зараз на медкомісію, я підожду. Потім речі в зуби – й погнали.

– Ай-ай, сер!

– Отак. Сидиш тут, зад чухаєш, а я бігай через тебе...

Я схопився як обпечений. Серце гатило, руки затремтіли. Що, як не пройду? Проте все обійшлось. Деякі лікарі, правда, морщились, розглядаючи аналізи, якісь там показники, але всі дали добро. Уже ввечері я був на FOB.

Не встиг і розпакуватись, як викликав шеф.

– Сідай. Ти як?

– Уже нормально. Комісію пройшов.

– Пройшов він... Я за тебе поручився. І капітана просив. Той аж до командира дивізії дійшов. Інакше ти б тільки загув з найближчим «бортом».

– Спасибі вам, сер.

– Розказуй тепер все як є.

Я почав з ущелини. Потім допит, побої, полон. Шеф тер кінчик носа, втупившись в одну точку.

– Вам пощастило, засранцям. Ніколи не чув, щоб хтось утік від бородатих.

– Що з Тоні та іншими?

– Коли ми дісталися «Хамві», там лишились тільки вугляшки. Бородаті підійшли по печерах і так само втекли. Трупі спеклись в один корж. Уже потім сказали, що тебе серед них немає.

– Ясно.

– Отримаєш зброю і все, що треба. Дамо нового навідника, пристріляєш зброю – і вперед.

– Слухаюсь, сер. Ще одне: можна мені додому подзвонить?

– Дзвони скільки влізе. Ось супутниковий телефон, тільки ж не ляпай зайвого, а то всім зв'язок обріжуть.

Схопив телефон, як чорт грішну душу. В Кабулі впросився відправити коротенький лист по електронці. Майже зразу отримав відповідь. Мої ледь не збожеволіли. Пишуть, а я не відповідаю. Насилу відбрехався.

Мама написала – купили мобільний телефон. Тепер у нагрудній кишені лежить маленький папірець з рядочком чисел. І подзвонити

хочеться, і лячно чогось...

Я зайшов за намет, швиденько набрав номер. Гудок.

Ще один.

– Алло?

Мама. Горлянку здушив спазм.

– Алло? Хто це?

– Це я, ма.

– Денисе? Ох, Боже, синочок, а я все жду-жду, і сплю з цим телефоном. Ні на хвилину з рук не випускаю.

Чути гарно, наче ось тут говоримо. Мама плаче.

В мене потьмяніло перед очима. Дай присяду, а то ще гепнусь перед наметом – точно спишуть.

– Як ти, синок?

– Та нічого, працюю. А ви як?

– Теж по-старому, всі живі. В баби тільки тиск прихвачує, а так нічого. От добре, що подзвонив.

За два годи хоч голос твій почую. Ти не болієш?

– Та ні, все добре.

– Ось ще татові дам.

– Алло, Денисе, добрий день!

– Добрий день, та.

– Що ти там?

– Нормально. Роблю, живу. А ти як?

– Та тоже нічого. А як з грошима в тебе? Може, переслать?

– Та ні, все добре. Ви кажіть, якщо треба – я переведу, трохи підскладав.

– Та ти що, не тре. Дивись, щоб у тебе все було.

– Харашо. Тоді все, буду спать лягати, завтра вставати рано.

– Добре, дзвони, не забувай...

Трубка кавкнула й замовкла.

Я втер очі. Лишилось роздати борги – й можна додому.

У Штати ми повернулись за місяць до Дня морського піхотинця. З нашого юніта двоє загинуло, один лишився без п'ясти. Прийшло нове поповнення. На мене дивились з острахом. Але я не ганяв молодих. Після двох тижнів «карантину» задумався. Поряд стояло заправлене ліжко Тоні. Там його приставка, купа дисків. От тільки фоток не було. Видно, рідні забрали. А це лишили. Не знали, кому належать ці речі.

Я намагався довго не лишатись наодинці. В «поле» не пускали, хлопці роз'їхались. Частенько телефонував своїм. Подзвониш, і легше стає. Потім знову накочує. Згодом вирішив: треба старого Карла набрать. Чи, може, навіть зробить сюрприз.

Наступного дня я вже був в аеропорту «Big Easy».

Мрячив дрібненький дощик, люди поспішали до таксі, прикриваючись хто чим міг. Я пропустив одне авто, друге. Пощастило лише з п'ятого разу. Пройдоха водій теревенів без упину, зробив добрячий гак та ще й запросив космічну ціну. Хай. Кинув йому зім'яту бомажку.

– Здачі не треба.

Зраділий дурисвіт вискнув шинами, тільки закуріло. Я трохи постояв під дощиком і рушив до будинку.

Гм – газон пострижений, пляшки не валяються, алкаші не гадять. Де Карл? Гепнув у двері. Тиша. Гупаю сильніше. Щось шемрає. Нарешті замок клацнув.

– Живий!

Я ледве встояв на ногах. Старий обхопив за плечі, мало від землі не відірвав.

– Ти що – зранку зарядився?

– Пішов ти. Хоч би подзвонив!

Карл відвертався, утираючись долонею. Лице наче печене яблуко, підозріло блискотять краплі вологи. Зайшли у вітальню. Чисто. Бухлом і куревом не смердить.

– Як ти тут?

– Бухати кинув. Роботу знайшов.

– Оце так новини!

– Мужики зробили фірму і тренінговий центр. Ну там стрільбище, тури по виживанню, полювання, тактичні прийомчики. Мисливці у них є, а от справжнього мужика, що воював, – нема. То я й підрядився. Дай думаю, згадаю молодість.

– Ти наче підтягнувся, м'язи росли.

– Перший тиждень думав – усе, кінець мені. Цілий день на ногах, спина тріщить. Але грошки гарні, бухать нема коли. Тепер тільки пивця в суботу, і то якщо занять нема.

– А що саме робиш?

— От позавчора повернувся. Водив п'ятьох хлопців полювати на алігаторів. Показував, як по джунглях іти, як маскуватись, де на привал ставать, їжу добувати. Одним словом, скаутський табір для дорослих мужиків. Хоча й дівки трапляються. Тут, на місці, ножовий бій показую, рукопашну.

— Нормально.

— Як сам? Розкажуй.

— Трохи пошугали бородатих, у полоні посидів, далі втік, ще постріляли...

— В полон потрапив? Мать його за ногу!

Ми ще довгенько теревенили. Я оповідав про Афганістан, про талібів і Бена.

— Червонопикі, себто індіанці, ще ті чорти... У нас у загоні їх не було, але в сусідів один звірював. Коси до пояса, в бою, казали, скажений, наче пес. З «чарлі» скальпи дер і на пояс вішав...

Задріботів телефон. Карл підняв.

— З роботи. Зараз...

Ти ба, який ділок — з роботи! І в хаті чисто. Ніби світ перевернувся.

— Завтра вийти треба. Якись пузані хочуть по мішенях гатонуть.

— І на скільки?

— З ранку і до вечора.

— Візьми мене з собою.

— Не знаю, спитаюся в боса. Захід приватний.

— Спитай, я підможу. Може, зі снайперок гатитимуть?

— Зараз наберу.

Поки Карл тикав у кнопки, я піднявся нагору. От пень старий — уподобав мою кімнату. На постелі валяються карти, супутникові знімки, ніж, компас. Стіл теж у паперах.

Нічого не поробиш, довелося заселятися в кімнату Ніка. Там усе як було, навіть пилюга витерта. Треба на кладовище сходити. Я кинув сумку в куток.

— Дене! Дене! Все на мазі, домовився.

— Чого волаєш? Без ніяких?

— Бос зрадив. Просив під'їхати раніше. Може, розкрутить пузатих ще й на майстер-клас із снайпінгу.

— Мені й перевдягнутись нема у що.

– Там знайдемо. В мене ціла гора мотлоху. Тільки перекусимо.

– Давай, а то живіт підвело.

Замовили реберець, гамбо, Карл зварив міцнюючої кави. Давно я так не наїдався. Після обіду розвалились на дивані. Старий щось торохтів, але слова доносилися здалеку, наче крізь вату. Очі злипались, голова падала, як у ляльки. Нарешті лишилась тільки тиша.

– Вставай! У нас ще до чорта справ.

Карл ще щось пробуркотів й поплентався в гараж.

Я засунув голову під кран. Крижана вода вимивала сонний дурман. Потім насухо витер голову рушником.

Надворі басовито буркотів двигун. «Mustang Boss 429» шістдесят дев'ятого року вилискував округлими боками. Сонце вигравало на хромованій решітці. Авто тільки землю не рило. Я вгніздився збоку, Карл відкинувся на сидінні, правував одною рукою.

– Ти б узявся обома, а то не дай Боже...

– Не очкуй, синок, я водив машину, ще як твій батько й слова такого вимовити не міг.

Потихеньку вибрались на шосе. Тут «мустанг» показав клас. Вітер шелестів крізь приспущене вікно. Ми летіли за місто в сутолоці блискучих і не дуже авто. Водії лупали очима на світлофорах, деякі сигналізували. Й було чого, бо Карл кермував агресивно, як чорт. Обганяв, підрізав, притискав.

За якісь сорок хвилин ми домчали до плантації. Колись тут було просторе колоніальне володіння, а тепер справжній рай для стрільців. Принаймні так було написано на дощаному щитку над входом. На КПП нас зустрів сивий чолов'яга в чорній уніформі. Глипнувши на пропуск Карла, тицьнув у мене:

– Це хто?

– Зі мною. Бос дозволив.

– Підождіть.

Охоронець сховався в будці із дзеркальними вікнами. Хвилин за десять вийшов, простягнув ламіновану картку на шнурку. Карл зарулив на стоянку.

Старий непогано влаштувався – маленький кабінетик зі столиком, комірчинка. Я вибрав просторі штани з купою карманів й вільну сорочку. Добре, що знайшлась панама – сонце добряче припікало. Карл козиряв у репліці форми армійця 60-х.

– Ходімо швидше на стрільбище – бос чекає.

Стрільбище виявилось просторим полем понад дві тисячі ярдів завдовжки і десь п'ятсот завширшки. Нас зустрів опецькуватий дядько в сорочці навипуск й кепці, що сиділа на самісінькій верхівці круглої, ніби гарбуз, голови. Щоки звисали, як у бульдога, ріденьке волосся стирчало на потилиці, як голки їжака. Маленькі очиці глипали з-під набряклих вік.

– Привіт, босе. Це Ден. Я тобі розказував. Він снайпер, морпіх, тільки повернувся з деплойменту.

– Здоров! Я Кейв. То що покажеш мужикам? Я всіх повідомив, що сьогодні снайперський майстер-клас.

– А що вони хочуть?

– Щось таке, чого не знайдеш у Ютубі.

– Може, маскування?

– Що саме?

– Я замаскуюся, а вони хай шукають мене з відстані ста або п'ятдесяти ярдів.

– Годиться.

– Скільки лишилось до початку?

– Чотири години.

– Досить. Але мені дещо знадобиться.

Я лежу посеред густючої трави, поряд мирно сюрчить цвіркун. Мурашки бігають по нозі, але то таке. Для маскування площа чудова. Впорався хвилин за сорок. Це разом з перевдяганням.

На рубежі збираються пузаті дядьки й ще зовсім молоді хлопці. Є навіть декілька жінок. У мене «Remington 700»^[90] й декілька мішеней попереду. Кейв піднімає руку: почалося. Народ заворушився, пожвавішав. Кинулись розбирати біноклі. До них десь сто ярдів. Я прихиляю голову.

Юрба розійшлася, миготить білками, наче юрба папараці. Я входжу у звичний стан, коли час тече, ніби мед, а думок немає. Зараз тіло – один з горбочків поля, підставка для трави.

За дрібною сіткою маски почуваюсь якимсь пасічником. Ніби в дитинстві з дідом – дивимось вулики, зрізаємо трутні. Ось дід помітив матку, показує мені. Довга бджола бігає серед підлеглих, діловито перевіряє соти. Гіркий дим лоскоче ніздрі, сердиті трудівниці

обліплюють сітку. Десь співає цвіркун. Як тут. Тільки замість диму солодкуватий дух різнотрав'я.

Народ притих. Кейв пообіцяв першому, хто знайде мене, пачку набоїв – тому всі дивляться обома. Ми домовились так: якщо за п'ятнадцять хвилин не знайдуть – стріляю. Потім ще п'ять хвилин – встаю, проводжу тренінг.

Гурт заворушився. Дехто тер очі, інші настирно тупились, обмацуючи метр за метром. Час. Постріл ляснув, як батіг. Я стріляв без глушника. Даю двадцятку – більш ніж половина «слідопитів» підскочили, мало не до стелі широкого навісу.

Після пострілу лишаюсь лежати. Потім, міліметр за міліметром, повертаю голову. Еге, трохи розворушив цей рій. Стрільці гуділи, щось викрикували, сміялись.

Я міг положити половину, поки надумують тікати, а іншу – на шляху до вузького виходу зі стрільбища.

Пора розкриватись, якісь думки непевні лізуть у голову. Вони не відразу помітили мене навіть стоячого. Цивільні, що з них узяти. Потім хтось вигукнув – і ось уже верещить увесь загін. Карл либиться на весь рот, а Кейв, червоний, як буряк, аплодує разом з усіма. Якимось не по собі від такої зустрічі.

Мене обступили, дивились, наче на чудо. Я тільки смикався туди-сюди й тиснув руки. Потім Кейв зажадав тиші й представив «снайпера морської піхоти, члена елітного розвідувального загону, що, перебуваючи проїздом, погодився на єдиний тренінг».

Сонце припікало. Масккостюм я скинув, але лишився в масці. Бачити моє лице їм ні до чого, та й так таємничіше. Люди оточили мене півколом, заглядали в рот. Чутно сюрчання цвіркунів й надсадний шум шосе. На спині виступив піт. Із чого почати?

– Знаєте, чому снайперів не люблять «зелені» і «Гринпіс»?

– Ні!

– Бо вони нищать траву, щоб сховатися.

Юрба вибухнула реготом.

Карл роздав бахматі брезентові куртки і штани. Кейв вправно підготувався. Є також купа різнокольорових обрізків, нитки, дрібненька маскувальна сітка.

Спочатку я трошки розповів, що та як, потім розділив усіх на чотири групи – влаштуємо змагання. Кожен вибрав костюм – і

понеслось. Я ходив між людьми, помагав, жартував, поправляв. Десь за годину всі спорудили щось схоже на маскостюми.

Тепер найвеселіше. Кожна команда десять хвилин маскується, інші цього не бачать. Потім одна команда має знайти іншу. Ніколи не думав, що все пройде так гарно. Статечні дядечки раптом перетворилися на імпульсивних підлітків й затятих шукачів. Не зогляділись, як минуло дві години. Всі спітнілі й вдоволені.

Коли вже на витягнуту руку не можна було розрізнити облич, люди зібрались додому. Підходили, дякували, тиснули руку. Останнім підійшов Кейв.

– Мужики, зайдіть в офіс.

Мій костюм просякнув потом. Насилу здер. Лице під маскою спарилось. Карл гримотів біля шафки. От якби ще душ...

– Дене, давай швидше, а то вночі пертися. В мене живіт підвело і ніг не чую.

– Зараз, дай заправлюсь.

Кейв розвалився в широчезному кріслі, що разом зі столом займало півкабінету. Синім світлом бликав невеликий лептоп.

– Сьогодні в нас не день, а свято. Майже місячна виручка. Дене, тримай свою долю.

– Та я за компанію. Це зайве.

– Бери, бери. Всяка праця має оплачуватись.

– А мені, босе?

– В кінці місяця, як завжди.

– Ні хріна собі, я знайшов тобі такого золотого інструктора – і в кінці місяця?

– Жартую. Не пихти. Ось премія.

– То ми пішли, а то ще їхати.

– Тобі ще багато служити? Контракт коли закінчується?

– За два роки.

– І що думаєш? Далі підписать?

– Не знаю, якось не думав.

– Як думатимеш, знай – одне місце роботи в тебе є.

– Дякую, матиму на увазі.

– Нам толкові хлопці потрібні. Скажи, Карле.

– Ну. А то понабирали патлатих виживальників... І такі розумні, бляха, аж гидко.

– Добре. Розбігаємось, а то жінка голову одгризе. Карл газував, як дідько, й ми швиденько дістались будинку. Так міцно я вже давно не спав.

Новий Орлеан... Ті ж вуличні музики, дансери, обдерті старці, миготіння неонових літер. Усе давно знайоме. Я проходжувався набережною Міссісіпі, й від того духу ставало зле.

Куди не поткнусь – усюди бували з Ніком. Там обідали, в тій кав'ярні я вперше спробував «ручну гранату»^[91]. Заходив, бачив, куштував...

Карл зранку майнув на роботу. Я поснідав в якійсь забігайлівці й до обіду блудив містом. Після кладовища якось непритульно. Ті ж туристи, ряжені бокори^[92] в довжелезних сюртуках тягнуть кощаві руки до роззяв, утулюють якісь сувеніри.

Насилу виплутав з того гадства. В центрі не краще. Розпалені коктейлями юрби напружали. Сутолока, випари, заслинені погляди на пругку плоть.

Огрядна тітка смикає за лікоть карячконогого чоловічка з нерівною щіткою під носом. Той роззявив рота, витріщившись на гінку мулатку, що звивається під тягучу мелодію. Вавилон, брате, Вавилон.

Я витримав ще день. Карл мовчки пихкав своєю смердючою цигаркою. Все розумів й не заперечував. Підкинув в аеропорт, до болю стиснув руку.

– Ти вибачай, коли щось не так. А то якось...

– Розслабся, «берет». Я радий за тебе. Бувай!

Пузатий аеробус тремтів усім корпусом. Я відкинувся, заплющив очі. Ще одна зупинка – і знову в бараки.

Фінікс^[93] дихав гаряче. Люди йшли, бігли, обіймались, утирали сльози, махали навздогін. Я простував крізь юрбу, й мороз продирав шкіру. Заплющ очі – точно Баграм. Той же клімат, юрба. І радісна пика Бена.

Важко пізнати в цьому широкоплечому дядькові того смердючого здохлія з брудними патлами. Тепер його волосся відливало синявою й метлялось акуратним хвостом. За мить ми вже обіймалися, аж кістки хрустіли.

– Радий бачити, бро!

– Не вірю очам. Такий лосяра!

– Від'ївся дома.

– Скільки гуляєш?
– Другий тиждень. А ти?
– Перший. Провідав Карла. Ну того, в Новому Орлеані. Пам'ятаєш, я тобі розказував у зіндані.

– Ага. Що він там, не спалив твій будинок?
– Та ні. Старий чорт ще й роботу знайшов, уявляєш?
– Де?
– Фірма, що організовує походи, полювання, навчає стрільби.
– Нормальна тема. Хапай наплічник. Пішли з цього мурашника. Протискаючись у тісній юрбі, ми дісталися виходу.

Бен припаркувався далеченько – хвилин десять ми петляли між рядами авто. Нарешті спинились біля облупленого пікапа з великими дзеркалами. Спереду випирали масивні дуги решітки й круглі фари.

– Закидай барахло. Треба купити води й ще чогось – їхать майже п'ять годин.

– Фігня. Я кожного літа їздив до баби по шість годин – і хоч би що. Твій трактор витримає?

– На ньому ще дід їздив. Це не авто, а член сім'ї.

Знайшли чималий маркет. Бен відразу потяг теліжку. Я теж.

– У крамницю мої їздять раз на місяць або й рідше. Заразом скупимось.

Бен розгорнув чималий папірець. Грузили по списку й що під руку потрапляло. Лець витягли візки до авто.

– Тепер ще в мисливський магазин, набоїв прикупить. Може, щось вибереш.

– А треба?

Бен оглянув мої джинси, світлу сорочку й білі кросівки.

– Одяг. Я думав, на полювання сходимо, верхи поїздимо.

– Ну ти даєш! Чого ж одразу не сказав?

– А ти думав як – під кондиціонером просидимо?

– З тобою посидиш. Пішли.

– Куди пішли? Поїхали.

Пікап чмихнув й завібрував. Бен вирулив на шосе. Таке враження, наче їдеш на «газоні». Суцільне сидіння – широчезний диван, де-не-де дірки, з яких виглядає щось брудне й м'яке. Між лискучих бокастих авто наш «шеві» здавався сільським дядьком серед напomadжених

хіпстерів. Дехто сигналив й показував великий палець, хтось тицяв середній. Ми не зважали.

Глянцевий потік потроху виніс до бажаного місця. Бен припаркувався біля ошатної будівлі зі скляним входом й силуетами південних джентльменів на фасаді – «Tombston Tactical».

– Веселенька контора...

– Нормальна. Наш рід років вісімдесят у них отоварюється.

– Скидки?

– І це теж. Завжди знаєш, що купуєш.

Приємна прохолода, дух мастила, металу, новенького пластику. Дух зброї. Я з насолодою принохувався. Навколо стелажі, а там – рай. На решітчастих стендах гвинтівки й дробовики. В прозорих вітринах пістолети. Посеред просторих залів дерев'яні вішаки з сотнями причандалів – мультитули, ножі, магазини, коліматори, сошки, тактичні накладки. Очі розбігаються!

– Ти пограйся, а я замовлення заберу.

От жучара...

Я почувався дитиною в магазині іграшок. Повитріщався на пістолети, потім до гвинтівок. В око впала та ж «Remington 700». З такими морпіхи-снайпери ганяли у В'єтнамі. Плавні лінії, масивний ствол. Гвинтівка наче кликала. От собача душа! Впиратися немає сили. Скільки?

– Щось підказати, сер?

Рослий, коротко підстрижений хлопець у фірмовій футболці ввічливо усміхався. А, гори воно вогнем.

– Можна глянути он той «ремінгтон»?

– Звичайно.

Приємна тяжкість у руках, затвор ходить як по маслу. Приклався – наче рідна.

– Диви, я ж казав – тебе тільки залиш біля зброї!

Поряд з Беном усміхався невисокий бородатий дядько в картатій сорочці.

– Чудовий вибір. Зразу видно знавця.

– Та я так, тільки приміряюсь.

– Не соромтесь. Для військових у нас знижки. Ми раді новим клієнтам.

– Навіть не знаю...

– Та чого ти, Брайан нормально скине. Зате постріляємо. Скажи?

– Ну так, не перший же рік працюємо...

Я здався.

– Годиться.

– Набої?

– Три сотні.

– Бери ще й оптику.

– Гулять так гулять.

– Що?

– Давайте й оптику.

Продавець заметушився. Я ще не вірив, що ось так просто куплю першу особисту рушницю. Бен тільки гиготів:

– Ти наче гьорлскаут у кондитерській!

– Пішов ти! Ходімо, одяг подивимось.

Ми бродили між стелажми, розглядаючи одяг, взуття, ножі. За півгодини я став бідніший на кругленьку суму й багатший на «Remington 700» з оптикою «Леопольд», ніж «КАВАР»^[94] (особисто схвалений Беном), двоє коричневих штанів, дві сорочки, панаму, куртку з башликом й черевики «Original SWAT». До рушниці в подарунок додали кофр.

Одяг я склав у новенький наплічник «Drago Gear». Почувався, ніби в день народження. Проте було якось ніяково.

– Щось завелика знижка й багато подарунків.

– Нічого, зате приманили нового клієнта. Думаю, підтримаєш бізнес.

Брайан гигоче, я теж посміхаюсь. Правду каже, зараза.

– Добре, Брай, будемо їхати, а то до ночі не доберемось.

– Давайте, хлопці. Ден, приємно було познайомитись. Бен, перекажуй привіт старому й мамі.

– Спасибі, ти своїм теж.

Потисли руки. Бен закинув добрячий баул у кузов, поряд – мій наплічник. Зверху накрили брезентом.

Кофр я забрав у кабінку. Стартер гарикнув – рушили.

Жара дика. Хоч вікна відкриті, але в місті повітря наче зупинилось. Сім потів зійшло, поки вибрались на шосе. Лише за містом Бен глибоко зітхнув, припинив на узбіччі й виглушив півлітра

води. Я не відставав. Сорочка наскрізь мокра, тільки напився – вода, наче крізь решето, виходить назовні.

– Ненавиджу міста... Тільки й дивись, щоб когось не гепнути чи бік не подерти. Добре, що виплутали.

Ще чотири години – й дома.

– У вас там тихо?

– Ти навіть не уявляєш, як.

– Скучив за тишею. В мене дома хата біля ставка і сусідів немає. Гарно, пташки цвірінчать...

– Не уявляю, про що ти.

– Нічого, якось зберемося – все покажу.

– Домовились. Погнали?

– Погнали.

Ребристі шини шурхонули по дрібних камінцях, здіймаючи хмари пилу. Бен хвацько вивернув на рівну стрілу асфальту й зачадив гіркуватим вихлопом.

«Шеві» бурчав, проте вперто просувався вперед, вібруючи усім корпусом. Здоровенне кермо намагалося вирватись з рук. Авто нагадувало норавливого звіра, що тільки чекає слабінки.

– Машина в тебе, як дикий кінь. Хіба копитом не б'є.

– На пікапчику ще дід ганяв. Коней беріг.

– У вас ще й коні є?

– Аякже! Ти що, який діна без коня?

– І багато?

– П'ятеро.

– Нічого собі!

– Це не все. Є корова, кози, два мули. Ну і дріб'язок – кури, індики.

– Оце хазяйство! Батьки, мабуть, крутяться, як прокляті.

– Їм подобається таке життя. Ми так завжди жили. Головне на своїй землі.

Авто котилось, ми базікали. Чим далі, тим менше машин. На узбіччях кушпелила пилюка. Рівний, як стіл, простір. Де-не-де стриміли височезні кактуси й кругленькі кущики спаленої трави.

Чудернацькі останці виринали, наче з-під землі. Сонце й вітер так обточили скелі, що вони нагадували замки з якогось фентезі. Над дорогою висіло тремтливое марево. Асфальт вигинався темною

звивистою рікою. Гарячий вітер фугував крізь вікна. Ми вже вижлуктили три пляшки води, й це далеко не кінець.

Пікап ковтав кілометри й витрясав душу. Мене не захитувало навіть у транспортних вертольотах, а зараз шлунок починав бунтувати.

— Скільки ще?

— Години дві. Ти щось зелений. Заколихало?

— Трохи. Нічого. Я з «чінука» по тросу висажувався й нічого.

— А з парашутом стрибав?

— Ні, ще й цього не вистачало.

— А в мене вже більш як сто стрибків.

— Стрёмно?

— Так. Причому кожного разу. Вперше я взагалі ледве до землі долетів.

— Та ну його... Ми в «infantry school» десантувались з «Чінука». Пілот теж навчався. Завис, а до землі метри чотири. Наших багато покалічилось.

— А де було діло?

— У «Двадцять дев'ять пальм»^[95].

— О, я теж там був!

— Коли саме?

— У дві тисячі десятому, весною.

— Я раніше. Перед деплойментом.

— Село штурмували?

— Село й місто. Проти «беретів», перевдягнутих муслімами.

За балачками час летів швидко. До Хантерс Пойнт лишилось десять миль. Пікап розігрівся, як сковорода. Десь далеко мрів високий, звивистий гірський хребет. Поодинокі скелі бовваніли серед пустелі, ніби розкидані пустотливим велетом.

Бен піддав газку. Ще поворот. Вузька ґрунтівка вела до величенької садиби. Стрункий білий будинок зі старосвітською мансардою, в кращих традиціях американського Півдня. Нарешті пікап зупинився. У вухах дзеленчало від тиші.

Я вийшов, похитуючись, й одразу пошкодував. Щось здоровенне, зі слинявою пащею, дико ревучи, летіло наперейми. За крок страховидло спинилось, тяжко сапаючи. Ткнулось мокрим носом й цікаво витріщилось лютими очима. Я ледь не сів прямо під пікап.

Собайло сягав мені пояса, з висолопленого язика стікала слина, кучмата мордяка щирилась іклами в палець задовжки.

– Ніпока! Ану йди сюди!

До нас уже поспішають хазяї. Містер Моус усміхається, тисне руку. Місіс Моус обіймає, наче рідного сина.

– Де ви так довго?

– До Брайана заїхали і в маркет. Ден не витримав – рушницю прикупив.

– Це діло хороше. На полювання підемо.

– Я й не полював ніколи.

– Нічого, навчимо.

– Добрячий у вас пес. Мало не з’їв.

– Він наполовину вовк. Ходімо краще в дім.

– Зараз. Тільки візьмемо речі.

Розглядаюсь навколо. Вузька доріжка, вимощена камінням. Далі якась довга будівля, мабуть, повітка. Тут же дивна кругла хижа, схожа на юрту, тільки з шестиклинною покрівлею. Поряд виблискує широка плита з синьою поверхнею, встановлена на консолях. Від неї до будинку тягнуться грубецькі кабелі. Сонячна батарея, чи що?

У загороді вибрикують коні. Між будівлями діловито гребуться кури. Сердито гелгоче індик, шаркаючи крилами по землі. Небо ніби вимите, тільки високо шугає довгаста цятка.

– Ти чого?

– Та так. Гарно тут у вас...

Ніпока вибрикував поряд, цибав на Бена, плутався між ногами. До мене принохувався, чмихав, трусив пелехатою довбнею.

Мені виділили чистеньку кімнатку. Поки я розклався, накрили на стіл. У їдальні тихо зумкотів кондиціонер. Шкіра вбирала прохолодне повітря, ясніла голова.

Прокинувся вовчий голод. Дух запашної страви збивав з ніг. Сіли вчотирьох за широким дерев’яним столом без скатертини. На плесковаті глиняні тарілки поклали запашні коржі, а зверху м’ясо, квасолі, ще якісь овочі. Потім густий гострий соус. Окремо на тарілці лежали пласточки коричневого м’яса. Із супниці йшла пара від чілі. А ще ж і м’ясо, спечене на грилі.

Хвилин із десять чулися тільки хрумкіт і сьорбання. Найгучніше чавкав Ніпока, встромивши морду в залізну миску. Батьки їли

небагато. Мати Бена все підкидала й підкидала на мою тарілку.

Коли мені вже було несила ворухнутися, принесли десерт. Єдине – не було алкоголю. Тут «сухий закон».

Після обіду чи вже вечері перебралися на терасу.

Містер Моус задимів коротенькою люлькою, Ніпока смачно чмихав, з ляскотом тіпав вухами. Небокрай запалився червонястим відблиском, розкидаючи навкруги криваві тіні.

– У нас гості – рідкість. Їх немає. Бачиш, живемо краще, ніж більшість діна. Якщо проїхатись краєм, знайдеш переважно високі ціни для туристів, сміття, безробітних ледарів. Я відслужив у війську й зумів прожити, як хотів. Тут земля нашого роду. А ще – є вода.

– Я бачив – сонячні батареї маєте.

– А як інакше? Лінії сюди не тягнуть. Лишилось тільки інтернет зробити.

– Ви дуже просунутий.

– Мій батько говорив – якби сонце зупинилося, спалило б землю. Тому треба тримати розумну межу між старим і новим.

Бен мовчав, чухаючи пса за вухом. У загороді форкали коні, радіючи вечірній прохолоді.

– Хоч ти й не діна по крові, проте, думаю, нашого роду. Бен мені все розказав. Що ти відчував, коли дивився на того... бородатого з ножем?

Я ковтнув. Оце так питання. Я й досі намагаюсь забути ті відчуття.

– Не знаю. Проказував молитву, що бабуся навчила. І от ще... амулет.

Старий уважно придивився, пихнув люлькою. Щось завило, заквилило десь там, на схилах височенького хребта. В мене смикнулася нога.

– Койот.

– Дуже близько.

– Хитрі. Чують овець.

Ніпока схопився, потягнув носом й відповів так, аж поза шкірою продерло. Старий ляснув себе по колінах.

– Хай ці балакають, а ми спати. Завтра підніматись раненько.

У вікно заглядав здоровезний місяць, а я все крутився на м'якому ліжку. Пахло свіжою білизною, сухим зіллям, новенькою зброєю.

Рушниця поблискувала в куті. Не втерпівши, підтяг її до постелі, так щоб можна було погладити рукою.

Койоти дико реготали, перекликались, дратували Ніпоку. Той підвивав грубим голосом. У перервах обзивалась корова, форкали коні. Ширше прочинив вікно. Війнуло прохолодою. Пустеля дихала. Щось шугонуло повз стіну. Крикнула нічна птаха, мекнула вівця – потягло гноєм. Лишив вікно на провітрювання, завалився на ліжко. Усе – спати.

– Дене, вставай, снідати пора!

Мене ніби пружина підкинула. Отямився на ногах, у руці ніж. Містер Моус сперся на одвірок, схрестивши руки на грудях.

– Бен попередив, що швидко прокидаєшся.

– Звичка. З війни.

– Пішли їсти, а то роботи багато.

Небокрай ледь укритися багрянцем, ми порядкували біля худоби. Виводили коней на пасовище, виганяли овець, чистили стійла, розкидали покорм. Місіс Моус доїла корову. Ніпока плутався між ногами, щирив зуби на коней, ганявся за ягнятами.

Я скучив за такою роботою. Залюбки тягав тюки із соломою, чистив кізяки, виганяв отару. З вівцями раніше справи не мав, тож Ніпока взяв наді мною шефство. Він ганяв уздовж отари, гарикав, направляв волохатих на попас. Вівці сахались, слухняно чимчикували куди треба. Тільки кучматий баран з довгою шерстю ковтунами намахував лобастою головою з товстеними закрученими рогами.

Широкий шмат поля оточувала висока огорожа з колючого дроту. Зачинивши галасливу юрбу, я погнав назад. Бен сідлав коня. Високий стрункий мустанг нетерпляче пританцьовував, хапав його за рукав. Лискуча, наче вороняче крило, шкіра відливала синявою.

– Їздив верхи?

– Ніколи. Тільки в дитинстві дід на коня садовив.

– Навчишся. Батько тобі осідлає.

– А не скине?

– Цей скине. А мій перший спокійний. Старий і тихий.

Я ледве видерся. Думав, завалю бідну тварину. Гнідий терпляче чекав, поки вмощуся. Стремена вислизали, носки стояли не так, як треба. Але згодом рушили. Бен з батьком сиділи, як вліті. Мене хилитало й крутило, судомило ноги, болів поперек.

Я вчепився у вуздечку, аж пальці побіліли. Бен зиркав і скалив зуби. Містер Моус просторікував про пустелю, зрошення, фермерські турботи. Я ж нічого не чув. Сорочка прилипла до спини, піт затікав у штани. Ми проїхались навколо подвір'я, піднялись на невисокий пагорб, спустились, видерлись на вищу гору.

Зверху відкрилась широка панорама – чистий вестерн. Простір шелестів низенькою травою, кудлатими кущиками, пирскав пилюкою. Ген на схилах дальньої гори клубочився густий лісок. Де-не-де стриміли поламані, облизані вітрами скелі. Широкий шлях петляв між пагорбами й губився за небокраєм.

Завив койот. Прохолодне свіже повітря лоскотало легені. Червонясте сонце наполовину виринуло з-за виднокола, обливаючи кривавицею стихлу землю. Ми мовчки спостерігали за народженням нового дня...

Дні летіли переляканими птахами. Піднявся ледь світ, туди-сюди – й обідати пора. Перекусили, трохи полежали – знову в роботу. Говорили лише на навахо, вечорами Бен переходив на українську, і це було приємно.

...Шпаркий вітерець смикає куртку, залазить під шапку, холодить ніс. Ми навкарачки в густому лісі на дальньому схилі. Я й не думав, що в Аризоні є такі ліси. Уявляв тільки пустелю та перекотиполе. А тут такі хащі – на витягнуту руку не видно.

Між стовбурами мелькнула тінь. Старий тицьнув пальцем – у густій хвої причаївся олень. У прицілі коричневе хутро – можна рукою торкнутись. Тисну гачок – тварина падає, як підкошена. Зриваємось, летимо туди. Проте, за Ніпокою не встигнеш. Той з усього маху хапає звіра за горлянку, гарчить, чвиркає кров'ю. Але то зайве – розкинувши гіллясті роги, олень дивиться в небо скляним поглядом. Мені раптом стало жаль такого красеня.

– Шкода його.

– Чого?

– Гарний такий.

– Ми ж не з розваги полюємо. М'ясо зав'ялим, щось спечемо. Шкіру вичинимо. Переробимо так, щоб тварина не пропала даром. А ти добре вистрелив, він не мучився. Придивляйся: навчу розбирати...

Містер Моус скинув куртку, закотив рукава, дістав ножа. Ми з Беном допомагали. За півгодини оббілював тварину, розділив м'ясо,

окремою купою склав нутроці й кістки. Все це трохи нагадувало коління кабана, тільки шкіру треба зняти. Потім старий щось пробурмотав, відрізав шмат свіжини, кинув поряд, покропив кров'ю.

– Ходімо.

– А оте залишимо?

– Для прапредків. Пожертва, щоб олені не переводились на нашій землі.

Затарившись важезною свіжиною, ми ледве дістались коней. Ніпока біг поряд, вдоволено мружачись й облизуючи закривавлену морду.

Увечері, ласуючи печенею, розговорились про життя. Містер Моус розповідав про резервацію, про права індіанців.

– От, служив в армії, закінчив коледж, але й досі не розумію тих, хто живе в містах. Постійна сутолока, юрби набурмосених людей, неба не видно...

– На території Навахо Нейшн^[96] діють тільки ваші закони?

– Наші й федеральні. Раніше нас хотіли заперти в резерваціях й потроху знищити. А вийшло так, що в нас тепер більше волі, ніж у білих американців.

До нас підсіла місіс Моус. Так і протеревенили допізна...

Через день я мав бути в Кемп-Пендлтон. Бен виїжджав за два дні у Форт-Беннінг.

Того вечора я вперше в житті зайшов у хоган^[97]. Ми ходили колами, зліва направо, за годинниковою стрілкою, себто – за сонцем. Перший – батько, далі я, потім Бен і мати. На мені справжній одяг навахо, лице розфарбоване. Батько тихо наспівує, посередині палахкотить невелике вогнище.

Рухаємось швидше, на старому хляпає вовча шкура, стирчать гострі вуха. Темп збільшується, голос дзвенить, як струна. Ми просимо в богів удачі й захисту на війні. Я молюсь, як навчила баба, свастя горить на шиї, обпікає шкіру.

Бен кружляє в танці, гарикаючи зірваним голосом. Дика міць тече жилами, бурхає червоним туманом.

Полум'я стріляє іскрами. Батько кидає у вогонь пучки сухої трави, запашний дим заповнює хоган, дере горлянку, витискає сльози. Піт летить, як у парілці, тіло стає легким і сильним. Зараз рвонув би світ за очі...

М'язи налились, жили ніби тріскотять приємним болем.

Хто знає, скільки ми молились. Старий спинився, впав навкарачки й раптом завив. Шалений гук продер поза шкірою. Я бачив лише тугу натягнуту шкіру на його борлаку. Бен одразу підхопив поклик.

Люта дужість розпирала груди, вирувала в горлянці. Шалена втіхай воля.

Хоган наче зник, лишилось чисте небо, нічний дух. Зі схилів гори відізвались сіроманці.

Глава 12

Життя на базі йшло звичною тягучкою. Взвод оновився. Тепер я «старий». Тренування, виїзди більше не збурювали кров. Відпрацював як треба й повернувся в бараки.

Жив сам. Спочатку жахався – здавалось, ось-ось зайде Тоні, кине лахи, розповість щось дотепне. Але його не було. Офіційно оголосили зниклим безвісти.

Мені дали нового навідника – молодого хлопчину, який тільки-но закінчив снайперську школу. Той старався з усіх сил, але дружби між нами не було.

Я наче вигорів ізсередини. Просто служив. Частенько телефонував додому. Майже кожного дня спілкувався з Беном – той гарував у Форт-Беннінг. Здається, готувався до деплойменту. Інколи надзвонював Карл. Як і досі, водить своїх екстремалів. Переказував привіт від Кейва.

Так минуло з півроку. Я почувався так, ніби все життя був морпіхом. Розпорядок усотався в плоть і кров, сленг став звичною мовою. Я навіть дивувався, коли хтось із новачків не розумів мене відразу.

До кінця контракту лишався рік, й шеф декілька разів брався розпитувати, що я планую, як дивлюся на продовження служби, зваблював сержантською школою і вищою зарплатою.

Я петляв, ухилявся, бо насправді й сам не знав, що робити. Коли підписував контракт, чотири роки здавались вічністю, а тепер мигнули – от і сиди, думай.

Частенько вночі я лежав з розплющеними очима й згадував Навахо Нейшен. Пругкий вітер, пахощі пустельного зілля, відчуття волі й сили... Мабуть, так колись було в Україні, тільки степи були буйніші.

Гладив свастя, перебирав ланцюжок, згадуючи своїх, пастівник біля Магури, Топіка й Куклу. Снилось – біжу вночі берегами, висолопивши язика, добігаю до ставка, а перейти не можу. Ген, бачу хату й повітку, хтось рукою махає, не розберу... Кручуся, ганяю – вода не кінчається, й край. Підбіжу, похлебчу трохи, а далі ніяк.

Ранком прокидався мокрючий, серце калатало. Намагався забутись у тренажерному залі, тягаючи залізяки. До п'яних очей різався у відеоігри, щоб упасти й виключитись. Але сон цей відвідував мене частенько. І не було тому ради.

Тим часом змінився характер занять. Більше вправ на воді, десантування зі шлюпок, плавання в спорядженні й без. Нам поки нічого не говорили, проте навіть салазі було зрозуміло, що дуже скоро прийдеться займати тісні суднові кубрики.

Авіаносець височить, як могутня скеля. Доводиться задирати голову, щоб глянути на надстройки. Нас чоловік тридцять. Я – єдиний снайпер. Трап хилитається, під ногами плюскотить зеленкувата вода. На найближчих вісім, а то й дев'ять місяців – це наш рідний дім. USS^[98] «Carl Vinson» гордо задер точений ніс і навіть не ворухнеться, наче справжній будинок.

З нас тільки п'ятеро бували в «крузі». Справжні моряки скалили зуби, кидали дотепами – мовляв, шукайте відра поглибше. Ми посилали їх на всі букви, проте на душі було неспокійно. Ану ж, як справді душа не витримає?

Залізні сходи, вузькі коридори, плетіння кабелів і труб на стінах. Наш кубрик нагадував радянський плацкартний вагон: двоповерхові нари, вузесенький прохід. Кришка койки піднімається, можна закинути баули. Тільки розгрузились, зайшов морський офіцер. Щось переговорив з нашим капітаном, пішов. Шеф скомандував збір.

– Ми починаємо морський деплоймент. Я знаю – більшість з вас ніколи не бували на кораблях. Тому будьте уважні – це зовсім не круїзна посудина. Сержант проведе інструктаж щодо маршрутів руху й заборонених зон. Заняття по графіку. Orah!

– Or-rah!

Веселеньке діло. Мені припало спати зверху. Тільки підтягнувся – палуба пішла з під ніг. Чую:

– Що за... Ден, ти теж таке бачиш?

– Мало не навернувся. Видно, рушили...

– От вплили. На цій бляшанці півроку хилитатися, або й більше.

– Тобі ж обіцяв рекрутер білий пісок й засмаглих цицькати дівчат. От і надивишся.

– Я і в Каліфорнії не бідував. Бляха, кругом вода і ні хера.

Поряд присів сержант.

– Не скигли, от я на підводному човні був, ото справжня дупа. В кубрику тіснота й смердота, ше й ходить не давали – поряд реактор. А тут морське повітря, спортзал, сонечко – курорт!

Шеф пішов, а ми закемарили. Трохи підхилитувало, ніби в потязі. Дехто хропів, хтось крутився чи слухав музику. Я підтягнув навушники. Все-таки плеєр – чудовий винахід. Добре, хоч музики накачав. Мій набір не мінявся – «Кому Вниз», «Наутітус», «Iron Maiden». От ще знайшов новий гурт – «Колір ночі». Чиста музика. Та все ж почав із Середи – «Щоденно ворони летять...»

Тільки опинившись в океані, можна зрозуміти, що таке океан. Скільки сягає око, зеленкувата, піниста вода. З палуби здається – судно йде небом.

Під ногами палахкотить сонце. Стріляємо. Виступ здоровезного льотовища тимчасово огородили жовтими стрічками, перетворивши на стрільбище. Мішені повернуті до океану, кулі зникають у бурхливому ревищі. Спочатку М4, потім пістолет.

Прийом за прийомом. По злітній смузі вештаються техніки, заправники у світловідбивальних жилетах. Рядками стоять літаки й декілька вертольотів. Деренчливо кричать чайки й ще якісь морські птахи.

– Харош! Зброю на запобіжник!

Шеф відстібає шолом, утирає лоба.

– Раш – до мене!

– Слухаю, сержанте.

– Хочеш розім'ятися?

– Та й так нічого, аж зад мокрий.

– Ти ж снайпер, мать його! Хоч гвинтівку провітриш.

– По кому провітрювать – чайок валить?

– Можна, бо замордували вереском. Але морячки припасли інші мішені. Тягни сюди ствол.

За борт скинули декілька яскравих діжок. Вони хилитались на хвилях, перекидались, пірнали, знову виринали. Я приліг на палубі, поряд навідник. Хлопці посідали позаду, підійшли морячки.

– Сто ярдів. Двісті...

Навідник гундосить. Аж вухо ріже.

– Скажеш, коли буде п'ятсот. Не роби «лічилку».

Добре, заткнувся. Бочка меншає в прицілі.

– П'ятсот.

Рахую про себе до семи. Поштовх. Поштовх. Поштовх.

– Ціль один – враження, два – враження, три – враження.

Пацани загорлали й засвистіли.

– Нормально, мужик!

– Ден кермує!

– Бачили, морячки?

– Це морпіхи, синку!

Шеф кривив кутиком рота – не зрозумієш, усміхається чи матюкатись почне.

– Нормально, Раш. Як тобі мішені?

– Нормальні.

Після стрільб пішли обідати. Що-що, а їдальня нагадувала ресторан. Стільки доброї їжі, й такими порціями – хоч завались. Після обіду – вільний час. Хто слухав музику, декілька «пекли» на приставці, я дістав книгу. Форсайтові «Пси війни» захопили з головою. Сусід знизу голосно сопів. Хлопці на маленькому столику влаштували покер-рум. Якби ще не підколихувало, взагалі ідеальне життя.

USS «Carl Vinson» розсікав Тихий океан, а ми прилаштовувались до морських порядків. Щоб зовсім не заіржавіти, в першій половині дня сержант ганяв нас або проводив теоретичні заняття. Потім – роби, що хочеш, якщо не на вахті.

Я зникав у спортзалі, валявся на нарах, читав, слухав музику. Якщо припадала вахта, розпорядок зовсім мінявся. На авіаносці ми виконували функції військової поліції.

У цій плавучій фортеці мешкає одночасно близько шести тисяч людей, тож усяке буває. Хоч у фільмах показують, що морпіхи ненавидять моряків й навпаки, але насправді все не так. Просто є різні люди, як у нас, так і у них. З багатьма ми нормально спілкувались, навіть товаришували. Але були персонажі, які регулярно порушували дисципліну, гнобили молодих, посиляли командирів, улаштовували розбірки. Тоді з'являлася робота.

За чотири дні плавання дісталися бази Перл-Гарбор. Авіаносець стишив хід. Навколо снували маленькі буксири й катерки. База вражала розмірами. З рейду милувала око берегова зелень й похилі хребти гір. Кораблі стояли рівними рядочками біля причалів.

Нам дали півтора дня, щоб походити по суші.

Навколо розслаблялись веселі й п'яненські люди. Численні крамнички, що продають туристичний дріб'язок. Місцеві продавці впарюють всяку фігню. І спека, аж мозок плавиться. Прохолодний кубрик став рятівним острівцем від цього гавайського раю.

Аж ось темне каміння вулканів острова Оаху зникло в пінистій синяві. Гіркий вітер рвав камуфляж, дрібні бризки висихали на лиці. Я стояв на палубі й спостерігав за польотами. Літаки потроху вирулювали на старт і зривались із місця, наче схарапуджені коні. За мить перетворювались на мізерну цятку. Ревіще стояло дике. Недарма вся палубна команда в навушниках. На височенних надстройках безперестанку крутились антени локаторів. Океан кипів, перекидався пінистими баранчиками. Ф-фу, щось замутило.

Пора до себе.

До Філіппін тяглися днів десять. Якимось налетів «маленький вітер». Так його визначив знайомий моряк.

Я ж вирішив, що нам жаба цицьки дасть. Такі хвилі й буруни – сказитись можна. Половина юніта невилазно сиділа в гальюні. Мене мутило, тягло блювать, але вивернуло тільки раз. Шеф посміювався. Через день розпогодилось, проте океан бурчав і ярився, сердито б'ючись об борти.

Маніла – справжній мурашник. Чортове тлумисько людей, човнів, щурів, старців, собак. Сморід – очі виїдає. Поті ллють, форма в темних плямах. Ми тут на десять днів. Звичайно, не в самому місті, а на базі. Ніби плануються якісь спільні навчання.

А ми поки вештаємось містом, витріщаємось на загиджені вулички. Місцеві сновигають, тицяють пальцями. У нас провідник – філіппінський морпіх. Малий, засмаглий, наче жук. Непогано розмовляє англійською.

Гарно тут тільки в Старому місті, де колись оселилися іспанці. Колоніальна архітектура, ліпнина, ковані решітки. Але справжня Маніла лежить навколо, в купах сміття, потоках покидьків, у галасі яточників-крутіїв. Лише на базі, в чистенькій, прохолодній кімнатці можна перевести дух. В інших місцях – відчуття, наче сидиш у теплиці й дихаєш одною водою. І як тут люди живуть?

Утім, виявилось, що не тільки живуть, а й бігають кроси, висаджуються з вертольота, ганяють марші в повній викладці.

Раніше я бував в екваторіальному лісі. Півтора дня в Колумбії назавжди виробили в мене стійку відразу до цієї смердючої непроникної гущавини. Але тут виявилось, що насправді я нічого не знаю про ліс. За чотири дні тренувань моя повага до місцевих морпхів добряче зросла.

Ми бігли вузькими хідниками, ухиляючись від ліан й колючок, хляпаючи по калюжах, по пояс провалюючись у пузиристу твань, відкидаючи різнобарвне, метушливе гаддя. Тільки гордість морпіха не дозволяла мені впасти в грязюку й виблювати всі кишки. До того ж поряд сержант і капітан. Такі ж замизкані, обпльовані, з розчахнутими ротами і налитими кров'ю очима.

Привал. Попадали на спини, трохи послабивши наплічники. Воду хлебтали, наче собаки. А філіппінці сміються, травлять байки.

– Таке мій старий про В'єтнам розказував...

Сержант уместився зручніше й вів далі:

– Казав – у перші три місяці милю пройдуть, і все, готові. А «чарлі» ганяють лісами – хоч би що.

Тут звичку треба.

– Ви бували десь у джунглях, сержанте?

– Можна сказати, ні. От...

– Підйом!

Крекчучи, матюкаючись, зводимось на ноги. Плутаємо заростями, падаємо, ліземо навкарачки. Раптом нова ввідна – снайперу з групою прикриття знищити передову групу партизан. Шестеро, і я серед них, відколюються від основних сил. На руках карта і GPS. На все про все – чотири години. Прийти, замаскуватись, відпрацювати, наздогнати основну групу. Я – головний.

Веду. У «fire-team» двоє філіппінців. Біжимо. На місце дістались вчасно. Вибрав вогневу позицію, розмістив групу прикриття, замаскувались. Тепер – чекати.

Руки тремтять, око сльозиться. Притискаю приклад – так краще стримати дріж. Вузесенька стежинка, щось шелеснуло в кущах. Деренчливо скрикнула птаха. Нахильці, дрібним кроком, сунуть «партизани».

У мене душа зраділа. Ловлю в приціл останнього – писк. Мить, і перший готовий. Інші теж запищали, замиготіли різнобарвними діодами на жилетах. Що не кажіть, а ці лазерні накладки для навчань –

чудова штука. Не дивлячись на «трупів», знімаємось із місця й бігом за своїми, до пункту збору. Тепер ноги несуть легше.

Після цього на авіаносці два дні не було занять. Усі відкисали й відсипались, лікували укуси, подряпини, порізи. Страждали тільки вахтові, проте, зважаючи на наш вигляд, ні в кого не виникло бажання бикувати. Після прогулянок джунглями, від самої згадки про «тропічний рай» хотілося блювати. Краще вже тісний кубрик і хитавиця.

Наступна зупинка – Сінгапур. Стали на рейд уночі. Дивовижа: море рідкого вогню й світляків. Здавалось, всенький суходіл палахкотить вогнями. Стояли декілька днів, тож я вдосталь надивився.

Уся держава площею трохи менша за Сан-Дієго. Такого порядку й чистоти я не бачив навіть у Штатах. Ошатні вулички, бруківка. Асфальт, як скло. Вулиці миють пахучим шампунем. Блискучі висотки в даун-тауні й затишні будиночки далі від середмістя. Спокійні люди, розмірений рух. Смачна їжа. Тут я вперше в житті спробував дуріан. Така собі зелена шипаста диня, яка тхне гнилим часником. Але смак вартий смороду. Ми від душі поласували місцевими делікатесами на зразок ската на грилі або крабів у гострому соусі, але декілька хлопців після цього днів на два забарикадувались у галюні.

Увечері теж красиво. Різнобарвні фонтани, вода шпуге з відкритих пащ чи то левів, чи то дивовижних риб. Утім, виявилось, що це власною персоною покровитель міста – Мерлайон. Вулицями вештаються туристи, п'яних немає. Взагалі тут так безпечно, що місцеві жартують – навіть гола дівчина з пачкою доларів у руці може перетнути Сінгапур із кінця в кінець. Дивовижний край....

Згодом ми вийшли на патрулювання в Південно-Китайське море, нашу зону відповідальності. Які саме завдання ставились командуванням – хто знає. Наша робота – нести вахту, зрідка літати вертольотом над розсипом дрібних зелених островців.

Бувало, спостерігали з повітря, як біля цих невеликих клаптиків суходолу в морі метушаться якісь буксири, тягнуть баржі. Лише з інтернету я дізнався, що в цій зоні конфліктують Китай, Філіппіни й Малайзія. Китайці насипають чи намивають нові острови, хочуть мати більші площі. Значить, ми – сили стримування. «Велика гра», яка нас не обходить. Наша справа – вахту нести й за порядком дивитися. За все інше хай у командира голова болить...

Поліцейська вахта тільки почалась, ми з напарником поволі обходили свій маршрут, коли нас раптом гукнули. Обертаємось – флотський офіцер.

– Доброго дня, морпіхи!

– Бажаємо здоров'я, сер.

– Хлопці, бачу, що ви не салаги. Є діло.

– Кажіть.

– У моєму юніті двоє матросів геть охрініли. Вони з Гарлема, були в банді, тепер тут кантують. Дисципліну набік, молодих чморять. На стягнення їм плювати. На рейді я ще міг обох на гаупвахту здать, а тут усе за штатним розкладом, люди потрібні, то вони взагалі береги втратили. От якби ви їм уклали трохи розуму, бо мені, самі розумієте, ніяк – потраплю під трибунал.

– Можна, чого б ні. Де вони?

– У спортзалі.

– Зараз вирішим.

– Ага, спасибі. Ваш боржник.

Торгнули двері спортзалу – зачинені. Чутно, як гупає реп. Мій напарник – Алекс – гримнув ногою.

– Відчиняй!

Нічого. Я втушив з усієї сили – двері мало з петель не злетіли. Музика притишилась, щось зашемерало з того боку.

– Хто там, бля?!

– Відчини двері, бик. Посилка прийшла.

– Пішли нах! Ми займаємось за розкладом.

– Це хто – ми?

Двері наче пружиною відкинуло. Мизатий гевал з розмальованими руками вхопив Алекса за груди. Той з усього маху садонув коліном. Бугай гримнув на підлогу. Харчав і хапав повітря, як рибина. Ми заскочили всередину, причинили двері. Ще двоє «клієнтів» покидали штанги й дурнувато лупали, прикидаючи, хто це виключив їхнього кореша.

– Що вилупились? Струнко!

Один кинувся вперед, наче танк. Але заробивши берцем під дихало, тихенько скорчився на пружній підлозі. Третій смикався то туди, то сюди, не знаючи, що його робити. Я пішов до дверей, зачинив їх на замок. Алекс роздивлявся подертий рукав, сердито бурчав.

Морячок наче прилип до підлоги, раз по раз облизуючи пришерхлі губи. Його дружбани заворушились, спинаючись на карачки.

– Я сказав – струнко!

– Зараз я встану, і ти будеш лайно жерти, скот!..

Я піддав балакуну носом під ложечку. Той охнув, забризкуючи блювотою підлогу й тренажери.

Мабуть, їхній лідер. Треба добряче шугонуть. Я дістав ніжбagnet, згріб бугая в захват. Відчувши лезо, він став тихенький, як ягнятко.

– Слухай сюди уважно, мен! Бо якщо в мене рука затремтить, проколю вуха й доповім, що ти на нас напав. У мене два деплойменти, п'ять медалей, до того ж контракт закінчується, а ти, чмо гальюнне, свій перший вихід ще не закінчив. Встать, слухать уважно, кивать головою! Зрозумів?

Гевал голосно ковтнув. Я відпустив його, встав, обтрисився, сховав ножа. Алекс з тими двома розгільдьями тільки очі витріщали.

– Струнко!

Морячки, покрекуючи, стали в шерэг. Насправді – майже підлітки, тільки вимахали здоровенні.

– Значить так, салаги: на вас скаржаться, що дисципліну похерили, всіх посилаєте, товаришів щимите.

Я капрал Раш, а це ленс-капрал Мартінес. Ми особисто будемо слідкувати, чи змінилась ваша поведінка. Якщо ні...

Я замовк. Хлопці стояли рівненько, шморгали. Я пройшовся перед шерегом. Різко обернувся. Крайній сахнувся, завалюючись на інших.

– Ми зрозуміли один одного, так?

– Так.

– Що? Не чую!

– Так, сер!

– Вільно, розійтись. І приберіть тут усе...

Вони не стануть зразковими матросами, але далі наражатися не будуть. Принаймні на кораблі. В цьому рейсі – точно. Страх – найдавніша, найсильніша емоція. Вони злякались – до енурезу й черевних кольок. Що там вони – навіть Алекс трухонув. Зблід, пітніє. Лише під свіжим вітерцем полегшало.

– Ти скажений, Ден, бачить Бог. Я вже думав – дупа морячку. Заріжеш, як свиню.

– Не зарізав же.

– Вважаєш, стуконе?

– Ні.

Алекс тільки головою покрутив. У нас лишалось ще майже чотири години вахти.

Тисячі островів й острівців. Десятки курсуючих туди-сюди суден. Брудні пасмуги мазуту й шапки дрейфуючого сміття.

Ми на бойовому чергуванні. Нудьга страшенна.

Якщо морякам кожен день робота, то в нас башню зриває. Шеф як міг старався урізноманітнити щоденний розклад. Але це важко.

Розважали лише антипіратські рейди. Діяли ми разом з філіппінцями, на їхніх кораблях. Сучасні корсари були нужденними, засмаленими здохліями на старих посудинах з іржавою зброєю. Вони слухняно піднімали руки після перших черг поряд з бортом.

Лише декілька разів нам траплялися справжні профі на потужних сучасних катерах. Вони намагалися втекти, запетлять між рифів та островів. Тут ставав до нагоди гелікоптер.

Я декілька разів сидів за туреллю, пристебнутий лише ремнями. Внизу хитавиця океану й палуба з метушливими людьми. Було й таке, що бандюгани пострілювали, але декілька черг швиденько заспокоювали сміливців.

Так ми телесувалися ще дев'ять місяців. Вода остогидла, аж підвертало. Навіть моряки говорили – це найдовший рейс. Але все закінчується. І от ми знову в порту Сан-Дієго з важезними баулами, на непевних ногах вантажимося в автобус.

Кемп-Пендлтон зустрів як рідних. Навкруги знайомі лиця, вітаємось, тиснемо руки. Свій барак. Своя кімната. Шафка й полички припали пилюкою, але у ванній чисто, пахне освіжувачами – видно, що прибирали.

Звалив речі, сів. Що далі? Закінчується контракт, шеф не відчіпляється. Підпишись знову на чотири-п'ять років – станеш морпіхом довічно. Воно наче й непогано, але постійні виходи, підйоми, тривоги дістали. За паспорт і грин-кард я вже розплатився зі Штатами з відсотками.

Рипнув телефон – сержант.

– Раш, зайди до мене.

– Зараз буду.

У тісному кабінетику пахне мастилом зі снарягою. Сержант клацає в обдертому ноуті.

– Встиг розпакуватись?

– Яке там! Тільки баул кинув.

– Сідай. Поговорити треба.

– Кажіть.

– Тижнів через два-три мене капітан трясиме за штатну комплектацію. Подумав про контракт?

– Якщо чесно – не уявляю, що робити. До Корпусу звик, роблю, що подобається і що вмію, але щось...

– Набридло лазить в грязюці й вештатись по всьому світі?

– Десь так.

– Знаєш, я служу із сімнадцяти. Уже тридцять років. Жінка кричить – кидай, діти бурчать. Я й сам бачу – вже не те. Але що мені робити між цивільних, навіть не уявляю. Думаю, добуду цей рік, і все. Ти – інша справа, якщо зійдеш на берег зараз, щось придивишся.

– Не вмію я ні чорта.

– Ти хороший морпіх. І снайпер класний. Це без балачок. Плюс досвід бойових дій, як на суходолі, так і на морі. З таким багажем не пропадеш.

– Ви щось пропонуєте?

– Чув про РМС?

– Що це таке?

– «Private military company»^[99]. Мужики роблять те саме, що й ми, тільки за штуку в день. До того ж їх не довбуть правозахисники й усілякі цивільні дрищі. Мій дружбан п'ятнадцять років тому перейшов в одну, зараз горя не знає. Відповідає там за рекрутинг. Можу дати особистий номер, зателефонуй. Якщо призначать зустріч – сходи, роздивись.

– Як називається компанія?

– «Academi».

Тієї ночі я довго крутився. Сержант, чорт старий, видно, має своє з кожного рекрута. А то чого б так агітував. Воно б і непогано грошей підзаробити, але...

Коли за вікнами вже сіріло, вирішив – сходжу, а там буде видно.

Височенний скляний хмарочос на Съемпре Віва Роуд. Вхідні двері-крутилка, метушливі люди. На мене оглядаються, навіть

охоронці в холі очі витріщили. Може тому, що в формі. А що робити – за ці роки так звик, що й на думку не спало перевдягтися в цивільне.

Вішаю на шию ламінований бейдж-перепустку – і в ліфт. Туди вже набилось декілька осіб. Загоряється цифра «12» – мій поверх. Ага, ось і прозорі двері з логотипом. Відчиняються одним дотиком.

Простора приймальня, дівчина за високим бюрком. Назустріч виступив кремезний дядько. Лівий бік піджака відстовбурчений, блискучі черевики, білосніжна сорочка.

– Ви до кого?

– Мені призначено на 12:40. Особиста зустріч з містером Го.

Секретарка швиденько заклацотіла на клаві. Далі підняла телефон, промовила декілька слів, кивнула охоронцю. Той відійшов, прочинив двері. Ще один передпокій. Широкий стіл з монітором «Apple», вишукана дівиця й мовчазний здоровань.

– Проходьте, містер Го чекає на вас.

Підошви втопились у килимі – наче йдеш по піску. Темні двері м'яко причинились. Назустріч піднявся високий чоловік у темному костюмі. Коротке сиве волосся, тонкі губи, запалі щоки. Погляд, як у нашого капітана. Одне слово, старий вояка.

– Вітаю, капрале.

– Здрастуйте, сер.

– Сідайте.

Шкіряне крісло ніби схопило мене м'якими лапами. Містер Го всівся за стіл, який нагадував палубу авіаносця. Під його поглядом мені стало трохи ніяково. Але я намагався дивитись просто в очі.

– Розповідайте, капрале.

– Що саме, сер?

– Чому вирішили звернутися до нас.

– Мені порадив сержант. Власне, він мав зателефонувати. Сказав, що тут працює його давній товариш.

– Родрігес. Він уже розмовляв зі мною. То яка у вас ситуація?

– Через місяць закінчується контракт. Я довго вагався, продовжувати чи ні. От сержант і порадив...

– Розкажіть про свою спеціалізацію.

– Снайпер. Сорок сім підтверджених ліквідацій.

Три деплойменти – два Афганістан, один на борту авіаносця в Південно-Китайське море. Був у полоні, втік. Повністю пройшов

перевірку, допущений до виконання секретних завдань.

– Мені сказали, що ви лише недавно отримали громадянство? Звідки ви родом?

– З України, виграв грин-кард. Потім вступив до морської піхоти.

– Освіта?

– В Україні закінчив університет.

– У вас південний акцент. Спеціально вивчали?

– Ні, в «Boot Camp» в мене був друг з Нового Орлеану. Допомагав з мовою.

– Де він зараз?

– Загинув.

Містер Го примовк, крутячи в руці ніжик для листів, стилізований під середньовічний меч.

– Наша компанія надає послуги охорони, супроводження й навчання різноманітних підрозділів. Маєте навички охорони, конвоювання?

– В конвої возив вантажі між FOB-ами в Афганістані. Але основні уміння дещо протилежні охороні.

– Брали участь у диверсійних акціях?

– Так.

– У яких умовах доводилось виконувати завдання?

– Сельва, пустеля.

– Скажіть, а ви могли б організувати захист від снайперів?

– Думаю, так. Ще маю досвід проведення тренінгів зі снайперської справи.

– Де набули?

– Мій друг, колишній «зелений берет», працює у фірмі, що надає послуги скаутінга, організації полювання й навчання стрільби. Там і спробував себе як інструктор.

– І що?

– Директор запропонував роботу.

– Гм, це добре... Я думаю, щось знайдемо. Ще один момент – оплата. Чому не питаєте про гроші?

– Ви серйозна структура, самі скажете.

– Перші три місяці – вісім тисяч. У зоні бойових дій ще стільки ж. Плюс надбавки за особливо небезпечні чи секретні завдання. Повна

медична страховка. В разі смерті родичам виплачується стандартна зарплата за контракт.

– На скільки контракт?

– Мінімум рік.

– Нормально.

– Тобто умови вас задовольняють?

– Задовольняють.

– Отже, зробимо так: як тільки звільнитесь з Корпусу, пришліть на мій е-мейл резюме і приходьте. За цей час ми підберемо місце. Гадаю, дальні відрядження для вас не проблема?

– Абсолютно.

– Ось моя візитівка, там адреса пошти й телефон. Залиште свої дані. Запишіть власноруч на цьому листку.

Я швиденько надряпав.

– Тоді до зустрічі!

Потис руку – аж кісточки хруснули.

Я трохи поблудив у блискучих лабіринтах хмарочоса, потім через двері-крутилку знову викотився на розпечену вулицю. Дістався бараків, прийняв душ і завалився спати – завтра знову на службу.

Цей місяць прогнався, наче скажений кінь.

Наостанок я замовив декілька столиків у пабі, й увесь взвод гудів там мало не до ранку. Інші відвідувачі тихенько забрались, але власники zostалися не в накладі. Ми навіть не побилися й нічого не розгатили.

Згадували бої, декілька разів випили за тих, хто не повернувся. А з наступного ранку – я цивільний.

Третій день у душному номері в motelі з обдертими меблями й замусоленим телевізором. Баул і наплічник – усі пожитки, набуті за чотири роки. Аж не віриться, що більше немає ні підйомів, ні польових виходів, навіть дістатися до рідного Кемп-Пендлтона неможливо без оформлення перепустки.

Болить голова, на душі паршиво. Першого ж дня я відправив резюме за вказаною адресою. На вулицю майже не виходжу, тільки щось перекусити та купити води. Весь час сиджу в інеті, коли очі починають сльозитися – вилежуюся на койці. Дрімаю, але верзеться чортзна що. Від «Academy» ні слуху ні духу.

Ранком четвертого дня я прокинувся в липкому поту зі страшенною спрагою. Телефон розривався. На дисплеї невідомий номер.

— Містер Раш?

Намагаюсь щось сказати, але з горлянки виринається лише хрип.

— Алло, містер Раш? Ви чуєте мене?

Приємний жіночий голос.

— Так, чую. Хто це?

— Секретар містера Го. Вам призначено співбесіду на завтра о дев'ятій нуль-нуль. Будь ласка, візьміть із собою паспорт і професійні сертифікати, якщо такі у вас є.

— Добре, дякую.

— До побачення, сер.

От і вирішилось. Треба сходити в магазин, купити цивільний одяг...

Містер Го стояв біля вікна, закривши руки за спину.

— Маєте чудовий вигляд, капрале.

— Дякую, сер.

— Ми розглянули вашу кандидатуру. Вітаю в нашій команді.

Мене наче жаром обсипали. Новий контракт.

— Пропонуємо річний термін. Тільки трохи підучитесь.

— Знову «Boot Camp»?

— Щось на кшталт. Місяць бойового притирання на полігоні.

— А потім?

— Потім – сафарі.

— Де підписатись?

...Місяць на полігоні майнув, як один день. Я вперше опинився на Східному узбережжі. Тренувальна база розкинулась біля містечка Мойок у Північній Кароліні. Саме тут формувалась команда для відрядження. Хлопці зібрались різні, але ми швидко знайшли спільну мову. Кожен намагався якісно виконувати свою роботу.

Керували процесом інструктори – видублені, жилаві дядьки. Основна увага – вогнева підготовка й робота в команді. Я ще ніколи стільки не стріляв. Зброї маса, і вся різноманітна.

На величезній площі побудовані цілі міста з павільйонами, будинками, вузькими переходами, коридорами, кімнатами. Ми «зачищали» будівлі, страхували один одного, займали кругову оборону,

відбивались від нападів, захищаючи «об'єкт». Найскладнішим виявилось екстремальне водіння. З авто я вилазив наче скупаний. Ганяли на легковиках, джипах, квадроциклах. Тренували миттєві розвороти, перехоплення, обгін. Їздили по піску, щебеню, мокрій дорозі, траві. Кермували з пасажирського сидіння, при цьому напарник кидав управління, вдаючи тяжко пораненого.

Одним словом – весело.

Але справжнє задоволення я отримував від снайпінгу. Виявилось, що я єдиний снайпер у групі. Тому доводилось займатися додатково. Підхід до цієї справи тут був трохи іншим, ніж у Корпусі – я працював сам, інструктор тільки радив і спостерігав.

Кожен день по вісім-дев'ять, а то й десять годин безупинної роботи. Жили ми в чистенькому готелі, по двоє в номері. В сусіди мені дістався аж надто неговіркий мужик. Та це не мало значення. Прийшов, упав, в інеті полазив – і відбій. Я звик до такого ритму. Ще й зарплата, як за чотири місяці в Корпусі. Тут панувала ділова атмосфера – ніякої показухи й фальшивого пафосу.

Наша команда – двадцять осіб. Кожен придивлявся, примірявся до інших. Знали: працювати доведеться разом, і без командної спайки ніяк. Нас декілька разів тасували – забирали одних, додавали інших. З яких причин – невідомо. Можливо, через психологічну сумісність або спеціалізацію. Довелося також списати десятки аркушів психологічних тестів. Нарешті призначили лідера загону – Скаженого Діка.

За місяць й пару тижнів нас зібрали на нараду. Напівтемний зал з м'якими кріслами. В промені проектора танцюють дрібненькі пилинки. Ледве розсілися, як наперед вийшов Скажений Дік.

– Вітаю, джентльмени. Ці шість тижнів були непростими. Ви прийшли з різних служб, але з однією метою – отримувати гроші за роботу. Ми – найманці. Такі, як і тисячі років тому. Але пам'ятайте, «Academy» – сім'я й турбується про своїх дітей. З вашого боку очікується єдине – вірність і відданість.

Лідер пройшовся вздовж рядів. Ми мовчали, хтось хруснув пальцями.

– Нам належить змінити команду в Кемп-Лемоньєр. Клієнт... скажімо, дуже серйозний. Наше завдання – супроводження, охорона, захист. Детальний інструктаж на місці. Вирушаємо через п'ять днів. Вам роздадуть аркушики з переліком необхідних речей. Зброю

отримаєте в арсеналі. Якщо є якісь побажання відносно одягу й екіпіровки, звертайтеся до мене. Питання?

– Кемп-Лемоньер – де це?

– В Джибуті.

– ?..

– Це Африка, хлопці.

Усі обернулися до мене.

– Бував?

– Чув. Наші там були на навчаннях.

– І що?

– Жарко, пилюга, смердить – той же Афганістан, тільки поруч з морем.

Хтось реготнув, шеф скривив мармизу. Гомін ущух.

– Ще одне – на завданні користуватись тільки позивними – впишіть у графу анкети, яку роздали перед нарадою.

Я замислився на якусь хвилику, та й вивів – «JAR».

Наступний день минув у клопотах. На складах підбирали снаряду, взуття, одяг. Спочатку я думав, що все доведеться купувати за свої, але компанія працювала «all inclusive».

Сховища ці нагадували величезні магазини. Гарно освітлені, з блискучою кахляною підлогою. На довгих стояках акуратно висіли штани, сорочки, куртки і ще багато всякої всячини. В основному від «5.11», якщо судити по ярликах^[100].

Речі сподобались. Матеріал, пошив – те, що треба. Сервіс – як у маркеті: взяв візок і вантаж, що треба. Я звирявся із пожмаканим аркушиком. У ньому позицій п'ятдесят.

Починаю із взуття. Так, черевики для тропічного клімату. Побачив «Lova». Приміряв, наче нічого. М'які, гарно пружинять. Далі штани. Взяв чотири пари, як і вказано. Колір – койот. Сорочки, потовідвідна білизна, шкарпетки. Так, штормовка й куртка «софтшел». Що далі? Ага, флісова куртка. Хм, ще бейсболка, але це не моє. Де б його панаму вихопити? О, є! Тепер до снаряди.

Навколо метушилися хлопці, грузилися добром. Це ніби різдвяний магазин іграшок, тільки для чоловіків. А ще ж до арсеналу й близько не підходили!

Хто ніколи не стріляв й не тримав зброї, не зрозуміє того захвату і радості, яку відчуваєш від одного духу мастила, горілого порошу, від

тої чарівної суміші запахів, що панує в зброярнях і тирах. Я вдихав на повні груди, тішачись, ніби дитина. На стелажах було все. Достеменно. Очі розбігалися, а руки самі тяглися.

Ще на тренуваннях, коли палили з усього, що стріляє, я пригледів собі гвинтівочку. У Корпусі я мав справу лише з М4, коли став снайпером – то з М40.

А тут спробував Bushmaster ACR. Це справжній витвір мистецтва, а не зброя. Змінні товстостінні стволи, шершавий замашний корпус. У руки лягла відразу, наче влита. Разом зі штурмовою гвинтівкою в моїй рознарядці була ще й снайперська. Тут я голову не ламав. За місяць пристріляв М40 і стала як рідна.

Ще тиждень ми ганяли в новому взутті й снарядзі: розношували, примірялись. А одного вечора з усім добром завантажились у пузатий «Аеробус» і вирушили на «сафарі».

Проти С-17 тут просто розкіш – м'які крісла, фільми, їжа. Я майже всю дорогу прокуняв, а коли не морило на сон, читав або слухав музику.

Африка зустріла хльостким вітром і спекою. Вивантажились на аеродромі, поскидали пожитки в машини. Місце дислокації – простора будівля в дальньому закутку бази. Кімнатки на чотирьох, прибрано, в кожній кондиціонер.

Двоповерхові ліжка, залізні шафки. Зброю наказано тримати завжди при собі. За годину після прибуття представлення містерові Куну. Це наш «об'єкт».

Низький, пухлуватий чоловік в окулярах з тоненькою оправою й віночком сивого волосся навколо маківки. Легкий костюм, м'які замшеві черевики. Мовчки вислухав шефа, кивнув.

– Джентльмени, сподіваюсь на розуміння й співпрацю. Наша комунікація через містера... е-е...

– Діка.

– Так, через містера Діка. Усі питання, графік, особливості роботи пояснить містер Гелон, начальник моєї охорони.

Вирлоокий гевал поважно кивнув. Містер Кун глипнув на стрій і посунув геть. Один з бодігардів прочинив двері, інший прилаштувався позаду. Хто ж це такий, що його навіть на військовій базі охороняють, наче серед талібів?

Гелон щось буркнув шефові.

– Зараз усі в конференц-зал, отримаємо ввідні, розберемо зміни – й до роботи.

Просторе світле приміщення, м'які крісла рядами. Гелон виступив наперед.

– Головне завдання – забезпечити безпеку об'єкту й охорону кортежу під час поїздок. Це приміщення ми називаємо «Форт». Без попереднього запису на територію і в саму будівлю не має права заходити жоден із військових чи службовців бази.

Поки він розказував, ми мовчали як риби. Нарешті Гелон промовив: «Чи є питання?», секунду почекав і звалив. Як тільки за ним зачинились двері, шеф прочистив горло:

– Тепер по змінах. Я розробив такий графік...

Почалась служба. Ми чергували на постах, слідкували за входами й виходами, пильнували периметр. Служба не пильна, проте задовбуваста до чортиків.

У вільний час тягали залізо, ходили до тиру. Тілький того, що шеф не давав занудитися. Раз на тиждень позмінно робили вилазки в савану, ганяли на авто, відбивали «напади», переслідували «диверсантів».

Я маскувався й створював засідки, вдаючи вправного кілера. Хлопці мали розпізнати небезпеку, але дарма – не той поспит. Після кожного «бою» ми розбирали, що так, а що ні. Отак і минуло місяця півтора.

Містер Кун сидів у «Форті», ми телесувалися навколо, помаленьку дуріючи від спеки й рутини.

Лише після першого виїзду стало ясно, за що нам платять такі гроші. Ми попрямували в сусідню Ефіопію колоною з п'яти «Шевроле Тахо». Позашляховики йшли, як бетеери, не розбираючи шляху, але дякуючи підвісці всередині ніхто не бився головою об стелю.

Авто весь час мінялись місцями, не збавляючи ходу. Кінцева мета – місто Камболча, це кілометрів п'ятсот.

За кермом – виключно люди Куна. Ми у «флеках», шоломах, зброя на запобіжнику.

Зверху – безпілотник. В кожному автоекран, на який транслюється зображення. Хоч є кондиціонер, весь час пітніємо. Ось показали околиці. Дощаті халупи, купи дітей і собак. Не збавляючи швидкості,

влітаємо на вузьку дорогу. Ближче до центру доводиться пригальмувати.

Юрби людей, пошарпані авто, мопеди. Усі кричать, махають руками, сигналять. На узбіччях продають овочі та зелень, у клітках галасують кури, між ногами сновигають собаки. Біля моєї правої ноги – гвинтівка. «Шеві» розсуває іржаву дрібноту, протискається до перехрестя. Звертаємо до кривої вулички. Еге, тут, здається, починається елітний район.

Довжелезні тини, кам'яниці з високими шпилями. Становимося біля якогось муру. Хвилина, друга.

Залізні ворота смикнулись, поїхали вбік. За ними – міцні хлопці в камуфляжі з «калашами». Зарулюємо на територію. Джип іще котиться, а ми вже навкруги.

Маєток. Вимощені доріжки, клумби, пальми. Фігурні альтанки, обплетені ліанами з лапатими квітами. Біля кожної рослинки зігнута трубочка, наче для коктейля.

З прозорих дверей виходять двоє чоловіків в стильних штанах, тенісках навипуск, шкіряних мокасінах. Старіший – з розплесканим носом й товстою цепурою на жирній шії – ступає вперед, широко посміхається й трясє обома руками долоню містера Куна. Той щось мовить по-місцевому. Вся компанія разом з охороною зникає в будинку.

Ми розсереджуємося навколо авто. Місцеві бликають з-під лоба, близько не підходять. За будинком гавкнув пес, йому відповів цілий псячий хор.

Шеф наказав поводитись спокійно, пробудемо максимум годину-півтори. Ходимо, пітніємо, пильнуємо. Біля входу в будинок двоє наших і двоє їхніх.

Сонце скажене, шолом прикипає до голови. Нарешті виходять. Щось белькочуть, Кун мало носом не тицяє у вухо ефіопа. Потисли руки – й додому...

Такі вояжі стали регулярними. В основному Ефіопія, Єгипет. Але випадали й дальні відрядження.

Унизу зелень. Ядуча, пухка. Клубки сивого чаду піднімаються над гілеєю подраними язиками. Старенький радянський Мі-8 глухо стрекоче. Це бойова машина, жодних зручностей.

Нас четверо. Гелон розвалився навпроти, прикрив очі, ремигає губами. Мизата пика – наче обсмалений чавун, на який для сміху нап'ялили шолом.

У розчинені двері б'є струмінь повітря. Між ногами кофр з M24 SWS^[101]. Буде робота. Так сказав Кун. Два тижні тому викликав мене. Ну як викликав: просто підійшов шеф – пішли, каже, звуть.

На третьому поверсі «Форту» нас спинили двоє головорізів. Таких бандитських пик я не бачив навіть у Корпусі. Тупцялись хвилини три, поки старший щось буркотів по рації. Нарешті пропустили. Довгий глухий коридор з денним світлом. Двері в кінці. Шеф лишається.

Простора кімната, стіл півколом. Містер Кун і ще двоє чоловіків.
– Сідайте.

Кун поклав руки на стіл, подався вперед:

– Є робота. Для вас, містере Раш.

Я мовчав, розглядаючи подряпану кришку.

– Це входить у контракт?

– І так, і ні. В нас є деякі... скажімо... інтереси в Конго. У Демократичній республіці Конго. Але існують сили, які нам заважають. Наші друзі обіцяють усе вирішити, але вимагають зустрічної послуги.

– Когось убити?

Кун пожував губами.

– Так.

– Ви ж розумієте...

– Усі деталі узгоджені. Ця акція оплачується додатково. Ми не можемо вас примусити, але в разі відмови знайдемо спосіб розірвати з вами контракт.

– Це ультиматум?

Кун здвигнув плечима. Найнявся – продався. Знав, на що підписуюсь.

– Я солдат, не кілер.

– Ви – найманець. Ваша робота – знищувати тих, хто загрожує наймачу. Дивно, що у вас ще лишились ілюзії відносно цього заняття.

У мене спітніли долоні. Правда завжди б'є під дих. Як казала прабаба – взявся за гуж, не кажи, що не дуж. Тепер нема чого віднекуватись, як первістка на святі.

– Скільки я отримаю?

— Тобто, так?

— Так...

Летимо. Плутаємо слід, як зайці. Спочатку літаком у Руанду — за документами ми екологи з якогось бельгійського природоохоронного фонду. Досліджуємо популяцію гірських горил у національному парку Рузизи.

На перекладних дістаємось до міста Увіра. Два дні сидимо в душній смердючій халупі. Гелон весь час кудись ходить, щось винюхе. На третій день повертається з обшарпаним джипом і завізованими паспортами.

Після півдня виїжджаємо на сорок кілометрів за місто. Хвилин за двадцять чується глухе рокотання, наче завівся старий радянський вентилятор. Такі гвинтокрили я бачив тільки в фільмах про Афган.

Мі-8 гупнув на червонясту землю, піднявши хмару пилу. Ми швиденько загрузилися — й уперед.

Знову гелікоптер, запах мастила й заліза. Жорсткі лавки, на яких доводиться сидіти, наче кілок ковтнув.

Нас несе в якусь пекельну діру. Щоб відволіктись, приглядаюся до топографії. В мене є все, чого я просив, — супутникові знімки, карта, розвіддані. Хоч і будуть провідники, але я звик думати й вирішувати сам.

Серед зеленої пустелі видно коричневі залисина.

В животі звично нуртує, закладає вуха — ми майже на місці.

Здіймаючи хмари пилу, гелікоптер сідає посеред витоптаного кружала. Ми швидко вивантажуємося, а Мі-8, ревучи й тяжко загрибаючи лопатями, відривається від землі. Дрібне сміття запорошує очі.

Неподалік на нас чекає гурт бійців у камуфляжі майже всіх армій світу. Підходимо ближче. Зовсім дитячі обличчя, форма висить мішком. Худі й замурзані, але обвішані зброєю. Їх осіб п'ятнадцять, усі з «калашами» різних ступенів убитості, є в них і два гранатомети РПГ-7. За плечима тільки легкі ранці, ніякої важкої поклажі.

Наперед виступає кремезний дядько. З-під брудного берета стримить сиве кучеряве волосся. Широкий сплюснений ніс, колись зламаний посередині.

— Привіт, Гелоне! Живий ще?

Тип цей говорить англійською, смішно шепеляючи.

Але з погляду на його людоїдську пику сміятись щось не хочеться.

– Ще човгаю. А тобі нічого не відкусили, Матата?

– Теліпається поки. Що за дітвора?

– Бійці мої.

– Бійці... ану-ну. От в мене мазамбазі^[102] – того тижня зловили мужика, що золото никав на шахті. Поодрубували пальці й примусили з'їсти. А потім обрубки припекли, прив'язали кирку і вперед – нестачу відпрацьовувати. Він, правда, здох через три дні, але трохи породи накопав.

– Де ти їх береш, маніаків цих?

– Чому «береш»? Виховуємо потроху, мучимся, щоб щось путнє з них вийшло.

– В табір проведеш? А то стоїмо, як прищ на заді.

– Пішли, чого ж...

Недомірки-мазамбазі оточили нас і довгою вервечкою повели в глиб гілеї. Вузька, ледь помітна стежинка кружляла між повалених дерев й непрохідної гущавини, огинала в'язку трясовину, пірнала в густіше листя. Я йшов за Гелоном, пильнуючи, щоб не наступити на якусь тварюку.

Десь через півтори години ми вийшли на бережок вузької річки. Матата став, щось крикнув у гущавину. Звідти вискнуло, наче собаці хвоста прищемили.

– Прошу в резиденцію!

Уся резиденція – декілька хиж з ліан і листя. Там теж товклося із два десятки замурзаних воїнів. Від приміщення ми відмовились, поставили свій намет.

Увечері підігріли сухпаї, розсілись для наради. З темряви бликали очі й зуби гвардійців Матати – вони сиділи трохи далі, біля власного невеличкого вогнища. Гелон замислено штрикав ножом у землю, підперши щелепу рукою.

– Значить, кажеш, вони розмістились в Каболо?

– Там стара католицька місія була. Але в дев'яносто четвертому всіх монашок вирізали, й будівля стала пустою. Коли до влади прийшли хуту, вони віддали її китайцям. А мганга засів, наче кліщ, й керує звідти.

– Охорона?

– На них бури^[103] працюють. Огородили квартал, чорних не пускають. Тільки обслугову, й ту за перепустками.

– А скільки від тої будівлі до лікарні?

– Не знаю. Люди вдаються розміром з мурашу, якщо просто очима дивитися.

– Ясно. Зібрав своїх?

– Усі по точках. Як тільки завалите мгангу, ми підемо на приступ. Головний сьогодні від'їхав на рудник, так що... Ви, головне, з бурами допоможіть.

– Розберемось. Головне – роби, як домовлялись, ніяких імпровізацій.

Матата лише гмикнув, розкурюючи товстий «корабель».

Я четверту годину поспіль обливаюсь потом на запилюженій дзвіниці старої кірхи. Зараз її переобладнали під лікарню. Знизу тягне солодкавим сморідом гнилого м'яса, крові, ліків, брудного одягу.

Мене впустили в місто разом із групою селян як лікаря «Червоного хреста». Власне, перевірок ніяких не було, тільки на в'їзді сонний солдат покрутив документи й запхнув у карман зім'яті банкноти. Між різним мотлохом щасливо проїхав також мій кофр із гвинтівкою.

Уже в приміщенні лікарні ми з помічником Гелона вибрались на горище, зайняли позицію. Під самісінькою покрівлею палило, наче в печі. Пильнувати приходилось увесь час, бо для африканців розкладу й графіку не існує. От тобі поворот долі – ще півроку тому шанований капрал Корпусу – а зараз кілер у якійсь дірі, чекає, поки вигулькне місцевий авторитет.

У приціл гарно проглядався «білий квартал». Бури добряче укріпились – бухти колючого дроту, бійниці, пости. Але фортеця запросто може стати пасткою. Цей мужик тут щось типу головного шамана, як пояснив Матата. Його бояться, вважають невразливим. Пережив більш як десять замахів. Нічого, цей йому не пережити...

Я моргнув, заплющив очі на секунду.

Біля присадкуватого триповерхового будиночка заметушились бандити, лінькуватو підійшли двоє найманців. Двері розчахнулися – з чималим почтом вплив сам мганга.

У лупатих сонцезахисних окулярах, білій тенісці й бруднуватих штанах, він більше скидався на проповідника, ніж на місцевого Аль

Капоне. Набираючи ходу, до будинку заторохтіла чорна «Тойота».

Мганга ступив крок – й наче отримав палицею по ногах. Перша куля 308 Win Mag^[104] вдарила точно в середину грудей. Охоронці завмерли. Авто ще котилось, коли я завалив першого бура. Почт кинувся врозтіч. Але не досить швидко.

За десять секунд площа спорожніла. Дико завила сирена. Вибух біля КПП на вході до кварталу. Злісно затріщали «калаші». Гухнуло ще. Від старої місії потягло смоляним димом.

З вереском, криками, виттям на приступ пішли люди Матати.

Година – і все. Де-не-де чулися зойки – мазамбазі добивали пораних. Худенькі бійці бігали із закривавленими ножами й безтямно виряченими очима. Видно, гарно накидались.

Цей світ перевернувся – мганга помер, а Матата підгорнув під себе й територію, й населення. А головне – родовище колтану^[105]. Тут їх чимало, і кожне контролює окрема банда чи племінний вождь. Їм самим колтан, як собаці сідло. Але Штати й Європа пропонують грубі гроші за руду, без якої сучасним виробництвам не обійтись. І продають її, гарненько поливши кров'ю.

Назад ми поверталися тяжко. На перекладних, через Танзанію. Настрій паршивий – ніби лайна наївся.

Траханий Кун! Повернись, відбуду контракт на базі і звалю звідси.

Хисткий літак трусився від кожного пориву вітру, щось скрипіло, порипувало. Тримаючись за спинки сидінь, наблизився Гелон.

– Чого кривишся?

– Гикавка замучила.

– Он що. Ти гарно відпрацював.

– Тупі мішені. Навіть не зрозуміли, звідки їх валять.

– А ті, що на приступ ішли, кращі? Гаразд, відпочивай...

Похитуючись, Гелон важко гепнувся на місце. Літачок деренчав, але вперто пробивався до Джибуті.

На базі все по-старому. От тільки хлопці мене уникають. Перемовляються, сиплють жартами, але тримаються на відстані. Я тепер зайвий. Ну і хрін з ними.

Після Конго я довго відсипався. Хоча сном це не назвеш. Періодично провалювався в забуття, верзлось чортзна що. Ходив, як прибитий, до ідальні й назад.

Такого важкого «одходняка» навіть після деплойментів у мене не було. Попередні відрядження здавалися не такими вже й небезпечними після того брудного містечка.

Від нар уже боки болять. Може, піти хоч у спорт зал? Ще кілька днів вільні від вахт – треба привести голову й тіло до ладу. Зараз дев'ять вечора, там нікого не повинно бути. А ні, світло... В залі двоє Кунових «гардів». Команда з Конго. Вони зазвичай з нами не спілкуються, а тут підійшли, подали руку.

– Відійшов трохи?

– Наче.

– Раз у залі, значить, відійшов.

Розім'явся, почав з «протяжки». М'язи налились приємним болем. Гарненько розігрівшись, пішов на «станову», далі «присід». Потім підтягнувся, віджався між лавок. Щоб розрівняти хребет, качнув прес на дошці.

Усе, на сьогодні вистачить. Піт аж хлющить. Присів дух перевести. Аж тут зайшов Гелон у тренувальних штанах і футболці.

– Привіт, Дене!

– Привіт.

Сів поруч. Пару хвилин мовчали.

– Перший раз важко, розумію.

– В мене три деплойменти й сорок сім підтверджених ліквідацій.

Це точно не перший раз.

– Саме він. Ти вперше правдиво воював, побачив справжню війну.

– Не зрозумів?

– Ти за що воював в Афганістані? За що хлопці здихали в Іраку? За який фак мій старий поліг у В'єтнамі? Він до того навіть країни такої не чув. За державу, Бога й Конституцію? За демократію? Херня, всі воювали один за одного, але фактично – за нафту, вплив і контроль. Тільки не свій, а якихось пузанів з лискучими нігтями і в костюмах за сім штук. Вони живуть у світлих будинках, цілують дружин і дітей зранку, по ящику закликають до терпимості й допомоги голодуючим дітям, але посилають солдат воювати «заради збереження миру». Це наче трахатись заради невинності.

Знаєш, що я зрозумів? Солдати лохи. Вони лягають у землю за копійки, а виродки з чистенькими пухкими ручками загрибають мільйони. Я втомився почуватися лохом. І усвідомив справжню війну.

Можеш обманювати себе, але істина від цього не зміниться. Ми просто інструмент, що належить людям, яким пощастило вилізти на гребінь. Якщо не ми, знайдуться інші, не факт, що кращі. Це вже твій вибір – прийняти реальність чи далі жити в солодкій брехні...

Гелон ляснув себе по колінах і пішов на бігову доріжку. Я сидів, наче прибитий. Старий найманець має рацію. Суцільна брехня й загібання жару чужими руками, щоб свої лишилися без опіків. Контрактори воюють за гроші й чесно це визнають, інші воюють, як барани, намагаючись вірити в солоденькі казочки...

За тиждень я перейшов на індивідуальний контракт у групу Куна. Для «Academy» це було вигідно: формально я лишався їхнім, проте вважався особистим охоронцем і виходив з-під керівництва лідера групи. Відповідно збільшилась моя зарплата – Кун докинув компанії за оренду цінного співробітника. Відтепер я майже не бачився з хлопцями, тільки на спільних виїздах.

Життя змінилось. Ми ганяли по Джибуті та Ефіопії, літали в Танзанію та Руанду. Прийшлося побувати в Сомаліленді й Пунтленді. Ці квазідержави ніхто не визнавав, але вони клали на всіх.

У Сомаліленд їздили джипами. Ця земля повернулась до природного стану – територія поділена між племенами, що об'єдналися у таку собі конфедерацію. В Куна там були якісь інтереси, й ми курсували між містечками та невеликими селищами, зустрічались з місцевими впливовими особами, раптово зривались з місця й вирушали далі.

Два рази нас обстріляли з гущавини, але кулі тільки пошкарябали фарбу на броньованих «Тахо». Якимось «забикував» місцевий авторитет, але Гелон швидко його приборкав, приставивши свій «глок»^[106] до авторитетової матні.

Ми з цим чудилою їхали кілометрів двадцять, щоб його бойовики не наробили біди й випустили нас із селища. Тільки на під'їзді до кордону дали копняка, і голозадий вождь вилетів з джипа, наче корок.

Одним словом, весело. В постійній круговерті не було часу задумуватись чи жалкувати. Я наче знову опинився в Корпусі. От тільки гроші незрівнянні.

Як вступний подарунок, Гелон вручив мені МК12 MOD 1^[107]. Знав, чим узяти. Дивлячись на мою задоволену пику, хлопці тільки посміхались. Як виявилось, усю особисту зброю тут, за своєрідною

традицією, дарували. Розрахунок простий – своє бережеш і доглядаєш краще, ніж чуже. Вечорами обов'язково збирались усі вільні від змін. Ми вечеряли, травили байки, дивились фільми.

Своїм я телефонував, як тільки випадала нагода. Але в червні бос раптом заборонив будь-які дзвінки і скайп. Звичайно, всі попередили рідних. Я теж вигадав якусь брехню. Не знаю, повірили мені чи ні, та на душі все одно стало паршиво.

До того ж мене переслідував дурний сон. Ніби в нашому дворі зарізали корову. Розтікається калюжа кривлі, безголову тушу скидає на плече дід Толя, покійний сусід. Я кричу, біжу слідом, але той іде і десь зникає.

Я прокидався наче скупаний, намацував свастя й молився. Так, як навчила баба: всім богам, що їх тепер забули. Та переляк не відпускав. Ланцюжок з амулетом почорнів, і як я не намагався його відчистити, нічого не виходило. Навіть Гелон помітив, що я смикаюсь, але крім відповіді «все нормально» нічого від мене не почув.

Та й що я мав казати? Що сни погані сняться, амулет почорнів? Точно звільнять. Тому працював, зціпивши зуби.

Контракт скінчився. Уся команда разом з Куном поверталася в Штати. Стрімкий бізнес-джет мчав легко, як по маслу. Містер Кун сидів разом з нами. Хлопці дрімали, слухали музику. Я заплющив очі. В навушниках Єгор Летов:

Целуйте, бабы, рельсы, я еду домой,
Целуйте, бабы, рельсы – живой я, живой...

Останніми днями Кун почав розмови про новий контракт. Казав, що задоволений моєю роботою і хотів би бачити у своїй групі. Так і сказав: «у своїй групі». На роздуми дав тиждень. Я дві ночі перед вильотом не спав і тепер почувався, наче з бодуна.

Страшно зізнатись, але мені подобалось. Рейди, перестрілки. Кун не простий чиновник. З африканськими «компаньйонами» спілкувався їхніми мовами. Такими, яких в університетах не вчать.

Гелон теж розмовляв французькою, німецькою, африкаанс і суахілі. Я чіплявся до нього тиждень, аж поки той не згодився навчати

мене. Вже за чотири місяці я спокійно теревенив з людьми на базарі, торгувався, навіть лаявся.

У вільний час я самотужки вчив німецьку – за методом Франка і за допомогою деяких комп'ютерних пристроїв.

Мій сусіда по нарах на ймення Кріп – з біцепсом, як моя нога, випнутою щелепою й гудзастою головою, яку він голив, виявився неабияким знавцем місцевих релігій. Я заслухався, відкривши рота, як він описував численні бридкі ритуали або дійсні випадки тутешнього чаклунства.

Я навіть отримав дозвіл на приховане носіння зброї, й десятого листопада містер Кун вручив мені новенький «Springfield Operator»^[108].

Але найкоротший контракт – сім років. Улізти в це зараз – добру частину життя присвятити війні. От я й мучився...

Плеєр перескакував з пісні на пісню, але сон не йшов. В ілюмінаторі темінь, позаду хтось сопе. Світло в салоні приглушене, тільки над передніми сидіннями яскраве. Видно, бос працює.

Висмикнувши навушники, я витер спітнілі долоні об штани. Треба вирішувати зараз. Досить тягти кота за хвіст.

Кун сидів з маленьким срібним нетбуком на колінах і тер перенісся вказівним пальцем. Гелон куняв у сусідньому кріслі. Почувши кроки, вступився в мене своїми круглими очиськами.

– Щось хотів?

– Мені б з містером Куном переговорить.

Гелон бликнув на боса.

– Люк, принеси водички. Сідайте, містере Раш.

Я сів.

– Кажи.

– Хтозна, як почать.

– Та, як думаєш.

– Хочу бути в команді і...

– Боїшся назавжди лишитися в бізнесі?

– Скидається на це.

Кун склав нетбук.

– Ти коли останнього разу був удома? Я маю на увазі місце, де ти народився.

– Більш як п'ять років минуло.

– Давай так – їдь додому, відпочинь, відсвяткуй Різдво, подумай. Збираємось п'ятого лютого в Нью-Йорку, адресу офіса надасть тобі Люк. Якщо до дванадцятої нуль-нуль з'явишся – ласкаво просимо в сім'ю. Ну, а ні так ні.

– Спасибі вам!

Бос знову відкрив комп'ютер і втупився в якісь документи. Я позадував до свого місця. Там куняв Гелон, міцно тримаючи пляшку з водою. Тихенько примостився поряд. Невже через десять годин я зможу зібратися й так запросто полетіти до своїх?

– Вирішено?

У мене серце впало нижче ватерлінії.

– Ти ж спав! Мать твою, ну й перелякав...

– Я сплю, наче пес.

– Домовились п'ятого лютого в Нью-Йорку. Бос звелів у тебе адресу взяти.

– Офіса?

– Мабуть. Каже – всі зберуться.

– Ясно. Записуй.

– Чекай, дістану телефон.

Гелон повернувся на своє місце, а я скрутився біля ілюмінатора. Треба ще розрахуватись із «Academy», зателефонувати Карлу, дізнатись, як там Білл.

Але то побічне. Головне – я їду додому.

Глава 13

В аеропорту «Бориспіль» одразу відчув – ось він, дім. Опецькувата тітонька з розпашілим лицем врзалась з усього маху в бік.

– Какого хера вылупился? Набухаются и шлятся тут, уроды...

Біля тітки дріботів миршавенький чоловічок зі скиртою пакетів, торб, ще й тяг пузату валізу на коліщатках. Він утягував голову в плечі, поспішаючи за своєю широкозадою «половиною». Я тільки покліпав. Що тут скажеш – «Київ, мати городов руських».

Утім, ще на паспортному контролі запахло рідною стороною. Митник, схожий на бульдога, втупився посоловілими очима в паспорт.

– Цель визита?

Я вирішив прикинутись шлангом.

– I do not understand.

Митник пробурмотів матюк й насилу розвернувся усім тулубом.

– Марин! Подойди.

Підбігла струнка дівчина у форменому кителі й такому щільному макіяжі – аж очі виїдає.

– Спроси цель приезда.

– What is the purpose of your visit to Ukraine?

– Business.

– Tell specific.

– Conference of IT.

– Следуйте за нами.

Мене привели в маленьку кімнатку. Жирдос витрусив наплічник, почав копирсатися в речах коротенькими пальцями, схожими на сардельки. Я спокійно сидів за столом, розглядаючи нігті. В митника, коли взяв новенький «Apple», навіть очі заблищали. З превеликим жалем поклав на стіл. А от супутниковий телефон викликав здивування. Він його крутив і так, і сяк, але все не міг зрозуміти, якого рожна це добро лежить у торбі.

– Спроси – что это?

– What is this?

- My telephone.
- Why is there?
- Rules US airports.

Вони ще з півгодини удвох трусили мої манатки, ласо поглядали на кредитки й декілька сот баксів готівкою, проте відпустили без всякого там «Welcome to Ukraine».

У терміналі я насилу пропхався крізь щільну юрбу.

Проте відчуття тривоги чомусь не відпускало. На кожному кроці менти з автоматами, бандитські мармизи плямистих «беркутів» – це нервувало. Швидше на повітря. Морозець бере добрячий – та й не дивно, середина грудня. Люди біжать підтюпцем. Хто до метро, кого родичі забирають, а хто на таксі. Тут в основному іноземці. Таксисти швендяють, запрошують.

- Эээ, мистер, такси. Where?
- Vidubichi station. How much?
- Три хандред долларс.

Я мало торбу не впустив.

– Мужик, а не охирів ти часом? За такі гроші ти мене повинен разом з торбами до Видубичів нести на горбу, ще й кавою дорогою частувати.

Таксист витріщив баньки.

- Наш? А чего мозги паришь? Іди к...
- Давай так – двадцять баксів, сумки грузу сам.

Дядько ледь не захлинувся, почервонів, але махнув рукою. Я заперся на заднє сидіння. Бита «Авео» рикнула – і ми влилися в дорожню плутанину.

Водій увімкнув радіо. Поміж піснями та анекдотами проскакували повідомлення про протести, Майдан, побиття студентів. Дядько декілька разів бликнув у дзеркало, наче прикидав: заговорити чи ні.

– Из-за бугра прикатил?

– Угу.

– И чего там говорят про нас?

– Нічого не чув. Якби на українські сайти не заходив, то й не знав би нічого.

– Да, опять вывели народ. Я сам первого на Майдане был. Толпа, капец. Злющие все. Что-то серьезное назревает, одними песнями и плясками не обойдется.

Я промовчав, роздивляючись столицю. Брудні кім'яхи снігу, метушливі перехожі, похмурі естакади. Все, як і було.

– Ах ты ж, мать твою! Видал урода!..

Лискучий «BMW», ледь не черкнувши крило, вискочив попереду, не вмикаючи повороту, гайнув в іншу смугу й полетів, викидаючи дрібний сніг з-під коліс.

– Так и живем. В Штатах, наверно, такого не увидишь. А тут, сука, сначала купит машину, а потом права, и дергается, король дороги, мля.

Водій матюкався, але я не слухав, притулившись лобом до холодного скла.

– Все, мы на месте. Автовокзал.

Розплатившись, підхоплюю наплічник. Наче воно, наче й не воно. Автовокзал перебудували, від старих «Видубичів» лишився тільки перехід до метро.

Хвилини три блукав, поки знайшов касу. Касирки все ті ж. Навіть та сердита тітка, яка завжди кидає квиток, ніби милостиню старцю.

Розклади з маршрутами. Узяв білет, вийшов надвір. Дух той же – пиво й біляші. Зачучверені дядьки з потертими торбами, опасисті тітки розсілися по лавках, жують піріжки, «інтелігенти» із саквояжиками крадькома зиркають на розчервонілих студенток, що регочуть, аж падають, збившись у чималеньку купку. Я став осторонь, глибше натягнувши шапку.

Тіло била дурна дріж, наче стояв голий на цьому белебені.

Бач – розсуваючи миршавий народ, простує наряд «Беркута». Червоні мармизи, очі, як у поросят, на головах чорні шоломи. Ні хріна собі – мабуть, точно щось серйозне робиться у місті.

Люд тулиться обабіч, відводить погляди. Натужно сопучи, до перону підходить задрипаний «ЛАЗ». Двері розчахнулися, з нутрощів вивалюються заспані, причумлені люди. «Беркути» на підхваті.

Обступили двох дядьків, розчаюють торби, крутять зім'яті паспорти. Цибатий хлопчина, втягнувши голову в плечі, швиденько простує до метро. За спиною підскакує важкенький наплічник, на ногах військового штибу берци.

– Сюда! Сюда, кому сказано! Ты шо, козел, оглох?!

Хлопчина виправдовується, щось доказує деренчливим голосом. Куди там! За барки – й в «опорный пункт». «Там ты нам, сука,

расскажешь, на хера строительную каску в рюкзаке таскаешь. И все остальное».

Хлопчина безпорадно оглядається, але люди відвертаються, впирають погляди в землю, ховаються в тінь...

У селі ніч. З автобуса я зійшов сам. Еге, навіть накриття на зупинці зробили з профілю. Поряд – чепурненька лавка, але смітник забитий пляшками, навколо купи насіння, пустих цигаркових пачок, недопалків.

Я підтягаю лямки. Ще трохи – і наша вуличка. Стежка заросла молоденькими кленками, насилу продерся. Крізь голі гілки видніються повітка й хата.

Ноги спотикаються через крок. Простую, наче уві сні. Аж не віриться: невже це справді я підходжу до зеленої хвіртки?

Чорніють акуратні квітнички, торгаю ручку – хвіртка grimнула, але не піддалась. Зачинено. Смикаю сильніше. Де ж Топік? Він завжди першим вибігав на гук. Гримаю ще і ще. У веранді загорілось світло, рипнули двері. Мама.

– Хто там?

– Це я, мамо. Я...

Мама побігла. Як була – в домашньому халаті й капцях. Ледве відщепнула клямку, обхопила за шию. Вона мовчала, а я тільки відчував, як по щоці котиться щось гаряче. Далі вибігли тато й дід. Так ми й стояли посеред двору. В мене лоскотало очі, судомою зводило щелепу.

– А де ж бабуся? Пішла кудись?

Мама притислась міцніше й голосно заридала...

Легенький вітерець кушпелив дрібний сніжок. Тут, на горі, завжди вітряно. Старі люди колись так і говорили: «Пора вже на гору».

Між закоцюблими гробиками метлялись вицвілі паперові квіти, ворухились пошарпані вінки. Мала чорна собачка, сторожко озираючись, шугнула в чагарі.

Я сидів на вузькій лавці й говорив з бабою. Оповідав, як служив, як сидів у ямі, як нарешті прибився до дому та її не застав.

Вона безтямно любила мене, боронила від усіх й завжди підтримувала в усьому. Зі шліфованого граніту на мене дивилася зовсім молода дівчина. Таку її я тільки на фото бачив.

Завжди молода. Мама сказала, що померла раптово. Просто упала, та й усе. Півтора року тому. Саме тоді, як я був у полоні. Чого ж не казали? «Не хотіли душу рвать. Вирішили – визнаєш, як приїдеш».

Хуртовина розбиралась усе більше й більше. Я сповз із лавки й сів біля гробика, притулившись до пам'ятника спиною.

– А я тобі цукерки привіз. Чуєш, ба? Такі, як ти любиш. Цілу коробку...

Поставив на гробик круглу тверду коробку з яскравими малюнками. Хуртовина кружляла, сікла дрібненькою порохнею. Далеченько внизу блимали жовті вогники.

Тяжко піднявся на стерплих ногах. Притисся до пам'ятника, змів сніг й почвалав далі. Ось дідова мати. Насипав і їй жменю цукерок. Любила мене малого, оповіла багацько всякого. Там, далі, бабині батьки. Старого не пам'ятаю, а от до баби бігав гратися. Тримайте, пращури, тризну. Так бабуся говорила – справимо тризну по пращурам і щурам своїм.

Глупої ночі вийшов з кладовища. Вітер стугонів у верховіттях, шпурляв пригорщі снігу в лице. По той бік старе кладовище, де людей ховали в голод. Як був малим, з бабусею ходили сюди. Багацько й там наших родичів лежать. І гробики тут довгі, наче кагати. Бо клали скопом й загортали, наче здохлу худобу.

Через півгодини ледве дошкорбав додому. Мама накрила вечеряти. Ми їли й розмовляли. Я спочатку хотів прикидатись і далі, але як перевдягався, у кімнату зайшов тато. Глянувши на мої тату, щільніше прикрив двері.

– Вихователем, кажеш, робив, у дитячому центрі?

Я тільки очі опустив. А за вечерею виклав усе як є. От тільки що воював, не став казати. Проговорили до півночі. Першим здався дід, потім мама. Лишились ми з татом.

– Тепер розкажуй усе, як було. Я теж з Афгану додому писав, що в Казахстані служу.

Тато розумів. Сам через таке пройшов. І людей перебив свого часу не менше. Ми вперше у житті отак відверто говорили. Розійшлись, як у вікнах засіріло.

Телевізор розривався. Євромайдан. Барикади. Сотні. Революція!

Я похмуро розглядав ті картинки і згадував дві тисячі четвертий. Як ми вірили! Мама плакала, коли дивились інавгурацію Ющенка. Це

був перший наш президент. А потім усе закрутилось...

А зараз... Я поїхав з однієї країни, а повернувся до іншої. Вже наприкінці дві тисячі шостого ми відчули якусь відносну стабільність, отримали трохи грошей і надію. Люди кинулись купляти, будуватись, працювати, жити.

А далі... далі веремія з «любими друзями».

Я зі скорботою переглядав кадри, коли закуті в броню гицелі гамселили дітей, які, власне, нічого й не зробили. Тож владу в Україні не зміниш протестами. Можуть змінитись особи, але суть єдина. За це десятиліття суспільством розповзлися й вкорінилися метастази бандитизму, рекетні й кидал, які нині ходять у костюмах і навіть гарно розмовляють англійською та прикладають руку до серця, коли виконується державний гімн. І знищити їх можна тільки ампутацією. Із супутньою конфіскацією.

Я не знавець у політиці, але життя мене навчило, що одна й та сама стежка завжди веде в одне місце.

Цієї осені до села дотягли газ. Люди раділи – не треба більше вставати чим світ й розпалювати груби, трусити сажу й виносити попіл.

Тепер хата, як міська квартира. Мама раділа, але на очі наворачались сльози – баба не дочекалась, не нагрілась.

Я ж бродив околицями, заходив за ставок, підіймався до Магури.

Крихітне озеречко завмерзло, але з нього, пробивши крижаний накіп, весело дзюркотів струмочок. Я постояв там, згадуючи пасовище. Немає нікого – баба вмерла, Топік пережив її лиш на місяць, а нашу Куклу здали. Мама казала, що в неї з очей текли сльози, як зтягували корову на машину...

Я зціпив зуби й притис скроню до скелі. Вона видавалась дивно теплою. Постоявши трохи, зачерпнув води. Аж зуби звело. Згодом дістав пів білої хлібини, меду й жита. Посипав навколо збіжжям, хлібину лишив біля озерця, густо намастивши медом. Нащо так робити – не знав, але відчував, що треба.

Потім надів шапку й мовчки рушив додому.

Дні летіли швидко. Наче тільки приїхав, а ось уже й пора наближається. За цей час встиг зробити батькам швидкісний інтернет, заплативши за користування на рік уперед. Купив татові гарний

ноутбук і нову LCD-панель замість старого телевізора. Тепер можна буде розмовляти по «Скайпу».

Коли вже їхав, мама дуже плакала, але тато лиш міцніше обійняв її й стиснув мою руку. Дід – згорблений, висхлий за цей час – втираючи сльозу, ляпнув мені по долоні за своїм старим звичаєм...

У Нью-Йорку кружляв лапатий сніг, тротуарами сунули такі юрбища людей, що я навіть розгубився. Проте, зорієнтувавшись, зняв кімнату й цілу ніч просидів з книжкою в навушниках. Слухав улюблене.

За годину до зустрічі прибув до офісу. Охорона перепинила ще на вході, але один дзвінок – і я на чотирнадцятому поверсі перед ошатними скляними дверима з написом «FiSI»^[109]. Літери вміщені всередині кола, яке зсередини гладеньке, а назовні стирчить гострими шипами. Хто знає суахілі, мимоволі замислиться.

Увійшов. Просторий хол, м'які меблі, величезні акваріуми з тропічними рибами.

Тут усі знайомі. Хвилин десять ми теревенили, поки з височезних дубових дверей не визирнула секретарка.

– Містере Раш, зайдіть.

Кун сидів за широким столом. Стіни по праву й ліву руку від нього займали стелажі з книгами. В цьому кабінеті не було вікон – лише лампи денного світла.

Збоку від столу мовчки стояв чолов'яга зі шкіряною текою. Костюм мішком, наче замість плечей в нього дві перехрещені палиці. Довгі руки, пронизливі очі й маленька голова робили його схожим на богомола. Кун кивнув мені на крісло навпроти.

– Як справи, містере Раш?

– Добре.

– Наскільки я розумію – ви приймаєте пропозицію?

– Так.

– Тоді знадобиться підписати контракт і ще... деякі папери.

– Готовий.

– Містер Хелрайт...

Чолов'яга ступив до мене й розкрив теку. Товстенька пачка листків. Коли він заговорив, голос линув ніби з глибокого підвалу:

– Контракт на сім років. Угоди про нерозголошення номер один, два й три. Документи на отримання житла. Дозвіли на відвідування

стрільбища, спортзалу й центру підготовки «FiSI».

Він і далі перелічував якісь документи, а я, навіть не дивлячись, підмахнув усе за хвилину. Хелрайт тільки хмикнув, забираючи папери. Потім акуратно склав копії й простягнув мені все в тій же шкіряній теці.

– Я закінчив.

– Добре, містере Хелрайт. Зустрінемося, як домовлялись.

Юрист кивнув і вийшов. Кун відкинувся на спинку фотелю.

– Тобі що, геть не цікаві умови роботи?

– Умови роботи я зрозумів ще в Джибуті. Єдине, на що глянув – на цифри зарплатні. Вони мене більш ніж влаштовують. На гроші не кинете, житло надаєте, хоча з нашою роботою воно не надто вже й треба. Захочете обдурити, з вашими юристами це – як у малої дитини цукерку відібрати. Не захочете – який сенс читати?

– Може й так. Які мови знаєш, окрім англійської?

– Українську, чеченську, навахо, російську. На побутовому рівні – іспанську, суахілі.

– Хм. А де вивчав чеченську й навахо?

– Армійський товариш мого тата – чеченець. Його сім'я жила в нас декілька років під час війни в Чечні. Мовою навахо я заговорив в полоні. Сиділи разом в ямі з індіанцем.

– Чув про Столітню війну?

– Так.

– З тих пір світ не змінився. Його лише замаскували хитрі політикани, замазали людям очі отим гівном, що зветься гуманізм, братерство, толерантність. Війни ніколи не кінчаються, просто змінюють географію, переходять одна в іншу. Бачив назву компанії?

– Бачив.

– Як ті ж гієни, ми живимось війною, полюємо зграєю й турбуємось тільки про своїх. Саме так можна вижити, зайняти свою нішу в світі. Що сім століть тому, що зараз. Ви – моя зграя, я ваш вождь. Ви турбуєтесь про мене, я про вас. Тому від нас не йдуть.

Кун уп'явся в мене своїми очима, наче удав. Я витримав цей погляд.

– Для всіх навколишніх ми компанія, що надає консультації з питань безпеки.

– Я радий, що потрапив саме у вашу кампанію, містер Кун.

– Тоді будемо працювати, Дене.

Я вийшов до хлопців.

– Ну що, Дене, сьогодні проставляєшся?

– Тепер ти наш, мен!

Люк Гелон ушкварив мені по спині своєю рукою-веслом, аж усередині гупнуло.

Раптом вийшов Кун. Миттєва тиша.

– Джентльмени, бачу – наша кампанія знову в повному складі. Ден, я думаю, підтримає стару традицію, але це буде ввечері. Зараз – до справ. Містере Гелон, зайдіть. Джентльмени, прошу пройти в залу зібрань.

У мене пискнув телефон. SMS з банку. В очах зарядило від цифр. Чекай... це ж моя договірна платня, нарахована за грудень, січень і лютий?

Зустрівши мій трохи очманілий погляд, Кун тільки смикнув кутиком рота й пішов до себе. Що ж тут скажеш – ласкаво просимо.

Наступні півроку ми носилися по всьому світі, як скажені пси. Назрівало щось недобре. Горіло на всіх континентах, крім Північної Америки. До того ж у Києві розстріляли людей.

Я десятки разів переглядав відео, де чоловіки в будівельних касках і з палицями ховалися за бляшані щити і стовбури дерев. А далі падали, наче снопи, і їх десятками зносили на Майдан. Людей вбивали, наче худобу в загоні. Відстрілювали поодиноці й групами. Мразота...

Шкода, що стрільців уже не знайдуть. Ніколи. Я б їх не судив, а віддав близьким тих, хто в той день перестав жити. А потім вивів би посеред Майдану тих, хто віддав наказ, і посадив би на палю. Просто й ефективно. Інколи старі методи працюють набагато краще дипломатії й кримінальної відповідальності.

Росіяни захопили Крим. Саме тоді ми працювали в Нігері. Будь-якої вільної хвилини я ліз в інтернет. Оточили військові частини, штурмують кораблі... Майже все керівництво силовиків перейшло на бік москалів. Референдум. Новий кордон біля Армянська.

А далі – Донбас і мобілізація. Ми вже прибули в Штати й відпочивали в карантині. Один з нас підчепив болотяну лихоманку – тепер усім належало місяць сидіти в герметичних боксах. Правда, мали телефони, був й інтернет.

Саме тоді засигналив телефон. Дивлюсь – мама. Приймаю дзвінок – крізь схлипування й ридання нічого не чути.

– Ма, ти що? Щось сталося?

– Тата... тата мобілізували. І він... пропав!

Я не знав, що казати. Намагався заспокоїти її, та все марно. Всі тижні карантину телефонував щоденно, але все те ж саме.

У кінці серпня – Іловайська катастрофа. Там був тато. І більше ніяких відомостей.

Мама тільки хрипіла, бо більше не могла плакати.

Я пішов до містера Куна. Виклав усе, як є. Той довго жував губами, совав по столі величеньку нефритову кулю.

– Ми й раніш займалися таким. Але це купа грошей, круті розвіддані. Треба напружити серйозних людей. Потім я залишусь їм винен, сам розумієш.

– Я підпишу довічний контракт. Мені б тільки дізнатись, чи живий він. Може, в полоні. Якщо в полоні, то де. Далі я сам.

– Довічний контракт... Що ж, давай.

– Готовий хоч зараз.

Через тиждень я отримав дані й карти, а з цим і два тижні часу.

Я знову їхав додому.

Глава 14

Воєнкомат обнесли новою загорожею. У дворі товклося з десяток людей. Заплакані тітки, дядьки із зашкарубленими руками й дочорна загорілими лицами. Декілька сухоребрих хлопців з прозорими папками в руках.

Біля залізних воріт припаркований облущений «Урал». Я тримаю в руках папірець із повідомленням – «зниклий безвісти». Суки, загнали на убій стільки душ! Хоч би не зірватись... Штовхаю нові сталеві двері. Пахнуло прохолодою. На вході стіл. За ним миршавий чоловічок.

– Куди?

– Спитати треба.

– Што таке?

– Про батька. Під Іловайськом пропав.

– А-а. Двенадцатый кабинет. Э, подожди, записаться надо!

Називаю перше-ліпше прізвище й ім'я. Документів не перевіряють. Проходжу коридором далі. Облуплені білі двері. Синя табличка. Стукаю, заходжу.

Дядько в новенькому камуфляжі, що щільно напнувся на животі, втупився в монітор й тицяє пальцем у клавіатуру. Інший відкинувся у кріслі, зосереджено колупається в носі.

– По какому вопросу?

– Батько в мене пропав під Іловайськом.

– Ну и?

– Знаю точно, що в полоні, знаю – де.

– А мы тут причём?

– Що означає «причем»?

– То и означает. Иди в СБУ, пиши заяву, пусть работают.

– А ви?

– Ты што, глухой? Мы такими вопросами не занимаемся. Все.

Я ледь стримався, щоб не дати в пику. Затріснув двері, вийшов надвір. Гондони. Значить, як призвать – вони занімаються, а як з полону визволить, то в СБУ? Кун правду казав – офіційно нічого не вирішити. Значить, так і буде...

Сонце шкварило, асфальт плавився. Я стояв на автостанції й думав. Визволяти по-любому доведеться самому. Але без вогневої підтримки, розвідки, прикриття при відході з позиції це нереально. Потрібні спільники. З досвідом бойових дій, зі зв'язками в тіні.

Я стирчав на місці, спостерігаючи невидючими очима за меткими горобцями, що відчайдушно воювали за лущайки насіння. До кого ж звернутись? Стоп – а дядько Ваня Гармаш?

Ледь доїхав у душному «Богдані». Прямо із зупинки попрямував асфальтом до ферми. Там, у зарослому провулочку, притулилась невеличка хатка. Дерев'яний тин погнив і завалився. Двір густо поріс споришем та бузком. Хатину не мазали, мабуть, як побудували.

Одне вікно забите клейонкою.

– Дядьку Іване! Дядьку Іване!

Нікого. Торгнув двері – відчинено. У веранді якесь лахміття, бруд на підлозі. В ніс б'є гострий дух браги й немитого тіла. Дядько Іван сидів серед кімнати за облупленим столом без скатертини в широких трусах й замизганій тільняшці. Одутлювате лице налите кров'ю, закислі очі, волосся брудним їжаком. Посеред столу – півлітра, шмат черствого хліба, паштет у жестянці.

– Добрий день!

Дядько Іван блимнув запухшими баньками.

– А хто це приліз?

– Сергія Раша син.

– А-а, малий Раш! Сідай. Будеш?

– Дякую, не хочу.

– І правильно. А я вип'ю. Що остається робить?

На війну не беруть, кажуть, алкаш. Та я, бля, в Афгані, в Абхазії і Чечні ще, як їх, сук, в проєкті не було... Сцикуни!..

Дядько Іван, не скривившись, перехилив гранчак.

Я терпляче чекав, поки він дістане ножем шмат жовтого сала. Хрускаючи шкоринкою, втупився в одну точку. І наче забув про мене.

– Дядьку Іване!

– А-а, це ти... Що там твій батя?

– В полоні він.

– От, бач, казав же йому в дев'яносто четвертому: їдьмо мочить москалів далеко, поки вони сюди не приповзли. Не схотів. А ми так і не добили... гик... мать їх... гик... під дих...

Дядько Іван розгикався й кудись потеліпав. Я розгледівся. Кімната гола-голісінька, тільки обдертий стіл та старий телик у кутку. Підлога вичовгана – дошки видно. Обідрана кицька зайшла й розмуркотілась, тручись об ноги.

– Оце запнув горіляки – пішла низом і верхом.

Дядько гепнувся на стілець, утер рота.

– Чого хотів?

– У вас не лишилось зв'язків зі своїми?

– З УНСО? Та нє. Ото як дід Толя^[110] вмер, я від руху відійшов. Считай, чотирнадцять год уже. Набрали до лав малолеток і москальських шпигунів... Тепер як глянеш – тільки плюнеш. За нас не те було.

Дядько налив чарку, перехилив, утерся долонею.

– Я хотів записатися на войну, добровольцем, прийшов у воєнкомат, а вони послали на три букви. Вали, кажуть, звідси, алкаш. Чув? Та в мене ордени від самого Дудаєва! Пожди, зараз покажу...

Дядько Іван поковилив в іншу кімнату.

Я думав. Лишається тільки один шлях. Хоч і не хочеться, та виходу немає.

– Диви, осьо!

На залепованій долоні, в шматку брудного паперу, блискотіли два ордени з зображенням вовка.

– Бач? В Ічкерії я був людина. А тут... Ех, нема чого казати...

Я пішов додому берегами. В очереті щось шелестіло й шурхало, скрикувало, пхукало тяжким віддихом.

Але я на те не зважав. У голові складалася картинка. Наближаючись до власного двору, я вже точно знав, що треба зробити.

Мама чекала за двором. У неї набрякли очі й ніс, дрібно тремтіли руки.

– Що там у воєнкоматі?

– Нічого вони не робитимуть.

– Боже мій, що ж тепер буде?

– Сам рішу.

– Як сам? Що ж ти можеш зробити? О Господи!

– Все, ма, хватить тужить, чуєш! Самі тата виручимо. Мені треба адресу дядька Умара. Є в тебе?

Мама закрила рот долонею й кивнула.

– Знайди. Де дід?

– В плотні щось стружить.

Дід робив держак до вил. Рубанок випорскував з дрижачих пальців. Я декілька секунд спостерігав за його муками.

– Помогти?

– Сам зроблю. Ге, нічого не сказали?

– Виперли к чорту.

Дід стругонув, аж лезо застрягло. Він з усієї сили пошпурих заготовину в кут. Брязнуло скло, з верстака посипались інструменти. Дід присів на лавку. Тільки тепер я помітив, як він схуд. Лопатки випинались крізь сорочку, на руках вузли жил.

– Діду, в нас зброя є?

Він зиркнув й перевів дух. Тяжко сперся на ослін.

– Пішли.

У бабиній хаті темно й сиро, пахне мишами й ганчір'ям. Лампочка на довгому шнурі заливає сіни жовтим світлом. Дід відсунув купу старого одягу, качанів, зламану етажерку. Під цим рам'ям у глиняній підлозі ляда. Накрита клейонкою, притрушена землею – зразу і не побачиш.

– Відчиняй...

Налапав стальне кільце, насилу підірвав.

– Став драбину. Отам, в дальньому кутку, розворуши землю й витягни залізну коробку.

Я стрибнув у підвал. Дивно – майже сухо. Стіни піщані, на підлозі пісок круглими хвильками. Видобув коробку. Важка, сантиметрів тридцять завширшки, півметра завдовжки. Зажими по боках. Ледве випер нагору. Дід зачинив двері зсередини.

– Ходімо в хату.

Три маленькі кімнатки, захаращені старими шафами, розібраними ліжками, непотрібним посудом. Дід розложився на широкому столі з точеними ніжками, добряче побитими шашелем.

Клацнули зажими. Ящик по вінця залитий густим брунатним мастилом. Солідол, мабуть. Дід видобуває пакунки, міцно загорнуті в щось на кшталт мішковини чи грубого сукна. Зразу й не розбереш – все просякнуте смасткою. Розгортаю один – усередині згорток цупкого паперу з жирними плямами, обмотаний грубим мотузком. А це що?

Скляна пузата пляшечка. Протираю бік – патрони. Дід розкладає згортки на столі, потроху розкриває один за одним. Там сталеві деталі.

– Це мого діда наган. Казала мати, з лісу, як прийшов, приніс гвинтівку, шашку і рівольвер. Шашку і гвинтівку на горищі заховав, а його коло себе держав. Коли ж стало краще жити, він наган розібрав і у вулику сховав. А як мати вийшла заміж, переховав у неї, бо почали до нього учащати міліція й ГПУ. А тоді голод, і дід пропав. Так наган цей у матері й остався. Тепер, бач, і його час прийшов...

Цілий вечір я мив деталі в солярці, змащував, складав. Револьвер відливав синявою, наче тільки з конвеєра. Набої теж чудово збереглися, ніде ні цяточки. Лишилось спробувати, чи гожі.

Наступного дня я забився подалі в ліс, аж до покинутого глинища. Наган робив, як часи. Набоїв двадцять чотири штуки. Я відстріляв п'ять, лише один дав осічку.

Нормально. Тепер – «колеса».

В інтернеті я швидко знайшов потриману «дев'ятку». На оглядини поїхали з сусідом Сірьогою, автомеханіком. Той облазив авто, подивився, попробував і схвалив. Машина непомітна, непоказна, але з високим кліренсом і в нормальному стані.

Більшого й не треба.

Місто Козин я проминав десятки разів. Але то на автобусі, а це на машині. Треба було відшукати потрібну вулицю.

Пропустивши черговий кортеж лискучих «мерсів», я зупинився біля маркета. Лишу авто тут. Судячи з карти, до потрібного будинку кілометрів три-чотири. Краще пішки. Дістав «наган» зі схованки під кермом, засунув за пояс. Бахмата олімпійка сховає все. Пора.

Біля маркета снували люди, машин небагато – ще рано. Прохолодне повітря, повз шурхотять ошатні авто. Височенні паркани, шлагбауми, охорона – місцевий Беверлі-Хіллз. От тільки головні зірки тут – депутати, чиновники, бандити. Хоча всю тутешню публіку можна й не ділити на сорти.

Добряче поблукавши між тинами та кам'яницями, я нарешті натрапив на потрібну будову. Фігурна кована хвірточка з дзвінком. Натис декілька разів. Нічого.

Пройшовся вздовж високого тину. Подзвонив ще раз. У подвір'ї озвався пес. Судячи з голосу, кілограм на дев'яносто, не менше. Тисну ще, далі гачу кулаком.

Хвіртка враз розчахнулася, звідти вигулькнув молодий хлопець із чорними куцистими бровами й короткою стрижкою.

– Чо нада?

– Хазяїна поклич.

– Ти чо, офигел, лох? Вали нах отсюда!

– Я сказав хазяїна поклич, пацан.

– Ты сказал, да? Я тебе сичас кишки випущу и на руку намотаю!..

Хлопчина кинувся, розмахуючи чорним ціпком. Міцний, в спортивних штанях, він уже наперед смакував, як порве лоха, затопче, зламає. Але отримавши під дих, по-дитячому хлипнув й завалився на бік.

– Аслан, что за кипиш? Ты гдэ, э?

Здоровань з АКС виступив на шлях, але відразу ж завмер, відчувши ствол між лопаток.

– Давай сюди «калаш»! Помаленьку.

– Ты кто? Да ты в курсе, чья это усадьба? Тебя ж, суку...

– Я на гачок надавлю – почка через рот вискочить. Зараз підеш й скажеш Умару, що прийшов малий Раш. Усьок?

– Да.

Здоровило почалапав у подвір'я. Я оглянувся – нікого. Боець на хіднику застогнав, спробував зіп'ятись на карачки. Руки підломилися – він знову упав у пилюгу.

– Заходи.

Хвіртка відчинилась. Я ступив усередину. Двоє високих «джигітів» і той, без автомата.

– «Калаш» верни. И пушку сдай.

Я виклав зброю.

– Теперь иди за мной.

Я попрямував повз вилизані газони й розарій до високої кам'яниці. Лискучі дерев'яні двері з округлим верхом. Морений дуб, мабуть.

Серед світлиці стояв дядько Умар. Сивий, аж білий, в просторій сорочці, вільних штанях і м'яких капцях.

– Воккха стаг, могушалла муха ю хьан?^[111] Дядько Умар осміхнувся, злегка хитнув головою.

– Дукха вехійла хьо^[112].

– Баркал^[113].

Охоронець тільки очі витріщив. Дядько Умар підійшов і стис мою руку, а тоді обійняв міцними, наче кліщі, руками.

– Радий тебе бачити, сину. Це ж скільки пройшло?

– Вісімнадцять років.

– Це ти під ворітьми шороху наробив?

– Та нукер твій почав обзиватись і паличкою махать. От і прийшлося трохи... напоумити.

– Це правильно. Алі, біжи, глянь, як він там. І од мене додай, щоб гостей не лякав.

– А де ж це всі твої?

– В Київ поїхали, скупиться.

– Розумію.

– Як там твій старий? Як мама?

– Та... Батько в полоні. В ДНР.

Умар міцно стис губи.

– Бач, не втік від війни. Казав йому – нас доб'ють, за вас візьмуться.

– Хочу виручить батька, але сам не потягну.

– Знаєш, де він?

– Так.

– Звідки?

– Друзі допомогли.

– А чим я поможу?

– Зброя, люди. Зв'язки.

– Хм. Знаєш, ми з ним добряче полаялись тоді.

– Знаю. Він не пішов у твою бригаду, послав на три букви й обізвав тебе бандюганом. Але згадай, хто вивіз твоїх з Грозного?

Дядько Умар схопився з крісла.

– Думаєш, я забув?!

– Поможі й мені. Крім тебе... нікого не лишилось.

Умар глибоко вдихнув.

– Кажи, що треба?

– П'ять бойовиків з досвідом. Транспорт, зброя. Зв'язки на «передку».

Дядько втупився в стіну, поклацуючи чорними чотками.

– Алі!

Плечистий охоронець з'явився наче з-під землі.

– Набери Руслана. Скажи – прошу негайно під'їхати.

Алі кивнув і зник.

– Розклад такий – я відійшов від справ. Маю тільки четверо охоронців. Воювали з них Алі й Рашид.

В Руслана вправна бригада, але просто так нічого робити не будуть.

– Я заплачу, скільки треба.

– Зброю я дістану. Скажеш, яку.

– Спасибі вам!

– Нема за що. Я б сам поїхав свого старшину виручати, та бач...

Дядько Умар підняв праву холошу – замість ноги до коліна стальна трубка.

– В дев'яносто дев'ятому отримав розривну. З того часу полишив справи.

Ми розмовляли, поки не прибув Руслан. Чолов'яга років сорока з бритим черепом й вухами наче вареники. Схоже, колись боротьбою займався.

Вислухавши мене, він пошкрябав підборіддя.

– Гнилий розклад. Ми не знаємо ні скільки їх, ні хто там на сторожі. До того ж треба швидко знайти провідників і прикриття. Навіть якщо штурмунути той льох, як виберемся назад?

– Цю частину беру на себе, – втрутився Умар. – Поїдете на моєму бусі як волонтери. Перебалакаю з хлопцями – допоможуть.

– Зброя?

– «Калаші» й по чотири магазини на брата. По три РГД-5. Все, що можу.

– Зрозуміло. Ну, парень, скільки даєш?

– А скільки береш?

– По три штуки на брата. Мені п'ять. Снаряга наша.

– Годиться. Половина зараз, половина, як батько буде дома.

Робити будете все, що скажу.

Руслан пожував губами.

– Умар – впрягаєшся за нього?

– Так.

– Тоді базара ноль. Де зустрічаємося?

– Коло «Видубичів», під мостом.

З тим Руслан і випарувався.

Умар пройшовся вздовж кімнати, злегка підшкандибуючи. Я встав.

– Спасибі, дядьку Умар!

– За що?

– За допомогу і...

– Яка допомога? Сиджу тут, наче...

Він махнув рукою і відвернувся. Я підійшов й міцно обійняв його. В старого бойовика на очах стояли сльози.

– Виручиш старого, подзвони. Запиши телефон...

З Козина я виїхав опівдні. Трасою мчали потоки авто. В мене навіть спина змокла, бо давно не їздив в такому трафіку. Але нічого не вдієш – треба скупитись.

Мені треба на Андріївський узвіз. Тому заїхав на стоянку біля «Фуршету» коло «Видубичів». Хай «дев'ятка» почекає тут декілька годин.

Метро гуде. Вітер з тунелю рве олімпійку, обдає могильним подихом. Рельси гудуть. Люд тулиться на пероні, відходить від краю. Підлетів потяг, шваркнули двері. Народ квапливо заповнив вагон. Я став біля протилежних дверей, притиснувся спиною. Наче й не їхав звідси. Кляте місто...

Оглядаюсь навкруги. Студенти тупляться в смартфони, опасисті дядьки лупають на молоденьких випещених дівчат, бабульки сердито зиркають на розфуфирених «прасцітуток».

Оголосили перехід на «Театральну». Перейшов, доїхав до «Контрактової», вийшов. Дістався узвозу. Тепер треба знайти крамницю «Рекруть».

Піднімаюсь нагору вулицею з грубою бруківкою. На узбіччях лотки – дрібниці для туристів. Мені потрібен номер 2-В. Вхід з вулиці у двір, далі – в підвал. Ага, ось він...

Біля дверей лежить німецька каска. Спускаюсь крутими східцями. В ніс б'є дух армійського складу. Тісне приміщення з довгими стелажми. Ого, вибір тут що треба! За шість років майже нічого не змінилося. Поблудив між прилавками. З чого почати? Взуття. За мить підскаочив хлопчина-продавець.

– Что-то конкретное?

– Так.

Я дістав список.

Через півтори години ледь зміг підняти торбу. Снаряга добряча. Я вибрав вологозахисний костюм «FSS», берци, флісову шапку, стрілецькі рукавички. Підібрав голий наплічник, наколінники, потовивідну білизну й ще купу корисних дрібниць.

Тепер можна й до справи.

Глава 15

Крапає холодна осіння мряка. Під ногами в'язка твань. Ноги по коліна в грязюці, липкій, наче мед.

У траншеях хлюпотить вода.

Ми на місці. Вісім годин від Києва по убитих дорогах. Обшарпаний «Форд Транзит» витряс усі нутроці.

За кермом навперемінки Руслан і Ахмет. Я, Іса й Ваха вмостилися на мішках і пакунках з одягом, снарягою, їжею.

На «передок» прибули десь о п'ятій. Всі блокпости минули без проблем – цей «Форд» тут знали. Тільки на одному стояли, мабуть, колишні «беркути». Ці взялися шманать серйозно, з собакою. Але триста баксів швидко підняли шлагбаум.

На позиції нас уже чекали. Бійці закіптюжені, в резинових чоботях, з обшмуганими «калашами». Підійшли троє – мужики років за сорок. Поздоровкались. Сіли перекурити.

– До мене Умар дзвонив, – озвався один. – Просив допомогти. Розкажуй.

– Треба пробитися до Воровського. Там в полі склади покинуті. Полонених дістати.

Вусатий старший сержант затягнувся, аж у грудях засвистіло.

– Як ти це собі уявляєш, пацан? Туди кілометрів п'ять, «сіра зона», лазять всі, кому не ліньки. Людей з позиції я не зніму, вогнем теж не піддержу. Узнає комвзвода, мене першого ж і посадять.

– Нам треба провідника і щоб хтось зустрів біля «лінії». Все.

– Не знаю... На таке ніхто не згодиться. А як засічуть? Що наші, що ті можуть такого артой наваллять – кісток не знайдуть.

– Провіднику – дві тисячі баксів. Тобі – одну, якщо зустрінете нас «бетеером» ось тут.

Я показав місце на пожмаканій карті. Вусань пошкрябав зморшкувату шию.

– А екіпажу «бетеера» я що скажу?

– Кожному по триста.

– Гаразд, питань нема. Раз таке діло, то сам і поведу. Ми з мужиками тоді договоримся. Давай бабло...

- Половину зараз – половину, як повернемося.
- Диви, молодий, а жучара! Ладно, хай буде так.

Ми зайшли в сирий бліндаж, я відрахував гроші, які носив на собі в герметичних пакунках.

Позивний старшого сержанта – «Санич». Поки він ходив залагоджувати справи, ми перевдяглися й дістали зброю. Старенькі АК-74 з ПБС й патронами УС^[114].

Перед виїздом заїхали на стрільбище. Автомати працювали бездоганно. Головне для нас – якнайменше шуму й подавляючий вогонь. З собою брали тільки зброю, БК, аптечки, приціли нічного бачення й тепловізор, по флязі води й пакунок енергетичних батончиків. Ще раз передивились документи, що надав мені Кун – супутникові знімки, приблизне планування будівлі, кількість бойовиків.

Чеченців не треба натаскувати. У них за плечима дві війни й безліч кривавих розбірок в Україні. Той же Руслан воював з дев'яносто четвертого. Разом ми розробили план, обговорили нюанси. Лишилось дочекатися ночі.

Увечері потроху почався дощ, а опівночі він уже періщив суцільною стіною. Струмені затікали під каптур, сікли в лице. Добре, що ми в масках. «Санич» вів машину обережно. В зеленому світлі «нічника» все навколишнє здавалось потойбіччям з дешевого фільму жахів.

Близько першої години ми вийшли на точку.

У видолинку стояла облуплена довгаста будівля. Навколо ні душі, тільки дощ шельпотить, ляпає в розкислу землю. Метрів за триста залягли. Я обдивився будівлю в тепловізор. Нічого. Підкрадаємось ближче. «Санич» завмер: щось дзявультить. Собака. Добре, що вітер навпроти. Треба починати. Поряд сопе Руслан. Час!

Серце шалено гатить. Я, Іса й Ахмет забігаємо на територію. Під ноги кидається волохатий клубок. Іса піддає ногою, постріл. Безформна купа ляпає в грязюку. Дерев'яні двері відхилені, в щілину пробивається жовте світло.

Перемикач «калаша» стоїть на одиночних. Рву двері на себе – коридор. Цементна підлога, ослизлі стіни, тьмяна лампочка. Прямокутна пляма світла падає в коридор. Караулка. Працюємо...

У ніс ударив сморід гнилих шкарпеток, прілих тіл, непраного одягу. Хропіння, сонне буркотіння.

Тіла валяються покотом на казармених ліжках, зброя де попало. Стою в проймі дверей, Іса страхує. Б'ю короткими чергами. Тіла смикаються, сповзають додолу. Один підхвотився зопалу, куля потрапила в голову, довбня зірвалася, друзки мозку, кривлі обляпали мені груди й лице.

Рахую – п'ятеро. Ще десь вісім вештаються. Киваю – працюємо далі. Рухаємось проходом. Темні цементні клітки без дверей. Десь спереду маячить жовтий відблиск. Щось вийшло посередині, відкидаючи бахмату тінь.

– Серый, это ты? Какого ху...

«Калаш» сплюнув гільзу, постать гепнулась. Бігом! Ось вони, тут: широкий каземат, стіл, пляшки, небриті морди.

– Лежать, суки! Работает спецназ! Морды в пол!

Один скочив і відразу ж відлетів до стіни збитий чергою. Ближній вихопив пістолет, але я швидший. Інші попадали. Швидко в'яжемо пластиковими наручниками, затикаємо роти брудним ганчір'ям.

У кутку хрипить рація. Купи одягу, банки з тушонкою, водяра, бульбюлятори. «Апалченци» страшенно смердять, у двох темні плями на штанах.

На руках, на грудях – наколки, зроблені явно не в тату-салонах. Треба знайти серед них «бугра». Так, що тут?.. Оцей, мабуть: на плечі павук у павутині, на всю спину – церква. Піддаю носом по печінці. Постать скручується, наче хробак. Перекидаю на спину – те, що треба: очі заковані, з-під кляпу тече піна.

Я витягую з рота ганчір'я. Хрипить, падло.

– Где пленные?

– Дрочи, чертяра...

Видобуваю ніж, запихаю назад кляп. Шарк! Вуха відлетіло, наче вареник. Кривля потоком. Скот замукав, закрутив головою, випинаючись всеньким тілом.

– Розважаєшся?

У двері зазирнув Руслан.

– Давай швидше, «Санич» щось очкує.

Я зиркнув на нього. Чеченець сахнувся. Мабуть, щось не те побачив.

– Слушай сюда, мразь! Спочатку уши, потім нос, напоследок – член. Буду строгать, пока не заговоришь, въехал? Где пленные?!

Паскуда закивав, замотав макітрою, розкидаючи бризки крові, просипів:

– Там они, во дворе. В ямах...

Затовкмачую покидьку рота. Тим часом Руслан й Ахмет обійшли будівлю, перевірили кожен закапелок. «Саніч» блює в кутку, Руслан похмуро вступився в тих, що лежать тут.

– Пішли, щось покажу...

Бетонна кімната вісім на шість. Вся підлога залипла брудним місивом. Під стелею лампочка на довгому шнурі. В кутку колода, на кшталт м'ясницької, посічена, просякнута кров'ю. Тут же валяється сокира з якимись ошметками, налиплими на лезі. Сморід забиває віддих, підвертає тельбухи.

Роздивляюсь краще: шмаття шкіри з довгим волоссям, якісь почорнілі обрубки. Це скрючені людські пальці. Лець стримую блювоту. Вибігаємо надвір. Ось воно: бетонна цямрина трохи виступає над землею. Грубі ґрати з арматури, навісний замок. Знаходимо якусь залізяку, вивертаємо. Підсвічую ліхтариком, промінь стрибає, наче скажений, серце тіпається.

– Тату! Ти тут? Це я, татку!..

– Денис?!

До отвору наближається щось волохате, зачучвирине, в кривавому лахмітті. Тільки по очах знати, що то він, він... Я мало не зомлів.

Першим витягли батька. Пригортаю його до себе, з очей котяться сльози. Добре, що вночі не видно. Тато й собі плаче, але виривається, тицяє в дірку, хрипить:

– Там хлопці, Денис, тягніть хлопців!..

Дістаємо ще трьох, зарослих по очі, в смердючих бушлатах, в якихось ганчірках на ногах.

– Всі?

Заглядаю в яму – в куточку скорчилась гола худюща, наче кістяк, постать, закрила голову руками, щось бурмоче до себе.

– Вилазь! Йди сюди!

– Чокнувся хлопець. Гвалтували його, як дівчину. Кожного дня...

У будівлі тихо. Лише на підлозі сопуть сепари. Перехожу на чеченську:

– Тягніть їх в той бункер!

Чеченці завмирають на мить, далі підхоплюють тіла попід руки й кидають у кров'яну кашу. Ті звиваються, вибалушують очі. Тваринний жах на вузькооких кутастих мармизах.

– Розв'яжіть цьому руки...

Знову російською:

– Ну что, «бугор», имеешь шанс. Рубишь бошки своим шестеркам – отпускаю, нет – завалим вместе с ними. Выбирай, только быстро.

«Бугор» часто заморгав. Кров з вуха повільно сочилась, присихаючи до шиї широкою смугою.

Голови «апалченців» відлітали, наче гарбузи. Хекнувши останній раз, «бугор» випростався, облизуючи губи і все ще стискаючи скривавлену сокиру.

– Так, положи инструмент на пол. Шаг назад. Теперь – к выходу.

Скот несміливо почвалав по свіжій крові, лишаючи лапаті сліди. Ми стояли в коридорі натовпом, спостерігаючи через двері. Тиша, повітря аж дзвенить.

– Апалченец, эй, стой!

Я без розмаху всадив ніж точно в шлунок. Засмерділо. Скот мукнув й привалився до стіни. Ще раз – в печінку, ще раз, ще, ще і ще...

– Денисе, лиши, він вже здох... Все, пішли, синку.

Я обернувся. Тато тримав мене за руку. З очей спадала червона заслона. Я був увесь забризканий кров'ю, як колій. Під трупом натекла темна калюжа. Я сплюнув, витер ніж, і ми рушили.

Йшли повільно, бо полонені весь час хапались за груди, хрипко дихали. Хлопець щось бурмотів, підсміювався, скімлив. Кінець-кінцем довелося зав'язати йому рота й надіти наручники. «Саніч» маячив попереду, присідаючи, часом підбігаючи. Я рухався позаду з пустою всередині...

Армійці не підвели – в умовленому місці на нас чекав «бетеер». Погрузили полонених. Дядьки плакали, мов діти, обіймали нас. Навіть чеченці зніяковіли. Я стиснув тата в обіймах, прошепотів:

– Вас зараз відвезуть в госпіталь, ми з мамою приїдемо пізніше. Треба обставити все так, щоб ні в кого не виникло питань...

Тата бив дрібний дрож. Він притиснувся до мене. Якусь мить ми так і стояли.

– Мужики, ну йоп... Давайте ж, нам треба за годину обернутися!
Тато незграбно поліз у відсік, «Саніч» закуркував люк.

– Фу, мля, зроблено... Тепер можна й покурити. А ти звірюка, пацан! Десь служив?

Я промовчав, потім стомлено сів прямо в грязюку.

«Таки дістав тата, таки дістав...» – гуло у скронях.

...У шпиталі не можна протиснутись. Лікарі, поранені, одужуючі, щойно прибулі – все змішалось в таку чортячу кашу, аж голова обертотом. Мама приїхала за два дні з дядьком Умаром й тіткою Хасною. Ми мовчки обнялися й так і стояли в лікарняному дворі.

Татова палата набита під зав'язку. Обмотані бинтами, з ногами на витяжках, лежачі, лише дехто трохи ходить.

Он там лежить Серий. Йому двадцять три. Розвідник. Рік, як закінчив академію. В Серого немає ніг.

Біля його ліжка день і ніч чергує розпатлана, зчорніла мати. Серий майже не говорить, тільки дивиться у вікно.

Тато ж тримається козаком. Каже, поламані ребра, пальці, вибиті зуби – це дріб'язок. Ми з ним домовились нічого не казати мамі про те, що з ним робили в полоні.

У головах його ліжка сидить дядько Умар. Ці двоє ніяк не набалакаються. А поки таке діло, я розніс гостинці татовим сусідам. У мене це стало за традицію.

В коридорі мама розмовляє з тіткою Хасною. А я пішов собі на шпитальний двір.

Холодно. На зелених лавах – м'які подушечки снігу. Я змів білий пух і собі присів. Чомусь до нестями захотілося курити, хоч я й кинув ще вісім років тому.

На події останніх днів я дивився якомсь збоку, ніби переглядав трешевий фільм. Ні про що не жалкував.

Але сьогодні вночі наснилась бабуся. Наче стоїмо з нею біля каменя з потічком, і вона каже:

– Впросила я Магуру, щоб не забирала тебе. Бач, ти свою путь знайшов. А як не став би ото воюватись, хто ж батька із брану б виручив? Добре, що так склалося...

– Ба, а чого ти померла?

– Бо так треба було. Покликали в Ірій, та я все ж встигла тобі передати...

Тут я й прокинувся, наче скупаний, а серце гатить, як дурне. От тобі й сни!

Раптово затріщав телефон. Глянув на дисплей – Кун.

– Привіт, Дене!

– Вітаю, містере Кун.

– Як твоя проблема?

– Вирішена.

– Я радий.

Трохи помовчали.

– Все було, як написано в книзі?

– Так.

– Через три дні ти потрібен нам в Йорданії. Банк виставив рахунок. Інструкції в твоєму ящику.

– Зрозумів.

– Тоді все, до зустрічі.

Свинцеві хмари супились, набираючись духу. Мабуть, знову піде сніг.

Я витяг ланцюжок зі свастям. Оберіг посвітлів, вовчі голови весело й запекло щирились, наче відчуваючи наступне бойовище. І нову путь.

Про автора

Володимир КОШЕЛЮК (1986) – уродженець села Шендерівка Корсунь-Шевченківського району на Черкащині. Закінчивши середню школу, в 2003–2008 роках навчався на природничо-географічному факультеті Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова у Києві.

Під час навчання в університеті опублікував низку статей в українських наукових виданнях. Після закінчення магістратури у 2009 році працює вчителем географії у місті Корсунь-Шевченківському.

Роман «Green Card» – дебютний твір письменника. Видавництво «Фабула» вважає за честь презентувати цю непересічну книгу вітчизняному читачеві.

notes

Примітки

1

Відчай (*англ.*).

186-й окремий загін спеціального призначення (*рос.*).

Малай – вид хліба з кукурудзи, гороху або проса.

Ви були випадковим чином обрані для подальшого співробітництва в рамках імміграційної програми...» *(англ.)*.

Штунда – народна назва протестантів в Україні, новонавернених з українців, а також інших національностей, окрім німців. Назва охоплювала вірних різних течій євангельських християн: п'ятдесятників, баптистів, адвентистів, штундистів тощо. За радянської влади групи штундів зазнавали постійних переслідувань.

Привіт, хлопці! Як справи? *(Англ.)*

О, привіт, містер Антоненко. Все гаразд. *(Англ.)*

Сем, як ніч? Без проблем? *(Англ.)*

9

Усе за графіком. (Англ.)

То здавай зміну і йди спати. (*Англ.*)

Гаразд. (*Англ.*)

Це Ден. Мій родич з України. *(Англ.)*

Привіт! (*Англ.*)

Armed Forces Classification Test – тестове завдання, за допомогою якого визначається рівень інтелектуального розвитку новобранця в армії США.

Морські піхотинці (*англ.*).

Military Entrance Processing Station – організація комплексного обслуговування Міністерства оборони США.

Armed Services Vocational Aptitude Battery – тест, який визначає майбутню військову спеціальність.

Чиновник, який працює з конкретним рекрутом, пропонує строки контракту і т.ін.

Military Occupational Speciality – військова спеціальність.

Піхота (*англ.*).

Стрілець (*англ.*).

Дійсна військова служба (*англ.*).

Звання (англ.).

Рядовий (*англ.*).

Девіз морської піхоти США – «Завжди вірний» (*англ.*).

Бойовий товариш (*англ.*).

Віджатися! (*англ.*)

Жінка-жрець у релігії вуду.

Чаклун.

Горнило, суворе випробування (*англ.*).

Щасти, синку. Вибач за крик. *(Англ.)*

«Випускний день» (*англ.*).

Так місцеві жителі вимовляють назву «Новий Орлеан».

Талісман вуду або амулет для захисту власника від зла чи просто на щастя.

Свастя – прадавній народний оберіг, символ чоловічого начала, експансії, пошуку, відкриття чогось нового – і у фізичному, і в інтелектуальному сенсі.

Лоа – в релігії вуду невидимі духи – посередники між Богом і людиною.

Давня назва острова Гаїті.

Схожа на гріх (*англ.*).

Поширена серед джазових музикантів назва Нового Орлеану.

Школа піхоти, другий етап початкової військової підготовки рядових морської піхоти США після первісного навчання.

Basic Combat Training – курс молодого бійця (*англ.*).

Навчальний батальйон *(англ.)*.

Військове звання в корпусі морської піхоти Сполучених Штатів, вище сержанта і нижче майстер-сержанта.

Кожен морпіх, насамперед, стрілець (*англ.*).

Deployment – фронт, місце розгортання (*англ.*).

Flak jacket – бронежилет (*англ.*).

47

1,67°C.

М18А1 «Клеймор» – американська протипіхотна міна.

Прізвисько морських піхотинців США.

«Зелені берети» – сили спеціальних операцій армії США.

Звання, яке використовується в армії США для позначення рядових, що виступають як тимчасові унтер-офіцери.

Казарма (*англ.*).

Великий наплічник.

Пояси морпхів різного кольору. За ними визначають рівень володіння рукопашним боєм. Як правило, хто більше відслужив, має вищий рівень.

Салага, новачок (*арм. сленг*).

Тобто в підрозділі.

Корейська війна 1950–1953 рр. – збройний конфлікт між Північною та Південною Кореєю, який насправді був опосередкованою війною між США і силами ООН з південного боку, та армією Китаю у вигляді «добровольців» та авіацією Радянського Союзу – з північного.

Польовий вихід.

Військовий транспортний літак.

60

Приблизно -4°C .

Морпіх, що став офіцером, почавши з рядового.

«Чінок» – американський важкий військово-транспортний вертоліт.

Морпіхи використовують метод орієнтації в просторі за аналогом годинникового циферблату. Система дуже проста: достатньо уявити, що ви стоїте в центрі циферблата. Прямо перед вами цифра «12», тоді напрям «на дві години» означає, що ви повинні повернутися приблизно на 75 градусів праворуч.

Гвинтівка Мосіна-Нагана (інша назва – трьохлінійна гвинтівка) – магазинна гвинтівка, яка використовувалась військовими силами Російської імперії та Радянського Союзу. Була на озброєнні з 1891 року до середини 60-х років XX сторіччя.

Британський винищувач-бомбардувальник.

«Бредлі» – американська бойова машина піхоти М2.

«Хамві» – американський повнопривідний військовий автомобіль.

Forward Operating Base – передова оперативна база (*англ.*).

Improvised Explosive Device – саморобний вибуховий пристрій
(англ.).

Перші слова Конституції США.

Військова поліція.

За часів В'єтнамської війни (1965–1973) американські військові так називали партизанів В'єтконгу.

Лаво, Марія (1794–1881) – верховна жриця («мамбо») луїзіанського вуду в Новому Орлеані.

Військова медаль, четверта за значущістю нагорода в Збройних силах США.

Те ж саме, що чеченець.

Гра слів: pigs – свині (*англ.*) і військова аббревіатура PIG – Professionally Instructed Gunmen (професійно підготовлений стрілець).

Гра слів: hog – кабан (*англ.*) і водночас аббревіатура HOG – Hunter Of Gunmen (мисливець на стрільців).

Американська снайперська гвинтівка з п'ятизарядним магазином під набої 7,62x51 мм стандарту НАТО.

Військовий телескоп часів Другої світової війни.

Страждай, але терпи» (*англ.*). Одне з гасел снайперів морської піхоти США.

Ікло кабана (*англ.*).

Прісноводна напівпрозора риба, яка водиться в річках Амазонії. Зазвичай не більше сірника. Тубільці бояться цієї риби, тому що вона може заплисти в анальний отвір, вагіну або навіть у сечовипускальний канал оголеної людини й дістатися сечового міхура. Кандіру харчується кров'ю і навколишніми тканинами, що може викликати сильні болі.

Кемелбек – наплічник-поїлка.

PTSD – посттравматичний синдром.

Японський острів, відомий завдяки битві, яка відбувалася там з лютого до березня 1945 року між військами Японії і США.

«Апач» – американський ударний вертоліт.

Мовою індіанців навахо – «той, що змінює шкіру». Перевертень, вовкулака.

Брутальна лайка на фарсі.

«Ті, хто говорять з вітром» («Windtalkers», 2002) – фільм режисера Джона Ву з Ніколасом Кейджем у головній ролі, присвячений подіям останнього року Другої світової війни на Тихому океані.

Remington 700 – гвинтівка виробництва компанії «Remington Arms» (США) з повздовжно-ковзним затвором.

Місцевий коктейль.

Чаклуни вуду.

Столиця і найбільше місто штату Аризона.

Бойовий ніж морської піхоти США.

«29 Palms» – одна з баз Корпусу морської піхоти США.

Навахо Нейшн – територія напівавтономної резервації в штаті Арізона, де проживають майже 60 відсотків усіх навахо, загальна численність яких складає 260 тисяч.

Традиційне житло навахо – споруда з колод, обмазаних глиною.

USS – префікс на позначення кораблів ВМС США (буквально – «корабель Сполучених Штатів»).

Приватна військова компанія.

«5.11 Tactical» – американський бренд, виробник одягу для мисливців, рибалок, екстремалів, але в першу чергу – спецодягу та спорядження для співробітників силових структур.

Американська снайперська гвинтівка, розроблена на базі Remington 700.

Бандити, головорізи (*суахілі*).

Білі південноафриканці.

Снайперська модифікація стандартного натівського гвинтівочно-кулеметного набою калібру 7,62.

Колтан – мінерал, з якого видобувають ніобій і тантал – метали, що використовують у виробництві складної електроніки, зокрема, військового призначення.

Глок (Glock 17) – австрійський пістолет.

Американська снайперська гвинтівка.

Американський пістолет, призначений для бойового вживання поліцією й спецпідрозділами.

Цю аббревіатуру мовою суахілі можна прочитати як «гієни».

Анатолій Лупиніс (1937–2000) – український політичний та громадський діяч, поет, один з ініціаторів створення Української Національної Асамблеї, пізніше – УНА-УНСО.

Як здоров'я, шановний? *(чеченське звертання до старшої поважної людини).*

Живи довго. (*Чечен.*)

Дякую. (*Чечен.*)

Патрон, призначений для безшумної автоматичної стрільби з автомата, обладнаного штатним глушником ПБС.